

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 76

**ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ Α' — ΙΔ'**

Κείμενον: Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ

*Εισαγωγή — Μετάφρασις — Σχόλια
ΣΗΥΡΙΑΔΗΝΟΣ ΑΝΤ. ΧΩΡΑΓΓΗ
θεολόγος - φιλολόγος*

Καθηγητὸς τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11 - 18
Ὁμιλία Α' (Πράξ. 1, 1-5)	19 (229)*
Ὁμιλία Β' (Πράξ. 1, 6-11)	43 (246)
Ὁμιλία Γ' (Πράξ. 1, 12-26)	57 (256)
Ὁμιλία Δ' (Πράξ. 2, 1-13)	74 (269)
Ὁμιλία Ε' (Πράξ. 2, 14-21)	87 (279)
Ὁμιλία ΣΤ' (Πράξ. 2, 22-36)	100 (288)
Ὁμιλία Ζ' (Πράξ. 2, 37-47)	113 (298)
Ὁμιλία Η' (Πράξ. 3, 1-11)	126 (308)
Ὁμιλία Θ' (Πράξ. 3, 12-26)	136 (316)
Ὁμιλία Ι' (Πράξ. 4, 1-22)	154 (330)
Ὁμιλία ΙΑ' (Πράξ. 4, 23-35)	169 (342)
Ὁμιλία ΙΒ' (Πράξ. 4, 36-5, 16)	180 (351)
Ὁμιλία ΙΓ' (Πράξ. 5, 17-33)	191 (359)
Ὁμιλία ΙΔ' (Πράξ. 5, 34-)	206 (369)
ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ	229 - 380

* Οι έντες παρενθέσεων αριθμοί παραπέμπουν εις τὰς σελίδας τοῦ ἀντιστοιχοῦ πρωτοτύπου κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Γενικά

Εἰς τὴν σειράν τῶν Ἑλληνικῶν Πατέρων τῆς Πατρολογίας τοῦ MIGNÉ, τ. 51, σ. 65-112, εἰσάραμεν τέσσαρας (4) ὁμιλίαις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, αἱ ὁποῖαι ἐξεφωνήθησαν τὸ 388 εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Αἱ ὁμιλίαι αὗται ἔχουν ἐκδοθῆ εἰς τὸν τόμ. 30 τῆς αὐτοῦσας Σειρῆς. Εἰς τὴν συνέχειαν θὰ ἐκδοθῶν εἰς τέσσαρας (4) συνεχεῖς τόμους (76-79) αἱ πενήντα πέντε (55) ὁμιλίαι τοῦ ἁεροῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ ἕλιν βιβλίον τῶν Πράξεων, αἱ ὁποῖαι ἐξεφωνήθησαν περὶ τὸ 400 εἰς τὴν Κων)σταλίην. Εἰς τὴν Πατρολογίαν τοῦ MIGNÉ ἀπανθῶνται εἰς τ. 60 σ. 13-884 μετὰ λατινικῆν μετάφρασιν. Ἐκ τῆς Εἰσαγωγῆς, ποῦ εὐρίσκεται ἐκεῖ λατινιστῆ, ἠγλιόταται ἀρκετὰ στοιχεῖα, χρήσιμα καὶ διὰ τὴν παροῦσαν εἰσαγωγὴν.

Μεταξὺ τῶν πρώτων ὁμιλιῶν, ποῦ ἐξεφωνήθησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τῆς πλήρους σειράς τῶν ὁμιλιῶν εἰς τὰς Πράξεις, ποῦ ἐξεφωνήθησαν εἰς τὴν Κων)σταλίην, ὑπάρχει καταφανὴς ἁμοιότης, ἀποδὸ ὁμιλητῆς εἶναι ὁ αὐτὸς Πατὴρ, ἀλλὰ αἱ εἰς Ἀντιόχειαν εἶναι καμψότεραι καὶ εὐκολώτεραι διὰ τὸν μελετητῆν, διὰ τοὺς λόγους ποῦ θὰ ἐκασθῶν κατωτέρω εἰς τὰ περὶ γεννησιότητος. Ἐπάρχει ἀκόμη καὶ ἄλλη οὐσιαστικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν, διότι αἱ πρώται ἐξεφωνήθησαν διὰ τὴν τοιοῦτῆς ἡμῶν ἀλλήθειας, ἐν ἧμα τὸ ὅποσον πραγματεύεται ὁ ὁμιλητῆς καὶ διὰ τὸ ὅποσον ἐπιστρατεύονται ὀρισμένα μόνον χωρία, ὅπως π.χ. τὰ χωρία Πράξ. γ' 1 ἐξ., ὅπου ἀναφέρεται ἡ θεραπεία τοῦ χωλοῦ, διὰ τὴν ἀναπαυθῆ ἢ σχέσις μεταξὺ πολιτείας (= ἀπόου ζωῆς) καὶ θαύματος (Ὁμιλία Β' παρ. ε' καὶ στ') ἢ τὰ χωρία Πράξ. γ' 6, ι' 40, 41. διὰ τὴν τοιοῦτῆς ἡ ἀλλήθειας, ἐπὶ καλύτερον ὁδηγοῦν εἰς πῶσον τὰ σημεῖα τῶν Ἀποστόλων παρὰ αὐτῆς ἡ ἰδίᾳ ἢ ἑμφάνεις τοῦ Ἀγιοστόμου (Ὁμιλία Δ' παρ. στ'). Ἀντιθέτως αἱ δευτέραι ὁμιλίαι ἀποκαλοῦν πλῆρες ὁπθῆνημα εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, καὶ μάλιστα τὸ μόνον εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ἐκ τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος.

2. Σκοπός

Ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ἔπαυον ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐξεφώνησε τὰς ὁμιλίαις του αὐτὰς εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστό-

λων αναφέρεται από τον ίδιο κυρίως εις την Α' όμιλίαν, παράρ. α' και β'.

Συγκεκριμένως γράφει ότι το θεόβιον των Πράξεων έχει μεγάλην αξίαν, διότι εις αυτό θα εύρωμεν να πραγματοποιούνται αι προφητεΐαι του Χριστού και οι μαθηταί να μεταβάλλωνται προς το καλύτερον με την ενέργειαν του Αγίου Πνεύματος. Υπάρχουν και δόγματα να εύρωμεν εδώ, τα όποια χωρίς αυτό το θεόβιον θα ήμενον άγνωστα. Επίσης μὲς εξήγει, ότι το μεγαλύτερον τμήμα του θεόβιου είναι άπερωριστον εις τα έργα του περισσότερο πάντων καπικαγίας Αποστόλου Παύλου, διότι ο συγγραφεύς των Πράξεων, ο Εθαγγελιστής Λουκάς, ήτο μαθητής του Παύλου.

Τέλος τονίζει ότι η αξία του θεόβιου έγκειται κυρίως εις το γεγονός, ότι σκοπός του είναι να αποδείξη ή Ανάστασις του Χριστού και ότι αποσπεί, τρόπον τινά, την έν τοις ανθρώποις ιστορίαν του Παρακλήτου, όπως τα Εθαγγέλια αποσπεί την ιστορίαν του Χριστού (Όμιλία Α' παρ. ε').

Διό τούτο λοιπόν, έν θεόβιον με τόσην αξίαν, όπως είναι αι Πράξεις των Αποστόλων, δεν πρέπει να μένη άγνωστον εις τους πολλούς, καθώς γράφει: ο ίδιος εις την άρχην της Α' όμιλίας του.

3. Χρόνος και Τόπος

Ο Φότιος εις την βιβλιοθήκην του (N. CLXXII, σ. 886), ένθα πραγματεύεται περί των Όμιλιών του Χρισοστόμου εις την Γένεσιν, γράφει και περί των Όμιλιών εις τας Πράξεις των Αποστόλων, ότι έξεφωνήθησαν σχεδόν δι' έλου του ένιαυτου, επειδή έξεφώνη: αυτές ούχι καθημερινώς, αλλά καθ' έβδομάδα, όπως ο ίδιος ο Χρισοστόμος αναφέρει, και μάλιστα κατά το τρίτον έτος της άρχιερατείας αυτού. Πράγματα εις την ΜΑ' όμιλίαν παρ. γ' αναγνωσκόμεν: «Εί της έβδομάδος άπαξ κηλούμεν θυμω και εις την ΜΑ' επίσης παρ. δ': «ούτα μὲν και ήμερον σδ παρακαλούμεν, δειά τριών δε πολλών ήμερών ή δι' επτά τούτο ποιούμεν». Μοιάτως εις την ίδιον όμιλίαν και παράγραφον λέγει: «Τούτ ή χάριτι του Θεού και ήμεϊς λοιπούς τριετίαν έχομεν».

Επομένως όταν έκφωνη την 44ην όμιλίαν του, έχει τρία έτη εις τον Αρχιεπισκοπικόν θρόνον. Δεδιμένον δε ότι έγινεν ο Πατριάρχης το 398, ή 44η όμιλία πρέπει να έξεφωνήθη το 401. Ο Συνέσιος μάλιστα αναφέρει ότι έγινε σεισμός το 400 εις την Κωνσταντινούπολιν, ο δε Χρισοστόμος εις την ΜΑ' όμιλίαν παρ. β' λέγει, ότι πέφυσιν ένταξεν ο Θεός την πόλιν πύσαν». Αλλά και

ο Βαρόνης αναφέρει την όμιλίαν αυτήν του Χρισοστόμου διά το 401. Ο Τυλλεμόντας όμως, χωρίς να άποικρούη την γνώμη αυτήν του Βαρονίου, προτιμά τον σεισμό το 399. Συγχρότως, λέγει ο Τυλλεμόντας, ήσαν οι σεισμοί εις την Κωνη πόλιν και όσοι συνέβησαν δεν αναφέρονται άλλοι. Έκείνος δε που συνέβη το 400 μόνον από των Συνέσιον αναφέρεται.

Συμφώνως προς τα άνωτέρω, λοιπόν, αι όμιλίες εις τας Πράξεις πρέπει να έξεφωνήθησαν το 400 ή άρχάς το 401 εις την Κωνσταντινούπολιν.

4. Γνησιότητα

α) Αντιρρήσεις τινές και άνασκησθή ατιών.

Υπάρχουν όμως και έκείνη που δεν δέχονται τον Χρισοστόμον ως συγγραφέα του όπιονήματος τούτου εις τας Πράξεις των Αποστόλων. Μεταξύ τούτων κυριώτερος είναι ο Έρασμος, ο όποιος άρνείται την γνησιότητα των όμιλιών τούτων του Χρισοστόμου ίδιος έν το 1516, ότι το λεκτικόν έδω είναι ταπεινότερον από άλλα όντως χρισοστομικά έργα.

Άλλοι πάλιν, δειά να άμφοσητήσουν την γνησιότητα του έργου τούτου, άποστηρίζουν, ότι ο συγγραφεύς δεν έξετάζει: τα θέματα του κατά σύστημα, αλλά κατά την άπόρρητον έν το καμίνου των Πράξεων και συχνάκις επανέρχεται επί των ίδιων θεμάτων. Απορριμόμενοι μάλιστα έν της φράσεως του Χρισοστόμου «Θέμεν άνωθεν τα εիրήμενα ή τα άνεγνωσμένα», ή όποια επαναλαμβάνεται κατά μέρος, ισχυρίζονται ότι έδω έχομεν μεταπήδηση και όχι μετάβαση από θέματος εις θέμα.

Αλλά και ο Π. Ν. Τρεμπέλας, χωρίς να άρνήται την γνησιότητα του έργου, γράφει: «Και τούτο του Ιερού Χρισοστόμου αι εις τας Πράξεις έρμηνευτικά όμιλία δεν παρουσιάζουν την αυτήν βαθύτητα παρατηρήσεων και άποσαφήσεων, την όποιαν και τα λοιπά όπιονήματα αυτού». (Υπόμνημα εις τας Πράξεις των Αποστόλων, Αθήναι 1955, Πρόλογόμην σ. 3).

Εις τας άνωτέρω άρχαικάς άπόψεις, ίδιος ως προς το λεκτικόν και την μη κατά σύστημα εξέταση των θεμάτων, έχομεν να παρατηρήσομεν τα ακόλουθα:

Το όπιονήμα του Χρισοστόμου εις τας Πράξεις, όπως άλλωστε και πάντα τα έρμηνευτικά όπιονήματα αυτού, είναι γραμμένα εις γλώσσαν λαϊωτέραν, διότι έχίνοντο από τέτοιον κληρικότων και διεσώθησαν διό της στενογραφίας από ταχυγράφων. Ι-

δικιτέρως δὲ τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ οὐ ταχυγράφων, διὸ καὶ σώζεται εἰς δύο παραλλαγάς, ἐκ τῶν ὧσιν ἡ μία κωρυφαίη ἐπέμβαται διερρηθῆναι. Βεβαίως ὁ ἴδιος ὁ Χρυσόστομος ἀπαθεύει κατόπιν τὸ κείμενον, πλὴν ἄλλων ἐξαιρέσεων, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν συνέθη τούτω λόγῳ ἀνωτέρας εἰας (Σιωκράτους Ῥικκλ. Ἱστορία θ, 4. Βλέπετε ἐν Θ.Η.Ε.—Θρησκευτικῇ καὶ Ἱστορικῇ Ἐγκυκλοπαίδειᾳ—, τὸ ἄρθρον τοῦ Παν. Κ. Χρήστου «Ἰωάννης Χρυσόστομος», τόμος δευτ., σ. 1180 καὶ 1184), πλὴν ἕως δὲν πρέπει νὰ πληρονομήσῃ, ὅτι εἰς τὴν Κων. πόλιν, ἔπου εἶχαν ἀναλάβει τὰ καλλοπικὰ καθήκοντα τοῦ ἀρχιεπισκόπου, δὲν τὸ ἐμενε πολὺς χρόνος διὰ τὴν ἀπεργασίην καλλίτερον τῆς ἑμῆς του. Καί, ἔπως ἀναφέρει ὁ ἱερὸς Φώτιος, οὐ εἰς Ἀντιόχειαν ἑμῆς του εἶναι κομψότερα τῶν εἰς Κων. πόλιν, χωρὶς βεβαίως τοῦτο νὰ ἀποτελεῖ κανὼν. Ἐξ ἄλλου δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγῃ τὸ γεγονός, ὅτι εἰς διαφόρους ἡλικίας διαφόρως ἑμῆς του ἄνθρωποι. Ἀκόμη, τὸ ἀπλοῦστερον καὶ ταπεινότερον λεκτικὸν ἴσως νὰ ἀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὡς ἀρχιεπίσκοπος καὶ εἰς μεγαλύτερον ἡλικίαν ὁ Χρυσόστομος προτιμᾷ ὁ ἴδιος νὰ κατέργεται εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν ἀρροσῶν του, παρὰ ἄλλοι νὰ ἀνέρχονται εἰς τὸ ὕψος ἐμῆς του.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἑλλειψαν συστηματικῆς διαπραγματεύσεως τῶν θεμάτων, ἐκτός του ὅτι τούτω δὲν συμβαίνει πάντοτε, δοκιμῆς συμβαίνει ἐξηγεῖται: ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ Χρυσόστομος ἐμῆς του πρὸς τὸ πλῆθος καὶ δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ συγγράψῃ ἐπιστημονικὴν διατριβήν. Πάντως σχεδὸν ὅλοι αἱ ἑμῆς του δύναται νὰ διαιρεθῶν εἰς δύο μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον προβαίνει εἰς τὴν ἐπισημάνειν ἐνός σημείου τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐνθ' εἰς τὸ δεύτερον ἀναλαβεῖ καὶ τινεῖς μίαν ἤθεσαν ἀλήθειαν, τὴν ὅσαν ἐπισωδῆσαι ἐκλέγει: εἰς ἐκείνων ποῦ δύναται νὰ ἀφελήσων τὸ ποίμνιον του. Ἐνίστα τὸ ἤθετον τοῦτο θέμα φαίνεται ὡς ἀσύνδετον πρὸς τὰ προηγούμενα. Ἀλλ' ἔπως τινεῖς: ὁ καθηγητῆς τῆς Πατρολογίας Παν. Κ. Χρήστου εἰκάζει τὸ ὅτι: ὁ Ἰωάννης εἶχε τὴν ἰκανότητα νὰ εὐρίσκη κρίσιμους συνδέσεις καὶ τῶν πλέον ἀνωμαλῶν ἀντικειμένων, ἢ παιδαγωγικῆ ἀρχῆς εἰς τὴν ὅσαν συζητεῖται ἢ ἐναλλαγῆ αὐτῆς εἶναι ὀρθῆ. (Θ.Η.Ε. τ. θ, σ. 1181).

Τέλος ὡς πρὸς τὰς ἐπισημάνσεις ἄς ἀφήσωμεν τὸν ἴδιον τὸν Χρυσόστομον νὰ ἀπολογηθῆ: «Πολλὰ εἶδ' ὅτι καὶ διακρίσειν ἡμῶς, λέγει, διὰ τὸ περὶ τῶν αὐτῶν αἰεὶ διαλέγεσθαι: οὕτω γὰρ ἐναμειν προσκορεῖς. Αἴτιος δὲ τούτου οὐχ ἡμεῖς, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἐκούοντες: ἡ μὲν γὰρ κατορθῶν αἰεὶ χαίρει: τὰ κατὰ ἀποδύον, ὅσπερ ἐγκριμῶν αὐτῶν λεγομένων, ὁ δὲ μὴ βουλόμενος κατορθῶν καὶ ἐν χλαῖσθαι δοκεῖ, καὶν δεύτερον ἀκούση μόνον, πολλὰκις δοκεῖ ἄ-

κοῖεν (Ὁμιλία ΜΔ' παρ. γ'. Πρὸλ. καὶ Ὁμιλίαν Ι' παρ. δ'). Εἰς τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν π.χ. περὶ τοῦ ὅρου ὁ ἱερὸς πατὴρ ἀναγκάζεται νὰ ἐπιπέμῃ ἐξέσεις ἢ καὶ περισσοτέρων, εἰς τὰς ἑμῆς του Π', Θ', Ι', ΙΑ', ΙΒ', ΙΓ'. Ἀλλ' ἐπειὰ πολυμῆρεια γνῶσεων καὶ ἐξέτης παρατηρήσεων χαρακτηρίζει τὸν Χρυσόστομον εἰς τὰς ἐπισημάνσεις αὐτάς: Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐπιβιώνει νὰ κἀμῃ σύστημα: ἀπλῶς, ἐπειθ' εἶναι διανοητῆς καὶ συζητητῆς μέγας, ἐξετάζει τὸ αὐτὸ θέμα ἀπὸ ἄλλης ὀψεως ἐκάστοτε.

Ἰσοκύτως, ἐπειθ' ὅπως ἀναφέρει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Α' ἑμῆς του, τὸ διδόνον τῶν Πράξεων ἦτο ἀγνωστον εἰς τοὺς πατέρας, ὁ Χρυσόστομος θέλει εὐκαιριακῶς νὰ ἀποσαφήνισεν περισσότερο τὰ λεγόμενα καὶ μὲ ἄλλαν παρατήρησιν. Αὐτὸς εἶναι ἴσως ὁ λόγος διὰ τὸν ὅσον τῆς περισσοτέρας φορᾷς ἐπισημάνειν τὴν φράσιν: «Ἰθύνειν τοῖνον ἄνθρωπον τὰ εἰρημῶν», φράσιν τὴν ὅσαν ἄλλοις εἶναι δυνατόν νὰ συναντήσωμεν καὶ εἰς ἄλλα ἕως Χρυσόστομικὰ ἔργα, ὅπως π.χ. εἰς τὴν Β' Ὁμιλίαν παρ. στ' εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (PG. 51, σ. 85). Ἀλλοτε πάλιν πράττει τούτω, ἐπειθ' κατὰ τὴν ἐπισημάνειν ἐνός χωρίου τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἐν τῇ ρήμῃ τοῦ λόγου ἠναγκάσθη νὰ παρεμβάλῃ ἄλλας σκέψεις, ἄρα, ὡς προείρηται, ὁ Χρυσόστομος ὡς διανοητῆς μέγας δὲν προσπαθεῖ νὰ κἀμῃ σύστημα. Τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπισημάνῃ μίαν ἀλήθειαν εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστώσωμεν π.χ. καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, διότι ὁ ἱερὸς πατὴρ σχεδὸν εἰς ἕκασ τῆς ἑμῆς του δὲν παραλείπει νὰ ἐμῆς του περὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, ἀφοῦ ἄλλοις καὶ διόκληρον τὸ διδόνον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων εἶναι μαρτυρία περὶ τῆς Ἀναστάσεως. Ὅπως εἰς τὴν Α' Ὁμιλίαν παρ. δ' ἢ Ἀνάστασις ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἐκείνων θεώματα ἐν τῷ ὄνοματι τοῦ Ἀναστάσεως, εἰς δὲ τὴν ΙΑ' Ὁμιλίαν παρ. γ' πηρῶνται ὅτι ἡ κοινωτικὴ σύστασις τῶν πιστῶν καὶ ἐν γένει ἡ ἄγνη ζωὴ τῶν προέρχεται ἐκ τῆς πίστεως αὐτῶν εἰς τὸν Ἀναστάτην.

β) Ἐσωτερικὰ μαρτυρία.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἴδιον τὸ κείμενον τῶν ἑμῆς του διαφαίνεται, ὅτι δημιουργοῦς τῶν εἶναι ὁ μέγας τῆς Κων. πόλεως πατριάρχης, ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης. Ἄς Ἰθύνειν μερικὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα:

1. Εἰς τὴν ΑΗ' Ὁμιλίαν παρ. ε' ἀναφέρεται τὸ περιστατικὸν δι' ἑν μαρτυρῶν διδόνον, ποῦ εὐρέθη εἰς ποταμῶν. Δεδομένου δὲ ὅτι

ὁ Βαρώνιος ἀνάγει τὸ περιστατικὸν τοῦτο εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Οὐάλεντος (364-378) καὶ δευτέρας τῆς γεννήσεως τοῦ Χρυσοστόμου περὶ τὸ 354, πρέπει ὁ Ἰωάννης νὰ ἦτο τότε μαρτυρικῶν, ὡς ὁ ἴδιος ἀναφέρει εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο.

2. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἐπίσκοπος, διότι οὐχὶ ἀπαξ ἠμιλεῖ περὶ τοῦ ἐκείνου τοῦ ὡς ἐπισκόπου, ὡς π.χ. εἰς τὴν Γ' Ὁμιλίαν παρ. β' καὶ ε'. Εἰς τὴν Η' Ὁμιλίαν παρ. γ' γράφει ἐπὶ λέξει: «Ἡ καθέλετέ με ταύτης τῆς ἀρχῆς, ἢ μόνοντά με μὴ περιβάλλετε κινδύνους. Καὶ συνεχίζει: «Ἐὰν ἂν τῷ θρόνῳ καθέζομαι τοῦτο, οὐδὲν προήσω τῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων. Ἄν μὲ τις καταθέσῃ λοιπὸν ἀνεῷχθὲς εἰμι». Εἰς δὲ τὴν Θ' Ὁμιλίαν παρ. στ' φανερώς καλεῖ ἐκείτῳ ἐπίσκοπον: «Ἄλλὰ σὺ, φησὶν, ἀρχὼν εἶ καὶ ἐπίσκοπος».

3. Εἰς τὴν ΙΑ' Ὁμιλίαν παρ. γ' λέγει, ὅτι εἰς τὴν πόλιν κατοικοῦν ἑκατὸν χιλιάδας Χριστιανῶν, πλὴν τῶν εἰδικολογητῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων, εἰς δὲ τὴν ΜΒ' Ὁμιλίαν τῆς παρ. β' λέγει ἐπὶ λέξει: «Ἰδοὺ ἤλθει πόλις ἡμῶν ἐστὶν ἡ μεγάλη αὕτη. Ἀσφαλῶς ἡ μεγάλη αὕτη πόλις, ἢ ἔχουσα ἑκατὸν χιλιάδας Χριστιανῶν εἶναι ἢ Κων) πόλις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἦτο πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος».

4. Τέλος εἰς τὸ ἦθηκὸν μέρος τῶν ἠμιλιῶν ἀναφέρει τινα καὶ διὰ τὴν ζωὴν του. Εἰς τὴν ΝΒ' Ὁμιλίαν μάλιστα παρ. ε' λέγει ὅτι: ὀνομάζεται καὶ Ἰωάννης: «Ἐμὶ τοῦ μακαρίου μὲν ἐπέλυον ἠμῶντος, οὐ μὴν συνώνημος οὐκ εἶμι Ἰωάννης, ἀλλὰ καὶ ὀνομαζομαι».

Ἰετικῶς αἱ ἦθηκαί κρισεὶς εἰς τὸ τέλος ἐκάστης ἠμιλίας εἶναι λίαν ἀξιολόγοι καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπενημητῶν εἰς ἡμᾶς τὴν εὐχλωστῆσαν τοῦ Χρυσοστόμου. Ἀκόμη εἶναι δυνατὸν νὰ εἰρωμεν εὐστοχε παραδείγματα καὶ ἀριστοτάτας εἰκόνας τοῦ θέλου, ἀλλὰ καὶ διδάσκων τὸν ἀναγνώστην. Καὶ διὰ τὰ ἀναφερόμενα μίαν καὶ μόνην περίπτωσιν ἃς περιορισθῶμεν εἰς τὸ ἦθηκὸν μέρος τῆς ΣΤ' Ὁμιλίας, ὅπου γίνεται σύγκρισις μεταξύ τοῦ μακροθύμου καὶ τοῦ ἀξυμῆχου ὅσον ἐπιτυχῶς, ὥστε, κατὰ τὴν γνώμην μας, εἶναι ἀδύνατον δέξομαι, ἐνεργεθῶν εἰς τὸ καίμενον τοῦτο, νὰ μὴ προσπαθήσῃ νὰ ἀποβάλλῃ τὸ πάθος τοῦ ἠμῶν καὶ τῆς ἀρχῆς.

γ) Ἐξωτερικαὶ μαρτυρίαι.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω θυνάμεθα νὰ προσέσωμεν καὶ ἐξωτερικὰς τινὰς μαρτυρίας, ὥστε οὐδεὶς πλέον νὰ ἀμφισβῆλλῃ, ὅτι τὸ παρὸν ὑπόμνημα εἰς τὰς Πράξεις εἶναι ἔργον τοῦ μεγάλου ἐκείνου πα-

τρὸς καὶ οἰκουμηνικὸν διδασκάλου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Πρῶτος ὅστις θεωρεῖται ὅτι ἐποίησε μίαν τὴν ἔργου τοῦτο τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι ὁ Κασσιόδωρος (τ. 2, σ. 344). Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἔπαινε ὡσαύτως Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Ὁ Οἰκουμηνικὸς ἐπίσκοπος εἰς τὰς ἐργασίας του ἐπὶ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων οὐχὶ ἀπαξ θανατίζεται σημεῖα ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦτου. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερός Φώτιος, ὡς εἴπωμεν προηγουμένως, μνημονεύει αὐτό. Ἐπὶ ἠρῶν ἀκόμη καὶ λατινικῆς μεταφρασεὶς τοῦ σ' αἰῶνος, ἢ ὅπου ἄμα ἀπυλῆσθη. Ἀλλὰ ἡ πλέον σπουδαία ἐξωτερικὴ μαρτυρία περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ ἔργου εἶναι ὅτι ἐχρησιμοποιήσαν αὐτὸ αἱ Οἰκουμηνικαὶ Σύνοδοι Ε' καὶ ΣΤ', ὡς ἀναφέρει ὁ Παν. Κ. Χρήστου ἐν Θ.Η.Ε. τ. 6, σ. 1186.

Τέλος αἱ κρίσεις περὶ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὰς Πράξεις εἶναι τόσα: πολλὰ εἰς ὄγκον, ἴσα καὶ αὐτὰ! αἱ ἴσαι αἱ ἠμιλίαι αὐτοῦ.

δ. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Χρυσοστόμου

Μελετῶν τις τὰ χρυσοστομικὰ ἔργα γενικώτερον, καταπλήσσεται ἐκ τοῦ βάθους τῆς σκέψεως καὶ τῶν εὐστόχων παρουσιάζουσιν ὀδηγεῖται δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ἀπιστος, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς πρέπει νὰ εἶναι μεγάλη ὑπόθεσις, ἀπὸ ἄνδρες, ὡς ὁ ἡμέτερος Ἰωάννης, ἀφῆραν τὴν ζωὴν των δολοφονεῖν εἰς τὸ χριστιανικὸν ἔργον.

Εἰδικώτερον ἐκ τοῦ ὑπομνήματος εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἀναδεικνύεται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀρετῶν τοῦ ἀγίου πατρὸς, ὁ πόθος καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ διὰ τὸ ποιμνίδιον του, τὸ ἀίτηστον ἐνδιαφέρον του διὰ τὰ πνευματικὰ του τέκνα. Φράσεις, ὡς αἱ κατωτέρω, τὰς ὁποίας ἐσταχυολογήσαμεν ἐνδεικτικῶς, εἶναι συνήθειαι εἰς τὰς ἠμιλίαις αὐτοῦ:

«Οὐδὲν διδασκάλου ψυχρότερον, ἐν λόγοις φιλοσοφούντος μόνον» (Ὁμιλία Α' παρ. γ').

«Ἀρχοντας, μὴδὲν τοὺς ἀρχομένους ἠφελούντος, οὐδὲν ἀβλιώτερον» (Η' παρ. γ').

«Πῶς εἰσέθε, ἐδυνάμην, ὅταν ἀκούσω ὅτι ἀμύχη τις ἀνηγάγη ἐν τῷ ὄνοματι... πῶς δάναμαι πάλιν, ὅταν ἐπίσους ἴδω πρὸς τὰς ἐσχάτας φθάνοντας ἀναπνοάς, καὶ μὴδὲ ἐν τῷ ὄνοματι σωφρονίζομένους» (Δ' παρ. η').

«Οὐδὲν ἐμοὶ ποθεινότερον ἠμῶν, οὐδὲ τοῦτο τὸ φῶς μαρτυρίας

γάρ ἂν εὐδαίμων αὐτὸς περιθῆται, εἰ γε ἐνήν διὰ τούτου τὰς ὀμιλήσας ἐπιτρέψαι ψυχάς...» (1^η παρ. ε').

Νομίζει κανείς ὅτι ἀκούει τὸν Παῦλον λέγοντα: «ἡχώσῃν γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὡσπερ τῶν ἀδελφῶν μου...» (Ρωμ. 9, 3). Καὶ συνεχίζει κατωτέρω ὁ ἱερός πατήρ: «Πτεροῦσθα: δοκῶ, ὅταν τι περὶ ὁμῶν ἀκούσω χρηστὸν». «Πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν» (Φιλίπ. 2, 2).

Ἀλλὰ καὶ τὸ γράφοντας τὰς γραμμὰς ταύτας ἡ χαρὰ θὰ εἶναι πεπληρωμένη, ἐάν συνέβαινε κατὰ τι εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀπαρατήτου ἐνδιαφέροντος, διὰ τὴν μελέτην τοῦ ἔργου τοῦτου τοῦ Χριστοστόμου, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἡ ἀφέλεια δὲν εἶναι ὀλίγη.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ Α'. (1)

(Πρόξ. 1, 1-5)

Ἐν τῷ μὲν πρώτῳ λόγῳ (τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον) ἐπισημασμένη περὶ πάντων, ἡ Θεοφιλε, ὡν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιῆσαι καὶ διδάσκειν, ἄχρι ἥς ἡμέρας ἐντεταλμένος τοῖς Ἀποστόλοις διὰ Πνεύματος ἁγίου, οὗς ἐξελέξατο, ἀναλήφθη¹.

α'. Εἰς πολλοὺς αὐτὸ ἐδῶ τὸ βιβλίον δὲν εἶναι ἀρκούντως γνωστόν, οὔτε αὐτὸ τὸ ἴδιον, οὔτε ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ¹. Διὰ τοῦτο ἔκρινα καλὸν νὰ ἀφοσιωθῶ ἰδιαιτέρως εἰς αὐτὴν τὴν πραγματείαν, ὥστε καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας νὰ διδάξω, καὶ νὰ μὴ ἀφήσω νὰ μένῃ ἀγνωστος καὶ ἀποκεκρυμμένος τοσοῦτος θησαυρός, διότι θὰ δυνηθῆ νὰ μᾶς ὠφελήσῃ ὅχι ὀλιγώτερον καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ Εὐαγγέλια² τοσαύτης φιλοσοφίας εἶναι πλήρες, καὶ

1. Πρόξ. 1, 1-2.

1α. Σχετικῶς σφειράναι ὁ Π. Ν. Τρεμπέας εἰς «Υπόμνημα εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων», Ἀθήναι 1855 σ. 8 τῆς Εἰσαγωγῆς: «Ὡς ὀρθὸς παρατηρεῖ ὁ JACQUIER (σολ. LVII) τὸ παρόντων οὗτο ὑπαινίττειται ἄγνωστον τινα τοῦ λαοῦ, οὐχὶ δὲ τοῦ συνέλευστος τῆς Ἐκκλησίας».

Ἐν τούτοις ὁ ἴδιος ὁ Χρυσόστομος εἰς τὰς ὁμιλίαις τοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Πράξεων, ποῦ ἐξεφωνήθησαν εἰς Ἀντιόχειαν (Ὁμιλία Α' παρ. γ' PG. τ. 51, σ. 71) παραπονεῖται διὰ καθολικὴν σχετικῶς ἀγνοίαν, ὅταν λέγῃ: «Πολλοὶ γὰρ τὸ βιβλίον τοῦτο οὐδὲ γινώσκον ἔστι, πολλοὶ δὲ δοκοῦν σφαιρῶς εἶναι, πάλιν παραρῶνται¹ καὶ γίνεται τοῖς μὲν ἡ γνώσις, τοῖς δὲ ἡ ἀγνοία βαθύτατος ὑπόθεσις...».

δρθότητος δογμάτων, καὶ ἐπιδείξεως θαυμάτων, καὶ μάλιστα τῶν τετελεσμένων ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Μὴ ἐξετάζωμεν λοιπὸν αὐτὸ ἐπιπολαίως, ἀλλὰ προσεκτικῶς, διότι καὶ τὰς προφητείας, τὰς ὁποίας ὁ Χριστὸς εἰς τὰ Εὐαγγέλια προκηρύττει, ταύτας πραγματοποιηθείσας, ἐδῶ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων διαλάμπουσιν τὴν ἀλήθειαν, καὶ πολλὴν πρὸς τὸ καλλίτερον τὴν μεταβολὴν τῶν μαθητῶν, τὴν γενομένην εἰς αὐτοὺς τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διότι καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποία ἤκουσαν παρὰ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, ὅτι «πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ τὰ σημεῖα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, κάκεινος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει»², καὶ προλέγοντος εἰς τοὺς μαθητάς, ὅτι θὰ ὀδηγηθοῦν ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς, καὶ ὅτι εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν θὰ μαστιγώσουσιν αὐτούς³, καὶ θὰ ὀπισθοῦν ἀφόρητα δεινά, καὶ ὅτι θὰ ὑπερισχύουσιν πάντων, καὶ ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον θὰ κηρυχθῆ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ταῦτα πάντα μετὰ πάσης ἀκριβείας ἐκπληρωθέντα εἰς τὸ θιβλίον τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς, καὶ ἄλλα περισσότερα ἀπὸ αὐτά, τὰ ὁποία ἔχει εἶπει, εὐνοϊκῶς διακείμενος πρὸς αὐτούς. Θὰ ἴδῃς δὲ ἐνταῦθα καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἀποστόλους ὡς πτηνὰ νὰ διατρέχουν τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ τοὺς δειλοὺς ἐκείνους καὶ ἀσυνέτους διὰ μιᾶς γενομένουσιν ἄλλους ἀντὶ ἄλλων, καὶ ὑπεράνω χρημάτων καὶ δόξης καὶ θυμοῦ, καὶ ἐπιθυμίας, πάντων γενικῶς ἀνωτέρους γενομένουσιν, καὶ πολλὴν τὴν ὁμόνοιαν ἔχοντες καὶ οὐδαμοῦ οὐδένα φθόνον, ὅπως πρότερον, οὐδὲ τὸ πάθος περὶ τῶν πρωτείων, ἀλλὰ πᾶσαν τελείαν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀγάπην ὑπερφυσικῶς διαλάμπουσιν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας καὶ πολλὰ παρηγγείλεν εἰς αὐτοὺς ὁ Χριστὸς λέγων, ὅτι «ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους»⁴.

Ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ δόγματα ἐνταῦθα διὰ νὰ εὕρησιν, τὰ ὁποία, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε αὐτὸ τὸ θιβλίον, εἰς οὐδένα μὲ τὴν σαφήνειαν θὰ καθίσταντο γνωστά, ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς σωτηρίας ἡμῶν θὰ ἀπεκρύ-

2. Ἰωάν. 14, 12.
3. Μαρθ. 10, 17-18.
4. Ἰωάν. 13, 35.

πτετο καὶ θὰ ἦτο ἀσαφὲς καὶ ὡς πρὸς τὴν ζωὴν καὶ ὡς πρὸς τὴν πίστιν.

Τὸ μεγαλύτερον δὲ τμήμα τῶν ἐξιστορουμένων ἐδῶ ἀναφέρεται εἰς τὰ ἔργα τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος περισσότερον πάντων ἐκοπίασεν. Αἰτία δὲ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος εἶναι, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ θιβλίου τούτου ἦτο μαθητὴς τοῦ Παύλου, δηλαδὴ ὁ μακάριος Λουκᾶς, τοῦ ὁποίου τὴν ἀρετὴν καὶ ἀπὸ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς, ἰδιαίτερος δὲ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι εὐρισκετο διαρκῶς πλησίον τοῦ Διδασκάλου καὶ παρηκολούθει αὐτόν. Ὅτε λόγου χάριν ὁ Δημῆς καὶ ὁ Ἐρμολογῆς⁵ ἐγκατέλειπον τὸν Παῦλον, ἀναχωρήσαντες, ὁ μὲν εἰς Γαλατίαν, ὁ δὲ εἰς Δαλματίαν, ἀκούσαν τί λέγει περὶ τούτου: «Λουκᾶς ἐστὶ μόνος μετ' ἐμοῦ»⁶ καὶ πρὸς Κορινθίους δὲ γράφων λέγει περὶ αὐτοῦ: «Τοῦ ὁποίου ὁ ἔπαινος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ διὰ πᾶσάν τῶν Ἐκκλησιῶν»⁷; καὶ ἔτι λέγει ὅτι «ἐφανέρωθη εἰς τὸν Κηφᾶν, ἐπειτα εἰς τοὺς δώδεκα»⁸ καὶ «κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον παρελάβετε»⁹, τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ ἐνοεῖ· ὥστε δὲν θὰ ἐσφαλῆ τις ἐὰν ἀφίερων εἰς αὐτὸν τὴν πραγματείαν ταύτην. Ὅταν δὲ εἶπω «εἰς αὐτόν», εἰς τὸν Χριστὸν λέγω¹⁰.

Ἐὰν δὲ κάποιος ἐρωτᾷ: «Καὶ τί, τέλος πάντων, δὲν συνέγραψε πάντα, εὐρισκόμενος μέχρι τέλους πλησίον αὐτοῦ;», ἐκεῖνο δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι καὶ αὐτὰ ἀρκετὰ ἦσαν διὰ τοὺς θέλοντας νὰ προσέχουν, καὶ ὅτι εἰς τὰ κατεπιγόντα πάντοτε ἐπέμενον, καὶ ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν δὲν ἦτο εἰς τὴν συγγραφὴν λόγων, διότι πολλὰ ἐδίδασκαν καὶ διὰ τῆς ἀγράφου παραδόσεως.

Καὶ πάντα μὲν λοιπὸν εἶναι ἄξια θαυμασμοῦ τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὸ θιβλίον τοῦτο, ἰδιαίτερος δὲ ἡ συγκολλησις τῶν Ἀποστόλων, τὴν ὁποίαν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὀηγοῦρευσεν, προετοιμάζον αὐτοὺς νὰ ἐμμένουν

5. Β' Τιμοθ. 1, 15.

6. Β' Τιμοθ. 4, 10-11.

7. Β' Κορινθ. 8, 18.

8. Α' Κορινθ. 15, 5.

9. Α' Κορινθ. 15, 1.

10. Τὸ νόημα τῆς ὡς ὄνω φράσεως εἶναι ἀσφαλῶς, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ὡς θεοπνευστος, εἶναι «σῶμα» τοῦ Χριστοῦ.

εις τὸ κήρυγμα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ἀφοῦ ἐδίδαξαν τοσαῦτα περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὀλίγα μὲν περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ ἔχουν εἰπῆ, τὰ δὲ περισσότερα περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως αὐτοῦ ἐδίδασκον, καὶ τοῦ πάθους, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἀναλήψεως· διότι ἐκεῖνο ποῦ ἐνδιέφερε τότε ἦτο τοῦτο, νὰ πιστεῦσῃ ὁ κόσμος ὅτι ἀνέστη καὶ ἀνέβη εἰς οὐρανοῦς. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς περιεσώτερον ἀπὸ ὅλα ἐνδιεφέρετο νὰ φανερώσῃ, ὅτι παρὰ τοῦ Πατρὸς ἔχει ἔλθει, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Λουκᾶς ἐνδιεφέρετο νὰ διδάξῃ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέστη, καὶ ἀνελήφθη, καὶ πρὸς τὸν Πατέρα ἀνεχώρησε, καὶ ὅτι παρὰ τοῦ Πατρὸς εἶγεν ἔλθει· διότι ἐάν προηγουμένως δὲν ἐπιστεῦετο τοῦτο, πολὺ περισσότερον, ἐφ' ὅσον ἐγένετο ἡ προσθήκη τῶν κατὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάληψιν, θὰ ἐφαίνετο εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅτι εἶναι ἀπιστευτὸν ὁλόκληρον τὸ δόγμα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο μὲ ἡρεμίαν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀναδιδάξει αὐτοὺς ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα. Εἰς τὰς Ἀθήνας δὲ καὶ ἀπλῶς ἀνθρώπων τὸν Χριστὸν ὀνομάζει ὁ Παῦλος¹⁰, γὰρ οὐκ εἶπε τίποτε περισσότερον. Ἐὐλόγως· διότι ἐάν αὐτὸν τὸν Χριστὸν, διδάσκοντα περὶ τῆς ἰσότητος αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, νὰ λιθοβολήσουν πολλάκις ἐπεχειρήσαν¹¹ καὶ θλάσασθαι ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἀπεκάλουν, μετὰ περιφρονησεως θεαίαις θὰ ἐδέχοντο τὴν ἴδιαν διδασκαλίαν παρὰ τῶν ἀλλείων, καὶ ταῦτα πάντα ἂν καὶ εἶχε προδεύσει τὸ κήρυγμα τοῦ σταυροῦ.

Θ'. Καὶ διατὶ ἀναφέρω τοὺς Ἰουδαίους, ἀφοῦ πολλάκις τότε καὶ αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ ἐθαρμῶοντο καὶ ἐσκαιδαλίζοντο, ὅταν ἤκουον τὰ ὑψηλότερα δόγματα; Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε: «Ἐγὼ πολλὰ νὰ σὰς εἶπω, ἀλλὰ δὲν δύνασθε τῶρα νὰ τὰ ἐνοήσητε»¹². Ἐάν δὲ ἐκεῖνοι δὲν ἠδύναντο, οἱ ὅποιοι ἔζησαν μαζὶ του τοσοῦτον χρόνον, καὶ οἱ ὅποιοι ἐκοινωνήσαν τοσοῦτων ἀπορρητῶν, καὶ οἱ ὅποιοι εἶδον τοσαῦτα θαύματα, πῶς θὰ ἐδέχοντο διὰ μιᾶς τοὺς ὑψηλοῦς λόγους τῶν δογμάτων ἀνθρώποι, οἱ ὅποιοι τότε κατὰ πρῶτον ἀπεσπάρσθησαν ἀ-

10. Πράξ. 17, 31.
11. Ἰωάν. 8, 58-59.
12. Ἰωάν. 18, 12.

πὸ θαμνοῦ, καὶ εἰδωλα, καὶ θυσιάς, καὶ αἰλούρους, καὶ κροκαβέλους (διότι τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἀντικείμενα τῆς λατρείας τῶν εἰδωλολατρῶν) καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα κακὰ; πῶς δὲ θὰ ἠδύναντο καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὅποιοι κατ' ἐκάστην ἡμέραν ἐμάνθανον καὶ ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τοῦ νόμου: «Ἄκουε Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεὸς σου, Κύριος εἰς ἑστί, καὶ πλὴν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἄλλος»¹³, οἱ ὅποιοι εἶδον αὐτὸν προσηλωμένον ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ, μᾶλλον δὲ καὶ οἱ ὅποιοι ἐσταύρωσαν, καὶ ἔθωπον, καὶ αὐτὸς ἀναστάντα εἶδον, ὅταν ἤκουον ὅτι εἶναι Θεὸς αὐτὸς ὁ ἴδιος, καὶ ἴσος πρὸς τὸν Πατέρα, πῶς δὲν θὰ ἀπεσπάρτων περισσότερον ἀπὸ ὅλων καὶ δὲν θὰ ἀπεκάπταντο; Διὰ τοῦτο λοιπὸν μὲ ἡρεμίαν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον αὐτοὺς καταπέθουν, καὶ προσφέρονται εἰς αὐτοὺς μετὰ πολλῆς συγκαταθέσεως, πλουσιωτέρας δὲ ἀπολαμβάνουν τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὁ Χριστὸς ἔκαμε, πραγματοποιοῦν ἐν τῷ δυνάμει αὐτοῦ, ἵνα καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἀνυψώσουν αὐτοὺς, κειμένους γαμαί, καὶ ἐπιθεσθαιώσουν τὸ κήρυγμα τῆς ἀναστάσεως· διότι καὶ διὰ τοῦτο ἰδιαιτέρως αὐτὸ ἐδῶ τὸ βιβλίον εἶναι ἀποδείξεις τῆς ἀναστάσεως. Αὐτὸ δὲ ἀφοῦ ἐπιστεῦθη, μεθοδικῶς καὶ τὰ ἄλλα προώδευον.

Ἡ μὲν λοιπὸν ὑπόθεσις καὶ ὁλος ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου, διὰ νὰ εἴπῃ τις περιληπτικῶς, αὐτὸς εἶναι ἰδιαιτέρως καὶ ἄς ἀκούσωμεν ἐν συνεχείᾳ αὐτὰ τὰ προοίμια: «Τὸν μὲν πρῶτον λόγον (δηλαδὴ τὸ Εὐαγγέλιον) ἐποίησάμην περὶ πάντων, ὃ Θεοφιλε, ὃν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν». Ἐξ αἰτίας τίνος ὑπενθυμίζει εἰς αὐτὸν τὸ Εὐαγγέλιον; Ὅστε νὰ φανερώσῃ τὴν ἰδικὴν του προσοχὴν καὶ ἀκρίθειαν εἰς τὰ γραφόμενα, διότι καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Εὐαγγελίου λέγει: «Ἐφάνη καλὸν καὶ εἰς ἐμὲ ποῦ ἔχω παρακολούθησεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν πάντα μὲ προσοχὴν καὶ ἀκρίθειαν νὰ σοῦ τὰ γράμματα μὲ τὴν σειρὰν των»¹⁴. Καὶ δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν ἰδικὴν του μαρτυρίαν, ἀλλὰ καὶ ἀποδίδει εἰς τοὺς Ἀποστόλους τὸ πᾶν, λέγων: «Καθὼς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ γενόμενοι τοῦ

13. Δευτ. 6, 4.
14. Λουκ. 1, 3.

λόγου»¹⁵. Διά τούτο, αφού κατέστησεν ἐκεῖ τὸν λόγον ἀξιοπίστον, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τότε ἐπιστεύθη, καὶ δι' ἐκείνου ἐδίδασκε τὸν Θεόφιλον τὴν ἀκριβῆ ἀλήθειαν, δὲν χρειάζεται ἐνταῦθα καὶ ἕτεραν ἀπόδειξιν, διότι ὁ συγγραφεὺς ὁ ὁποῖος ἐγένετο ἀξιοπίστος, αφού ἔγραψεν ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἤκουσεν, πολὺ περισσότερον εἶναι δίκαιον νὰ πιστευθῇ ὁ γράψας αὐτὰ ἐδῶ, τὰ ὅποια δὲν ἔχει παραλάβῃ ἀπὸ ἄλλου, ἀλλὰ ὁ ἴδιος τὰ εἶδε καὶ τὰ ἤκουσε. Διότι, λέγει, ἐὰν ἐδέχθης τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν Χριστόν, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ δεχθῆς τὰ ἀναφερόμενα εἰς τοὺς Ἀποστόλους.

Τί λοιπόν; Εἶναι μόνον ἱστορία καὶ ὁ λόγος στερεῖται τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Καθόλου. Πῶς; Διότι, ἐκεῖνα τὰ ὅποια παρέδωσαν εἰς αὐτόν οἱ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν γενόμενοι αὐτόπται μάρτυρες καὶ ὑπηρέται τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἦσαν.

Καὶ διότι δὲν εἶπεν ὅτι «καθὼς παρέδωσαν ἡμῖν οἱ Πνεύματος ἁγίου καταξιοθέντες, ἀλλ' οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται γενόμενοι»; Διότι τούτο ἰδιαιτέρως ὁδηγεῖ εἰς τὴν πίστιν, ἢ μάθησιν παρὰ αὐτοπτῶν μαρτύρων· ἐκεῖνο δὲ θὰ ἐφαίνετο καὶ ἀλαζονεία καὶ ἐγωισμὸς εἰς τοὺς ἀνοήτους. Διὰ τούτο καὶ ὁ Ἰωάννης οὕτως ἔλεγεν: «Ἐγὼ ἔχω ἰδῆ καὶ ἔγω φανερώσει ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»¹⁶. Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ τοιοῦτοτρόπως συνομιλεῖ μὲ τὸν Νικόδημον, πῶς εἶναι περισσότερον θραδύνουσι διὰ τὴν πίστιν: «Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον γνωρίζομεν λέγομεν, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔχομεν ἰδῆ μαρτυροῦμεν, ἀλλ' ὁμοῦ αὐδεὶς δέχεται τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν»¹⁷. Καὶ πάλιν δεικνύων ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ πρὸς φανέρωσιν εἰς τὸν κόσμον, πῶς τὰ ἔχουν ἰδῆ, ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς: «Καὶ σεῖς διδτε μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ, διότι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε»¹⁸. Καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ἀπόστολοι εἰς πολλὰ σημεῖα τοιοῦτοτρόπως ἐκφράζονται: «Καὶ ἡμεῖς εἰμεθα αὐτόπται καὶ αὐτήκοι μάρτυρες τῶν λόγων τούτων, καὶ αὐτὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, πῶς ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς ἑσῶν τὸν ὑπακούον, μαρτυρεῖ τὴν ἀλήθειαν τοῦ κηρύ-

15. Λουκ. 1, 2.
16. Ἰωάν. 1, 34.
17. Ἰωάν. 3, 11.
18. Ἰωάν. 15, 27.

γματός μας με τὰ θαύματα καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ»¹⁹. Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ ὁ Πέτρος, θεσπιῶν τὴν ἀνάστασιν, ἔλεγεν: «Ἡμεῖς οἱ ὅποιοι συναφάγομεν καὶ συνεπίομεν μετ' αὐτοῦ»²⁰. Διότι ταχύτερον ἐδέχοντο τὴν μαρτυρίαν παρὰ τῶν συγγενῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ τότε, καθ' ὁλοκληρίαν δὲν εἶχον μάθει τὴν ἔνοιαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τούτο καὶ ὁ Ἰωάννης, κατὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ Εὐαγγελίου του, ἔλεγεν, ὅτι ὁ ἴδιος εἶδε, ὅταν ἐδίδασκε περὶ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ ὕδατος, χρησιμοποιοῦσας εἰς αὐτοὺς ἀντὶ μεγίστης μαρτυρίας τὴν ὄρασιν, καίτοι τὰ προερχόμενα παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἀκριθέστερα τῆς ὄρασεως, ἀλλ' ὄχι παρὰ τῶν ἀπίστων.

Τὸ γεγονός δὲ ὅτι ὁ Λουκᾶς μετεῖχε τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι φανερόν ἐκ πολλῶν σημείων, καὶ ἀπὸ τὰ θαύματα πῶς γίνονται τώρα, καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι καὶ οἱ συνήθεις ἄνθρωποι τότε μετελάμβανον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παύλου, («διότι, λέγει, τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ ἔπαινος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ»²¹), καὶ ἀπὸ τὴν ψῆφον κατὰ τὴν χειροτονίαν του· διότι αφού εἶπε τούτο, προσέθεσε: «Ἀλλὰ καὶ ἐχειροτονήθη ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς συνοδοιπόρος καὶ συνεργάτης ἡμῶν διὰ τῆς χάριτος ταύτης τὴν ὁποῖαν ὑπηρετοῦμεν»²².

γ'. Καὶ πρόσθετε τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ· διότι δὲν λέγει: «Τὸ μὲν πρῶτον Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον εὐηγγελισάμην», ἀλλὰ «τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην», νομίζων ὅτι ἡ ὀνομασία τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι μεγαλυτέρα τοῦ ἑαυτοῦ του, καίτοι θεσπιάς ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τότε στολιζέει αὐτὸν λέγων: «Τοῦ ὁποίου ἀνήκει ὁ ἔπαινος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ»²³. Ἀλλὰ μετριάζει καὶ λέγει: «Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην, περὶ πάντων, ὦ Θεόφιλε, ὃν ἤρατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν». Ὅχι ἀπλῶς περὶ πάντων, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους· διότι μέχρι τῆς ἡμέρας, λέγει, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀνελήφθη.

19. Πράξ. 5, 32.
20. Πράξ. 10, 41.
21. Β' Κορινθ. 8, 18.
22. Β' Κορινθ. 8, 18.
23. Β' Κορινθ. 8, 18.

Και μάλιστα ο Ιωάννης δεικνύει, ότι δεν ήτο δυνατόν όλα να τα γράψη, διότι θέλων να δηλώση τοῦτο ἀφοῦ εἶπε «τὰ ὅποια ἐάν ἐγράφοντο ἔν πρὸς ἕν, νομίζω ὅτι οὔτε ὀλόκληρος ὁ κόσμος δὲν θὰ ἐχώρει»²⁴, προσθέτει: «Τὰ γραφόμενα βιβλία»²⁵. Πῶς λοιπόν, δυνατόν να εἶπη τις, οὗτος λέγει περὶ πάντων; Ὅμως δὲν εἶπε: «Πάντα», ἀλλὰ «περὶ πάντων»· καὶ διὰ τὴν εἰπωμένην περιληπτικῶς καὶ δι' ὀλίγων· περὶ πάντων ὁμιλεῖ τῶν κυρίων καὶ κατεπειγόντων. Ἐπειτα ἐξηγεῖ καὶ περὶ ποιῶν πάντων. «Ὡν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν», ὁποῦν τὰ θαύματα καὶ τὰς διδασκαλίας.

Ὅχι μόνον δὲ αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι καὶ πράττων ἐδίδασκεν. Πρόσεξε δὲ τὴν φιλόνηρον αὐτοῦ καὶ ἀποστολικὴν διάθεσιν, ἃν καὶ χάριν ἑνός, δηλαδὴ χάριν τοῦ Θεοφίλου, ἔγραψε, ἐν τούτοις τοσοῦτον ἤθελε να ἀκριβολογῇ, ὥστε ἀπεφάσισε να γράψῃ ὀλόκληρον εὐαγγέλιον· διότι διὰ τὴν γνωρίσῃ, λέγει, τὴν σαφήνειαν καὶ ἀκρίθειαν τῶν λόγων, τοὺς ὁποίους ἐδιδάχθη προφορικῶς»²⁶. Ἀλλωστε ἤκουσε τὸν Χριστὸν ποὺ εἶπε: «Ὅκ ἐστὶ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου, ἵνα ἀπόληται εἰς τῶν μικρῶν τούτων»²⁷.

Καὶ διατί δὲν συνέγραψε ἐν βιβλίον, στέλλων πρὸς τὸν Θεόφιλον ποὺ εἶναι ἕνας, ἀλλὰ διήρξατο εἰς δύο ὑποθέσεις; Χάριν σαφήνειας καὶ διὰ τὴν ἀναπαύσῃ τὸν ἀκροατὴν ἐξ ἄλλου καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν αἱ πραγματεῖαι εἶναι διηρημέναι.

Πρόσεξε δὲ ὅτι τοὺς λόγους τοῦ ὁ Χριστὸς τοὺς ἔκαμνε ἀξιοπίστους διὰ τῶν ἔργων. Περὶ πράττης συνέδουλε καὶ εἶπε: «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινός τῃ καρδίᾳ»²⁸. Ἐδίδασκε να εἰμεθα ἀκτῆμονες, καὶ τοῦτο ἐδείκνυε διὰ τῶν ἔργων· «ὁ γὰρ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ»²⁹, λέγει. Πάλιν προέτρεπε να ἀγαπῶμεν τοὺς ἐχθρούς· ἐδίδαξε τοῦτο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, εὐχόμενος ὑπὲρ τῶν σταυρουμένων. Ἐλε-

24. Ἰωάν. 21, 25.

25. Ἰωάν. 21, 25.

26. Λουκ. 1, 4.

27. Ματθ. 18, 14.

28. Ματθ. 11, 28.

29. Ματθ. 8, 20.

γε: «Εἰς ἐκείνον ποὺ θέλει να σὲ οδηγήσῃ εἰς τὰ δικαστήρια, διὰ να σοὺ πάρῃ τὸ ὑποκάμισον, ἀφήσέ του καὶ τὸ ἐπανωφόρι σου»³⁰· καὶ ἐκεῖνος ἔχει μόνον τὰ ἐνδύματα, ἀλλὰ καὶ τὸ αἷμα ἔδωσε. Τοιοῦτοτρόπως προέτρεπε καὶ τοὺς μαθητὰς να πράττουν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εἶπε: «Καθὼς ἔχετε ἡμᾶς παράδειγμα»³¹· διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ψυχρότερον ἀπὸ τὸν διδάσκαλον ἐκείνον, ὁ ὁποῖος διδάσκει μόνον με λόγους· διότι τοῦτο εἶναι ἴδιον ἔχει διδασκάλου, ἀλλὰ ὑποκριτοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀπόστολοι πρῶτον διὰ τῆς ζωῆς τῶν ἐδιδασκον, καὶ ἔπειτα διὰ τῶν λόγων, μάλλον δὲ οὐδὲ κἂν ἐχρειαζόντο τοὺς λόγους αὐτοί, ἀφοῦ τὰ ἔργα ἐφώνωζον. Δὲν θὰ ἦτο δὲ λάθος, ἐάν καὶ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ τὸ νομίζαμε πρῶτον· διότι με τὸ πάθος τοῦ ἔκαμε τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐκεῖνο ἔργον, δηλαδὴ τὴν κατάλυσιν τοῦ θανάτου καὶ τὰ ὑπόλοιπα πάντα.

Ἐξ ἄλλου ἡμεῖς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς Ἀποστόλοις διὰ Πνεύματος ἁγίου, ὡς ἐξελέξατο, ἀνελήθη. «Διὰ Πνεύματος ἐντειλάμενος», τούτεστι· Πνευματικὸς πρὸς αὐτοὺς ἀφοῦ εἶπε λόγους, οὐδένα ἀνθρώπινον. Ἡ τοῦτο λοιπὸν εἶναι δυνατόν να εἰπωμεν, ἢ ὅτι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔβακεν ἐντολὰς εἰς αὐτοὺς. Βλέπεις με πόσην ταπεινώσιν προσέτι διδάσκει περὶ αὐτοῦ, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, λέγων: «Ἐάν δὲ ἐγὼ με τὴν βοήθειαν τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἀπομακρῶν τὰ βαιμάνια»³². Διότι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἁγίον ἐνήργει εἰς ἐκείνον τὸν ναὸν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τοῦ Ἰησοῦ. Ποίας δὲ ἐντολὰς ἔδωσε; «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμη ὑμῖν»³³. Μέγα τῶν Ἀποστόλων τὸ ἐγκώμιον, ὅταν τοιαῦτα εἶναι ἐμπειστημένοι, (τῆς οἰκουμένης ἐννοῶ τὴν σωτηρίαν), ὅταν οἱ λόγοι εἶναι πλήρεις Πνεύματος ἁγίου, τὸ ὅποιον ἀναμφιβόλως καὶ ὁποῦν ἔλεγε τὸ «διὰ Πνεύματος ἁγίου», τούτεστι· καὶ τὰ λό-

30. Ματθ. 5, 40.

31. Φίλιπ. 8 17.

32. Ματθ. 12, 28.

33. Ματθ. 28, 19-20.

για, τὰ ὅποια ἐγὼ σὰς διδάσκω εἶναι Πνεῦμα Θεοῦ»³⁴. Τοῦτο δὲ παρέχει τὴν θεσφαϊότητα, ὅτι, ὀδηγῶν εἰς τὸ ἐξῆς τὸν ἀκροατὴν εἰς ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίσῃ τὰς ἐντολάς, καὶ ποιῶν τοὺς Ἀποστόλους ἀξιοπίστους, ἂν δηλαδὴ πρόκειται νὰ διδάσκῃν τὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀσφαλῶς θὰ διδάσκουν καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ.

«Ἐντεταμένως λοιπὸν, λέγει, ἀνελήφθη». Δὲν εἶπεν: «Ἀνέθη», ἐπεὶδὴ ἀκόμη ὡς περὶ ἀνθρώπου διδάσκει. Ἄρα καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐδίδασκε τοὺς μαθητάς· ἀλλὰ ἅπαντα τὸν χρόνον τοῦτον (τὸν μεταξύ ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεως) οὐδεὶς εἶπεν εἰς ἡμᾶς μετὰ ἀκριβείας. Ἄλλὰ ἐμμένει μὲν εἰς αὐτὸν περισσώτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὁ Ἰωάννης καὶ οὗτος· ὅλα δὲ μετὰ σαφηνείας οὐδεὶς τὰ ἐξέθεσε (διότι πρὸς ἕτερον πρᾶγμα ἐσπευδόν)· ἐμάθομεν δὲ ταῦτα διὰ τῶν Ἀποστόλων, διότι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἤκουσαν, ἐκεῖνα εἶπον· «Εἰς τοὺς ὁποίους καὶ παρουσίασε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ζῶντα». Ἀφοῦ ὠμίλησε προηγουμένως περὶ τῆς ἀναλήψεως, τώρα λέγει καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως. Διότι ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι «ἀνελήφθη», διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι τῆ θεοθεῖα ἄλλων ἔχει ἀναληφθῆ, προσέθεσεν: «Εἰς τοὺς ὁποίους καὶ παρουσίασε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ζῶντα»· διότι ἂν εἰς τὸ μεγαλύτερον παρουσίασε τὸν ἑαυτὸν τοῦ, πολὺ περισσότερον εἰς τὸ μικρότερον.

δ'. Εἶδες πῶς κατὰ τρόπον ἀπαράτητον σπεῖρει προσέτι τὰ μεγάλα ταῦτα δόγματα; «Δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς»· δηλαδὴ ὄχι ὅπως ἀκριβῶς πρὸ τῆς ἀναστάσεως, ποῦ ἦτο πάντοτε μαζί των, ὁμοίως καὶ τότε· διότι πρόσεξε. Δὲν εἶπε: «Τεσσαράκοντα ἡμέρας», ἀλλὰ «δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα»· διότι ἐνεφανίζετο καὶ ἀπῆρχετο ἵπταμενος πάλιν. Τί συνέβαινε λοιπὸν; Ἀνύμωνε αὐτῶν τὰς διανοίας καὶ δὲν ἐπέτρεπε πλέον νὰ συμπεριφέρονται πρὸς αὐτὸν ὅπως ἀκριβῶς καὶ προηγουμένως. Καὶ δὲν ἔκαμνε μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο μετὰ ἀκριβείας ἠτοίμαζε, καὶ τὴν θεβαίωσιν τῆς ἀναστάσεως, καὶ τὴν πίστιν ἐν συνεχείᾳ ὅτι εἶναι σπουδαιότερος ἀπὸ ἀπλοῦν ἀνθρώπων ἂν καὶ θεβαίως ταῦτα ἦσαν ἀντίθετα· (διότι διὰ τὴν θεβαίωσιν μὲν τῆς ἀναστάσεως πολλὰ ἀνθρώπινα ἔπρεπε νὰ γί-

34. Ἰωάν. 6. 63.

νοῦν, διὰ τὸ ἕτερον ὄμως οὐδέν)· ἀλλ' ὄμως καὶ τὰ δύο ἔγιναν εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον.

Διατί δὲ ὄχι εἰς ὄλους, ἀλλὰ εἰς τοὺς Ἀποστόλους ἐφάνη; Ἐπειδὴ θὰ ἐφάνετο ὡς φάντασμα εἰς τοὺς πολλούς, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώριζον τὸ ἀπόρητον τοῦ μυστηρίου· διότι ἂν καὶ αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ ἠπίστουν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐταράσσοντο, καὶ ἐχρειάσθησαν νὰ τὸν φαῖναι διὰ τῆς χειρὸς, καὶ νὰ παρακαθήσων εἰς τράπεζαν μαζί του, τί ἦτο φυσικὸν νὰ χρειασθῶν οἱ πολλοί; Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐκ τῶν θαυμάτων κάμνει ἀναμφίβολον τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀναστάσεως, ὥστε ὄχι μόνον εἰς τοὺς τότε, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς μετέπειτα νὰ γίνῃ φανερά ἡ ἀνάστασις· διότι αὐτὸ τὸ ὅποιον εἰς ἐκεῖνους ἐκ τῆς ὁράσεως τῶν θαυμάτων, τοῦτο, ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ εἰς ὄλους ὕστερον ἐκ τῆς πίστεως.

Διὰ τοῦτο ἐπομένως καὶ διὰ τοὺς ἀπίστους ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης συμπεραίνομεν καὶ λέγομεν: ἂν δὲν ἀνέστη, ἀλλὰ μένει νεκρὸς, πῶς ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ οἱ Ἀπόστολοι ἔκαμαν θαύματα; Ἄλλὰ μήπως δὲν ἔκαμαν θαύματα; Πῶς λοιπὸν τότε ἐσηματίσθη τὸ ἔθνος ἡμῶν; Διότι δὲν θὰ ἀντισταθῶν πλέον καὶ πρὸς τοῦτο, οὔτε θὰ πολεμήσων πρὸς τὰ ὁράμενα. Ὡστε, ὅταν ἰσχυρίζωνται, ὅτι δὲν ἔγιναν θαύματα, περισσότερον τοὺς ἑαυτοὺς τῶν καταισχύνουν· διότι τοῦτο εἶναι τὸ μέγιστον θαῦμα, ἢ προσέλευσις ἀνευ θαυμάτων τῆς οἰκουμένης ὀλοκλήρου, ἥτις προσηλκύσθη ὅπῃ δώδεκα πτωχῶν καὶ ἀγραμμάτων ἀνθρώπων· διότι οἱ ἀλιεῖς ἐνίκησαν οὔτε διὰ τοῦ πλοῦτου τῶν χρημάτων, οὔτε διὰ τῆς σοφίας τῶν λόγων, οὐδὲ δι' ἄλλου τινὸς τοιοῦτου· ὥστε καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλωσιν θὰ ἠμολογήσων, ὅτι ὄπαρχει εἰς αὐτοὺς θεῖα δύναμις· διότι εἶναι ἀδύνατον ἀνθρώπινη δύναμις νὰ κατορθώσῃ ποτὲ τσαῦτα.

Διὰ τοῦτο πράγματι καὶ αὐτὸς τεσσαράκοντα ἡμέρας ἔμεινε μετὰ τὴν ἀνάστασιν, διὰ τοῦ μακροῦ χρόνου παρέχων ἔλεγχον τῆς ἰδικῆς του παρουσίας, διὰ νὰ μὴ νομίσων, ὅτι αὐτὸ πῶς βλέπουν εἶναι φάντασμα. Καὶ δὲν ἠρέκεσθη μόνον εἰς αὐτό, ἀλλὰ καὶ τράπεζαν προσέθετε. Πράγματι τὸ ὅποιον λοιπὸν καὶ συνεχίζων λέγει: «Καὶ συναναστρεφόμενος καὶ συντρέγων μετ' αὐτῶν». Τοῦτο δὲ πάντοτε καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐχρησιμοποιοῦν ὡς ἀπόδειξιν τῆς ἀναστάσεως, λέγον-

τες: «Οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν μετ' αὐτοῦ»³⁵.

Τί δὲ ἐποίει ὅταν ἐνεφανίζετο, φανεράνει δι' ἐκείνων τῶν ὁποίων προσέθεσε λέγων: «Ὑπανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ». Ἐπειδὴ δὲ καὶ κεκοιτικότες ἦσαν καὶ τεταραγμένοι μετὰ τῆς ἡδῆ λαθόντα χώραν, καὶ πρὸς μεγάλους ἀγῶνας ἐπρόκειτο εἰς τὸ μέλλον νὰ ἐξέλθουν, ἀναζωογονῶν αὐτοὺς μετὰ τοὺς λόγους περὶ τῶν μελλόντων, «παρήγγειλεν ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς». Πρῶτον αὐτοὺς εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἐξήγαγε, πεφοβισμένους ἀκόμη καὶ τρέμοντας, ὥστε μετὰ ἀφοβίας νὰ ἀκούσουν τὰ διδασκόμενα: ἔπειτα, ἀφοῦ ἤκουσαν καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἔζησαν μαζί του, «παρήγγειλεν ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι». Τί λοιπόν; Ὅπως ἀκριβῶς ὀλίγους στρατιώτας, οἱ ὅποιοι πρόκειται νὰ ἐμπέσουν εἰς πληθῆθος ἐχθρῶν, οὐδεὶς ἀφήνει νὰ ἐξέλθουν πρὶν ἀπλοσθῶν, οὐδὲ ἵππους νὰ περάσουν τὴν ἀφειρητὴν πρὶν ἀναβῆναι ἐπ' αὐτῶν ὁ ἵππεύς, τοιοῦτρόπως λοιπὸν καὶ αὐτοὺς δὲν ἀφήνει νὰ ἐξέλθουν εἰς τὴν μάχην πρὸ τῆς καθόδου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε νὰ μὴ καταβληθῶν καὶ κυριευθῶν εὐκόλως ἀπὸ τοὺς πολλούς. Ὅχι μόνον δὲ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι τοῦ ἐπρόκειτο νὰ πιστεύσουν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Καὶ πρὸς τοῦτοισι πάλιν διὰ νὰ μὴ κατηγοροῦν μερικοὶ ὅτι, ἀφοῦ ἀφησαν τοὺς γνωστούς τῶν Ἱεροσολύμων, εἰς τοὺς ξένους ἦλθον νὰ κάμουν τοὺς σπουδαίους, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἰδίους ἐκεῖνους ποὺ εἶχον φονεύσει τὸν Ἰησοῦν προσφέρουν τὰς ἀποδείξεις τῆς ἀναστάσεως, πρὸς τοὺς ἰδίους ἐκεῖνους ποὺ εἶχον σταυρώσει, ποὺ εἶχον θάψει, εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτολήθη τὸ παράνομον πρᾶγμα, ὥστε νὰ ἀποστομαθῶν καὶ πάντες οἱ ἐκτὸς τῶν Ἱεροσολύμων προερχόμενοι διότι ὅταν οἱ ἴδιοι ποὺ εἶχον πρωτοστατήσῃ εἰς τὴν σταύρωσιν φαίνονται καὶ ὅτι ἔχουν πιστεύσει, εἶναι προφανές, ὅτι καὶ ὁ σταυρὸς καὶ ἡ παρανομία τοῦ τολήματος ἀπεκαλύπτετο, καὶ πολλὴ ἦτο ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως.

35. Πράξ. 10, 41.

Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ λέγουν οἱ μαθηταὶ: «Πῶς λοιπὸν θὰ δυνηθῶμεν νὰ μένωμε μεταξὺ ἀνθρώπων στυγερῶν καὶ φονεῶν καὶ τῶσων πολλῶν, ἐνῶ ἡμεῖς εἴμεθα ὀλίγοι καὶ εὐτελεῖς», κύτταξε πᾶς λύει τὴν ἀγωνίαν, εἰπὼν: «Ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, διὰ τὴν ὁποίαν μετ' ἠκούσατε νὰ σὰς ἐμίλῃ». Καὶ τότε ἤκουσαν; δυνατὸν νὰ ἐρωτήσῃ τις. Ὅταν εἶπεν: «Συμφέροι ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω» ἐάν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς»³⁶. Καὶ πάλιν: «Θὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον πέμψει ὑμῖν, ἵνα μένη μετ' ὑμῶν»³⁷.

ε. Καὶ διὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν κατέφθασεν, ἐνῶ ὁ Χριστὸς ἦτο παρών, ἢ τουλάχιστον εὐθὺς ὅταν ἀπῆλθε, ἀλλ' αὐτὸς μετὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἀνελήθη, ἐκεῖνο δὲ ἦλθεν ὅταν συνεληροῦτο ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς; Καὶ πᾶς, ἀφοῦ ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐλθεῖ, εἶπεν: «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον»³⁸. Διὰ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς δεκτικούς καὶ ἀντέχοντας διὰ τὴν ὑποδοχὴν διότι ἐάν ὁ Δαυὶδ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἰδῇ ἄγγελον ἐξήτει συγγνώμην³⁹, πολὺ περισσότερο οὗτοι, οἱ ὅποιοι ἐπρόκειτο νὰ δεχθῶν τὸσούτην χάριν. Ἡ τοῦτο λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπωμεν, ἢ ὅτι ἔχει παρουσιάσει ἐκεῖνο ποὺ θὰ συνέβαινεν εἰς τὸ μέλλον ὡς ἦδη γεγονός, ὅπως π.χ. ὅταν λέγῃ: «Πατεῖτε ἐπὶ τὸν ὄφρα καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»⁴⁰.

Διὰ τὸ δὲ δὲν εἶπε παρευρεθῆ εὐθὺς τότε; Διότι ἔπρεπε νὰ ἐπιθυμήσῃν τὸ πρᾶγμα καὶ οὕτως νὰ δεχθῶν τὴν χάριν. Διὰ τοῦτο, ὅτε αὐτὸς ἀπῆλθεν ἱπτάμενος, τότε ἐκεῖνο ἦλθεν. Διότι ἐάν ἤρχετο ἐνῶ ἐκεῖνος ἦτο παρών, δὲν θὰ ἀνέμενον μετὰ τὸσούτης προσδοκίας. Διὰ τοῦτο δὲν ἔρχεται εὐθέως μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ, ἀλλὰ μετὰ ὅκτω ἡ ἑννέα ἡμέρας. Τοιοῦτρόπως καὶ ἡμεῖς, τότε ἰδιαίτερος διεγυριρόμεθα πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν εὐρεθῶμεν εἰς ἀνάγκην. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης, τότε κυρίως στέλλει τοὺς μαθητὰς πρὸς τὸν Χριστόν,

36. Ἰωάν. 16, 7.

37. Ἰωάν. 14, 16.

38. Ἰωάν. 20, 22.

39. Δαν. Β 17.

40. Λουκ. 10, 19.

δτε ἐπρόκειτο νά χρειασθοῦν τόν Ἰησοῦν, τότε δηλαδὴ πού ὁ Ἰβιος εὐρίσκειτο εἰς τήν φυλακήν. Κατ' ἄλλον δὲ τρόπον ἔπρεπε νά παρουσιασθῇ εἰς τόν οὐρανόν ἡ φύσις ἡμῶν⁴¹, καί νά ἔχη τελειοποιηθῇ ἡ συμπιλώσις ἡμῶν πρὸς τόν Θεόν, καί τότε νά ἔλθῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καί καθαρὰν νά ἀπολαύσωμεν τὴν εὐχαρίστησιν· διότι ἐάν ἦτο παρὸν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καί ὁ μὲν Ἰησοῦς ἀπῆρχετο, ὁ δὲ Παράκλητος παρέμενε, δὲν θά ἦσαν τοσαῦτα τὰ ἀγαθὰ τῆς παρηγορίας· διότι πάρα πολὺ δυσκόλως ἠδύνατο νά ἀποχωρισθῶν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ. Διὰ τοῦτο καί ἔλεγε παρηγορῶν αὐτούς: «Συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω»⁴². Διὰ τοῦτο καί ἀναμένει τὰς ἡμέρας τὰς μεταξύ Ἀναλήψεως καὶ Πεντηκοστῆς, ἵνα, ἀφοῦ ὀλίγον στενωχωρηθῶν, καί εἰς ἀνάγκην, ὅπως προείπον, εὐρεθῶν, νά καρπωθῶν ὀλόκληρον καί καθαρὰν τὴν ἀπόλαυσιν.

Ἐάν δὲ ἦτο ὀλιγώτερον τὸ Πνεῦμα, δὲν θά ἦτο ἀρκετὴ ἡ παρηγορία. Πῶς δὲ καί ἔλεγε: «Συμφέρει ὑμῖν»⁴³. Διὰ τοῦτο τὰ σπουδαιότερα τῆς διδασκαλίας τὰ ἔχει φυλάξει διὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὥστε νά μὴ τὸ θεωρήσωμεν μικρότερον. Πρόσεξε δὲ πόσο μεγάλην ἀνάγκην προσέθηκεν εἰς αὐτοὺς νά εὐρίσκωνται εἰς Ἱεροσόλυμα, διὰ τῆς ὑποσχέσεως ὅτι ἐκεῖ θά παρασχεθῇ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Διότι πάλιν διὰ νά μὴ φύγουν μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ, μετὰ τὴν προσδοκίαν αὐτήν, ὡς κάποιον δεσμῶν, συγκρατεῖ διλοὺς αὐτοὺς ἐκεῖ.

Ἀφοῦ δὲ εἶπε: «Περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, διὰ τὴν ὁποῖαν μετὰ ἡκούσατε νά σὰς ἡμιῶν», προσέθεσε: «Διότι ὁ Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας». Φανερῶναι λοιπὸν τὴν μέσσην κατάστασιν μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἰωάννου, ὅχι πλέον ὅπως

41. Ἐντοθα πρέπει νά ἐνοηθῇ ἡ θέωσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ὁποία συνετέλεσθαι διὰ τῆς ἀναστάσεως, καὶ ἡ ὁποία ἀνθρωπίνῃ φύσει τεθεωμένη πλέον διὰ τῆς ἀναλήψεως ἐκόθισεν «ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς» ἡ θέωσις δὲ αὕτη νοεῖται ὡς θέωσις καὶ τῆς ἰδικῆς μας φύσεως, ἡ ὁποία θά συντελεσθῇ κατὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, ἀφοῦ ὀλλώστε αὕτως ἦτο καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ.

42. Ἰωάν. 16, 7.

43. Ἰωάν. 16, 7.

πρὸ τούτου κατὰ τρόπον συνεισκασιμένον, (διότι πάρα πολὺ συνεισκάσε τὸν λόγον ὅταν ἔλεγε: «Ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μεγαλύτερος αὐτοῦ εἶναι»)⁴⁴, ἀλλὰ τώρα φανερώτερον: «Ὁ Ἰωάννης, λέγει, ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ». Δὲν χρησιμοποιεῖ πλέον τὴν μαρτυρίαν, ἀλλὰ ἐνθυμεῖται τὸ πρόσωπον μόνον, προτρέπων εἰς μνήμην τῶν παρ' αὐτοῦ λεχθέντων, καὶ ἀποδεικνύει αὐτοῦ, ὅτι εἶναι ἤδη καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μεγαλύτεροι τοῦ Ἰωάννου, ἀφοῦ θεοβαίως ἐν Πνεύματι ἐπρόκειτο καὶ αὐτοὶ νά βαπτίζων.

Καὶ δὲν εἶπε: «Ὑμεῖς δὲ ἐγὼ βαπτίζω ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ», ἀλλὰ «βαπτισθήσεσθε», διδάσκων ἡμᾶς νά εἴμεθα ταπεινοί. Διότι τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς ἦτο ὁ βαπτίζων, κατέστη φανερὸν εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωάννου, πού εἶπε, ὅτι «αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρὶ»⁴⁵ διὰ τοῦτο καὶ μόνον τὸν Ἰωάννην ἐνεθυμήθη.

Τὰ μὲν Εὐαγγέλια λοιπὸν εἶναι μίαν ἱστορίαν ἐκείνων πού ὁ Χριστὸς ἔπραξε καὶ εἶπεν, αἱ δὲ Πράξεις εἶναι ἱστορίαν ἐκείνων πού ἔπραξε καὶ εἶπεν ὁ ἕτερος Παράκλητος. Ὅμως καὶ τότε πολλὰ καὶ αὐτὸς ἔπραττε, ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν καὶ σήμερον ὁ Χριστὸς ἐνεργεῖ, τοιοῦτοτρόπως καὶ τότε, ἀλλὰ τότε μὲν διὰ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ, τώρα δὲ διὰ τῶν Ἀποστόλων· καὶ τότε μὲν εἰς παρθενικὴν ἤλθε μήτραν καὶ διέπλεσε τοιοῦτοτρόπως ναὸν δι' ἑαυτὸν τὸ ἅγιόν του σώμα, τώρα δὲ εἰς ψυχὰς ἤλθεν ἀποστολικά· καὶ τότε μὲν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἤλθεν ἐν εἴδει περιστερᾶς, τώρα δὲ ἐν εἴδει πυρός. Τί σημαίνει τοῦτο; Ἐκεῖ μὲν τὸ πρᾶον δηλῶν, ἐνταῦθα δὲ καὶ τὸ τιμωρητικόν. Καὶ τὴν κρίσιν δὲ εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν ἐνθυμεῖται· διότι ὅταν ἔπρεπε νά συγχωρήσῃ ἀμαρτήματα, πολλὴν πραότητα ἐχρειάζετο, ἐπειδὴ δὲ ἐτύχαιεν τῆς δωρεᾶς, εἰς τὸ ἐξῆς εἶναι καιρὸς καὶ κρίσεως καὶ ἐξετάσεως. Πῶς δὲ «βαπτισθήσεσθε», λέγει, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ὕδωρ εἰς τὸ ὑπερῶν; Διότι τὸ κυριώτερον τὸ Πνεῦμα εἶναι, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ

44. Ματθ. 11, 11.

45. Λουκ. 3, 16.

τὸ ὕδωρ ἐνεργεῖ· ὅπως ἀκριβῶς θεοβαίως καὶ αὐτὰς λέγεται ὅτι ἔχει χρισθῆ, οὐδαμοῦ χρισάμενος δι' ἐλαίου, ἀλλὰ Πνεῦμα δεξάμενος· ἄλλωστε καὶ αὐτοὺς βαπτίζομένους δι' ὕδατος εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρησ, καὶ εἰς διαφόρους καιροὺς. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς μὲν καὶ τὰ δύο τελούνται εἰς ἓν, τότε δὲ κεχωρισμένως. Διότι εἰς τὴν ἀρχὴν ἐβαπτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου· καὶ μὴ ἀπορήσης. Διότι ἐὰν κόρναι καὶ τελώναι πρὸς τὸ θάπτισμα ἐκεῖνο ἐπορεύοντο, πολὺ περισσότερον ἐκεῖνοι πού ἐπρόκειτο κατόπιν νὰ βαπτισθῶν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἔπειτα διὰ νὰ μὴ λέγουν ὅτι «τὸ πρᾶγμα πάντοτε εὐρίσκειται εἰς τὸ στάδιον τῶν ὑποσχέσεων», (διότι καὶ πολλὰ ἤδη περὶ αὐτοῦ εἰδίδαξε), οὕτε νὰ νομίσουν ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἀπλῶς ἐνέργεια χωρὶς ὑπόστασιν, ἀποτρέπων αὐτοὺς ἀπὸ μίαν τοιαύτην ὑπόνοιαν, οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας, λέγει. Καὶ δὲν ἐφανέρωσε πότε ἀκριβῶς, διὰ νὰ εὐρίσκωνται πάντοτε ἐν ἐρηγήρῳσι, ἀλλ' εἶπε μὲν ὅτι πλησίον θὰ εἶναι διὰ νὰ μὴ διαλυθῶν καὶ ἀποχωρήσῃ, πότε δὲ ἀκριβῶς καθόλου δὲν ἐφανέρωσε διὰ νὰ εἶναι πάντοτε προσεκτικοί. Ὅχι δὲ μόνον με αὐτὸ αὐτοὺς θεοβαίνει, με τὴν ταχύτητα δηλαδὴ τοῦ καιροῦ, ἀλλὰ καὶ με τὴν φράσιν: «τὴν ἐπαγγελίαν διὰ τὴν ὁποῖαν με ἠκούσατε νὰ σὰς ὁμιλῶ». Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον λέγει εἶναι τὸ ἑξῆς: «Ὅχι μόνον τώρα σὰς εἶπον, λέγει, ἀλλὰ καὶ ἥδη ὑπεσχέθη, ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐξάπαντος θὰ πραγματοποιήσῃ». Διὰ τὸ λοιπὸν ἀπορεῖς, ἐὰν δὲν φανερῶναι τὴν ἡμέραν τῆς συντελείας, ἀφοῦ τοῦλάχιστον αὐτὴν, ἢ ὁποῖα τῶσον πλησίον εὐρίσκετο, δὲν ἠθέλησε νὰ φανερώσῃ; Καὶ μάλιστα εὐλόγως, διὰ νὰ εὐρίσκωνται πάντα εἰς ἐρηγήρῳσιν καὶ εἰς προσδοκίαν καὶ μέριμναν.

στ'. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπολαύσῃς τῆς χάριτος, ὅταν δὲν εἶσαι προσεκτικός. Ἡ δὲν θλέπεις τί λέγει καὶ ὁ Ἠλίας πρὸς τὸν μαθητὴν; «Ἐὰν ἴδῃς με ἀναλαμβανόμενον, ἔσται σοι οὕτω»⁴⁶. τουτέστι: «θὰ γίνῃ εἰς σὲ τοῦτο, τὸ ὅποιον ζητεῖς». Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ πανταχοῦ εἰς τοὺς προσερχομένους ἔλεγε: «Πιστεῦεις; Διότι ἐὰν δὲν προσφερωμένον φιλικῶς πρὸς τὸ διδόμενον, δὲν αἰσθανόμεθα πολὺ τὴν εὐεργεσίαν. Τὸ

46. Δ' Βασίλ. 2. 10.

ἴδιον συνέθη καὶ με τὸν Παῦλον: δὲν ἦλθεν ἀμέσως ἡ χάρις, ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξύ παρήλθον τρεῖς ἡμέραι, κατὰ τὰς ὁποίας ἦτο τυφλός, ὑπὸ τοῦ φόβου ἀποπλυνόμενος καὶ προπαρασκευαζόμενος. Διότι ὅπως ἀκριβῶς οἱ θαφεῖς τῆς πορφύρας, προηγουμένως με ἄλλα διάφορα προετοιμάζουν τὸ δεχόμενον τὴν θαφὴν, ὥστε νὰ μὴ ἐξαλειφῆται εὐκόλως τὸ χρῶμα τοῦ ἄνθους, οὕτω λοιπὸν καὶ ἐδῶ πρότερον φροντίζουσιν καθιστᾶ τὴν ψυχὴν ὁ Θεός, καὶ τότε χορηγεῖ τὴν χάριν. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἔστειλεν ἀμέσως τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ κατὰ τὴν Πεντηκοστήν.

Ἐὰν δὲ ἐρωτᾷ κάποιος: «Διὰ τί καὶ ἡμεῖς δὲν βαπτίζομεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον»;⁴⁷ ἐκεῖνο δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι ἡ μὲν χάρις εἶναι ἡ ἴδια καὶ τότε καὶ τώρα, ἢ δὲ διάνοια τώρα ἐξυψοῦται, προετοιμαζομένη διὰ τῆς νηστείας. Καὶ ὁ καιρὸς ὁμοῦ τῆς Πεντηκοστῆς ἔχει μίαν ἐξήγησιν ὄχι παράλογον. Ποία εἶναι αὕτη; Οἱ πατέρες ἐθεώρησαν ὅτι τὸ θάπτισμα εἶναι ἀρκετὸς γαλινοῦς ἐπιθυμίας πονηρᾶς καὶ μεγάλης διδασκαλίας διὰ τὴν σωφροσύνην ἀκόμη καὶ ἐν καιρῷ ἀπολαύσεως. Ὅπως ἀκριβῶς συναναστρεφόμενοι με αὐτὸν τὸν Χριστὸν, καὶ κοινωνοῦντες ἐκ τῆς Ἁγίας Τραπέζης, τίποτε δὲν πράττομεν κατὰ τρόπον ἀπλοῦν, ἀλλὰ ζῶμεν με νηστείας καὶ προσευχᾶς καὶ με σωφροσύνην πολλήν· διότι ἐὰν, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ἀρχὴν βιοποριστικοῦ τινὸς ἐπαγγέλματος, ἐτοιμάζῃ διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὀτιδήποτε ἀφορᾷ τὴν ζωὴν, καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ κάποιο ἀξίωμα, καὶ χρήματα καταναλίσκη, καὶ χρόνον βαπανᾷ, καὶ ὑπομένη ἀναριθμήτους κόπους, τίνας θὰ εἴμεθα ἡμεῖς ἀξιοί, προσερχόμενοι μετὰ τσαού-

47. Ἡ ἐρώτησις ἀφορᾷ εἰς τοὺς βαπτίζομένους εἰς μεγάλην ηλικίαν, ἀφορᾷ καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Χρυσόστομου ὑπῆρχον κηρύττοντες, τοῖς σπείους ὁ ἐρωτῶν θέλει νὰ βαπτίζωνται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ὅπως ἀκριβῶς πολλοὶ τῶν σημερινῶν Χριστιανῶν θέλουσιν νὰ μεταλαμβάνουν τὴν Μ. Πέμνην. Ἄλλ' εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰερῶν πατρῶς, ὅτι διὰ τὴν ὀρίστην προσέλευσιν δὲν χρειάζεται νὰ παραστῶμεν τοὺς καιροὺς καὶ τὰς ἐσπᾶς. Διὰ τὴν προσωπικὴν ἡμῶν διδασκίαν (πρὸς ἐνδεκτικῶς καὶ «Ἄλογος πρὸς τοὺς ἀπελιπνομένους τῶν βίων συνάξεων... PG 48, 388-370». Ἐπίσης καὶ «Ἄλογος, εἰς τοὺς τὸ πρῶτον πᾶσχα νηστεύοντας, κεφ. 5. PG 48, 888»). Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν παρούσαν ὁμιλίαν κατ' ἐπαπόλημιν θὰ ἀναφερθῇ εἰς τὸ ἴδιον θέμα.

της άπερισκεψίας και όκηρίας εις την βασιλείαν τών ουρανών, χωρίς να είμεθα πρόθυμοι διά προετοιμασίαν ούτε πρίν λάθωμεν; Διάτι διά τούτο μετά την λήψιν χάριτος είμεθα όκηροί και άδιάφοροι, έπειδή πρίν λάθωμεν δέν είχομεν άγρυπνίαι, ώστε να είμεθα έτοιμοί διά τούτο πολλοί μετά τό βάπτισμα άμέσως έπανήθηον εις τόν προηγούμενον έμετον, και χειρότεροι έγιναν, και φοβερώτερον έπέσειραν δι' έαυτούς τιμωρίαν, απαλλαγέντες μόν από τά προηγούμενα άμαρτήματα, με την διαγωγήν των όμως αυτήν παραργίζαντες περισσότερο τόν κριτήν, διάτι, ενώ απηλλάγησαν από τόσον μεγάλην νόσον, έν τούτοις δέν έσωφρονίσθησαν, άλλ' έπαθον εκείνο τό όποιον ηπειλήσεν εις τόν παραλυτικόν ό Χριστός, λέγων: «Πρόσεξε, έθεραπεύθης; μη άμαρτάνεις πλέον διά να μη σου συμβή τίποτε χειρότερον»⁴⁸, και εκείνο τό όποιον προέλεγε περί τών 'Ιουδαίων, δεικνύων, ότι θά πάθουν τά ανεπανόρθωτα, άφου είναι άγνώμονες: «Έάν δέν ειπον έλθει εις την γήν και δέν τούς είχον διδάξει, λέγει, δέν θά είχαν άμαρτίαν»⁴⁹.

«Ωστε διπλά και τετραπλά αποθαίνουν τά άμαρτήματα που διαπράττονται ύστερον. Πώς; Διάτι, μετά την τιμήν που μάς κάμνει ό Θεός χορηγών εις ημάς την χάριν, γινόμεθα άγνώμονες και πονηροί. Καί διά τούτο καθόλου δέν μάς θηθεϊ εις την συνέχειαν τό λουτρόν και ή σφεοις τών προηγούμενων άμαρτημάτων, ώστε να τύχωμεν έπικεικίας. Πρόσεχε δέ περιέπεσε κάποιος εις άμαρτήματα φοδερά, ή φονεύσας, ή μοιχεύσας, ή κάτι άλλο φοβερώτερον διαπράξας, και απηλλάγη διά τού λουτρού τού βαπτίσματος από αυτά διάτι δέν ύπάρχει, δέν ύπάρχει ούδεμία άμαρτία και άσέβεια, ή όποια δέν ύποχωρεί και δέν εξαλείφεται διά της δωρεάς, διάτι είναι θεϊκή ή χάρις. Πάλιν κάποιος έμοίχευσε και έφόνευσεν ή μόν προηγουμένη μοιχεία άφέθη, και ό φόνος εκείνος έχει συγχωρηθή και δέν ανακαλείται («διάτι δέν ανακαλούνται τά χαρίσματα και τό κάλεσμα τού Θεού»)⁵⁰, διά τά άμαρτήματα όμως τά δια-

48. 'Ιωάν. 5. 14.
49. 'Ιωάν. 15. 22.
50. Ρωμ. 11. 26.

πραχθέντα μετά τό βάπτισμα, τόσον πολύ κατεδικάσθημεν, ως να είχον άνακληθή και εκείνα, και πολύ χειρότερα, διάτι δέν είναι πλέον άπλούν τό άμάρτημα, αλλά διπλούν και τριπλούν. «Ότι δέ είναι μεγαλυτέρα διά τά τοιαύτα άμαρτήματα ή καταδική, άκουσον τί λέγει ό Παύλος: «Άφου έάν άθετήση κάποιος τόν νόμον τού Μωυσαέως, χωρίς να τόν λυπούνται ένώπιον δύο ή τριών μαρτύρων καταδικάζεται εις θάνατον, πόσον νομίζετε; δι θά τιμωρηθή περισσότερο ό καταπατήσας τόν Υϊόν τού Θεού και ό θεωρήσας τό αίμα τής Διασθήκης, με τό όποιον ηγιάσθη, ως κοινόν αίμα; και ό ένυδρίσας τό Πνεύμα τής χάριτος;»⁵¹.

«Ίσως άπετρέψαμεν πολλούς τώρα από τού να λάθουν τό βάπτισμα. Άλλά δέν είπομεν ταύτα με αυτόν τόν σκοπόν, αλλά με τόν σκοπόν να τούς προτρέψωμεν, άφου λάθουν τό βάπτισμα, να παραμείνουν εις αυτό με σωφροσύνη και πολλήν έπιείκειαν. Όμως φοδωμαι, ίσως ίσχυρισθή κάποιος, Έάν έφοθείσο θά τό ελάμβανες και θά τό έφύλαττες, Άλλά, έπιμένει, δι' αυτό μόν λοιπόν δέν λαμβάνω τούτο, διά τόν φόδον. Τό να άποθήνης όμως παραμένω εις αυτήν την κατάστασιν δέν φοδείσαι; Φιλάνθρωπος, λέγει, είναι ό Θεός. Λοιπόν λάβε τό βάπτισμα, διάτι είναι φιλάνθρωπος και θηθεϊ. Σϋ όμως, όπου μόν πρέπει να φροντίσης προσεκτικώς, δέν προσέλλεις την φιλανθρωπίαν αυτήν, όπου δε θέλεις την αναβολήν, τότε ένθυμείσαι αυτήν; καίτοι τότε κυρίως προσφέρεται ή φιλανθρωπία αυτή, και εύκολώτερον έπιτυγχάνομεν αυτήν, όταν εισφέρωμεν και τά 'Ιδικά μας; διάτι εκείνος ό όποιος έχει έμπιστευθή τό πάν εις τόν Θεόν, και άμαρτάνων μετά τό βάπτισμα, ως είναι φυσιολογικόν εις άνθρωπον, εάν μετανοήση θά τύχη τής φιλανθρωπίας, εκείνος όμως, ό όποιος ως να δολεύεται την φιλανθρωπίαν τού Θεού, καταλήγει εις τόν θάνατον άμοιρος τής χάριτος, θά έχη απαραίτητον την τιμωρίαν.

Διατί λοιπόν, έναντίον τής σωτηρίας σου προφασίζεσαι τοιαύτα; Διάτι αδύνατον, αδύνατον είναι, όπως έγω τουλάχιστον νομίζω, να κατορθώση κάτι γενναίον

51. Έβρ. 10, 28-29.

καὶ ἀγαθὸν ὁ ἀναβάλλων τὴν σωτηρίαν τοῦ ἐξ αἰτίας τοιοῦτων ἐλπίδων. Σὺ δὲ ἀπὸ τότε ποῦ ἀνεδέχθης τοσοῦτον φόβον, καὶ τὸ ἀθῆλον τοῦ μέλλοντος προφασίζεσαι; διατί δὲν μετατρέπεις τὸν φόβον τοῦτον εἰς κόπον καὶ προσπάθειαν, διὰ νὰ γίνῃς μέγας καὶ θαυμαστός; Τί εἶναι καλύτερον, νὰ φοβῆσαι ἢ νὰ κοιμάζῃς; Ἐάν κάποιος σέ ἔβαλε νὰ καθίσης εἰς οἶκον ὑποστάντα θλάθην καὶ παραμένοντα ἀκατοίκητον, καὶ σοῦ εἶπε ὅτι «περίμενε νὰ πέσῃ ἡ ὄροφίς ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν σου, ἀφοῦ εἶναι θαυρά, (διότι ἴσως μὲν νὰ πέσῃ, ἴσως δὲ νὰ μὴ πέσῃ), ἐάν δὲ δὲν σοῦ ἀρέσῃ αὐτό, ἐργάζου καὶ κατοίκει τὸν ἀσφαλέτερον θάλαμον», τί θὰ προετίμας μᾶλλον, τὴν ἀργίαν ἐκείνην μετὰ τοῦ φόβου, ἢ τὴν ἐργασίαν ταύτην μετὰ τοῦ θάρρους; λοιπὸν τοιοῦτοτρόπως καὶ τώρα πράττει διότι τὸ μὲν ἀθῆλον τοῦ μέλλοντος εἶναι ἥπως ἀκριθῶς κάποιος οἶκος σαθρός, ἀπειλῶν πάντοτε πτώσῃν, ἢ δὲ ἐργασία αὐτὴ, ἢ ἔχουσα κόπον, τὸ ἀσφαλές ἐγγυᾶται.

ζ'. Εἶπε λοιπὸν νὰ μὴ συμβῇ εἰς ἡμᾶς νὰ ἐμπέσωμεν εἰς τοσαύτην ἀνάγκην, ὥστε νὰ ἀμαρτάνωμεν μετὰ τὸ λουτρόν, πλὴν, καὶ ἂν ἀκόμη συμβῇ τοιοῦτόν τι, οὔτε καὶ τότε πρέπει νὰ ἀπελπισθῶμεν. Φιλάνθρωπος εἶναι ὁ Θεός, καὶ πολλοὺς τρόπους συγχωρήσεως μᾶς ἔχει δώσει καὶ μετὰ ταῦτα. Ὅμως, ὅπως ἀκριθῶς οἱ ἐκ τῶν κατηχομένων ἀμαρτάνοντες μετὰ τὸ λουτρόν, κατὰ τοῦτο κυρίως τιμωροῦνται, τοιοῦτοτρόπως οἱ γνωρίζοντες, ὅτι ὑπάρχουν φάρμακα μετανόας καὶ μὴ θέλοντες νὰ χρησιμοποιήσουν αὐτά, φοδερῶτερα θὰ ὑποστοῦν διότι ὅσον ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ γίνεται μακροχρόνιος, τόσον καὶ ἡ τιμωρία μεγαλάνει μᾶλλον, ἐάν δὲν χρησιμοποιήσωμεν πρεπόντως τὴν φιλανθρωπίαν.

Τί λέγεις, ἄνθρωπε; Ἦσαν γεμάτος ἀπὸ τοσαῦτα κακὰ καὶ ἀπηλιπισμένοι, καὶ διὰ μιᾶς ἔγινες φίλος καὶ πρὸς τὴν ἀνωτάτην τιμὴν ἀνυψώθης, ὅχι ἐκ τῶν προσωπικῶν σου προσπαθειῶν, ἀλλὰ ἐκ τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ πάλιν ἐπανήλθες εἰς τὴν προηγουμένην ἀσημοσύνην, καὶ ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῆς αὐστηρῶς, ὁ Θεὸς ὅμως οὐδὲ τότε σέ ἐγκατέλειψε, ἀλλὰ σοῦ προσέφερε ἀναριθμήτους ἀφορμὰς σωτηρίας, διὰ τῶν ὁπίων νὰ γίνῃς φίλος· καὶ ὁ Θεὸς μὲν ταῦτα ἔπραξε καὶ πράττει, σὺ ὅμως οὐδὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον

θέλεις νὰ κοιμάζῃς. Καὶ ποίας συγγνώμης θὰ καταστής ἄξιος εἰς τὸ ἐξῆς; Πῶς δὲ οὐχὶ εὐλόγως δὲν θὰ σέ περιγελάσουν οἱ εἰδωλολάτραι ὡς ζῶντα ὅπως ἀκριθῶς κάποιος κηφὴν εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχεν καὶ χωρὶς σκοπὸν; Διότι, λέγουν, ἐάν ἰσχύῃ ἡ φιλοσοφία σας, δεῖξτε, τί ἐπιθυμεῖ τὸ πλῆθος τῶν ἀμωήτων⁵¹α. Καλὰ εἶναι τὰ μυστήρια καὶ περιπόθητα, ἀλλ' οὐδεὶς ψυχορραγῶν ἄς μὴ λαμβάνῃ λουτρόν· διότι δὲν εἶναι ἐκεῖνος ὁ καιρὸς τῶν μυστηρίων, ἀλλὰ τῶν διαθηκῶν· ὁ καιρὸς δὲ τῶν μυστηρίων συνεπάγεται ὑγείαν φρενῶν καὶ σωφροσύνην ψυχῆς.

Διότι εἶπέ μοι, ἐάν διαθήκας δὲν θὰ ἤθελε κάποιος νὰ γράψῃ εὐρισκόμενος εἰς τοιαύτην κατάστασιν, καὶ ἂν ἀκόμη δὲ γράψῃ, δίδει ἀφορμὴν εἰς τοὺς μετέπειτα νὰ προσβάλουν τὰς διαθήκας, (διότι διὰ τοῦτο θεοβαίως καὶ προτάσσουσιν ταύτας τὰς λέξεις, λέγοντες ὅτι «ζῶν καὶ σώας ἔχων τὰς φρένας καὶ ὑγιαίνων ἀφήνω ταύτας τὰς παραγγελίας περὶ τῶν ἱδικῶν μου πραγμάτων»). πῶς θὰ ἠδύνατο κάποιος μετὰ ἀκριθείας νὰ καθοδηγηθῇ εὐρισκόμενος εἰς κατάστασιν διερεθισμού; Ἐάν λοιπὸν εἰς τὸν θέλοντα νὰ συντάξῃ τὴν διαθήκην τοῦ περὶ τῶν θιαυτικῶν πραγμάτων, δὲν θὰ ἐπέτρεπον οἱ νόμοι τῶν ἐξωθεν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς ἐκεῖνον τοῦ δὲν θὰ ἦτο ἐντελῶς ὑγιής, καὶ τοῦτο, προτιθέμενον νὰ καθορίσῃ τὰ ἱδικὰ τοῦ πράγματα, πῶς σὺ, διδασκόμενος περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ περὶ τῶν ἀποροήτων ἐκείνων ἀγαθῶν, θὰ δυνήθῃς νὰ τὰ ἐκμάθῃς ἄλλὰ σαφῶς, γενόμενος πολλῶν καὶ παράφρων ὑπὸ τῆς ἀρρωστί-ας τῶν ἀμαρτημάτων;

⁵¹α. Τὸ νόημα τῆς παρούσης φράσεως πιστεύομεν ὅτι εἶναι τὸ ἑξῆς: Οἱ εἰδωλολάτραι λέγουν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς: «Ἐάν ἡ φιλοσοφία σας, δηλοδὴ ἡ θρησκεία σας, εἴη ἰσχύς, τὴν σιγὴν κατὰ τὴν ἀστανισμῶς τότε δεῖξτε εἰς ἡμᾶς τί εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιθυμήσῃ ἀπὸ σιγῶν τῶν ἰσχυρῶν θρησκείων τὸ πλῆθος τῶν ἀμωήτων νὰ ἐπιθυμήσῃ ἀπὸ σιγῶν». Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρέπει ἀνωτέρως νὰ παραβληθῇ ὁ πιστός, ὥστε ἡ ζωὴ τοῦ νῦν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ, ἵνα «μὴ ἀλασφημῆται ἐν τοῖς ἔθνεσι δι' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ» (Ρωμ. 2, 24).

⁵²α. Εἰς τὴν συνέχειον λέγει ὁ ἱ. Χρυσόστομος, ὅτι δὲν πρέπει ὁ κατηχοούμενος νὰ περιμένῃ νὰ γίνῃ ἐτοιμοθάνατος διὰ νὰ βαπτισθῇ, ἀλλὰ νὰ εἴη φρονίσιος ἐγκαίριος διὰ τὸ λουτρόν τῆς σωτηρίας.

Πότε δὲ θὰ εἰπῆς τὰ λόγια ἐκεῖνα πρὸς τὸν Χριστόν, ὅτι συνθάπτεσαι μετ' αὐτοῦ⁵²; ἐνῶ ἔχῃς κατὰ νοῦν νὰ ἀποσκιρτήσης; Διότι καὶ διὰ τῶν ἔργων καὶ διὰ τῶν λόγων πρέπει νὰ ἐπιδεικνύωμεν σεμνυνόμενοι τὴν χάριν. Σὺ δὲ μὴ τὸ ἴδιον πράττεις, τὸ ὅποιον καὶ κάποιος στρατιώτης θέλων νὰ διαγραφῆ τοῦ στρατεύματος, ἐνῶ ὁ πόλεμος πρόκειται νὰ σταματήσῃ, ἢ κάποιος ἀθλητὴς θέλων νὰ ἀποβάλῃ τὰ ἀθλητικά ἐνδύματα, ἐνῶ οἱ θεαταὶ ἔχουν σηκωθῆ ἄρσιοι; διότι καὶ ὅπλα διὰ τοῦτο λαμβάνεις, ὄχι διὰ νὰ ἀποσκιρτήσης ἀμέσως, ἀλλ' ἵνα, ἀφοῦ τὰ λάθῃς, στήσης τρόποιον κατὰ τοῦ ἔγθρου.

Μηδεὶς ἂς μὴ νομίζῃ ὅτι εἶναι ἀκαιρὸς ὁ λόγος περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἐπεὶδὴ τώρα δὲν εἶναι τεσσαρακοστή; διότι διὰ τοῦτο στενογνωροῦμαι, ἐπειδὴ διὰ τοιαῦτα πνευματικὰ ζητήματα προσέγετε τὸν καιρὸν ἂν καὶ τοῦλάχιστον ὁ εὐνοῦχος ἐκεῖνος, καίτοι ἦτο θάρρος, καὶ ἄδοιπόροι, καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς λεωφόρου εὐρίσκετο, δὲν ἐξήτασε τὸν καιρὸν⁵³, ἀλλ' αὐτὸς ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ταῦτα ἂν καὶ εὐρίσκετο μεταξύ φυλακισμένων, καὶ τὸν διδάσκαλον (δηλαδὴ τὸν Παῦλον) ἁλλόπων μεμαστιγμένων καὶ δεδεμένων, καὶ σκεπτόμενος ὅτι προηγουμένως ἐπρόκειτο νὰ τὸν κρατῆ φυλακισμένον ὁ ἴδιος⁵⁴. Ἐν τούτοις δὲ μὴ εἰδῶ, ἂν καὶ δὲν εἰμεθα φυλακισμένοι, οὔτε εἰς τὰς ὁδοὺς, πολλοὶ ἀναβάλλουσι, καὶ ταῦτα ἂν καὶ εὐρίσκονται εἰς τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς τῶν.

Ἡ'. Ἐάν μὲν λοιπὸν ἀκόμη ἀμφιβόλης, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, στάσου ἔξω καὶ οὔτε νὰ ἀκούῃς τοὺς θεῖους λόγους, οὔτε εἰς τοὺς κατηγουμένους νὰ συγκοταριθμῆς τὸν ἑαυτὸν σου, ἐάν τις ἔχῃς θάρρος, καὶ γνωρίζῃς τοῦτο σαφῶς, διατὶ θραδύνεις; διατὶ δὲ ἀποφεύγεις καὶ διστάζεις; Φοβοῦμαι μὴπως ἀμασθήσω, λέγει. Ὅμως τὸ φοβερώτερον δὲν φοβεῖσαι, μὴπως μετὰ φορτίων τοσοῦτων ἀπέλθῃς εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν; Διότι

52. Ὡς γνωστὸν τὸ βάπτισμα καὶ ἴδιως ἡ ἐπιθέσις τριῶν εἰς τὸ ὕδωρ τῆς καλυμθῆρας συμβολίζει τὴν ταπὴν τοῦ Χριστοῦ, ὡστε μετὰ τὸ βάπτισμα νὰ ἀναστῆθῶμεν καὶ νὰ «ἐπισημασθῶμεν ἐν κοινότητι ζωῆς» (ἠρβλ. Ρωμ. 6. 4).

53. Πράξ. 8, 27-28.

54. Πράξ. 16, 28-34.

δὲν εἶναι τὸ ἴδιον, τὸ νὰ μὴ λάθῃς τὴν χάριν τοῦ εὐρίσκειται ἐνώπιόν σου, καὶ τὸ νὰ ἀποτύχῃς ὅταν ἐπιχειρῆς νὰ κατορθώσῃς νὰ τὴν λάθῃς. Διότι εἰπέ μοι λοιπὸν, ὅταν θὰ δικάζῃσαι καὶ θὰ ἐρωτᾷσαι: «Διατὶ δὲν προσήλθες, διατὶ δὲν κατώρθωσες;», τί θὰ ἀπολογηθῇς; Διότι ἐκεῖ μὲν ἴσως ἔχῃς νὰ ἀπολογηθῇς, ὅτι σὲ ἠμπόδισε τὸ δύσκολον καὶ τῶν προσταγμάτων καὶ τῆς ἀρετῆς, ἐδῶ δὲ μὴ δὲν ἔχεις τοιαύτην ἀπολογία; διότι εἶναι χάρις, προσφέρουσα δωρεάν τὴν ἐλευθερίαν. Ἄλλὰ φοβεῖσαι μὴπως ἀμαρτήσης; Αὐτὰ νὰ τὰ λέγῃς μετὰ τὸ βάπτισμα τότε νὰ ἔχῃς τὸν φόβον, ὡστε νὰ διατηρήσῃς τὴν μαρτυρίαν, τὴν ὅποιαν ἔλαθες, ὄχι ὡστε νὰ μὴ λάθῃς μίαν τοιαύτην δωρεάν; τώρα δὲ μὴ πρὸς τὸν ἑαυτὸν εἰσαί περιφοβός, μετὰ δὲ τὸ βάπτισμα ἀπρόσεκτος καὶ ὀκνηρός.

Ἄλλὰ μὴπως ἀναμένεις τὸν καιρὸν τῆς τεσσαρακοστῆς; Διατὶ; μὴπως ἔχει τίποτε περισσότερον ἐκεῖνος ὁ καιρὸς; Οἱ Ἀπόστολοι τοῦλάχιστον δὲν κατηξιώθησαν τῆς χάριτος τοῦ Πάσχα, ἀλλὰ εἰς ἕτερον καιρὸν καὶ αἱ τρεῖς χιλιάδες ἄνθρωποι καὶ αἱ πέντε χιλιάδες, ὅταν ἐβαπτίσθησαν δὲν ἦτο καιρὸς τοῦ Πάσχα; καὶ ὁ Κορνήλιος, καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἄλλοι περισσότεροι. Μὴ ἀναμένωμεν λοιπὸν τὸν καιρὸν, μὴ ποτε, θραδύνοντες καὶ ἀναβάλλοντες, ἀποχωρησάμενοι καὶ ἐρημοὶ τοσοῦτων ἀγαθῶν.

Πῶς, νομίζετε, ὀδυνῶμαι, ὅταν ἀκούσω ὅτι κάποιος ἐφυγε ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν χωρὶς νὰ ἔχῃ βαπτισθῆ, σκεπτόμενος τὰς ἀφορήτους ἐκείνας κολάσεις, τὴν ἀπαραίτητον τιμωρίαν; πῶς στενογνωροῦμαι πάλιν, ὅταν ἴδω ἄλλους φθάνοντας εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς τῶν, καὶ μὴ ἔκ τούτου σαφρονίζομένους;

Διὰ τοῦτο λοιπὸν πολλὰ γίνονται ἀνάξια τῆς δωρεῆς ταύτης; διότι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εὐφραίνεσθε, καὶ νὰ χορεύετε, καὶ νὰ χαίρετε, καὶ νὰ ἐπιθραυεύετε, ὅταν κάποιος ἄλλος εἶναι κατηγούμενος καὶ πρόκειται νὰ δεχθῆ τὸ βάπτισμα. Ὅταν π.χ. ἀκούσῃ ἡ σύζυγος τοῦ ἀρρώστου, ὅτι τοῦτο καθώρισεν ὡς φάρμακον ὁ ἰατρός, ὡς νὰ συμβαίη κάτι κακὸν κατακλιπταί καὶ θηρῆ, καὶ κραυγαὶ καὶ οἰμωγαὶ ἀκούονται πανταχοῦ τῆς οἰκίας, ὅπως συμβαίνει ἐπὶ καταδίκων, οἱ ὅποιοι δηγνύονται εἰς τὴν ἐσχάτην ὁδὸν τῆς ποινῆς. Καὶ ὁ ἀρρώστους δὲ πάλιν, τότε ὑποφέρει περισσότερον καὶ ἂν ἀ-

κόμη ἔχη ἀναλάβει ἀπὸ τῆς ἀσθενείας, φοβερώτερον ποιεῖ, ἐπεὶδὴ ἔχει ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τοῦ θρήνου. Διότι ἐπειδὴ ὁ κατηχούμενος δὲν εἶχε προετοιμασθῆ διὰ τὴν χριστιανικὴν ἀρετὴν, διατάζει εἰς τὸ ἐξῆς καὶ ἀποφεύγει τοὺς μετὰ ταῦτα ἀγῶνας. Βλέπεις ὅποιου εἴδους τεχνάσματα ἐφευρίσκει ὁ διάβολος, πόσῃ τὴν ἀσχύνην, πόσον τὸν γέλωτα; "Ἄς ἀπαλλαγῶμεν λοιπὸν ἀπὸ αὐτῆν τὴν γελοιοποίησιν ἃς ζήσωμεν ὅπως ὁ Χριστὸς διέταξε. Διὰ τοῦτο ἔδωκε τὸ βάπτισμα, ὄχι διὰ νὰ ἀποθάνωμεν ἀφοῦ τὸ λάθωμεν, ἀλλ' ἵνα, ἀφοῦ ζήσωμεν ἐπὶ μακρὸν, παρουσιάσωμεν καρπούς. Μὲ ποῖον τρόπον θὰ εἴπῃς; «Καρποφόρεῖς εἰς τὸν ἀπελθόντα, εἰς τὸν ἐκκοπέντα; δὲν ἤκουσες ὅτι ἐὸ καρπὸς τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη;»⁵⁵. Πῶς λοιπὸν γίνονται τὰ ἀντίθετα; Διότι καὶ ἡ σύζυγος τοῦ ἀρρώστου παρεστάθη πενθοῦσα, ὅταν ἔπρεπε νὰ χαίρῃ τὰ τέκνα δυροόμενα, ὅταν ἔπρεπε νὰ εὐχαριστοῦνται μαζί του αὐτὸς ὁ ἀρρώστος ταλαιπωρημένος, πλήρης θορύβου καὶ ταραχῆς, ὅταν ἔπρεπε νὰ πανηγυρίσῃ χωρὶς καθόλου θάρρους καὶ μετὰ πολλῆς δυσφορίας σκεπτόμενος τὴν ὀφθαλμὴν τῶν τέκνων, τὴν χρεῖαν τῆς συζύγου, τὴν ἐρημίαν τῆς οἰκίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προσέρχεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ μυστήρια; εἶπέ μοι τοιοῦτοτρόπως ἐγγίζει τὴν ἱερὰν τράπεζαν; εἶναι ἀνεκτὰ αὐτὰ; Καὶ ἂν μὲν ἕνας βασιλεὺς στείλῃ γράμματα, ἀπολύων τοὺς ἐυρισκομένους εἰς τὴν φυλακὴν, τότε ἐπικρατεῖ εὐφροσύνη καὶ χαρὰ ὅταν ὁμοῦ ὁ Θεὸς καταπέμψῃ τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα ἐξ οὐρανῶν, συγχωρῶν ὄχι μόνον ἑλλείμματα κακῶν γεγονότων, ἀλλ' ὀλόκληρα ἁμαρτήματα, τότε πάντες θρηνητεῖτε καὶ δάδουσατε. Ποίου εἴδους εἶναι αὕτη ἡ ἀνωμαλία; Διότι οὐδόπως λέγω, ὅτι καὶ εἰς νεκροῦς ἀκόμη ἐπεχύθη τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὰ ἅγια ἐρρίφθησαν εἰς τὴν γῆν ὅμως δὲν εἴμεθα ἡμεῖς αἰτίαι τούτων, ἀλλ' οἱ ἀγνώμονες.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, ἀφοῦ ὅλα τὰ ἀφήρατε, νὰ μεταστρέψῃτε τοὺς ἑαυτοὺς σας καὶ νὰ προσέλθῃτε εἰς τὸ βάπτισμα μετὰ ὅλην τὴν προθυμίαν, ἵνα, καὶ εἰς τὸ παρόν, ἀφοῦ ἐπιδείξωμεν πολλὴν προσπάθειαν, τύχωμεν τῆς μελλούσης παρρησίας, τὴν ὅποιαν εἶθε πάντες

55. Γαλ. 5. 22.

ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν χάριτι καὶ φιλοσυντροφίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκουν ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ Β' (2)

(Πράξ. 1, 6-11)

«Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραῆλ;»

α'. "Ὅταν οἱ μαθηταὶ πρόκειται νὰ ἐρωτήσουν κάτι, προσέρχονται ὅλοι μαζί. Τοῦτο δὲ πράττουν, ὥστε διὰ τοῦ πλήθους νὰ ἐπιτύχουν ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποῦ ἰκετεύουν. Διότι ἐγνώριζον, ὅτι τὸ προηγουμένως παρ' αὐτοῦ λεχθέν, ὅτι «οὐδεὶς γνωρίζει τὴν ἡμέραν»¹, ἦτο ἀπάντησις ὑπεκφυγῆς, ὄχι διότι ἠγνόει, ἀλλὰ διότι ἀνέβαλλε τὴν ἀπόκρισιν· ὅθεν πάλιν προσέρχονται καὶ ἐρωτοῦν. Δὲν θὰ ἠρώτων δὲ ἐὰν πράγματι ἦσαν πεπεισμένοι. Διότι ἐπειδὴ ἤκουσαν, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ λαμβάνουν τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα, ὡς ἀξιοὶ ὄντες εἰς τὸ ἐξῆς, ἤθελον νὰ μάθουν, καὶ ἦσαν ἐτοιμοὶ πρὸς ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τοῦ διδασκάλου, διότι δὲν ἤθελον νὰ καταθιβάσουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν εἰς κινδύνους, ἀλλὰ νὰ ἀναπαυθοῦν ἄλλωστε δὲν ἦσαν μικρὰ ἐκεῖνα, πού εἶχον συμβῆ εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐσχάτων ὁ κίνδυνος ἐπεκρεμάσθη.

Ὅθεν λοιπὸν εἰπόντες εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ Πνεύματος, ἐρωτοῦν, λέγοντες: «Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραῆλ; Καὶ δὲν ἠρώτησαν: «Πότε;» ἀλλὰ «ἐὰν τώρα;» λέγει: δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐπεθύμουν τὴν ἡμέραν νὰ μάθουν. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ μεγαλυτέρας τιμῆς προσῆλθον. Ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι οὐδὲ διεσαφηγίσθη κάπως εἰς αὐτοὺς ποτὲ ποία ἦτο ἡ βασιλεία· διότι δὲν ἠρώτησαν: «Πότε θὰ γίνου

1. Πράξ. 1, 6.
2. Ματθ. 24, 36.

αυτά;» ἀλλὰ τί; «Εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραὴλ;» ἐπειδὴ ἤδη εἶχεν ἐκπέσει. Γαῖτα τοιοῦτρόπως ἐρωτοῦν νὰ μάθουν, διότι περὶ τὰ αἰσθητὰ ἀκόμη διέκειντο, ἀν καὶ οὐχὶ ὁμοίως ὅπως προηγουμένως; διότι ἀκόμη δὲν εἶχον γίνεαι καλύτεροι. Τοιοῦτρόπως λοιπὸν οὗτοι μεγαλύτερα περὶ αὐτοῦ ἐφαντάζοντο. Ὅταν ὁμως ἀνυψώθησαν, καὶ αὐτὸς ὑψηλῶς εἰς αὐτοὺς διδάσκει· διότι δὲν λέγει πλέον εἰς αὐτούς, ὅτι «οὐδὲ ὁ Υἱὸς γνωρίζει τὴν ἡμέραν», ἀλλὰ τί; «Οὐχ ὁμῶν ἐστὶ γινῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ».

Μεγαλύτερα ζητεῖτε; λέγει καὶ μάλιστα ἤδη ἔμαθον καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια πολὺ μεγαλύτερα ἦσαν. Καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῆς τοῦτο ἀκριβῶς, πρόσζε ποσα θὰ ἀπαριθμῆσω. Τὶ μεγαλύτερον, εἶπέ μοι, ἀπὸ τοῦ νὰ μάθουν αὐτοὶ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔμαθον; Ἐμαθον, λόγου χάριν; ὅτι ὑπάρχει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει Υἱὸν ὁμότιμον μετὸν ἑαυτὸν τοῦ³; ἔμαθον ὅτι θὰ ὑπάρξῃ ἀνάστασις⁴; ἔμαθον ὅτι θὰν ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανούς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς⁵; καὶ τὸ φρικωδέστερον τούτου ἔμαθον, ὅτι ἀνα κήθηται σὰρξ, καὶ προσκυνεῖται ὑπὸ ἀγγέλων⁶; ἔμαθον ὅτι θὰ ἔλθῃ πάλιν νὰ κρίνῃ ὅλον τὸν κόσμον⁷; ἔμαθον ὅτι πρόκειται καὶ αὐτοὶ τότε νὰ καθίσουν κριταὶ τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ⁸; ἔμαθον ὅτι Ἰουδαῖοι ἐκβάλλονται ἔξω, εἰσέρχονται δὲ ἀντὶ αὐτῶν οἱ ἕξ ἔθνη⁹. Ἦ γινῶσις ὅτι θὰ γίνων αὐτὰ εἶναι μέγα πρᾶγμα; ἢ μάθησις ὅμως ὅτι θὰ βασιλεύσῃ κάποιος ἢ τὸ πότε δὲν εἶναι καθόλου μέγα. Ἐμαθε καὶ ὁ Παῦλος ἐκεῖνα τὰ ὅποια δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξηγήσῃ εἰς ἀνθρώπων¹⁰. ἔμαθε ἀποντα τὰ πρὸ τοῦ κόσμου. Τὶ εἶναι δυσκολώτερον νὰ μάθῃς, τὴν ἀρχὴν, ἢ τὸ τέλος; εἶναι φανερόν ὅτι τὸ πρῶτον. λοιπὸν

3. Μάρκ. 13, 32.

4. Ἰωάν. 5, 17-23.

5. Ματθ. 17, 9.

6. Λουκ. 22, 89.

7. Μάρκ. 13, 19.

8. Ματθ. 19, 27 καὶ Λουκ. 21, 27.

9. Ματθ. 19, 28.

10. Λουκ. 21, 24.

11. Β' Κορινθ. 12, 4.

τοῦτο καὶ ὁ Μωϋσῆς ἔμαθε, καὶ πότε, καὶ φανερώσει πρὸ πόσων χρόνων διὰ τῶν ὁποίων ἀριθμῆι τὰ ἔτη. Τοῦτο καὶ ὁ Σολομῶν, διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε· «Μνημονεύσω τὰ ἀπ' αἰῶνος»¹².

Ὅτι λοιπὸν εἶναι πλησίον ἐγνωρίσαν μετὰ ταῦτα οὗτοι, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος, λέγων; «Ὁ Κύριος ἐγγύς, μὴδὲν μεριμνᾶτε»¹³. Ἀλλὰ τότε δὲν ἐγνωρίσαν, ἀν καὶ ἔλαθον ἀποδείξεις. Ὁ δὲ Χριστὸς ὅπως ἀκριβῶς εἶπε; «Οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας»¹⁴. θέλων αὐτοὶ νὰ ἀγρυπνοῦν, καὶ δὲν ἐδήλωσε φανερώς, τοιοῦτρόπως καὶ τώρα πράττει· ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἐκεῖνοι ἐδῶ δὲν ἐρωτοῦν περὶ τῆς συντελείας, ἀλλὰ περὶ τῆς βασιλείας διὰ τοῦτο καὶ «εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραὴλ»; ἔλεγον. Ὁ δὲ οὐδὲ τοῦτο εἰς αὐτοὺς ἐξεκάλυψε.

Περὶ δὲ τοῦ τέλους καὶ πρὸ τούτου τοῦτο ἠρώτων· ἀλλ' οὐχ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖ πού ἀπεκρίθη σφοδρότερον, ἀποτρέπων αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ νομίζουσι, ὅτι ἡ λύτρωσις εἶναι πλησίον, καὶ ἐνέβαλεν εἰς τοὺς κινδύνους, τοιοῦτρόπως καὶ ἐδῶ, ἀλλ' ἡμερώτερον. Διότι διὰ νὰ μὴ νομίζουσι, ὅτι θὰ κακοποιηθοῦν καὶ θὰ περιφρονηθοῦν, οὐτε ὅτι ταῦτα εἶναι δικαιολογία, ἀκουσον καὶ πῶς ὑπόσχεται, ὅτι εὐθὺς θὰ τοὺς δώσῃ, ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ ὁποίου καὶ ἐχάρησαν. Ἐπρόσθεσε λοιπὸν; «Ἀλλὰ λήμψεθε δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἐσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τῇ Ἱερουσαλῆμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἑσχάτου τῆς γῆς».

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐρωτοῦν πάλιν, ἀμέσως ἀνελήθη. Ὅπως λοιπὸν ἀκριβῶς ἐκεῖ διὰ τοῦ φόβου ἐταλαιπώρησε καὶ διὰ τῆς φράσεως; «Δὲν γνωρίζω», τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ, μετὰ τὸ νὰ εἴπῃ· τὸ «ἀνελήθη» καὶ διότι εἶχον μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίσουν τὸ πρᾶγμα, καὶ δὲν θὰ παρηγοῦντο τῶν ἐρωτήσεων, καὶ ἦτο πολὺ ἀναγκαῖον νὰ μὴ μάθουν. Διότι εἶπέ μοι; «Διὰ ποῖον πρᾶγμα ἀπιστοῦν περισσότερο οἱ εἰδωλόλαττοι; ὅτι θὰ ὑπάρξῃ συντέλεια τοῦ κόσμου, ἢ ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει

12. Παροιμ. 8, 21.

13. Φίλιπ. 4, 5-8.

14. Πράξ. 1, 5.

γίνει άνθρωπος, και ότι ἐγεννήθη ἐκ παρθένου μητρός, και ότι ἐφανερώθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους μετὰ σαρκός; Μήπως τάχα δὲν εἶναι τοῦτο; Πάντως και αὐθὰ εἰπής. Ἄλλὰ, ἐντρέπεται νὰ ὁμιλῶ συνεχῶς περὶ αὐτοῦ, διότι εἶναι ἓνα πρᾶγμα ἀδιάφορον.

Ἐπειτα πάλιν, διὰ νὰ μὴ εἴπουν· «Διατί μᾶς ἀφαιρεῖς τὴν ἀπάντησιν»; οὗτος ὁ Πατήρ, λέγει, «ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ». Καὶ ἄλλως μία εἶναι τοῦ Πατρὸς και τοῦ Ἰδίου ἡ ἐξουσία, ὅπως, ὅταν λέγῃ: «Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Πατήρ ἀνασταίνει τοὺς νεκροὺς και τοὺς δίδει ζωὴν, τοιοῦτοτρόπως και ὁ Υἱὸς εἰς ὅσους θέλει δίδει ζωὴν»¹⁵. Ἐάν, ὅπου πρέπει νὰ ἐργασθῇ, πράττει τοῦτο μετὰ τῆς ἰδίας πρὸς αὐτὸν ἐξουσίας, ὅπου πρέπει νὰ γνωρίζῃ δὲν γνωρίζει μετὰ τῆς ἰδίας ἐξουσίας; Καὶ θεθαίως ἀπὸ τοῦ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἡμέραν πολὺ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. Ἐάν τὸ μεγαλύτερον πράττει μετ' ἐξουσίας, οὐχὶ πολὺ περισσότερον τὸ ἕτερον;

θ'. Ἄλλὰ διὰ νὰ μάθητε καλύτερον, μὲ ἓνα παράδειγμα θὰ καταστήσω τοῦτο φανερόν. Ὅπως, ὅταν ἴδωμεν ἐν παιδίον πού κλαίει, και συνεχῶς θέλει νὰ λάβῃ κάτι ἀπὸ ἡμᾶς ὄχι ἀπαραίτητον εἰς αὐτό, ἀφοῦ ἀποκρῶμεν μᾶλλον τὸ ζητούμενον, γυμνᾶς δεικνύμεν τὰς χεῖρας, λέγοντες: «Ἰδοὺ δὲν τὸ ἔχομεν», κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον και αὐτὸς ἐπράξεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους. Ἄλλὰ, ὅπως ἀκριβῶς τὸ παιδίον ἐκεῖνο, και ὅταν ἡμεῖς δὲν τοῦ φανερώμεν τίποτε, ἐπικάθηται και κλαίει, ἐννοᾷν διὰ ἐξηπατήθη, ἔπειτα ἀφοῦ τὸ ἀφήσωμεν φεύγομεν, λέγοντες: «Μὲ καλεῖ ὁ δεῖνα», και κάτι ἄλλο ἔντ' αὐτοῦ δίδομεν, θέλοντες νὰ τὸ ἀποτρέψωμεν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν, και θαυμάζοντες ἐκεῖνο ἀντὶ τούτου, και ἀφοῦ τὸ δώσωμεν ἀπομακρυνόμεθα, τοιοῦτοτρόπως και ὁ Χριστὸς ἐπράξε. Ἐζήτησαν ἐκεῖνοι νὰ λάθουν· εἶπεν αὐτὸς διὰ δὲν ἔχει. Ὅμως και εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς ἐφόβησεν ἄλλ' ἐπειδὴ πάλιν ἐζήτησαν, εἶπε πάλιν διὰ δὲν ἔχει. Ὅμως δὲν τοὺς φοβίζει τώρα, ἀλλὰ μετὰ τὴν φανερώσιν αὐτοῦ, τὸ ὅποιον ἐπράξε, παρουσιάζει και εὐλογον ἀφορμὴν, διὰ ὁ Πατήρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξου-

15. Ἰωάν. 5, 21.

σίας. Τί λοιπόν; αὐὸ δὲν γνωρίζεις τὰ τοῦ Πατρὸς; ἀλλ' αὐτὸν μὲν γινώσκεις, τὰ δὲ αὐτοῦ καθόλου; Σὺ ὁ ἴδιος εἶπες: «Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός»¹⁶, και «τὸ μὲν Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, και τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ»¹⁷. σὺ δὲ οὐδὲ τοῦτο γνωρίζεις; Μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς ἡ σκέψις αὐτῆ! Ὁμίλησε τοιοῦτοτρόπως ὄχι διὰ νὰ ὑποπτεύσωμεν ἡμεῖς τοῦτο, ἀλλὰ προσκοιτεῖται διὰ ἀγνοεῖ ἀποτρέπων αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀκαιρον αἴτησιν. Ἐφοβήθησαν λοιπὸν νὰ ἐρωτήσουν πάλιν, διὰ νὰ μὴ ἀκούσουν: «Και ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε»¹⁸. Διότι πολὺ περισσότερον ἐφοβοῦντο και ἐσέβοντο αὐτὸν τώρα, ἀπὸ ὅσον προηγουμένως.

Ἄλλὰ λήψεσθε δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖ δὲν ἀπεκρίθη συμφώνως πρὸς τὴν ἐρώτησιν (διότι εἶναι ἴδιον τοῦ διδασκάλου νὰ διδάσκῃ ὄχι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια θέλει ὁ μαθητής, ἀλλ' ἐκεῖνα πού εἶναι συμφέρον νὰ μάθῃ), τοιοῦτοτρόπως και τώρα, ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ μάθουν, διὰ τοῦτο τοὺς τὰ προλέγει, διὰ νὰ μὴ ταραχθοῦν ἄρα ἀκόμη ἦσαν ἀσθενεῖς.

Ἐπομένως διὰ νὰ ἔχουν παρρησίαν, ἀνώψωσε τὰς ψυχὰς τῶν, και τὰ ἐνοχλητικὰ συνεκάλυψε· διότι ἐπειδὴ ἐπρόκειτο μετ' ὀλίγον και εἰς τὸ ἔξῃς νὰ ἀφήσῃ αὐτοὺς, ταῦτα διδάσκων, οὐδὲν λέγει ἐντελῶς λυπηρὸν ἀλλὰ τί; Μετ' ἔγκωμιου ἀναμιγνύει τὰ λυπηρά, λέγων περίπου: «Μὴ φοβηθῆτε»· λήψεσθε γὰρ δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, και ἐσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλὴμ, και ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ και Σαμαρείᾳ. Διότι ἐπειδὴ εἶπεν: «Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, και εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε»¹⁹, τώρα ἄλλως θέλει εἰς ὅλην τὴν Ἰουδαίαν και τὴν Σαμαρείαν αὐτοὶ νὰ κηρύττουν, και ἐκεῖνα τὰ ὅποια τότε δὲν εἶπεν, ἐνταῦθα προσέθηκε, «και ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» λέγων. Καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐφανερώσεν αὐτὸ, τὸ ἐκκλητικότερον πάντων, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐρωτοῦν κά-

16. Ματθ. 11, 27 και Λουκ. 10, 22.

17. Α' Κορινθ. 2, 10.

18. Ματθ. 15, 18. Μάρκ. 7, 18.

19. Ματθ. 10, 5.

λιν, «θλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη καὶ νεφέλη ὑπέλαθεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν».

Βλέπεις ὅτι αὐτοὶ ἐκήρυξαν, καὶ συνεπλήρωσαν τὸ Εὐαγγέλιον; Ὅντως μέγα πρᾶγμα ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς. Ὅπου ἐφοβήθητε, λέγει, εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα, ἐκεῖ πρῶτον κηρύξατε, καὶ ὅστερον «ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς».

Ἐπειτα πάλιν ἡ πλίστις τῶν λεχθέντων: «θλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη», λέγει. Διότι θλεπόντων μὲν οὐκ ἀνόστη, «θλεπόντων δὲ ἐπήρθη» ἐπειδὴ οὐδὲ ἐνταῦθα ἡ ὄψις κατώρθωσε τὸ πᾶν. Καὶ διότι τῆς ἀναστάσεως τὸ μὲν τέλος εἶδον, τὴν δὲ ἀρχὴν καθόλου, καὶ τῆς ἀναλήψεως τὴν μὲν ἀρχὴν εἶδον, τὸ δὲ τέλος καθόλου· διότι ἦτο περιττὸν ἐκεῖνο, ἢ θεῖα δηλαδὴ τῆς ἀρχῆς, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ὁμιλῶν ταῦτα ἦτο παρών, καὶ ἀφοῦ τὸ μῆμα ἐφανέρωνε, ὅτι δὲν εἶναι ἐκεῖ, ἀλλὰ τὸ μετὰ τοῦτο διὰ τοῦ λόγου ἔπρεπε νὰ μάθουν.

Διότι ἐπειδὴ οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν ἐξαρκοῦν διὰ νὰ φανερώσουν τὸ ὄψος, οὔτε νὰ διδάξουν τί ἐκ τῶν δύο, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνῆλθεν, ἢ ὡς εἰς τὸν οὐρανὸν, κύτταξε τί γίνεται. Ὅτι μὲν αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰησοῦς, ἐγνώρισαν ἐξ ἐκείνων τῶν ὁποίων ἐδίδασκε πρὸς αὐτοὺς, (διότι μακρὰν δὲν εὐρίσκειτο, ὥστε οἱ δυνάμενοι νὰ ἀντιληφθῶν, νὰ τὸν γνωρίσουν), ὅτι δὲ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνυψοῦται εἰς τὴν συνέχειαν ἐδίδασκον οἱ ἴδιοι οἱ ἄγγελοι. Πρόσπεξε πῶς οἰκονομοῦνται νὰ λάθουν γῶραν ὄχι διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ὁράσεως.

Διατί δὲ νεφέλη παρέλαθεν αὐτὸν ἐκ τῶν κάτω; Καὶ τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις, ὅτι εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνῆλθεν. Οὐχὶ πῦρ, ὡς ἐπὶ Ἥλιου, οὔτε ἄρμα πύρινον²⁰, ἀλλὰ νεφέλη αὐτὸν παρέλαθεν ἐκ τῶν κάτω, ἢ ὅποια ἦτο σύμβολον τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς ὁ Προφήτης λέγει: «Αὐτὸς ποῦ ἔχει τοποθετήσει νέφη διὰ νὰ ἐπιβαίνῃ ἐπ' αὐτῶν»²¹, ἂν καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς ἔχει λεχθῆ ταῦτα. Διὰ τοῦτο λέγει ὅτι «ἐπὶ νεφέλης», δεικνύων, ὅτι ἐν τῷ συμβόλῳ αὐτῷ τῆς θείας δυνάμεως ἀνέρχεται εἰς τὸν οὐρανὸν· διότι οὐδαμῶς κάποια ἄλλη δύναμις φαίνεται ἐπὶ νεφέλης. Ἄκουε πάλιν τί λέγει ἄλλος Προφήτης: «Ὁ

20. Δ' Βασιλ. 2, 11.
21. Ψαλμ. 103, 3.

θεὸς κάθηται ἐπὶ ἐλαφρῶς καὶ εὐκινήτου νεφέλης»²².

γ'. Διότι τοῦτο ἔλαβε χώραν, ἐνῶ ἡ ἐρώτησις ἀφώρα εἰς ἀναγκαῖον πρᾶγμα, καὶ ἐνῶ οὗτοι πολὺ ἐπρόσχον εἰς τὰ λεγόμενα καὶ ἦσαν διεγερμένοι καὶ ὄχι ἀδιάφοροι. Καὶ εἰς τὸ ὄρος δὲ ἡ νεφέλη διὰ τὸν Χριστὸν ἦτο, ὅταν ὁ Μωϋσῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁμίλην²³, δὲν ἦτο διὰ τὸν Μωϋσῆν. Καὶ δὲν εἶπε μόνον ὅτι «πορευόμεαι»²⁴, διὰ νὰ μὴ ταραχθοῦν πάλιν, ἀλλ' εἶπε καὶ ὅτι «τὸ Πνεῦμα πέμψω»²⁵.

Ἄρα ὅτι εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνῆρχετο διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐμάθησαν. Ὡ, ὁποῖου θεάματος κατηξιώθησαν! «Καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν, λέγει, εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἱ καὶ εἶπον· Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; Ὅστος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν»· δεικτικῶς ἐχρησιμοποίησαν τὴν λέξιν «ὄστος», εἰπόντες «ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται, ὅν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν». Πάλιν τὸ σχῆμα χαρωπὸν· διότι ἄγγελοι διὰ μῆς, μερικοὶ εἰς τύπον ἀνθρώπων σχηματισθέντες, ἐνεφανίσθησαν, καὶ λέγουν: «Ἄνδρες Γαλιλαῖοι».

Ἀξιόπιστοι εἰς τὸ ἐξῆς ἐφαίνοντο εἰς ἐκείνους ἐκ τῆς φράσεως: «Ἄνδρες Γαλιλαῖοι»· διότι διατί ἔπρεπε οἱ γνωρίζοντες νὰ μάθουν ποία εἶναι ἡ πατρίς των, ἐάν δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ λόγος; Καὶ εἰς τὸ σχῆμα δὲ τὸ ἀγγελικὸν ἐπανῆλθον καὶ ἐφανέρωσαν, ὅτι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ προῆλθον.

Διατί ταῦτα δὲν τὰ λέγει ὁ ἴδιος εἰς αὐτοὺς, ἀλλ' οἱ ἄγγελοι; Ἐβίβαζεν αὐτοὺς προεῖπῶν αὐτοὺς ὅλα, ὥστε ὑπενωμίζεν εἰς αὐτοὺς διὰ τῶν ἀγγέλων ἐκεῖνα τὰ ὅποια εἶχον ἀκούσει.

Καὶ δὲν εἶπον: «Ἐκείνον τὸν ὅποιον εἶδατε ἀναληφθέντα», ἀλλὰ «πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν», φανερώων, ὅτι ἡ ἀνάλημις εἶναι ἀνάθασσις, καὶ μάλιστα τῆς

22. Ἡσ. 19, 1.
23. Ἐσοδ. 33, 9.
24. Ἰωάν. 18, 5.
25. Ἰωάν. 18, 7.

σαρκός. Διὰ τοῦτο λέγουσι: «Ὁ ἀναληφθεὶς ἀπ' ὑμῶν, οὕτως ἐλεύσεται»· ὄχι «θά σταλῆ», ἀλλὰ «θά ἔλθῃ».

Ποῦ εἶναι λοιπὸν τὸ μικρότερον; «Νεφέλη ὑπέλαθεν αὐτόν». Καλῶς διότι αὐτὸς ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς νεφέλης, ἀφοῦ «ὁ ἀναβάς αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ καταβάς»²⁶.

Σὺ δὲ πρόσσεξε, παρακαλῶ, πῶς ἄλλα μὲν λέγουσι συμφώνως πρὸς τὴν δεκτικότητα ἐκείνων, ἄλλα δὲ ἀξίως τοῦ Θεοῦ. Ὑψώθη ἐπομένως ἡ διάνοια τῶν θλιπόντων, διότι ἐγάρισεν εἰς αὐτοὺς μέγα γνῶρισμα τῆς δευτέρας παρουσίας· διότι τὸ «οὕτως ἐλεύσεται» τοῦτο φανεροῦναι· μετὰ τοῦ σώματος, λέγει, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐπόθουν νὰ ἀκούσῃ· καὶ ἔτι πάλιν θὰ ἔλθῃ διὰ τὴν κρίσιν τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ νεφέλῃ.

«Καὶ ἰδοὺ, λέγει, ἄνδρες δύο παρεστήκεισαν». Διὰ τί εἶπεν: «Ἄνδρες»; Διότι ἀκριβῶς τοὺς ἑαυτοῦς τῶν ἀπεικόνισαν εἰς ἄνδρας διὰ τὴν μὴ πτοηθοῦν.

Οἱ ὅποιοι καὶ εἶπον: «Τί ἐσθήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν»; Συγγχρόνως οἱ λόγοι τῶν τοῦς ἐκολάκειον καὶ δὲν τοὺς ἀφῆσαν νὰ προσδοκῶν αὐτὸν πάλιν ἀμέσως. Ὅσοι τὸ μὲν μεγαλύτερον φανερώσαν, τὸ δὲ μικρότερον ὄχι· διότι φανερώσαν μὲν, ὅτι τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐπανεῖλθῃ καὶ ὅτι ἐξ οὐρανοῦ πρέπει νὰ τὸν ἀναμέλουν, σιωποῦν ὅμως τὸ πότε.

Ἐπειτα ἀπὸ τῆς θέας ἐκείνης ἐπανῆλθον πρὸς τὸν ἰδικόν τῶν λόγων, ὥστε διὰ τῆς διδασκαλίας νὰ προλάβουν τὴν ἐσφαλμένην αὐτῶν γνώμην, ὅτι δῆθεν δὲν ἀνελήθη, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἤδύνατο νὰ τὸν ἀντικρύξουν. Διότι ἐάν πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ ἔλεγον: «Ποῦ ὑπάγεις»;²⁷, πολὺ περισσότερον καὶ τώρα θὰ ἔλεγον: «Εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, λέγει, ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραὴλ»;

Τοιοῦτοτρόπως ἐγνώρισαν τὸ ἥμερον τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ, ἀφοῦ καὶ μετὰ τὸ πάθος ἐρωτοῦν αὐτόν: «Εἰ ἀποκαθιστάνεις»; Καὶ μάλιστα προσηγουμένως εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι «πρόκειται νὰ ἀκούετε πολέμους καὶ φήμας περὶ πολέμων, ἀλλὰ ἀκὸμῃ δὲν θὰ εἶναι τὸ τέλος»²⁸, οὔτε τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ κυριευθοῦν. Τώρα ὅμως, περὶ βασιλείας ἐρωτοῦν, ὄχι περὶ συντελείας· ἔξ ἄλλου δὲ καὶ ἐν συνεχείᾳ δὲν ἀπευθύνει πρὸς αὐτοὺς

26. Ἐφεσ. 4, 10.

27. Ἰωάν. 13, 38.

28. Ματθ. 24, 6 καὶ Μάρκ. 13, 7.

μικρὸν λόγον μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Βεβαίως λοιπὸν καὶ αὐτοὶ διὰ νὰ ἱκανοποιηθοῦν, ἐάν ἐπετύγχανον τοῦτο, ἐρωτοῦν. Αὐτὸς ὅμως ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ἀποκαταστήσῃ δὲν ἐφανέρωσεν· διότι εἰς τί ἦτο τοῦτο ἀναγκαῖον εἰς αὐτοὺς νὰ μῆθουν; Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐπειδὴ ἐδίσταζον, καθόλου δὲν εἶπον: «Τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»;²⁹ ἀλλ' «εἰ τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραὴλ ἀποκαθιστάνεις»; διότι ἐνόμιζον ὅτι αὐτὴ εἶναι ἤδη παρούσα. Αὐτὸς δὲ καὶ μὲ παραβολὴν ἐφανέρωσεν, ὅτι δὲν εἶναι πλησίον καὶ δὲν ἀπεκρίθη συμφώνως πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἠρώτησαν, ἀλλὰ «λήθεσθε». λέγει, «δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς». Πρόσεξε: «Ὅταν ἔλθῃ», ὄχι «ὅταν σταλῆ» εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ ἰσότημον. Πῶς, λοιπὸν, πνευματομάχε, τολμᾶς νὰ εἰπῆς ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι κτίσμα³⁰;

«Καὶ ἐσεσθέ μοι μάρτυρες». Ὑπηνίχθη τὴν ἀνάληψιν· μᾶλλον δὲ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἤδη προήκουσαν, καὶ τώρα εἰς αὐτοὺς πάλιν ὑπενθύμισεν. Ἦδη ἐδείχθη ὅτι εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνῆλθε. «Νεφέλη καὶ ὄμιχλη ὑπὸ τοὺς

29. Ματθ. 24, 3.

30. Τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἱερός Χριστός τις δρᾷται πάσης εὐκαίρια, διὰ νὰ ὀμιλήσῃ περὶ τῆς ἰσότητος πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δὲν ἀποτελεῖ στείρον σχολαστικισμόν ἢ ἀσχημένον δογματικὴν διδασκαλίαν. Οἱ Πατέρες γενικῶς θέλουν νὰ ἐδρασίωσιν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν τῶν ἄρθῃ πιστῶν περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Διότι αὐτὴ πρέπει νὰ ἀκροάτῃται ὡς τῆς ζωῆς εἰς τοὺς Χριστιανοὺς. Διὰ τὴν ὡς γνωστόν, τὸ δῶμα τοῦ Ἐνός Τριαδικοῦ Θεοῦ διασπᾷ εἰς τὰς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν σεβασμὴν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτομοῦ συνδεδειομένην μετὰ τῆς συνεργασίας, τῆς ἀδελφότητος καὶ τῆς ἐνότητος μετὰ τῶν ἄλλων: Τρία πρόσωπα ἐν τῇ Θεότητι, ὅλα τῶν στενῶς συνδεδεμένα ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ ἀγάπῃ, ὥστε ἀποτελοῦν μίαν οὐσίαν, τὸν Ἕνα καὶ ἀληθινὸν Θεόν, χωρὶς πάλιν νὰ ἐξαφανίζηται ἡ ἀτομικότης καὶ τὸ ἴδιον τῶν ὑποστάσεων. Οὕτω καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν Χριστιανῶν: πολλοὶ ἄνθρωποι, ἀποτελοῦντες ἴδιαν προσωπικότητα, ἀλλὰ τῶν στενῶς ἠικονομένων ἐν τῇ Χριστιανικῇ ἀγάπῃ, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν μίαν μεγάλαν οἰκονομίαν, τὴν Χριστιανικὴν, ὅπου οὐκ ἐν Ἰουδαίᾳ οὐδὲ Ἑλλάδι... (Γαλ. 3, 28).

Ἄλλωστε τότε ἦσαν νηπιοὶ οὐκ οἱ αἰρέσεις περὶ τὸ Πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ πρόσφατοι οἱ ἀγῶνες καὶ ἡ νίκη τῆς Ὀρθοδοξίας, τὴν ὁποῖαν ὁ ἱερός πατὴρ ἔδειξε ἐπὶ περιττῆρι νὰ ἐδρασίωσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τοῦ ποιμνίου του, τοσοῦτον μᾶλλον καθὼς οἱ αἰρέσεις δὲν εἶχαν ἐκλείψει, ἀποτελοῦντες σοβαρὸν κίνδυνον διὰ τοὺς ἀσθενετέρας.

πόδας αὐτοῦ»³¹, λέγει διότι τοῦτο φανεώνει τὸ «νεφέλη ὑπέλασεν αὐτόν»· τὸν Δεσπότην τοῦ οὐρανοῦ ἐννοεῖ· διότι ὅπως ἀκριβῶς ἕνα βασιλεῖα τὸν φανεώνει τὸ βασιλικὸν ὄχημα, τοιοῦτοτρόπως καὶ πρὸς αὐτὸν ἐστάλη τὸ βασιλικὸν ὄχημα, ὥστε τίποτε νὰ μὴ εἰπουν λυπηρόν, οὔτε νὰ πάθουν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον καὶ ὁ Ἑλισσαῖος ἐπάθεν, ὁ ὁποῖος ἐνῶ ὁ διδάσκαλος ἀνελήθη, ἔσχισε τὸ ὑποκάμισόν³². Καὶ τί λέγουν; «Ὁδοὺς ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὧμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται»· καὶ «Ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρεστήκεισαν αὐτοῖς». Εὐλόγως διότι διὰ τῆς θεοκρίσεως δύο μαρτύρων κατοχυρώνεται ἡ ἀλήθεια³³.

Καὶ ταῦτα αὐτὰ λέγουν. Καὶ «ἐν ἔσθῃτι, λέγει, λευκῇ». Ὅπως ἀκριβῶς εἶδον ἤδη ἄγγελον ἐπὶ τοῦ μνήματος με ἐνδύματα ποῦ ἦσαν ἀπὸ λαμπρότητα³⁴, καὶ προεῖπε καὶ τὴν σκέψιν αὐτῶν³⁵, τοιοῦτοτρόπως ἄγγελος γίνεται κήρυξ καὶ τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ, ἂν καὶ οἱ προφήται εἰς πολλὰ σημεία προεῖπον, ὅπως ἀκριβῶς καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως.

δ'. Πανταχοῦ ἄγγελοι γίνονται κήρυκες, ὅπως ἐπὶ τῆς γεννήσεως, ὅπως πρὸς τὴν Μαρίαν πάλιν, ὅπως ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἐπὶ τῆς ἀναλήψεως· μᾶλλον δὲ καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας παρουσίας ἀγγελοι θὰ παρουσιασθῶν τρέχοντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ.

Ὅταν δὲ εἶπον: «Ὁδοὺς ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὧμῶν», διὰ νὰ μὴ τοὺς κάμουν νὰ εὐρεθῶν εἰς ἀμηχανίαν, προσέθεσαν: «Ὁύτως ἐλεύσεται». Ἀνεκούφισθησαν δι' ὀλίγον, ὅταν ἤκουσαν ὅτι πάλιν θὰ ἔλθῃ, καὶ ὅτι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, καὶ δὲν θὰ εἶναι ἀπρόσιτος. Καὶ τὸ «ἀφ' ὧμῶν» δὲ, δὲν εὐρίσκεται ἀπλῶς πλησίον αὐτῶν, ἀλλὰ εἶναι δηλωτικὸν τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης, καὶ τῆς ἐκλογῆς, καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἐξέλεξε.

Τὴν μὲν λοιπὸν ἀνάστασιν αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐφανέρωσεν, (διότι ὄλων τῶν θαυμάτων μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ-

31. Ψαλμ. 96, 2.

32. Δ' Βασιλ. 2, 12.

33. Δευτ. 19, 15 καὶ 17, 8 καὶ Ματθ. 18, 16.

34. Λουκ. 24, 4.

35. Ματθ. 28, 5.

το ἦτο θαυμασιώτερον, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως, ἡ ἀνάστασις δηλαδὴ τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ «διότι κηρύμισατε, λέγει, τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐγὼ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω»³⁶, τὴν δὲ μέλλουσαν παρουσίαν οἱ ἄγγελοι, ὅταν λέγουν ὅτι «οὕτως ἐλεύσεται».

Ἴδὼν λοιπὸν κάποιος ἐπιθυμῇ νὰ ἴδῃ τὸν Χριστόν, ἂν κάποιος πονῇ, διότι δὲν τὸν εἶδε, τοῦτο ὅταν ἀκούσῃ, ὅς ἐπιβεῖξῃ θεῖον θαυμαστόν καὶ ὁπωσδήποτε θὰ ἴδῃ καὶ δὲν θὰ ἀπαύχῃ· διότι μετὰ μεγαλυτέρας δόξης θὰ ἔλθῃ, καὶ μάλιστα τοιοῦτοτρόπως μετὰ νεφέλης, τοιοῦτοτρόπως μετὰ σώματος, καὶ μετὰ περισσώτερας λαμπρότητος θὰ ἴδῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα καὶ ὄχι ἀπὸ τῆς γῆς ἀναβαίνοντα.

Εἶπον μὲν λοιπὸν ὅτι θὰ ἔλθῃ, ὑπὸ τοίους ὅρους ὅμως καθόλου δὲν προσέθεσαν. Τοῦτο τὴν ἀνάστασιν θεοκρίνει· διότι ἂν μετὰ τοῦ σώματος ἀνελήθη, πολὺ περισσότερον μετὰ τοῦ σώματος ἀνέστη.

Ποῦ εἶναι οἱ δυσπιστοῦντες εἰς τὴν ἀνάστασιν; Ποιοὶ εἶναι; εἰπέ μοι· Εἰδωλολάτραι ἢ Χριστιανοί; διότι ἀγνοῶ· μᾶλλον δὲ γνωρίζω ἀκριβῶς. Διότι εἶναι εἰδωλολάτραι, οἱ ὁποῖοι δυσπιστοὺν καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς κτίσεως, ἐπειδὴ ἰδικὸν τῶν γνώρισμα εἶναι νὰ μὴ δέχωνται, ὅτι ὁ θεὸς δημιουργεῖ κάτι ἐκ τοῦ μηδενός, καὶ νὰ μὴ ὁμολογῶν, ὅτι ἀνασταίνει τοὺς νεκρούς· ἔπειτα, ἐντρέπόμενοι διότι δὲν γνωρίζουν τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ, διὰ νὰ μὴ κατηγοροῦνται διὰ τοῦτο, ἰσχυρίζονται: «Δὲν λέγομεν ταῦτα ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἀλλὰ διότι δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη σώματος». Ἀληθῶς εἶναι ἐπίκαιρον νὰ εἰπωμεν: «Ὁ γὰρ μωρὸς μωρὰ λαλήσει»³⁷. Δὲν ἐντρέπεσθε νὰ μὴ ἀποδίδετε εἰς τὸν θεὸν δημιουργίαν ἐκ τοῦ μηδενός; Ἐάν ἐκ προὑπαρχόντων δημιουργεῖ, τί διαφέρει τῶν ἀνθρώπων;

Ἀλλὰ λέγει, ἀπὸ ποῦ προέρχονται τὰ κακὰ; Διότι, μήπως ἐπειδὴ δὲν γνωρίζεις ἀπὸ ποῦ, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέτῃς ἄλλο κακὸν εἰς τὴν γνώσιν τῶν κακῶν; Διότι οὕτω δύο ἄτοπα δημιουργοῦνται: Ἐν μὲν διότι τολμᾷς νὰ λέγῃς αὐτὸ (διότι ἂν δὲν ὁμολογῆς, ὅτι ὁ

36. Ἰωάν. 2, 19.

37. Ἡσ. 32, 6.

Θεός δημιουργεί τὰ ὄντα ἐκ τοῦ μηδενός, πολὺ περισσό-
τερον δὲ γνωρίζεις ἀπὸ ποῦ προέρχονται τὰ κακά,
ἕτερον δέ, διότι, ὅταν λέγῃς αὐτό, εἰσάγεις τὴν θεωρί-
αν, ὅτι ἡ κακία εἶναι ἀδημιούργητος. Ἐγνόησον, πό-
σον εἶναι φανερόν, ὅταν θέλῃς νὰ ἀνακαλύψῃς τὴν πη-
γὴν τῶν κακῶν, καὶ αὐτὴν νὰ ἀγνοήσῃς, καὶ ἄλλην
διάφορον νὰ προσθέσῃς εἰς αὐτήν. Ζήτηε ἀπὸ ποῦ προ-
έρχονται τὰ κακά, καὶ μὴ θλασφήμει τὸν Θεόν. Καὶ
πῶς θλασφήμῳ; λέγει. Τί λέγεις; δὲν θλασφήμεις, ὅ-
ταν εἰσάγῃς τὴν θεωρίαν, ὅτι τὸ κακὸν εἶναι ἀδημι-
ούργητον; ὅταν δέχῃσαι ὅτι ὁ Θεός δύναται μόνον ὁ-
σα καὶ ὁ ἄνθρωπος δύναται; ὅταν εἰσάγῃς ἰσθύναιμον
δύναμιν τῶν κακῶν; ὅταν ἀδημιούργητον; Διότι πρόσ-
εξε τί λέγει ὁ Παῦλος: «Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ
κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται»³⁸.

Ὁ διάβολος λοιπὸν ἐδίδαξεν, ὅτι καὶ τὰ δύο εἶναι
ὄλικά, ὥστε ἀπὸ οὐδαμοῦ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ γνωρίσω-
μεν τὸν Θεόν. Διότι τί εἶναι δυσκολώτερον; εἰπέ μοι:
τὸ ἐκ φύσεως κακὸν νὰ μετατρέψῃς εἰς καλὸν (ἐάν θε-
θαίως εἶναι κατὰ συμφώνως πρὸς τὴν ἰδικὴν σὰς γνώ-
μην ὁμιλῶ, διότι ἐκ φύσεως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κά-
μῃς τὸ κακὸν συνεργῶν τοῦ καλοῦ), ἢ τὸ ἐκ τοῦ μη-
δενός; Τί εἶναι εὐκολώτερον (περὶ ποιότητος ὁμιλῶ), νὰ
δημιουργήσῃς ποιότητα ἐξ ἀρχῆς ἢ τὴν ὑπάρχουσαν νὰ
μετατρέψῃς εἰς τὸ ἀντίθετον; Τί εἶναι εὐκολώτερον, νὰ
κατασκευάσῃς οἰκίαν ἐξ ἀρχῆς, ἢ τὴν ἀκατοίκητον νὰ
μετατρέψῃς ἐκ τῶν ἀνω εἰς κατοικήσιμον; Εἶναι φανε-
ρὸν ὅτι ἐκεῖνο³⁹ λοιπὸν τοῦτο ἀδύνατον. Ὅπως ἀκριβῶς
λοιπὸν τοῦτο εἶναι ἀκατόρθωτον, οὕτω καὶ ἐκεῖνο εἶναι
ἀδύνατον, τὴν μετατροπὴν εἰς τὸ ἀντίθετον ἔννοῶ.

ε'. Εἰπέ μοι, τί εἶναι δυσκολώτερον; νὰ κατασκευά-
σῃς μύρον, ἢ νὰ ἐξανασκάσῃς τὸν θόρβον νὰ χρησιμο-
ποιήθῃ ὡς μύρον; Τί εἶναι εὐκολώτερον ἐκ τούτων, εἰπέ
μοι (ἐπειδὴ ὑποβάλλομεν τὸν Θεὸν εἰς τὰ ἰδικὰ μας μέ-
τρα λογικῆς, ὅμως ὅχι ἡμεῖς, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ σεις),
ὀφθαλμοῦς νὰ πλάσῃς, ἢ τυφλὸν παραμένοντα τυφλὸν νὰ
τὸν κάμῃς νὰ βλέπῃ, καὶ μάλιστα περισσότερο τοῦ βλέ-
πουτος, καὶ τὴν τυφλότητα νὰ τὴν μεταχειρισθῆς δι'

38. Ρωμ. 1. 20.

δρασιν καὶ τὴν κοφότητα δι' ἀκοήν; Ἐγὼ νομίζω ἐ-
κείνο. Τὸ δυσκολώτερον λοιπὸν ἀπαδίδεις εἰς τὸν Θε-
όν, εἰπέ μοι, καὶ τὸ εὐκολώτερον ὅχι;

Διατί ἀναφέρω αὐτό; Διότι λέγουσιν, ὅτι καὶ αἱ ψυ-
χαὶ εἶναι ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Ἀλλὰ πρόσεξε πῶς
εἶναι τὰ ἀσεβῆ καὶ ἀνόητα. Πρῶτον, θέλοντες νὰ δεῖ-
ξουν ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ προέρχονται τὰ κακά, ἕτερον ἀσε-
βέστερον τούτου προσθέτουσιν διότι ἰσχυρίζονται, ὅτι τὰ
κακά ἐγένοντο συγχρόνως μὲ τὸν Θεόν καὶ ὅτι ὁ Θεός
δὲν εἶναι ἀρχαιότερος οὐδενὸς τούτων, τολμῶντες νὰ
ἀποδίδουν ἀκόμη καὶ τὸ μέγα θρασεῖον εἰς αὐτὰ. Δεύ-
τερον ἰσχυρίζονται καὶ ὅτι ἡ κακία δὲν καταστρέφεται,
διότι πράγματι τὸ ἀδημιούργητον δὲν καταστρέφεται.
Βλέπετε τὴν θλασφήμian; Ὡστε εἶναι ἀνάγκη, ἢ τίπο-
τε νὰ μὴ ἀνήκῃ εἰς τὸν Θεόν, ἢ, ἐάν ὅχι τοῦτο, καὶ Θεός
νὰ μὴ ὑπάρχῃ. Τρίτον, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπον, διὰ ταύ-
της πράγματι πολεμοῦν καὶ οἱ ἴδιοι τοὺς ἑαυτοὺς των
καὶ μᾶλλον γίνονται αἰτίοι νὰ ἀγανακτῇ ἐπὶ πλέον ὁ
Θεός. Τέταρτον, ἀποδίδουν τοσαύτην ἐπιτηδεύματα εἰς
τὴν ἀστοχίαν ὄλην. Πέμπτον, ἰσχυρίζονται ὅτι αἰτία τῆς
ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο ἡ πονηρία, καὶ ὅτι ἀνευ-
ταύτης ὁ ἀγαθὸς δὲν θὰ ἦτο ἀγαθός. Ἐκτον, ἀπο-
κλείουσι ἀπὸ ἡμᾶς τὰς ὁδοὺς τῆς Θεογνωσίας. Ἐβδομον,
καταθιβάξουν τὸν Θεὸν εἰς ἀνθρώπους καὶ φυτὰ καὶ ζώ-
λα. Διότι ἐάν ἡ μὲν ψυχὴ ἡμῶν μετέχει τῆς οὐσίας τοῦ
Θεοῦ, κατὰ τὴν μετενοσημάτωσιν δὲ καταλήγει εἰς ἀγ-
γούρια καὶ πεπόνια καὶ κρόμμια, ἄρα ἡ οὐσία τοῦ Θε-
οῦ εἰς ἀγγούρια θὰ εὐρίσκειται.

Καὶ ὅταν μὲν εἰπώμεν, ὅτι τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα ἐπλά-
σε ναὸν εἰς τὴν Παρθένον, δηλαδὴ τὸ "Ἅγιον σῶμα τοῦ
Ἰησοῦ, γελῶν εἰς θάρρος ἡμῶν ἂν πάλιν, ὅτι κατώκησεν
εἰς τὸν πνευματικὸν ναόν, πάλιν γελῶν αὐτοὶ ὅμως, κα-
ταθιβάξοντες τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ εἰς ἀγγούρια καὶ πε-
πόνια καὶ μύιας καὶ κάμψας καὶ δνοὺς, δὲν ἐντρέπονται,
ἐξευρίσκοντες κάποιον τρόπον εἰδωλολατρείας. Ἀλλὰ
δὲν εὐρίσκειται τὸ κρόμμιον εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' ὁ Θεός εἰς
τὸ κρόμμιον διότι ἄς μὴ γίνῃ τὸ κρόμμιον Θεός. Διατί
ἀποφεύγεις τὴν μετενοσημάτωσιν τοῦ Θεοῦ; Εἶναι αἰ-
σχρὸν, λέγει. Λοιπὸν πολὺ περισσότερο εἶναι αἰσχρὸν
τούτο. Ἀλλὰ δὲν εἶναι αἰσχρὸν; Πῶς; διότι ἐκεῖνο, τὸ
ὁποῖον εἰς ἡμᾶς θὰ γίνῃ, εἶναι πράγματι αἰσχρὸν. Εἶδα-
τε σурφетὸν ἀσεβείας;

Ἄλλὰ διατί δὲν θέλουσι νὰ ἀνίσταται τὸ σῶμα; Τί δὲ καὶ θὰ εἰποῦν; Ὅτι τὸ σῶμα εἶναι πονηρὸν; Εἰπέ μοι λοιπὸν, ἀπὸ ποῦ γνωρίζεις τὸν Θεόν; ἀπὸ ποῦ ἔχεις τὴν γνώσιν τῶν ὄντων; ὁ δὲ φιλόσοφος ἀπὸ ποῦ εἶναι φιλόσοφος, ἐάν εἰς τίποτε δὲν συντελή τὸ σῶμα; Ἀκρωτηρίασε τὰς αἰσθήσεις καὶ προσπάθησε νὰ μάθῃς κάτι ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα. Τί θὰ καθίστατο δὲ μωρότερον τῆς ψυχῆς, ἐάν ἐξ ἀρχῆς ἦτο ἀτελής ὡς πρὸς τὰς αἰσθήσεις; Διότι ἐάν ἡ ἀναπήρια ἐνὸς μόνου μέρους, τοῦ ἐγκεφάλου ἐννοῶ, θλάτῃ δλοκλήρον τὴν ψυχὴν, ἐάν πρόκειται καὶ τὰ ἄλλα νὰ καταστοῦν ἀνάπηρα, εἰς τί θὰ εἶναι γρήσιμος; Δειξόν μοι μίαν ψυχὴν ἀνευ σώματος. Ἡ δὲν ἀκούεις τοὺς ἱατροὺς, ποῦ λέγουσι: «Διότι ἡ παρῶσα νόσος φοθερῶς ἐπισκοτίζει τὴν ψυχὴν»;

Μέχρι ποίου σημείου λοιπὸν θὰ πνίγεσθε μὴ εὐρίσκοντες λογικὴν διέξοδον; Τὸ σῶμα ἀνήκει εἰς τὴν β-λην; εἰπέ μοι, Καλῶς. Ἄρα ἔπρεπε νὰ τὸ μισησ; διατί λοιπὸν τρέφεις αὐτό; διατί τὸ φροντίζεις; Ἐπομένως ἔπρεπε νὰ αὐτοκτονήσ; ἄρα ἔπρεπε νὰ ἀπαλλάσσασαι ἀπὸ τὸ δεσμοτήριον.

Κατ' ἄλλον τρόπον δὲ ὁ Θεὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀνώτερος τῆς ὕλης, ἀν δὲν συμπλακῇ πρὸς αὐτὴν διότι μέχρις οὗτο προσέληθ ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὴν καὶ τοιουτοτρόπως σταθεροποιήθη αὐτῇ, δὲν δύναται νὰ τὴν διατάξῃ, Ὡ τῆς ἀσθενείας! Καὶ ἕνας βασιλεὺς μὲν, ὅταν διατάσῃ, οἱ πάντες τὸν ὑπακούουσιν, ὁ δὲ Θεὸς τοὺς πονηροὺς νὰ οὐ δύναται νὰ τοὺς διατάσῃ;

Καθ' ὀλοκλήριον ὅμως, ἐάν ἡ ὕλη ἦτο αἰμοῖρος κάποιου ἀγαθοῦ, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ σταθῇ, διότι ἐκ φύσεως ἡ πονηρία δὲν δύναται νὰ ὑπάρῃ, ἐάν δὲν προσλάθῃ κάτι ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ὥστε, ἐάν πρὸς τοῦτο, δὲν εἶχεν ἀναμιγθῆ μετὰ τῆς ἀρετῆς, πρὸ πολλοῦ θὰ εἶχε διασφραθῆ, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ φυσικὴ ροπὴ τῶν κακῶν. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι κάποιος εἶναι ἀσελγῆς καὶ καθόλου δὲν συγκρατεῖ τὸν ἑαυτὸν του· θὰ ζῆσῃ δέκα ἡμέρας; Ἡ ἕνας ληστὴς ποῦ εἶναι ἀσυνειδήτος πρὸς πάντας, ἀκόμη καὶ πρὸς ἐκεῖνους μὲ τοὺς ὁποίους ληστεύει μαζί; θὰ ζῆσῃ καθόλου; Ἡ ἕνας κλέπτης ἀναίσχυντος ποῦ δὲν κοκκινίζει, ἀλλὰ κλέπει δημοσίᾳ θὰ ἐπιβιώσῃ ὁ τοιοῦτος; (Ἐκ φύσεως τὰ κακὰ δὲν διατηροῦνται εἰς τὴν ὑπαρξίν, ἐάν δὲν λάθουν ἔστω καὶ κάτι μικρὸν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, ὥστε κατ' αὐτοὺς, ὁ Θεὸς αὐτὰ

ἔφερον εἰς τὴν ὑπαρξίν). Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι εὐρίσκειται μία πόλις πονηρῶν ἀνθρώπων· θὰ σταθῇ ποτέ; Οἱ πονηροὶ δὲν συνυπάρχουν μετὰ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' οὔτε καὶ μεταξύ των. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνυπάρχουν. «Ὅντως ἐμωράνθησαν οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅτι εἶναι σοφοί»³⁹.

Ἐάν τὸ σῶμα ἦτο κακόν, τότε θὰ ἦσαν κακὰ δλα ἀπλῶς καὶ τυχαίως τὰ δρώμενα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ γῆμα, καὶ ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀήρ, διότι καὶ ὁ ἀήρ εἶναι σῶμα, ἀν καὶ ὄχι παχὺ καὶ πυκνόν. Κατάλληλον λοιπὸν διὰ τὴν περίπτωσιν νὰ εἴπωμεν: «Διηγῆσαντό μοι οἱ παράνομοι φλυσρίας»⁴⁰.

Ἄλλὰ ὅς μὴ ἀνεχώμεθα, ἀλλ' ὅς κλείσωμεν εἰς αὐτοὺς τὰς ἀκοάς, διότι ὑπάρχει, ὑπάρχει ἀνάστασις τῶν σωμάτων. Τοῦτο φανερώνει ὁ εὐρισκόμενος εἰς τὰ ἱεροσόλυμα τάφος· τοῦτο ὁ σταυρὸς, ὅπου προσεδέθη καὶ ἐμαστιγώθη. «Συνεφάγομεν γὰρ αὐτῷ, λέγει, καὶ συνεπίομεν»⁴¹. Ἄς πιστεύωμεν ἐπομένως εἰς τὴν ἀνάστασιν, καὶ ὅς πράττωμεν ἀξία ταύτης ἔργα, ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δόξα, δόξαμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Γ' (3)

(Πράξ. 1, 12-26)

Ἔγινε ὑπέστρεψαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπὸ ὄρους, τοῦ καλουμένου Ἐλαιῶνος, ὁ ἔστιν ἐγγὺς Ἱερουσαλήμ, Σαββᾶτου ἔχον δέξιν³⁹.

α'. «Τότε, λέγει, ὑπέστρεψαν». Τότε· πότε; Ὅταν ἠκούσαν· διότι κατ' ἄλλον τρόπον δὲν θὰ ὑπέμενον, ἐάν δὲν ὑπέσχετο εἰς αὐτοὺς ἑτέραν παρουσίαν. Νομίζω δὲ

39. Ρωμ. 1, 22.

40. Ψαλμ. 118, 85.

41. Πράξ. 10, 41.

1. Πράξ. 1, 12.

ἔτι καὶ ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου συνέθησαν ταῦτα, διότι δὲν θὰ ἐφανερώσων οὕτω καὶ τὸ διάστημα, εἰπὼν: «Ἀπὸ θύρων τοῦ καλούμενου Ἐλαιῶνος, ὃ ἐστὶν ἐγγὺς Ἱερουσαλήμ, Σαββάτου ἔχον ὁδόν», ἐὰν δὲν ἐθάδιζον κάποιο ὀρισμένον μῆκος ὁδοποιρίας κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου».

«Καὶ ὅτε εἰσῆλθον, εἰς τὸ ὑπερῶν ἀνέθησαν, οὗ ἦσαν καταμένοντες». Ἄρα εἰς τὸ ἐξῆς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἔμενον μετὰ τὴν ἀνάστασιν, «Ὁ τε Πέτρος, λέγει, καὶ Ἰακώβος, καὶ Ἰωάννης» (οὗτος καθόλου δὲν ἀριθμεῖται μόνος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀνδρέας μετὰ τοῦ Πέτρου), «Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος, Ἰακώβος ὁ Ἀλφαίου, καὶ Σίμων ὁ Ζηλωτῆς, καὶ Ἰούδας Ἰακώβου». Καλῶς ἀνεθυμήθη τοὺς μαθητάς· διότι ἐπειδὴ ὁ μὲν προέδωκεν, ὁ δὲ ἠρνήσατο, ὁ δὲ ἠπίστησε, φανεράναι ὅτι πλην ἐκείνου πάντες ἦσαν σώοι.

«Οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες δημομαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν ταῖς γυναῖξιν». Καλῶς· διότι τοῦτο εἶναι μέγα ὄπλον εἰς τοὺς πειρασμούς, καὶ εἰς τοῦτο εἶχον προδιαπαιδαγωγηθῆ Ἰκανῶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Διδασκάλου. Ἄλλως δὲ καὶ ὁ παρὼν πειρασμὸς εἰς τοῦτο ὠθῆγει αὐτούς. Διὰ τοῦτο ἀναθαίνου καὶ εἰς τὸ ὑπερῶν, διότι πέρα πολλοὺ εἶχον φοβηθῆ τοὺς Ἰουδαίους. «Σὺν γυναῖξιν» λέγει, διότι εἶπεν ὅτι ἠκολούθησαν αὐτόν. «Καὶ Μαρία τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν ταῖς ἀδελφαῖς αὐτοῦ». Πῶς λοιπὸν λέγει ὅτι εἰς τὰ ἴδια ἔλαβεν αὐτὴν τότε ὁ μαθητής;² Ἀλλά, συγκεντρώσας πάλιν αὐτούς ὁ Χριστὸς, οὕτως εἰς τὸ ἐξῆς πάλιν μαζί με αὐτούς καὶ ἐκείνη παρευρίσκειτο. «Καὶ σὺν ταῖς ἀδελφαῖς αὐτοῦ». Τούτους ἀναφέρει, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀπιστήσει προηγουμένως εἰς αὐτόν.

«Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστάς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπε». Καὶ ὡς θερμὸς, καὶ ὡς ἐμπιστευθεὶς τὴν πόλιν παρὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὡς πρῶτος τοῦ χοροῦ τῶν Ἀποστόλων, πάντοτε πρῶτος ἀρχί-

2. Ὡς γνωστὸν, συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων τοῦ Ἰσραὴλ, τὸ ὠρισμένον τοῦτο μῆκος ὁδοποιρίας ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου ἦτο 1.400 μέτρα.

3. Ἰωάν. 18, 27.

ζει τὸν λόγον («Ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων, λέγει, ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν»); «Ἄνδρες ἀδελφοί, εἶδει πληρωθῆναι τὴν Γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον». Διὰ τὸ τέλος πάντων δὲν παρεκάλεσε μόνος τὸν Χριστὸν, ὥστε χάριν αὐτοῦ νὰ δώσῃ κάποιον εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἰούδα; διὰ τὸ δὲ καὶ ἀπὸ μόνου τῶν δὲν κάμνου τὴν ἐκλογὴν; Καλύτερος εἰς τὸ ἐξῆς εἶχε γίνεαι ὁ Πέτρος αὐτὸς ὁ ἴδιος τοῦ ἑαυτοῦ του. Τοῦτο λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰπωμεν περὶ αὐτοῦ.

Περὶ τοῦ ὅτι δὲ οὐχὶ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐξ ἀποκαλύψεως αἰτοῦν ἐκείνον ποῦ θὰ συμπληρώσῃ τὴν χορείαν, δύο αἰτίας θὰ ἀναφέρωμεν: μίαν μὲν ὅτι περὶ ἄλλα κατεγίνοντο, δευτέραν δὲ ὅτι τοῦτο ἦτο εἰς αὐτούς μεγίστη ἀπόδειξις τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, διότι ὅπως ἀκριθῶς διε ἦτο παρὼν ἐξέλεγεν ὁ ἴδιος τοὺς μαθητάς, τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτῶν. Οὐκ ὀλίγον δὲ τοῦτο συνέβαλεν εἰς παρηγορίαν.

Πράσσειε δὲ τὸν Πέτρον, ὁ ὁποῖος ὄλα τὰ κάμνει μετὰ κοινῆς γνώμης καὶ τῶν ἄλλων· τίποτε αὐθεντικῶς, οὔτε κατὰ τρόπον ποῦ νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀρχηγός. Καὶ δὲν εἶπεν οὕτως ἀπλῶς: «Ἄντι τοῦ Ἰούδα τούτου συγκταριθμοῦμεν», ἀλλὰ, παρηγορῶν αὐτούς περὶ τοῦ συμβάντος, θλέπει πῶς μεταχειρίζεται τὸν λόγον· διότι μεγάλῃν ἀμχανίαν ἐνεποίησε τὸ γεγονός. Καὶ μὴ ἀπορήσῃ, διότι ἐὰν τώρα πολλοὶ ἐπαναλαμβάνουν τοῦτο, τί ἦτο φυσικὸν τότε νὰ λέγουν αὐτοί; «Ἄνδρες, λέγει, ἀδελφοί». Ἐὰν ὁ Κύριος ὀνόμασεν αὐτούς ἀδελφούς, πολὺ περισσότερο ὀντας διὰ τοῦτο, ἐνῶ πάντες εἶναι παρόντες, οὕτω τοὺς προσφωνεῖ. Ἴδου ὑπόληψις τῆς Ἐκκλησίας καὶ κατάστασις ἀγγελικῆ. Οὐδεὶς ἐκεῖ ἦτο ἀποκεκομμένος, οὔτε ἄρσεν, οὔτε θῆλυ (τοιαῦται θέλω καὶ σήμερον νὰ εἶναι αἱ Ἐκκλησίαι): οὐδεὶς ἐφρόντιζε διὰ κάτι θιωτικόν· οὐδεὶς ἐμερίμνα περὶ οἰκίας. Τοσοῦτον ἀγαθὸν εἶναι οἱ πειρασμοί· τοιοῦτον καλὸν εἶναι αἱ θλίψεις⁴.

4. Ἴνα μὴ παρεξηγηθῇ ἡ ἐδρακαλία αὐτῆ τοῦ ἱεροῦ Χριστοῦ, εἶμαι, ὅτι τάχα οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἐρρακωνται διαρκῶς εἰς θλίψεις καὶ πειρασμούς, σημεῖον, ὅτι αἱ θλίψεις χρειάζονται διὰ νὰ ὀδηγησῶν ἡμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τῆς ὁποίας πρόνεσια καὶ ὁλοκλήρι ἐπὶ τῆς γῆς ἦτο ἡ ἐν πνεύματι ὀγάγη καὶ ἐνόησις κοινωνία

«Ἔδει πληρωθῆναι τὴν Γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Πάντοτε παρηγορεῖ αὐτοὺς διὰ τῆς προφητείας· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς πανταχοῦ ποιεῖ· μὲ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ αὐτὸς φανερώσει, ὅτι δὲν συνέβη τίποτε τὸ ἀγνωστον, ἀλλὰ τὸ ἤδη προπεφητευμένον. «Ἔδει λέγει, πληρωθῆναι τὴν Γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ στόματος Δαβὶδ». Καὶ δὲν λέγει: «Ὁ Δαβὶδ εἶπεν», ἀλλὰ «τὸ Πνεῦμα δι' αὐτοῦ». Πρόσεξε ἀμέσως εἰς τὸ προσίμιον τοῦ θεοῦ ὅποιαν διδασκαλίαν χρησιμοποιεῖ. Βλέπεις ὅτι δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ἀρχίζων τὴν συγγραφήν, ὅτι τὸ θεῖον τοῦτο εἶναι πολιτεία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; «Ἦν προεῖπε, λέγει, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ στόματος Δαβὶδ». Πρόσεξε πῶς οικειοποιεῖται τὸν Προφήτην καὶ αὐτὸν φέρει εἰς μέσον, γνωρίζων ὅτι ὠφελεῖ αὐτοὺς τὸ διὰ τοῦ Δαβὶδ λεχθῆν καὶ ὄχι δι' ἄλλου Προφήτου.

«Περὶ Ἰούδα λέγει, τοῦ ὁδηγοῦ γενομένου». Πρόσεξε καὶ ἐδῶ τὸ φιλόσοφον φρόνημα τοῦ ἀνδρός. Δὲν ὑβρίζει, οὐδὲ γοροσητῶ λέγων: «Τοῦ θελευροῦ καὶ παναχρείου», ἀλλ' ἀπλῶς φανερώνει τὸ συμβῆν' ὅτε λέγει: «Τοῦ προσδότου», ἀλλὰ εἰς ἄλλους θιάζεται νὰ μεταθέσῃ τὸ ἔγκλημα, ὅσον εἰς αὐτὸν ἀνῆκε. Καὶ δὲν ὀμιλεῖ πολὺ περὶ ἐκείνων· διότι «τοῦ γενομένου, λέγει, ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν». Καὶ πρὶν φανερώσῃ «ποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ», ἀναφέρει τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραχθέντα. ἵνα διὰ τῶν παρόντων ἀποδείξῃ καὶ τὰ μέλλοντα, καὶ φανερώσῃ ὅτι ἤδη ἔχει δικασθῆ.

«Ὅτι κατηριθμημένος ἦν οὖν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν

τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Ἐφ' ὅσον ὑψίστατοι ἢ κοινωτοὶ αὐτῆ, αἱ «βλίψεις» ἀντιμετωπίζονται ἀπὸ κοινοῦ. ὅρα ἐξουδετερῶνται. Ἐξ ἄλλου αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει καὶ τὸ γραφικόν: «Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. 14. 22). Αἱ θλίψεις ὅρα ὑπάρχουν, ὅταν εὐρισκόμεθα ἐξω τῆς βασιλείας· ὅταν εἰσελθῶμεν εἰς αὐτήν, αὐτομάτως εξαφανίζονται, ἀντιμετωπίζονται διὰ τοῦ πνεύματος τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, τῆς συνεργασίας, ἀδελφότητος καὶ ἀλληλεγγύης, ποῦ ἐπικροτοῦν εἰς τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν. Ἄλλωστε καὶ ὁ ἱερός πατὴρ «ταῖς αἰσῶσι θέλει καὶ σημεῖον εἶναι αἱ Ἐκκλησίαι», ἢ δὲ ἐπιθυμία αὐτῆ ἀποτελεῖ κοινὴν γραμμὴν ἀκακίᾳ τῆς πατερικῆς διδασκαλίας. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸν παρόντα τῶν δυνατῶν ἂ ἀναγνώσθη νὰ ἐντυπωσθῇ εἰς τὰς σκέψεις τοῦ Χρυσοστόμου περὶ κοινότητος καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα ἐνδοκτικῶς παρεπέμμενον εἰς Ὀμιλίαν Ζ' παρ. β' καὶ ΙΑ' παρ. γ'.

κλήρον τῆς διακονίας ταύτης. Οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας. Ἠθικὸν κατασκευάζει τὸν λόγον, καὶ κατὰ τρόπον ἀπαρτήρητον ἀποκαλύπτει ὅτι ἡ αἰτία εἶναι παιδαγωγικὴ· διότι δὲν λέγει ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' ὅτι οὗτος αὐτὸ ἀπέκτησε. Διότι ἐπειδὴ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀσθενῶν δὲν θλέπουν τοιοῦτοτρόπως πρὸς τὰ μέλλοντα, ὅπως πρὸς τὰ παρόντα, περὶ τῆς παρούσης δίκης διδάσκει. «Καὶ πρηνὴς γενόμενος διεργάγη εἰς τὴν μέσην». Καλῶς δὲν ὀμίλησε περὶ τοῦ ἀμαρτήματος, ἀλλὰ περὶ τῆς τιμωρίας. «Καὶ ἐξεχύθη, λέγει, πάντα τὰ σπλάγγνα αὐτοῦ». Τοῦτο παρηγορίαν ἔφερον εἰς ἐκείνους. «Καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῆ ἰδία διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμά, τούτεστι, χωρίον αἵματος».

δ'. Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι λοιπὸν, μὲ αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν ὠνόμασαν αὐτό. ὄχι ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τοῦ Ἰούδα, διότι οὗτος ἐδῶσεν εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ τὸ ὄνομα, φέρων ὡς μάρτυρας τοὺς ἐχθρούς· διότι καὶ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ ἴδιοι τὸ ὠνόμασαν καὶ μὲ τὸ νὰ προσθέσῃ: «τῆ ἰδία διαλέκτῳ αὐτῶν», τοῦτο θέλει, νὰ φανερώσῃ. Ἐπειτα μετὰ τὸ ἀποτελεῖσμά, πρεπόντως προσθέτει τὸν Προφήτην λέγων: «Γέγραπται γὰρ ἐν θίβλω Ψαλμῶν· Γεννηθήτω ἡ ἑπαυλις αὐτῶν ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ». Τοῦτο περὶ τοῦ χωρίου καὶ τῆς οἰκίας.

«Καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβέτω ἕτερος» τούτεστι «τὴν ἀρχὴν, τὴν ἱερωσύνην». Ὡστε τοῦτο δὲν εἶναι ἰδικὴ μου γνώμη ἀλλὰ ἐκείνου, ὅστις ἔχει προεῖπει ταῦτα. Διότι διὰ νὰ μὴ φαῖν ὅτι ἐπιχειρεῖ μέγα πρᾶγμα, καὶ τοιοῦτον, ὅποιον ὁ Χριστὸς ἔφερον ὡς μάρτυρα τὸν Προφήτην. «Δεῖ οὖν, λέγει, τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ». Διὰ τὴν κάμνει καὶ αὐτοὺς μετόχους; Διὰ νὰ μὴ γίνῃ τὸ πρᾶγμα πρόξενον μάχης καὶ ἐμπέσουν εἰς φιλονικίαν· διότι ἐάν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἔπαθον τοῦτο, πολὺ περισσότερο ἐκείνοι. Καὶ πάντοτε παραιτεῖται ἀπὸ αὐτοῦ διὰ τοῦτο ἀρχίζων ἔλεγεν: «Ἄνδρες ἀδελφοί, δεῖ ἐκλέξασθαι ἐξ ἡμῶν». Εἰς τὸ πλῆθος

αναθέτει την κρίση, και τούς γινομένους σεθασμίους ποιῶν, και ὁ ἴδιος ἀπαλλασσόμενος τῆς ἀπεχθελίας ἐπὶ τῶν ἄλλων· διότι τὰ τοιαῦτα πάντοτε μεγάλα κακὰ προξενοῦν. Ὅτι μὲν λοιπὸν πρέπει νὰ γίνῃ ἡ ἐκλογή, φέρεται ὡς μάρτυρα τὸν Προφήτην, ἀπὸ ποίους δὲ πρέπει, ὁ ἴδιος ἐρμηνεύει λέγων: «Ἐκ τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἐν παντὶ χρόνῳ»· διότι ἐάν μὲν ἔλεγε: «Οἱ ἀνώτεροι πρέπει νὰ παρευρίσκωνται», θὰ περιεφρόνει τοὺς ἄλλους· τῶρα δὲ εἰς τὸν χρόνον ἀφῆσε τὸ πρᾶγμα μὲ τὸ νὰ εἴπῃ ὅχι ἀπλῶς «συνελθόντας», ἀλλ' «ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε και ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου, ἕως τῆς ἡμέρας, ἧς ἀνελήθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ σὺν ἡμῖν γενέσθαι ἓνα τούτων».

Διατί νὰ γίνῃ; Διὰ νὰ μὴ εἶναι ἀκρωτηριασμένος ὁ χορὸς τῶν Ἀποστόλων. Τί λοιπὸν; δὲν ἠδύνατο ὁ Πέτρος νὰ ἐκλέξῃ αὐτὸν; Καὶ πολὺ θεαίως· ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φαῖν ὅτι χαρίζεται, δὲν προβαίνει μόνος του εἰς τὴν ἐκλογὴν· ἀλλωστὲ ἀκόμη ἦτο καὶ ἄμοιρος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. «Καὶ ἔστησαν, λέγει, δύο, Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαθά, ὃς ἐπεκλήθη Ἰούδος, καὶ Ματθίαν». Οὐχὶ αὐτὸς αὐτοῦς ἔστησεν, ἀλλὰ πάντες. Τὴν ἰδέαν τῆς ἐκλογῆς δὲ αὐτὸς εἰσηγήθη, φανερώσας ὅτι καὶ αὐτὴ δὲν ἦτο ἰδική του, ἀλλ' ἀνωθεν κατὰ προφητείαν ὥστε ἐξηγητὴς ἔγινεν, ὅχι διδάσκαλος.

Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαθά, ὃς ἐπεκλήθη Ἰούδος. Ἰωσὺς ἐξ αἰτίας τῶν ὁμωνυμῶν ἔχει ἀναφέρει καὶ τὰ δύο· ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς Ἀποστόλους πολλοὶ ὁμωνυμῆται ἦσαν: Ἰακώβος ὁ Ζεβεδαίου καὶ Ἰακώβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου, Σίμων Πέτρος καὶ Σίμων ὁ Ζηλωτῆς, Ἰούδας Ἰακώβου καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης· ἐξ ἄλλου δὲ ἡ ὀνομασία ἐσημαίνει καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ θίου, Ἰωσὺς δὲ καὶ τὸν χαρακτήρα.

Ἐστησαν, λέγει, Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαθά, ὃς ἐπεκλήθη Ἰούδος, καὶ Ματθίαν. Καὶ προσευξάμενοι εἶπον· Κύριε, καρδιογνώστα πάντων, ἀνάδειξον, ὃν ἐξελέξῃς ἐκ τούτων τῶν δύο ἓνα λαθεῖν τὸν κληρὸν τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέθη Ἰούδας, πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον». Καλῶς ἀναφέρουν τὸ ἁμάρτημα ἐκείνου, φανεροῦντες ὅτι μάρτυρα αἰτοῦν, ὅχι διὰ νὰ πλεονάζουν εἰς τὸν ἀρι-

θμόν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἀφήσουν νὰ ἐλαττωθοῦν. «Καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν» (διότι δὲν εἶχε κατέλθει ἀκόμη τὸ Ἅγιον Πνεῦμα), «καὶ ὁ κληρὸς ἐπὶ Ματθίαν ἔπεσε, καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἑνδεκα Ἀποστόλων».

Τότε, λέγει, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ θρου τοῦ καλουμένου Ἐλαιῶνος, ὃ ἐστὶν ἐγγὺς Ἱερουσαλὴμ, Σαββάτου ἔχον ὁδόν. Τοῦτο λέγει, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι δὲν θαδίζουσι μακρὰν ὁδόν, μήπως δημιουργηθῇ κάποιος φόβος εἰς αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἀκόμη ἦσαν τρέμοντες καὶ πεφοβισμένοι. «Καὶ ὅτε εἰσῆλθον, ἀνέθησαν εἰς τὸ ὑπερφῶν», διότι δὲν ἐτόλμησαν νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ καλῶς ἀνέθησαν εἰς τὸ ὑπερφῶν, ὥστε νὰ μὴ εἶναι εὐκόλον νὰ συλληφθοῦν ἀμέσως καὶ ἐκ τοῦ προχείρου. «Καὶ ἦσαν, λέγει, προσκαρτεροῦντες ὁμαθυμάδων τῇ προσευχῇ». Βλέπει πῶς εὐρίσκοντο ἐν ἐργηγόρσει ἀναμένοντες προσευχόμενοι, καὶ ὅλοι ὁμοῦ προσδοκῶντες ὡς νὰ ἦσαν μία ψυχὴ; τὰ δύο ταῦτα εἰς αὐτοὺς μαρτυρεῖ.

Ὁ μὲν Ἰωσήφ Ἰωσὺς εἶχε τελευτήσει· διότι, ἀφοῦ οἱ ἀδελφοὶ ἐπίστευσαν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀπιστήσῃ ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος πρὶν ἀπὸ ὅλους ἐπίστευσεν· ἀναμφισβότως λοιπὸν οὐδαμοῦ δὲν φαίνεται νὰ τὸν ὑπολογίῃ ὡς ἀπλοῦν ἀνθρώπου, ὅπως ἀκριβῶς ἡ μήτηρ ἔλεγεν: «Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ σου ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμεν σε»⁶. Ὡστε πρὶν ἀπὸ ὅλους αὐτὸς ἐγνώρισε τοῦτον. Πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς δὲ ἔλεγεν ὁ Χριστὸς: «Οὐ δύναται ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖν, ἐμὲ δὲ μισεῖ»⁷.

Πρόσεξε καὶ τὴν πραότητα τοῦ Ἰακώβου. Αὐτὸς ἀνέλαθε τὴν εἰς τὰ Ἱερσόλυμα ἐπισκοπὴν, καὶ ὅμως τότε οὐδὲν διδάσκει. Πρόσεξε ἀκόμη καὶ τῶν ἄλλων μαθητῶν τὴν πολλὴν ταπεινοφροσύνην, πῶς παραχωροῦν εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον, καὶ καθόλου δὲν διαφωνοῦν μεταξὺ τῶν· διότι ἡ Ἐκκλησία ἐκεῖνη ἦτο ὡς νὰ εὐρίσκετο εἰς τὸν οὐρανόν, οὐδὲν ἔχουσα θωατικόν, καὶ ἀπολάμπουσα ὅτε μὲ τοίχους, ὅτε μὲ μάρμαρα, ἀλλὰ μὲ τὴν προθυμίαν τῶν συνεργουμένων. «Ὡς ἑκατὸν εἰκοσὶν ἡ-

6. Λουκ. 2 48.
7. Ἰωάν. 7. 7.

σαν», λέγει· οί έβδομήκοντα ίσως, τούς όποιους αυτός εξέλέξατο, ή και άλλοι εκ τών σπουδαιότερων, όπως π.χ. ό 'Ιωσήφ και ό Ματθίας· και γυναίκες ήσαν πολλάί, αί όποιαί ήκολούθουν αυτόν, επί τό αυτό πανταχού παρευρίσκοντο.

γ'. Αύτη είναι πρόνοια διδασκάλου. Πρώτος ούτος διώρισε διδάσκαλον. Δέν είπεν ότι «ἀρκοῦμεν ἡμεῖς»· οὕτω εὕρισκετο έκτός πάσης κενοδοξίας και προς έν μόνον απέβλεπε, καιτόι δέν είχε διορίσει πάντας καθ' όμοιον τύπον, αλλά πρεπόντως έγέγοντο ταύτα έξ αίτίας τής ἀρετῆς του άνδρός και ότι τότε ή έξουσία δέν ήτο τιμή, αλλά πρόνοια τών ἀρχομένων. Τούτο οὔτε τούς εκλεγόμενους έκκαμνε να υπερηφανεύονται (ἀφοῦ εις κινδύνους εκκαλούντο), οὔτε τούς μη εκλεγέντας να πονούν ως δήθεν περιφρονηθέντας.

Αλλά σήμερα δέν γίνονται τοιουτοτρόπως, άλλ' έντελώς αντίθετως. Διότι κύτταξε: 'Εκατόν εικοσι ήσαν, και ένα αίτει από όλο τό πλήθος· εὐλόγως. Πρώτος έξουσιάζει τό πράγμα, ως αναλασών πάντας υπό τήν φροντίδα αὐτοῦ, διότι προς αὐτόν είπεν ό Χριστός: «Και οὐ ποτε επιστρέψας στήριζον τούς ἀδελφούς σου».

«Ότι κατηριθμημένος ήν, φησί, σὺν ἡμῖν». Διά τούτο είναι πρέπον κάποιος άλλος να προσληθῆ, ώστε να γίνῃ μάρτυς εις τήν θέσιν εκείνου. Και πρόσεξε πώς μιμείται τόν διδάσκαλον, διδάσκων πανταχού εκ τών Γραφών, και ἀκόμη οὔδεν λέγων περί του Χριστοῦ, διότι πολλάκις αὐτός προείπε. Και, ότε ένθυμείται τήν προδοσίαν αὐτοῦ, δέν λέγει (π.χ. «στόμα ἀμαρτωλοῦ και στόμα δολίου ἐπ' ἐμέ ήνοιχθη»)⁹, αλλά τότε τήν τιμωρίαν μόνον αὐτοῦ ένεθυμήθη, διότι τότε τούτο ἀφέλει αὐτούς. Τούτο ίδιαιτέρως φανεράνει πάλιν τήν φιλανθρωπίαν του Δεσπότου.

«Ότι κατηριθμημένος ήν, φησί, σὺν ἡμῖν, και ἔλαχε τόν κλῆρον τής διακονίας ταύτης». Κλῆρον αὐτόν πανταχού ονομάζει, φανερώνων ότι τό πᾶν είναι τής χάριτος και τής εκλογῆς του Θεοῦ, και υπενθυμίζων εις αὐτούς τά παλαιά, ότι ό Θεός αὐτόν εξέλεξεν, όπως ἀκριβώς τούς Λευίτας, και ἀσχολεῖται με τά ίδια του, λέγων

8. Λουκ. 22, 32.
9. Ψαλμ. 108, 2.

ότι αὐτός ό μισθός τής προδοσίας έχει γίνει κήρυξ και τής τιμωρίας· «έκτήσατο γάρ, λέγει, χάριον εκ μισθοῦ τής ἀδικίας». Κύτταξε πώς τό γεγονός ήτο οίκονομία του Θεοῦ. «Τῆς ἀδικίας», λέγει. Πολλάί αι ἀδικίαι, αλλά οὔδεν ἀδικώτερον ταύτης έχει γίνει ποτέ· ώστε ἀδικίας ήτο τό πράγμα.

Τό γενόμενον δέ έγένετο φανερόν όχι μόνον εις τούς παρόντας, αλλά και εις όλους τούς μεταγενεστέρους, ώστε χωρίς να τό θέλουν ονομάσασιν μη γνωρίζοντες, όπως ἀκριβώς και ό Καϊάφας προεφήτευσεν χωρίς να γνωρίζῃ. Ό Θεός ήνάγκασεν αὐτούς να ονομάσασιν τοιουτοτρόπως έθραϊσί 'Ακελδαμά. Έκ τούτου φανερά ήσαν και τά κακά που επρόκειτο να έλθουν εις τούς 'Ιουδαίους· και φανεράνει κατά πρώτων τήν προφητείαν, ή όποία έλεγε: «Καλόν ήν αὐτῶ, ει οὐκ έγεννηθη ό άνθρωπος εκείνος»¹⁰, ότι εκ μέρους εξέηλθε. Και περί τών 'Ιουδαίων τά αὐτά ταιριάζει να λέγη· διότι εάν ό γενόμενος οδηγός, δηλαδή ό 'Ιούδας θα ήτο καλόν να μη είχε γεννηθῆ, πολύ περισσότερον και οὔτοι. 'Αλλ' οὔδεν από αὐτά λέγει μέχρι τότε.

Έπειτα, φανερώνων ότι εὐλόγως δύναται να λέγεται περί αὐτοῦ 'Ακελδαμά, προσάγει τόν Προφήτην, που λέγει: «Γενηθήτω ή έπαιλις αὐτοῦ έρημος»¹¹. Διότι τί είναι περισσότερο έρημον από του να γίνῃ κάτι τάφος; Όστε και εὐλόγως δύναται να ονομασθῆ ό άγρός αὐτοῦ. Διότι εκείνος που κατέβαλε τό τίμημα, αν και είναι άλλοι εκείνοι που τόν έχουν αγοράσει, αὐτός θα είναι δίκαιον να λογίζεται κύριος μεγάλης έρημώσεως. Αὐτή ή έρημωσις είναι προίμιον τής 'Ιουδαϊκής έρημώσεως, αν κάποιος ήθελεν εξατάσει τό πράγμα με ἀκρίβειαν, διότι εκείνοι και τούς εαυτούς των κατέστρεψαν εκ πείνης, και πολλούς άλλους εφόνευσαν, και τάφος έγινεν ή πόλις τών ξένων, τών στρατιωτῶν. Διότι εις εκείνους δέν επέτρεψαν να ταφοῦν και οὔτε οι ίδιοι κατηξιώθησαν ταφῆς.

«Δεί οὖν τών συνεληθόντων ἡμῖν, φησί, άνδρῶν». Πρόσεξε πώς θέλει να είναι αὐτοί αὐτόπται. Καιτοι θεδαίως επρόκειτο να παρευρίσκηται τό Πνεῦμα, ό

10. Ματθ. 26, 24.
11. Ψαλμ. 68, 26.

μωσ πολλή φροντίς ἦτο περὶ αὐτοῦ. «Τῶν συνεληθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν, φησὶν, ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς». Δεικνύει αὐτοὺς συγκατοίκους αὐτοῦ καὶ ὄχι ἀπλῶς παρόντας ὡς μαθητάς. Ἐπομένως καὶ ἐξ ἀρχῆς τότε πολλοὶ παρηκολούθουν αὐτόν. Πράσεξε λοιπὸν πῶς φανερώσει τούτο ὅταν λέγῃ: «Ἦν εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου, καὶ ἀκολουθησάντων τῷ Ἰησοῦ»¹². «Ἐν παντὶ χρόνῳ, φησὶν, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου». Καλῶς διότι τὰ πρὸ τούτου οὐδεὶς ἐγνώριζε διδασθεῖς, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐδιδάσκοντο.

«Ἐως τῆς ἡμέρας, φησὶν, ἧς ἀνελήθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ σὺν ἡμῖν γενέσθαι ἐνα τούτων». Δὲν εἶπε: «Τῶν ἄλλων μάρτυρα», ἀλλὰ «τῆς ἀναστάσεως» μόνως μάρτυρα διότι περισσότερον ἀξιόπιστος ἦτο ὁ δυνάμενος νὰ εἴπῃ, ὅτι «ἐκεῖνος ὁ φαγῶν, καὶ πῖων, καὶ σταυρωθεὶς, αὐτὸς ἀνέστη». Ὡστε οὔτε εἰς τοὺς πρὸ τούτου χρόνους, οὔτε εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ μάρτυς καὶ τῶν θαυμάτων διότι τὸ ζητούμενον ἦτο μόνον ἡ ἀνάστασις, ἐπειδὴ ἐκεῖνα ἦσαν φανερά καὶ ὡμολογημένα, αὕτη δὲ κρυφίως εἶχε γίνεσθαι, καὶ εἰς μόνους αὐτοὺς φανερά. Καὶ δὲν λέγουσιν ὅτι «Ἄγγελοι εἶπον ἡμῖν», ἀλλ' ὅτι «ἐωράκαμεν ἡμεῖς». Ἀπὸ ποῦ εἶναι τούτο φανερόν; Ἀπὸ τὰ θαύματα τὰ ὁποῖα πραγματοποιοῦμεν. Διὰ τούτο τότε ἔπρεπε αὐτοὶ νὰ εἶναι ἰδιαιτέρως ἀξιόπιστοι.

«Καὶ ἔστησαν, φησὶ, δύο». Διὰ τί ὄχι πολλοὺς; Διὰ νὰ μὴ γίνῃ μεγαλύτερα ἢ λύπη διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἰουδα, οὔτε νὰ ἀπλωθῇ τὸ πρᾶγμα εἰς πολλοὺς. Δὲν προσθέτει δὲ ἀπλῶς ἐκεῖνον, ἀλλὰ, δεικνύων ὅτι πολλὰκις ὁ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τίμιος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἶναι μικρότερος. Καὶ ἀπὸ κοινοῦ πάντες προσεύχονται λέγοντες: «Σὺ, Κύριε, καρδιογνώστα πάντων, ἀνάδειξον». Σὺ, λέγει, ὄχι ἡμεῖς. Ἐπικαιρῶς τὸν ὀνομάζουν καρδιογνώστην, διότι ἀπὸ αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ κάμουν τὴν ἐκλογὴν ὄχι ἀπὸ τῶν ἑξῶθεν. Τοιοῦτοτρόπως εἶχαν ἐμπιστοσύνην, ὅτι πάντως εἰς πρέπει νὰ γίνῃ μάρτυς τῆς ἀναστάσεως. Καὶ δὲν εἶπον: «Ἐκλεξαι», ἀλλὰ «ἀνά-

12. Ἰωάν. 1, 41.

δειξον» τὸν ἐκλεγέντα, λέγει, «ὄν ἐξελέξω», γνωρίζοντες ὅτι ὅλα τὰ προκαθορίζει ὁ Θεός. «Ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα λαγείν τὸν κληρὸν τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς» διότι δὲν ἐθεώρουν ἀκόμη τοὺς ἑσπυτοὺς τῶν ἀξίους νὰ ἐκλέξουν ἀπὸ μόνοι τῶν, διὰ τούτο καὶ αἰτοῦν νὰ μάθουν μὲ κάποιο σημεῖον.

β'. Ἄλλως δὲ, εἴαν ἐκαὶ ὅπου οὔτε εὐχὴ ὑπῆρχεν, οὔτε ἀξιόλογοι ἄνδρες, ὁ κληρὸς τοσοῦτον ἴσχυσεν, ὥστε νὰ ληφθῇ ὀρθὴ ἀπόφασις ἐπὶ τοῦ Ἰωάν, πολὺ περισσότερον ἐδῶ συνεπλήρωσε τὴν χρεῖαν, ἀπετέλεσε τὴν τάξιν.

Καὶ ὁ ἄλλος, Βηλαβὴ ὁ Ἰουδαίος, δὲν ἐστενοχωρήθη διότι οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἀπεισιώπησαν τὰ ἰδικὰ τῶν ἐλαττώματα, οἱ ὅποιοι μάλιστα περὶ αὐτῶν τῶν κορυφαίων δὲν ἐδίστασαν νὰ εἰποῦν, ὅτι ἠγανάκτησαν ἀλαχοῦ καὶ ὄχι μόνον ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ δις καὶ πολλακίς. Τούτους λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἄς μιμηθῶμεν. Τὸ κήρυγμα μου δὲν ἀπευθύνεται πρὸς πάντας, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἐπιθυμοῦντας ἐξουσίαν. Ἐάν πιστεύῃς ὅτι ἡ ἐκλογὴ εἶναι τοῦ Θεοῦ, μὴ ἀγανακτεῖς διότι ἐναντίον ἐκεῖνου ἀγανακτεῖς καὶ πρὸς ἐκεῖνον παροργίζεις· ἐκεῖνος ἐξελέξεν. Ἐάν δὲ αὐτὸς μὲν ἐξελέξῃ, σὺ δὲ τολμᾷς ἐναντίον αὐτοῦ νὰ ἀγανακτήσῃς, πράττεις ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον ἔπραξε καὶ ὁ Καῖν διότι ἐνώ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἀποδεχθῇ τὸ γενόμενον, ἐκεῖνος, ἐπειδὴ προετιμῆθη ἡ θυσία τοῦ ἀδελφοῦ, ἐλυπήθη, ἠγανάκτησε, ἐνώ ἔπρεπε νὰ εἶχε κατανοῆ καὶ ὀδηγηθῇ εἰς μετάνοιαν.

Ἐγὼ δὲ δὲν λέγω ἀπλῶς μόνον τούτο, ἀλλ' ὅτι γνωρίζει ὁ Θεός νὰ οἰκονομῇ τὰ πράγματα κατὰ τὸ συμφέρον ἐκάστου. Διότι πολλὰκις ὡς πρὸς μὲν τὴν διάθεσιν σὺ εἶσαι ἐπιεικέστερος, ὄχι ὅμως καὶ ἀρμόδιος. Πάλιν εἶναι δυνατὸν μὲν νὰ ἔχῃς βίον ἀσύλληπτον καὶ διάθεσιν ἐλευθέρην, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅμως δὲν χρειάζονται μόνον αὐτὰ κατ' ἄλλον τρόπον δὲ καὶ ἄλλος πρὸς ἄλλο εἶναι ἀρμόδιος. Δὲν θλίπτεις πόσον δι' αὐτὰ τὰ πράγματα κάμνει λόγον ἡ Ἄγία Γραφή;

Ἄλλὰ θὰ ἐξηγήσω διὰ ποῖον λόγον τὸ πρᾶγμα εἶχει καταντήσῃ περιμάχητον: Διότι δὲν καταλαμβάνομεν τὴν ἐξουσίαν διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν διότι εἴαν ἐγνώριζες ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ὀφείλει νὰ φροντίζῃ περὶ πάντων, θασάτῳ ὄλων τὰ θάρη, ὅτι διὰ μὲν τοὺς ἄλλους ὅταν

ὀργίζονται ὑπάρχει συγγνώμη, δι' αὐτὸν δὲ καθόλου, ὅτι διὰ τοὺς ἄλλους ἔταν ἀμαρτάνουν ὑπάρχει πολλή προσευχή διὰ συγγνώμην, δι' αὐτὸν δὲ καθόλου, δὲν θά ἔσπευδες πρὸς τὴν ἐξουσίαν, δὲν θά ἔτρεχες· διότι αὐτός ὑπόκειται εἰς ἄλων τὰ στόματα, εἰς ἄλων τὰς κρίσεις, καὶ τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἀσοφῶν' μὲ διαφόρους φροντίδας κατατρίβεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα· πολλοὶ εἶναι ποὺ τὸν μισοῦν καὶ τὸν φθονοῦν.

Μὴ φέρης ἀντίρρησην πρὸς ταῦτα ἔχων κατὰ νοῦν τοὺς ἐπισκόπους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πρὸς ὅλους χαρίζονται, οἱ ὁποῖοι νὰ ἐφηουχάσουν μόνον ἐπιθυμοῦν, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται εἰς τὴν ἐπισκοπὴν δι' ἀνάπαυσιν. Ἡ διδασκαλία δὲν εἶναι περὶ τούτων, ἀλλὰ περὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀγρυπνοῦν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν σας, οἱ ὁποῖοι προτιμοῦν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν τῶν σωτηρίαν τὴν σωτηρίαν τοῦ ποιμνίου.

Εἶπέ μοι, ἔδν κάποιος ποὺ ἔχει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ δέκα παῖδας, οἱ ὁποῖοι συγκατοικοῦν μετ' αὐτοῦ διὰ παντός, ἀναγκάζεται νὰ φροντίζη περὶ αὐτῶν δι-αρκῶς, τόσον πολλοὺς ἔχων ὁ ἐπίσκοπος ὅχι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, ὅχι συγκατοικοῦντας, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδικὴν τῶν διάθεσιν ἔχοντας τὴν ὑπακοήν, ποῖος δὲν οφείλει νὰ γίνῃ; Ἄλλὰ δοξάζεται, λέγει. Μὲ ποῖαν δόξαν; Πτωχοὶ ἀξίας τριῶν ὀβολῶν (ἦτοι ἡμισείας δραχμῆς) κακολογοῦν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. Διατί λοιπὸν δὲν ἀποστομῶνει αὐτούς; Βεβαίωτατα· διότι δὲν ἐννοεῖς ἔργον ἐπισκόπου. Πάλιν, ἂν δὲν παρέχη βοήθημα εἰς πάντας, καὶ εἰς τοὺς δκηνοὺς καὶ εἰς τοὺς ἐργαζομένους, μύρια ἀπὸ παντοῦ κατηγορεῖται· οὐδεὶς φοβεῖται νὰ κατηγορήσῃ καὶ νὰ συκοφαντήσῃ· διότι ἐπὶ τῶν ἀρχόντων μὲν ὁ φόβος ὑπάρχει, ἐπὶ τούτων ὁμως ὅχι, διότι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτοὺς οὐδόλως ἰσχύει.

Τί θά ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τις διὰ τὴν φροντίδα περὶ τὸ κήρυγμα καὶ τὴν διδασκαλίαν; διὰ τὴν δυσκολίαν εἰς τὰς χειροτονίας; Ἴσως ἢ ἐγὼ εἶμαι πολὺ ἀδύναμος καὶ ταλαίπωρος καὶ μηδαμινός, ἢ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Οὐδόλως διοφέρει ἡ ψυχὴ τοῦ ἱερέως ἀπὸ πλείων κλυδωνιζόμενον ἀπὸ παντοῦ κατηγορεῖται καὶ ὑποφέρει, ἀπὸ φίλους, ἀπὸ ἐχθροὺς, ἀπὸ ἰδικούς του, ἀπὸ ξένους.

Μήπως ὁ βασιλεὺς δὲν ἐξουσιάζει τὴν χώραν ὀλόκληρον, ἐνῶ οὗτος μόνον τὴν πόλιν; Ἄλλὰ τόσον με-

γαλύτεροι εἶναι αἱ φροντίδες τούτου, ὅση διαφορά ὑπάρχει μεταξὺ ὕδατος ποταμοῦ κινουμένου ἀπλῶς ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ πελάγους φουσκωμένου καὶ τρικυμισμένου. Τί συμβαίνει δηλαδὴ; Ἐκεῖ μὲν πολλοὶ εἶναι οἱ συμβουθεοῦντες (διότι ὅλα γίνονται κατὰ τὸν νόμον καὶ τὰς διατάξεις), ἐδῶ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ διατάξῃ κάτι ὡς ἀπὸ ἐξουσίας, ἀλλὰ, ἐάν μὲν κινήθῃ βραστηρίως, κατηγορεῖται ὡς σκληρὸς, ἂν δὲ οὐχὶ βραστηρίως, ὡς ψυχρὸς. Πρέπει δὲ αὐτὰ τὰ ἀντίθετα νὰ τὰ συνδυάσῃ, ὥστε οὔτε νὰ καταφρονήται, οὔτε νὰ μισηται· ἄλλως δὲ καὶ τὰ πράγματα ἔχουν ἐπέλθει αἰφνιδίως. Πόσους ἀναγκάζεται νὰ σκανδαλί-ζη καὶ ἐκὼν καὶ ἄκων! πόσους νὰ τραυματίζη καὶ ἔκων καὶ ἄκων!

Δὲν διδάσκω κατ' ἄλλον τρόπον, παρὰ μόνον ὅπως πιστεῶ καὶ αἰσθάνομαι. Δὲν νομίζω ὅτι εἶναι πολλοὶ μεταξὺ τῶν ἱερέων ποὺ σώζονται, ἀλλὰ πολὺ περισσότεροι εἶναι ἐκείνοι ποὺ χάνονται· τὸ δὲ αἶτιον εἶναι ὅτι ἡ ἱερωσύνη χρειάζεται μεγάλην ψυχὴν, διότι ἔχει πολ-λὰς ἀνάγκας· αἱ ὁποῖαι τὴν ἀναγκάζουν νὰ ἐξέλθῃ τοῦ οἰκείου χαρακτήρος, καὶ χρειάζεται ἀπὸ παντοῦ μύ-ριους ὀφθαλμοὺς, δὲν βλέπεις πόσα πρέπει νὰ ἔχη ὁ ἐπίσκοπος; Νὰ εἶναι ἱκανὸς διδάσκαλος, ἀνεξίκακος, νὰ μὲν προσηλωμένος εἰς τὸν σύμφωνον πρὸς τὴν δι-δαχὴν τοῦ Κυρίου ἀξιοπίστον λόγον¹³. Πόσον δύσκολον εἶναι τοῦτο! Καὶ διὰ τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἄλλων αὐτὸς κατηγορεῖται. Οὐδόλως μνημονεύω τῶν ἄλλων· ἂν ἔ-νας μόνον ἀποθάνῃ ἀμνηστῶς, δὲν κατέστρεψεν ὀλόκλη-ρον τὴν ἰδικὴν του σωτηρίαν; Διότι μίᾳ μόνῃς ψυχῆς ἢ ἀπώλεια τοσαύτην ζημίαν προξενεῖ, ὅσην οὐδεὶς λό-γος δύναται νὰ παραστήσῃ· διότι ἐάν ἡ σωτηρία αὐτῆς ἔχει τοσαύτην ἀξίαν, ὥστε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ νὰ γίνῃ ἄν-θρωπος καὶ τοσαῦτα νὰ πάθῃ, ἐννόησον πόσην τιμωρίαν θά φέρῃ ἢ ἀπώλεια. Ἐάν, ἐκείνος ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποῖου ἐχάθη κάποιος, ἐπισύρῃ εἰς τὸν παρόντα θλον ὡς τιμω-ρίαν τὸν θάνατον, πολὺ περισσότερον ἐκεῖ. Μὴ φέρης ὡς ἔνστασιν, ὅτι ὁ πρεσβύτερος ἀμαρτήσῃ οὔτε ὅτι ὁ διάκονος καὶ συνεπὸς οὔτοι πρέπει νὰ τιμωρηθῶν καὶ ὅχι ὁ ἐπίσκοπος· διότι πάντων τούτων αἱ κατηγορίαι

13. Α' Τιμῶ. 3, 2, 3. καὶ Τη. 1, 7, 9.

φέρονται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῶν χειροτονησάντων.

Πάλιν θὰ εἶπω κατὰ ἄλλο. Συμβαίνει ὁ ἐπίσκοπος νὰ διαδεχθῆ κάποιον κληρὸν μοχηρῶν ἀνδρῶν· καὶ τότε ἀπορεῖ τί πρέπει νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν πρότερον διαπραχθέντων ἀμαρτημάτων· διότι οὗο εἶναι οἱ κρημοί, καὶ πρέπει μῆτε ἐκεῖνον νὰ ἀφήσῃ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους νὰ μὴ σκανδαλίσῃ. Πρέπει λοιπὸν πρῶτον νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν κακὸν κληρικόν· Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει πρόφασις πρόφατος. Ἀλλὰ νὰ τὸν ἀφήσῃ; Ναί, λέγει· διότι ἡ κατηγορία θαρῦνει ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἐχειροτόνησα. Τί λοιπόν; δὲν πρέπει νὰ χειροτονησῇ, οὔτε νὰ κάμῃ προσαγωγὴν εἰς τὸν ἐπόμενον θαθμόν; Ἀλλὰ μὲ τοῦτο θὰ γίνῃ φανερόν εἰς ἄλους, ὅτι εἶναι μοχηρὸς ἐπίσκοπος· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν μὲ ἄλλον τρόπον θὰ ἔχῃ σκανδαλίσει. Ἀλλὰ νὰ κάμῃ προσαγωγὴν εἰς μεγαλύτερον θαθμόν; Τοῦτο εἶναι πολὺ χειρότερον.

ε'. "Ὡστε, ἐὰν κάποιος ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ ἀρχιερωσύνη ὑπάρχει διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ποιμνίου, οὐδεὶς θὰ ἐδέχετο αὐτὴν ταχέως· τῶρα δὲως, ὅπως τὰς ἐξωθεν ἐξουσίας, οὕτω καὶ ταύτην ἐπιδιώκομεν. Διότι διὰ νὰ δοξασθῶμεν, διὰ νὰ τιμηθῶμεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, χάνομε τὴν παρὰ τῷ Θεῷ σωτηρίαν. Ποῖον τὸ κέρδος τῆς τοιαύτης τιμῆς; πῶς ἐλέγχεται ὅτι δὲν εἶναι τίποτε; "Ὁταν ἐπιθυμήσῃς τὴν ἱερωσύνην, ἐξέτασον κατ' ἀντιπαρβολὴν τὴν γέενναν, ἀντιπαράβαλε τὰς εὐθύνας τὰς ἐκεῖ, ἀντιπαράβαλε τὸν ἡσυχὸν θῖον, ἀντιπαράβαλε τὸ μέτρον τῆς τιμωρίας, διότι ἂν ἀμαρτήσῃς ὡς ἰδιώτης, οὐδὲν τοιοῦτον θὰ πάθῃς, ἂν δὲως ἀμαρτήσῃς, ἂν ἱερεὺς ἐχάθῃς.

Σκέψου πόσα ὑπέμεινεν, πόσα μὲ ἐγκατέρρησιν ἀντεμετώπισεν ὁ Μωϋσῆς, πόσα ἐπέδειξεν ἀγαθὰ· καὶ ἐπειδὴ ἔστω καὶ ἐν ἀμαρτήμα μόνον διεπράξεν, ἐτιμωρεῖτο σκληρῶς. Εὐλόγως· διότι τοῦτο διεπράχθη ἐπὶ ζῆμια καὶ τῶν ἄλλων·¹⁴ ὥστε σκληρότερον ἐτιμωρεῖτο ὁ χι· διότι ἔγινε φανερόν, ἀλλὰ διότι ἦτο καὶ ἀμαρτήμα

14. Ἐβῶ ἀσφαλῶς πρέπει νὰ ἀναφέρεται ὁ ἱερός Χρυσόστομος εἰς τὸν φόνον τοῦ Αἰγυπτίου στρατιώτου, τὸν ὅποιον ὁ Μωϋσῆς ἐφόνευσεν διὰ τὴν σκληρὰν συμπεριφορὰν του ἐναντὶ ἐνὸς γέροντος Ἰσραηλίτου καὶ διὰ τὸν ὅποιον φόνον ὁ Μωϋσῆς ἠναγκάσθη νὰ αὐτοεσοπιθῆ εἰς τὴν γῆν Μοδίαμ (ἡβλ. Ἐξῆδ. 2, 11-15).

ἱερέως· διότι δὲν τιμωρούμεθα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ διὰ τὰ φανερά καὶ διὰ τὰ κρύφια ἀμαρτήματα· διότι ἡ μὲν ἀμαρτία ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ, ἡ ζημία δὲως δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ, μᾶλλον δὲ οὔτε ἡ ἀμαρτία, διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον τὸ νὰ ἀμαρτάνῃς λαθρανόντως καὶ κρυφίως μὲ τὸ νὰ ἀμαρτάνῃς φανερώς.

Ὁ δὲ ἐπίσκοπος δὲν εἶναι δυνατόν κρυφίως νὰ ἀμαρτάνῃ· διότι εἶναι ἀγαπητὸν νὰ ἀπαλλαγῇ κατηγοριῶν χωρὶς νὰ ἀμαρτάνῃ, μήπως θεσπίως ἀμαρτήσῃ κατὰ τι. Καὶ ἂν ὀργισθῆ, καὶ ἂν γελᾷσῃ, καὶ ἂν ἐπιθυμήσῃ δνεῖρον κάποιας ἀνέσεως, τότε πολλοὶ εἶναι οἱ εἰρωνευόμενοι, πολλοὶ οἱ σκανδαλιζόμενοι, πολλοὶ οἱ νομοθετοῦντες, πολλοὶ οἱ ἐνθυμούμενοι τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐπισκόπους καὶ κακίζοντες τὸν παρόντα· καὶ κάμνουν αὐτὰ, ἐνθυμούμενοι τοὺς συνεπισκόπους, τοὺς πεισθυτέρους, οὐ θέλοντες νὰ ἐγκωμιάσουν ἐκεῖνους, ἀλλὰ τοῦτον νὰ θλάμουν.

Προσφιλῆς εἶναι, λέγει, ὁ πόλεμος εἰς ἀμαθείς. Τοῦτο καὶ τῶρα ταιριάζει νὰ λέγωμεν, μᾶλλον δὲ καὶ λέγομεν πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὸν ἀγῶνα, μετὰ δὲ τὴν εἰσοδὸν οὐδὲ φανεροὶ γίνόμεθα εἰς τοὺς πολλοὺς· διότι τῶρα δὲν κάμνομε πόλεμον πρὸς τοὺς καταδυναστεύοντας τοὺς πτωχοὺς, οὔτε ὑπομόνομε νὰ πολεμῶμεν ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τοὺς ποιμένας ἐκεῖνους, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ Ἱεζεκιήλ, σφάζομε καὶ κατατρώγομε¹⁵. Ποῖος ἐξ ἡμῶν ἐπιδεικνύει τοσαύτην φροντίδα διὰ τὰ ποιμνία τοῦ Χριστοῦ, ὅσην διὰ τὰ ποιμνία τοῦ Λάθων ὁ Ἰακώβ; Ποῖος δύνανται νὰ λογαριάσῃ τὸν παγετὸν κατὰ τὴν νύκτα; Διότι μὴ μοῦ προσάλλῃς τὰς ὀλουκτικὰς καὶ τὴν τοσαύτην περιποίησιν. Διότι πράγματι συμβαίνει τὸ ἐντελῶς ἀντιθετὸν.

"Υπάρχοι καὶ τοπάρχαι δὲν ἀπολαμβάνουν τόσην τιμὴν, ὅσην ὁ ἀρχὼν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν εἰσέλθῃς εἰς ἀνάκτορα ποῖος εἰσέρχεται πρῶτος; ὡσαύτως μετὰ ὡ γυναικῶν, ἢ εἰς τὰς οἰκίας τῶν σπουδαίων, οὐδεὶς ἄλλος πλὴν αὐτοῦ προτιμᾶται.

Ὅλα ἐχάθησαν καὶ διεφθάρσαν. Ταῦτα δὲν τὰ λέγω μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ κατασχόνω ὑμᾶς, ἀλλὰ διὰ νὰ σὰς συγκρατήσω τὴν ἐπιθυμίαν. Διότι ποῖαν συνειδήσιν

15. Ἱεζ. 34, 2, 3.

θά έχης ἀφοῦ ἔσπευσας εἰς τὴν ἱερωσύνην ἢ ἀπὸ μόνου σου, ἢ τῆ συνεργείᾳ κάποιου ἄλλου; μὲ ποίους ὀφθαλμοὺς θὰ ἀντικρύσῃς ἐκεῖνον τὸν συνεργήσαντα; τί θὰ ἔχῃς νὰ ἀπολογηθῆς; Διότι ἐκεῖνος μὲν, ὁ ὁποῖος παρὰ τὴν θέλησίν του, καὶ ἐξαναγκασθεὶς, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, δύναται νὰ ἔχῃ μίαν κάποιαν ἀπολογία, ἂν καὶ ὁπωσδήποτε καὶ αὐτὸς ἔχει στερηθῆ τῆς συγγνώμης· πλὴν ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἔχει μίαν κάποιαν ἀπολογία. Σκέψου τί ἔπαθε Σίμων ὁ Μάγος. Τί δηλαδή! "Ἄν δὲν διδῆς ἀργύριον, ἀλλ' ἀντὶ ἀργυρίου κολακεύῃς καὶ πολλὰ δολίως ἐπινοῆς καὶ μηχανεύεσαι"· «Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν»¹⁶, πρὸς ἐκεῖνον εἶπεν ὁ Πέτρος, καὶ πρὸς τοὺτους θὰ εἴπῃ: «Ἡ θιασὺν ὑμῶν μεθ' ὑμῶν ἔστω εἰς ἀπώλειαν, διότι ἐνομιάσατε ὅτι ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ ἀποκτᾶται μὲ ἀνθρώπινα τεχνάσματα».

Ἄλλ' οὐδεὶς εἶναι τοιοῦτος; Εὐχομαι πράγματι νὰ μὴ εἶναι! Διότι καθόλου δὲν θέλω πρὸς σᾶς νὰ ἀναφέρωνται τὰ λεγόμενα τώρα δὴ δμως ἐκ τῆς λογικῆς σειρᾶς τοῦ κηρύγματος ἐφθάσαμεν εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους, διότι οὐτε, ὅταν κηρύττωμεν κατὰ τῆς πλεονεξίας, ἀναφερόμεθα πρὸς ὑμᾶς, καὶ μάλιστα οὐτε πρὸς ἓνα ἐξ ὑμῶν. Εἶθε τὰ φάρμακα ποὺ ἐτοιμάζονται ἀπὸ ἡμᾶς νὰ μὴ χρησιμοποιῶνται. Αἱ εὐχαὶ τῶν ἰατρῶν εἶναι τοιαῦτα, οὐχὶ αἰτοῦσαι ἄλλα ἀντὶ ἄλλων, ὥστε, μετὰ τὴν ἀνακούφισιν ἀπὸ τῶν πολλῶν πόνων, ἀπλῶς νὰ ρίπωνται τὰ φάρμακα. Τὰ ἴδια καὶ ἡμεῖς εὐχόμεθα, ἀπλῶς εἰς τὸν ἀέρα νὰ λέγωνται οἱ λόγοι μας, ὥστε λόγοι μόνον νὰ εἶναι. Ἐγὼ εἶμαι ἔτοιμος βλα νὰ τὰ ὑποστῶ, ὥστε νὰ μὴ εὐρεθῶ εἰς ἀνάγκην νὰ διδάσκω αὐτά. Ἄν θέλετε δέ, θὰ σιωπήσωμεν, μόνον ἕς εἶναι ἀκλινδυνος ἢ σιωπῆ, διότι δὲν νομίζω κάποιος, ἂν δὲν τὸ ἐκόλει ἡ ἀνάγκη, ὅτι θὰ ἤθελε ἀπλῶς νὰ ἐπιδεικνύεται, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι πάρα πολὺ κενόδοξος.

Ἄς ἐλθωμεν εἰς τὴν διδασκαλίαν πρὸς χάριν σας· διότι αὕτη ἡ διδασκαλία εἶναι μεγαλυτέρα, ἢ παρεχομένη διὰ τῶν πραγμάτων, ἀφοῦ καὶ ἐκ τῶν ἰατρῶν οἱ ἄριστοι, καίτοι θεθαίως ἢ νόσος τῶν ἀρρώστων ἀποδίδει εἰς αὐτοὺς χρήματα, ἐν τούτοις θὰ ἤθελον νὰ ὀγι-

16. Πρὸ Ε. 8, 20.

αίνουν οἱ φίλοι των. Καὶ ἡμεῖς θέλομεν ἅπαντες νὰ ὀγιαίνουμ, διότι δὲν θέλομεν ἡμεῖς μὲν νὰ εἰμεθα σπουδαῖοι, σὲς δὲ νὰ μὴ εἴσθε. ἤθελον, ἐάν ἦτο δυνατόν, νὰ φανερώσω τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποῖαν ἔχω πρὸς σᾶς· διότι οὐδεὶς οὐδόπως εἰς τὸ ἐξῆς ἡδύνατο νὰ μὲ κατηγορήσῃ, ἂν καὶ τὸ κήρυγμα ἦτο πάρα πολὺ σκληρὸν, ἐπειδὴ τὰ παρὰ φίλων λεγόμενα, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι κακολογία, εἶναι ἀνεκτά: «ἀξιωματώτερα γὰρ τραύματα φίλου, ἢ ἐκούσια φιλήματα ἐχθροῦ»¹⁷.

Δι' ἐμὲ οὐδὲν εἶναι ἀγαπητότερον ἀπὸ σᾶς, οὐτε τὸ ἴδιον τὸ φῶς· διότι μυριάκις θὰ ἠυχόμην ἐγὼ νὰ τυφλωθῶ, ἐάν θεθαίως θὰ ἦτο δυνατόν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου νὰ ἐπιναφέρω τὰς ψυχὰς σας· τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτοῦ τοῦ φωτός γλυκυτέρα δι' ἐμὲ εἶναι ἡ ἰδικὴ σας σωτηρία. Διότι ποῖον τὸ ὄφελός μου ἐκ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, ὅταν ἡ ἐξ αἰτίας ὑμῶν ἀθυμία πολὺ διαλύῃ τὸ σκότος τῶν ὀφθαλμῶν; Διότι τὸ φῶς τότε εἶναι καλόν, ὅταν φαίνεται ἐν εὐφροσύνῃ, ἀφοῦ εἰς τὴν λυπούμενην ψυχὴν πιστεύεται ὅτι δημιουργεῖ καὶ παρενοχλήσεις. Ὅτι δὲ δὲν ψεύδομαι, μὴ γένοιτο μὲν νὰ λάθω τότε πείραν, πλὴν ἐάν ποτὲ συμβῆ κάποιος ἐξ ὑμῶν νὰ ἁμαρτάνῃ, ἐνῶ ἐγὼ θὰ ἀδιαφορῶ, ἀποδείξατε· εἶθε νὰ ἀπολεσθῶ, ἐάν δὲν μοιάζω πρὸς τοὺς παραλύτους, ἢ πρὸς τοὺς ἔχοντας ἐξέλθει τῶν αἰσθησέων των, καὶ κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον «καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ»¹⁸. Διότι ποῖα ἐλπίς ὑπάρχει δι' ὑμᾶς, ὅταν δὲν προσδεύετε; ποῖα δὲ λύπη, ὅταν εὐδοκίμητε; Νομίζω ὅτι ἀποκτῶ πτερά, ὅταν ἀκούσω κάτι καλὸν δι' ὑμᾶς. «Πληρώσατέ μου τὴν χαράν»¹⁹.

Τοσοῦτον μόνον εἰσέφερα εἰς τὴν προσευχὴν, ὅτι ἐπιθυμῶ ὑμῶν τὴν προκοπὴν. Ἐκεῖνο δὲ διὰ τὸ ὁποῖον διαγωνίζομαι πρὸς πάντας, τοῦτο εἶναι, ὅτι ἀγαπῶ, ὅτι ἔχω συνυφανθῆ πρὸς ὑμᾶς, ὅτι τὰ πάντα εἴσαθε δι' ἐμὲ, καὶ πατὴρ καὶ μήτηρ καὶ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα. Μὴ νομίσητε λοιπὸν ὅτι κάτι ἀπὸ τὰ ὄπ' ἐμοῦ κηρυττάμενα κηρύττονται πρὸς ἀποστροφήν, ἀλλὰ πρὸς διόρθωσιν·

17. Παροιμ. 27, 8.

18. Ψαλμ. 37, 11.

19. Φίλιπ. 2, 2.

«ἀδελφός γάρ, φησίν, ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὄχυρά»²⁰.

Μὴ λοιπὸν ἀπαξιώσητε εἰς τὴν ἀκρόασιν τοῦ κηρύγματος, διότι οὔτε καὶ ἐγὼ περιφρονῶ τὰς ἰδικὰς σας συμβουλὰς, ἀλλὰ θὰ ἠθελον νὰ διορθώσωμαι ἀπὸ σας, θὰ ἠθελον νὰ διδάσκωμαι· διότι πάντες ἡμεῖς εἰμεθα ἀδελφοί, εἰς δὲ ἡμῶν εἶναι ὁ καθηγητής. Ὑπάρχει δὲ καὶ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἕνας, ὁ ὁποῖος προεξάρχει εἰς τὰς συμβουλὰς, καὶ οἱ ἄλλοι πείθονται. Μὴ λοιπὸν ἀπαξιώσητε, ἀλλὰ ὅλα ἅς τὰ κάμνωμεν εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Δ'. (4)

(Πρῆξ. 2, 1-18)

«Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἦσαν ἄνευτες ἐμαθνηδὲν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἐγένετο ἄφην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤχος»¹.

α'. Ποία εἶναι ἡ Πεντηκοστή αὕτη; Ὅταν ἐπρεπε νὰ χρησιμοποιηθῇ τὸ δρέπανον διὰ τὸν θερισμὸν· ὅταν ἐπρεπε νὰ συναθροίσῃ τοὺς καρπούς, εἶδες τὸν τύπον; Βλέπε πάλιν τὴν ἀλήθειαν. Ὅταν ἐπρεπε νὰ χρησιμοποιηθῇ τὸ δρέπανον τοῦ λόγου, ὅταν τοὺς καρπούς νὰ συλλέγῃ, τότε ὡς δρέπανον ἠκονημένον τὸ Πνεῦμα κατέρχεται ἵπτάμενον· διότι ἄκουε μετὰ προσοχῆς τὸν Χριστὸν ποῦ λέγει: «Ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμούς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαὶ εἰσι πρὸς θερισμὸν ἦδη»², καὶ πάλιν, «ὃ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι»³. Ὡστε αὐτὸς πρῶτος ἐχρησιμοποίησε τὸ δρέπανον· διότι αὐτὸς ἀνεβίβασεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς τὸν πρῶτον καρπὸν, ἀφοῦ προσέλαθε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ τοιοῦτον θερισμὸν ὀνομάζει.

20. Πρῆξ. 18, 19.
1. Πρῆξ. 2, 1-2.
2. Ἰωάν. 4, 35.
3. Λουκ. 10, 2.

«Ἐν τῷ συμπληροῦσθαι, φησί, τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς», δηλαδή ὄχι πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς, ἀλλὰ περὶ αὐτῆν, βυβάμεθα νὰ εἰπώμεν, τὴν Πεντηκοστήν· διότι ἐπρεπε, ἐνῶ θὰ ἦτο ἑορτή, πάλιν αὐτὰ νὰ λαμβάνουν χώραν, ὥστε οἱ παρόντες κατὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ οὗτοι νὰ ἴδουν καὶ αὐτὰ.

«Καὶ ἐγένετο ἄφην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤχος». Διατί τοῦτο δὲν ἐγένετο χωρὶς αἰσθητὰ σημεῖα; Διότι, ἀφοῦ, καὶ τοῦτο ὅταν ἐγένετο, ἔλεγον ὅτι «γλυκύς μεμυστωμένος εἰσίν, ἐάν τοῦτο δὲν ἐγένετο, τί δὲν θὰ ἔλεγον; Δὲν ἐγενε δὲ ὁ ἤχος ἀπλῶς, ἀλλ' «ἐκ τοῦ οὐρανοῦ». Καὶ τὸ ἀφνίδιον δὲ τοῦ ἤχου διηγείρεν αὐτούς. «Καὶ ἐπλήρωσε ὄλον τὸν οἶκον». Πολλὴν τὴν ὄρμην ἀναφέρει τοῦ Πνεύματος.

Πρόσεξε: Πάντας ἐκεῖ συνεκέντρωσεν, ὥστε καὶ οἱ παρόντες νὰ πιστεύσουν, καὶ αὐτοὶ ἄξιοι νὰ ἀναδειχθῶν· καὶ ὄχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ προσθέτων καὶ τὸ πολὺ τραμερώτερον αὐτοῦ: «καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλώσσαι ὡσεὶ πυρός», λέγει. Καλῶς πανταχοῦ τὸ «ὡς» πρόσκειται, ἵνα μὴδὲν αἰσθητὸν νομίσης περὶ τοῦ Πνεύματος. «Ὡσεὶ πυρός» λέγει, καὶ «ὡσεὶ πνοῆς»: ἀρα δὲν ἦτο ἄνεμος, ἀπλῶς εἰς τὸν ἀέρα διασκορπιζόμενος. Διότι ὅταν μὲν εἰς τὸν Ἰωάννην ἐπρεπε νὰ γνωρισθῇ τὸ Πνεῦμα, ἦλθεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Χριστοῦ ὡς ἐν εἶδει περιστέρα⁴, τῶρα δὲ, ὅτε ἐπρεπε ὀλόκληρον πλῆθος νὰ ἐπιστραφῇ, ὡσεὶ πυρός.

«Καὶ ἐκάθισεν ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν»· δηλαδή, «παρέμεινεν, ἐπανεπαύσατο»· διότι τὸ κάθισαι σημαίνει τὸ ἐδραῖον καὶ τὴν παραμονήν. Τί λοιπὸν; μήπως εἰς τοὺς δώδεκα μόνον ἦλθεν, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τοὺς λοιπούς; Καθόλου· ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἑκατὸν εἴκοσιν. Διότι δὲν θὰ παρουσιάζε χωρὶς λόγον ὁ Πέτρος τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πραφήτου λέγων: «Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει Κύριος ὁ Θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα· καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὀράσεις ὄμνουνται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνύπνια σθήσονται»⁵.

4. Μάρκ. 1, 10. Λουκ. 3, 22. Ἰωάν. 1, 32.
5. Πρῆξ. 2, 17. Ἰωάν. 3, 1.

Καί πρόσεξε: διότι διά νά μή καταπλήξη μόνον, ἀλλά καί διά νά χορηγήσῃ πλήρως τήν χάριν, διά τοῦτο καί ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καί πυρί· διότι προσθέτει: «Καί ἐπλήσθησαν ἅπαντες Ἁγίου Πνεύματος, καί ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθῶς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι». Δέν λαμβάνουν ἄλλο σημεῖον, ἀλλά τοῦτο πρῶτον· διότι παράδοξον ἦτο, καί δέν ὑπῆρχεν ἀνάγκη ἄλλου σημείου. «Ἐκάθισε, φησὶν, ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν» δηλαδή καί ἐπὶ τὸν μὴ ἐκλεγέντα Ἰουδοστον. Διά τοῦτο καθόλου δέν λυπεῖται ἐπειδὴ δέν ἐξελέγη ὅπως ὁ Ματθίας. «Καί ἐπλήσθησαν, φησὶν, ἅπαντες». Δέν ἔλαθον ἀπλῶς τήν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἀλλ' ἐπλήσθησαν. «Καί ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθῶς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι». Δέν θά ἔλεγε: «Πάντες», ἐνῶ εὐρίσκονται καί οἱ Ἀποστόλοι ἐκεῖ, ἐάν δέν μετείχον καί οἱ ἄλλοι· ἄλλως δέ ἀφοῦ ἀνωτέρω κατ' ἴδιαν αὐτοὺς ἀνόμασε, τώρα δέν θά συνήγωνε εἰς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· διότι ἐάν, ὅπου ἔπρεπε νά εἰπῆ ὅτι παρευρίσκοντο, κατ' ἴδιαν μνημονεύει τῶν Ἀποστόλων, πολὺ περισσότερο δὲδῶ.

Πρόσεξε δέ, παρακαλῶ, πῶς, ὅταν παραμένουν μὲ ζῆλον καί ὁμοιοτήν εἰς τὴν προσευχὴν, ὅταν ἔχουν ἀγάπην, τότε ἔρχεται τὸ Πνεῦμα.

Ὑπενθύμισε δέ εἰς αὐτοὺς καί ἄλλην μορφήν, εἰπὼν: «Ὡσεὶ πυρός· διότι ὡς πῦρ ἐφάνη καί εἰς τὴν θάτον. «Καθῶς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι»· διότι ἀποφθέγματα ἦσαν τὰ κατ' αὐτῶν λεγόμενα.

«Ἦσαν δέ, φησὶν, ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαθεῖς». Ἦ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικία ἦτο σημεῖον εὐλαθείας. Πῶς; Διότι ἐνῶ κατηγοροῦντο ἀπὸ τῶσα ἔθνη, καί ἀφοῦ ἀφῆσαν καί πατρίδας, καί οἰκίας, καί συγγενεῖς, κατώκουν ἐκεῖ. «Ἦσαν γάρ, φησὶν, ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαθεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. Γενομένης δέ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος, καί συνεχύθη». Ἐπειδὴ εἰς οἰκίαν ἐγένετο τὸ γενόμενον, εὐλόγως ἀπὸ ἕξω προσέτρεξαν. «Συνεχύθη τὸ πλῆθος». Τί σημαίνει «Συνεχύθη τὸ πλῆθος»; Ἐταράχθη, ἐθαύμασεν. Ἐπειτα, φανερώων ὅτι ἐθαύμαζον, προσθέτει: «Ὅτι ἤκουον εἰς ἕκαστος αὐτῶν τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. Καί συνῆλθε τὸ πλῆθος, καί πρὸς ἑαυτοὺς ἔλεγον·

«Οὐκ ἴβου πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαίου; Πρὸς τοὺς Ἀποστόλους κατ' εὐθείαν ἐκοίταζον. «Καί πῶς, φησὶν, ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῆ ἰδία διαλέκτῳ ἡμῶν, ἐν ἡ ἐγεννήθημεν, Πάρθοι, καί Μῆδοι, καί Ἑλαμίται, καί οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καί Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καί τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καί οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοι τε καί προσηλυτοὶ, Κρήτες καί Ἀραβες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ; Ἐξίσταντο δέ πάντες, καί διηπόρουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες· Τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; Βλέπετε αὐτοὺς νά τρέχουν ἐξ ἀνατολῶν εἰς δυσμᾶς;

8'. «Ἐτεροι δέ, φησὶ, διαχλευάζοντες ἔλεγον· Πλεόκους μεμεστομένοι εἰσίν». Ὡ τῆς ἀνοησίας! ὦ τῆς κακίας τῆς πολλῆς! Καίτοι οὗτος δέν ἦτο καιρὸς τοῦ γλεύκους, ἀφοῦ ἦτο ἀκρόμῃ Πεντηκοστή⁶. Καί τὸ φοβερώτερον ὅτι, ἐνῶ πάντες ὁμολογοῦν, ὅτι εἶναι Ῥωμαῖοι, προσήλυτοι⁷, οἱ σταυρώσαντες Ἰσῶς, ἐκείνοι μετὰ ἀπὸ τοσαύτα γεγονότα τολμοῦν νά λέγουν ὅτι «γλεύκους μεμεστομένοι εἰσίν».

Ἄλλ' ὅς ἴδωμεν ἐκεῖνα ποῦ ἔχουν λεχθῆ ἀνωτέρω: «Ἐπλήρωσε, φησὶ, τὸν οἶκον». Ἦ πνοή ἐγένετο ὅπως ἡ κολυμβήθρα τοῦ ὕδατος. Τὸ πῦρ δέ ἦτο ἀπόδειξις τῆς ἀφθονίας καί τῆς ὀρμητικότητος. Οὐδαμοῦ ἔχει γίνεαι τοιοῦτον ἐπὶ τῶν προφητῶν, ἀλλά τότε μὲν τοιοῦτοτρόπως εἰς ἐκείνους, εἰς τοὺς προφήτας δὲ διαφόρους· διότι κεφάλαιον θελλίου δίδεται εἰς τὸν Ἰεζεκίηλ, καί τρώγει ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐπρόκειτο νά κηρύττῃ: «Ἐγένετο γάρ, φησὶν, ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ὡς μέλι γλυκάζον»⁸. Καί πάλιν ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ ἀπτεταί τῆς γλώσσης ἐτέρου Προφήτου⁹. Ἐδῶ δέ αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοιοῦτοτρόπως εἶναι ὁμότιμον πρὸς τὸν Πατέρα καί τὸν Υἱόν.

Καί πάλιν εἰς ἕτερον σημεῖον ἄλλως: «θρῆνος καί

6. Ἐποχὴ θηλαθῆ κατὰ τὴν ὁποίαν δέν λαμβάνει χώραν ὁ τρυγητός εἰς τὰς ὀμπέλους.

7. Ἐννοῦ ὁμοσπασθέντας τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν.

8. Ἰεζ. 3, 3.

9. Ἰερ. 1, 9.

μέλος και ούαι»¹⁰. Είς εκείνους μὲν λοιπὸν εὐλόγως εἰς αὐτοὺς πρὸς ἓν ἔθνος μόνον εἶγον ἐκείνοι ἀποστολήν, καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους), αὐτοὶ ὅμως καὶ πρὸς τὴν οἰκουμένην ὀλόκληρον, καὶ πρὸς τοὺς ἐντελῶς ξένους. Ὁ Ἐλισσαῖος δὲ διὰ τοῦ ἐπενδύτου λαμβάνει τὴν χάριν¹¹. ἄλλος δὲ ἑλαίου, ὅπως ὁ Δαβὶδ¹² ὁ Μωϋσῆς δὲ διὰ τοῦ πυρὸς τοῦ θάτου καλεῖται¹³. Ἐδῶ ὅμως οὐχ τοιοῦτρόπως, ἀλλ' αὐτὰ τὸ ἴδιον τὸ πῦρ ἐνεκάθισε.

Διατί δὲ δὲν ἐφάνη πῦρ καὶ γεμίζῃ τὸν οἶκον; Διότι θὰ ἐξεπλήττοντο. Ὅμως φανερώσει ὅτι τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο. Διότι μὴ προσέξῃς τὴν φράσιν ὅτι «ῥέθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλώσσαι», ἀλλ' ὅτι «πυρὸς». Τοσοῦτον πῦρ μῦρια ἐξοἶα δύναται νὰ ἀνάψῃ.

Καὶ καλῶς εἶπε: «διαμεριζόμεναι» (διότι προήγγοτο ἐκ μιᾶς ρίζης), διὰ νὰ μάθῃς ὅτι εἶναι ἐνέργεια, ἢ ὅποια ἐστάλη ἀπὸ τὸν Παράκλητον.

Κύτταξε δὲ καὶ ἐκείνους πρῶτον τοῦ ἀπεδείχθησαν ἀξιοί, καὶ ποῦ κατηξιώθησαν τότε τοῦ Πνεύματος, π.χ. ὅπως ὁ Δαβὶδ¹⁴ διότι ὅπως συμπεριεφέρετο εἰς τὰς θυσίας τῶν προβάτων, τοιοῦτρόπως καὶ μετὰ τὴν νίκην καὶ τὸν τρόπον, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ φανερά ἢ πίστις αὐτοῦ. Κύτταξε πάλιν τὸν Μωϋσέα νὰ κατασφραγίσῃ καὶ αὐτὸς τὰ ἀνάκτορα¹⁵, καὶ μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη νὰ ἀναλαμβάνῃ τὴν καθοδήγησιν τοῦ λαοῦ τὸν Σαμουὴλ νὰ ἀνατρέφεται εἰς τὸν ναόν¹⁶ τὸν Ἐλισσαῖον ὅλα νὰ τὰ ἀφήνῃ¹⁶ τὸν Ἰεζεκιὴλ πάλιν.

Ὅτι δὲ τοιοῦτρόπως συνέβαινε, εἶναι φανερόν καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβάντων διότι καὶ οὗτοι ὅλα ἐγκατέλειψαν τὰ ἰδικὰ των. Διὰ τοῦτο τότε λαμβάνουν τὸ Πνεῦμα, ὅτε ἐπέδειξαν τὴν ἰδικὴν των ἀρετὴν. Ἔμαθον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, δι' ἐκείνων τῶν ὁποίων ἔπαθον, ἔμαθον ὅτι δὲν κατάρθωσαν ταῦτα τυχαίως. Τοιοῦτρόπως καὶ ὁ Σαούλ, ἀφοῦ προή-

10. Ἰεζ. 2, 10.
11. Α' Βασίλ. 2, 13, 14.
12. Α' Βασίλ. 16, 13.
13. Ἐεδ. 3, 2.
14. Ἐεδ. 3, 11.
15. Α' Βασίλ. 3, 3.
16. Γ' Βασίλ. 18, 20.

γομένως ἐπέθεισάθη ὅτι εἶναι ἀγαθός, τότε ἔλαθε τὸ Πνεῦμα.

Ἄλλὰ τοιοῦτρόπως, ὅπως δηλαδὴ οἱ μαθηταὶ ἔλαβον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, οὕτως, ὅτε ὁ μέγιστος τῶν προφητῶν Μωϋσῆς διότι ἐκεῖνος, ὅταν ἔπρεπε ἄλλοι νὰ λάβουν τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος, αὐτὸς ἤλαττοῦτο. Ἄλλ' ἐνταῦθα δὲν συνέβαινε οὕτως ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει ἐπὶ τοῦ πυρὸς, ὅσους λύχνους θὰ ἤθελε κάποιος ἀνάπτει, χωρὶς καθόλου νὰ ἐλαττώσῃ τὸ πῦρ, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων συνέβαινε τότε, διότι διὰ τοῦ πυρὸς οὐ μόνον ἐφανέρωσε τὴν ἀφθονίαν τῆς χάριτος, ἀλλ' ἕκαστος ἐλάμβανε καὶ ὀλόκληρον πηγὴν Πνεύματος ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν ὅτι οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν θὰ ἔχουν πηγὴν ὕδατος ποῦ μεταπηδᾷ εἰς αἰώνιον ζωὴν¹⁷.

Καὶ πάρα πολὺ εὐλόγως διότι δὲν ἀπῆλθον νὰ συνομιλήσουν μετὰ τοῦ Φαραῶ, ἀλλὰ διὰ νὰ παλαίσουν μετὰ τοῦ διαβόλου. Καὶ τὸ περισσότερο μάλιστα ἀξιοθαύμαστον, ὅτι ἀποστελλόμενοι οὐδὲν ἀντίπον, ὅτε εἶπον ὅτι ἔχουν ἀδύνατον φωνὴν ἢ ὅτι εἶναι θραδύγλωσσοι¹⁸ διότι ὁ Μωϋσῆς εἰς τοῦτο ἐξεπαίδευσε αὐτούς. Δὲν εἶπον ὅτι εἶναι νεώτεροι, διότι ὁ Ἱερεμίας ἐσωφρόνισεν αὐτούς¹⁹. Καίτοι πολλὰ ἤκουσαν τρομερά καὶ πολὺ μεγαλύτερα ἐκείνων, ἀλλ' ὅμως ἐφοβοῦντο νὰ φέρουν ἀντιρροήσεις. Ἐξ αὐτοῦ εἶναι φανερόν ὅτι καὶ ἄγγελοι φωτὸς ἦσαν, καὶ τῶν ἀνωθεν πραγμάτων ὤπηρεται. Καὶ εἰς ἐκείνους μὲν οὐδεὶς ἀπ' οὐρανοῦ φαίνεται, τὰ εἰς τὴν γῆν ἐπιδικῶν ἀκόμη, ἐπειδὴ ὅμως ἀνθρώπος ἀνῆλθεν ἀνω²⁰, διὰ τοῦτο καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ τῶν ἀνω φέρεται, «ὡσεὶ φερομένης, φησί, πνοῆς θιαίας». Διὰ τοῦτου κάμνει φανερόν ὅτι οὐδὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀντισταθῇ εἰς αὐτούς, ἀλλ' ὅπως τὸ χῶμα θὰ διασκορπίσῃ τὸς ἀντιθέτους.

«Καὶ ἐπλήρωσε ὁλον τὸν οἶκον». Ἡ οἰκία ἦτο σύμβολον τοῦ κόσμου, «Καὶ ἐκάθισεν ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν.

17. Ἰωάν. 4, 14.
18. Ἐεδ. 4, 10.
19. Ἰερ. 1, 8.
20. Ἐννοεῖ τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ ὅμα καὶ τεθεωμένῳ σώματι ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καί συνήλθε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη». Βλέπεις τὴν εὐλάβειαν αὐτῶν καὶ πῶς δὲν ἀποφαινόνται ἀμέσως, ἀλλὰ εὐρίσκονται εἰς ἀπορίαν; Ἐκεῖνοι ὅμως οἱ ἀγνώμονες ἀποφαινόνται, λέγοντες ὅτι «γλεύκουσ εἰσὶ μεμεστωμένοι».

Ἐπειδὴ ἐπιτρέπετο εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν νόμον νὰ παρουσιάζωνται εἰς τὸν ναὸν τρεῖς τοῦ ἔτους, διὰ τοῦτο κατώκουιν ἐκεῖ ἀπὸ ὅλων τὰ ἔθνη ἄνδρες εὐλαθεῖς. Πρόσεξε ἀπὸ ἐδῶ τὸν συγγραφέα πῶς δὲν κολακεύει αὐτοὺς, ἀφοῦ δὲν εἶπεν ὅτι ἀπεφάνθησαν, ἀλλὰ τί; «Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνήλθε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη». Εὐλόγως· διότι ἐνόμιζον ὅτι ἡ ὑπόθεσις θὰ ἔπαιρνε τέλος δι' αὐτοὺς ἐξ αἰτίας τοῦ γενομένου κατὰ τοῦ Χριστοῦ τολμήματος· ἐξ ἄλλου καὶ ἡ συνειδησις συνετάρασσε τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ἀφοῦ ἡ σφαγὴ εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὰς γείρας τῶν καὶ ὅλα ἐφόβιζον αὐτοὺς. «Οὐκ ἰδοῦ, φησί, πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ καλοῦντες Γαλιλαῖοι»; Καλῶς οὕτως εἶπε, διότι τοιοῦτοι εἶναι ὠμολογοῦντο. Τοιοῦτοτρόπως αὐτοὺς ἐφόβισεν ὁ ἦχος, διότι καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς οἰκουμένης ἐδῶ εὐρέθη. Τοῦτο δὲ εἶδεν δύναιμι εἰς αὐτοὺς τοὺς Ἀποστόλους, διότι νὰ ὁμιλοῦν Παρθιστὶ δὲν ἔγνώριζον, ἀλλὰ παρ' ἐκείνων τότε ἐμάνθανον. Μνημονεύει δὲ ἐθνῶν ἐχθρικῶν πρὸς αὐτοὺς, Κρητῶν, Ἀράβων, Αἰγυπτίων, Περσῶν, θέλων νὰ φανερώσῃ ὅτι ὅλων αὐτῶν θὰ ὑπερχύσουσιν.

γ'. Λόγω τοῦ ὅτι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι εὐρίσκοντο ἐν αἰχμαλωσίᾳ, ἦτο φυσικὸν νὰ συμπαρευρίσκωνται μετ' αὐτῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν πολλοὶ ἀπὸ τὰ διάφορα ἔθνη· ἢ ὅτι καὶ πρὸς τὰ ἔθνη τὰ δόγματα εἶχον ἤδη κατασπαρῆ. Καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔθνων παρευρίσκοντο ἐκεῖ ὅπως τοὺς ἀνέφερε προηγουμένως. Ἀπὸ παντοῦ λοιπὸν εἶναι ἀναντίρρητος ἡ μαρτυρία, ἀπὸ τῶν πολιτῶν, ἀπὸ τῶν ξένων, ἀπὸ τῶν προσηλύτων. «Ἀκούομεν λαλοῦντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ»· διότι δὲν ὁμίλων ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀξιοθαύμαστα ἔλεγον. Εὐλόγως λοιπὸν ἠπόρουσιν, ἀφοῦ οὐδέποτε εἶχε συμβῆ τοιοῦτόν τι.

Πρόσεξε τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἀνθρώπων. Ἐξίσταντο καὶ διηπόρουν λέγοντες: «Τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; Ἄλλοι δὲ διαγλεύοντες ἔλεγον ὅτι γλεύκουσ με-

μεστομένοι εἰσίν». «Ὡ τῆς ἀναισχυντίας! Ἐάν διὰ τοῦτο ἐγλεύαζον. Καὶ διατί νὰ ἀπορῶμεν, ἀφοῦ καὶ δι' αὐτῶν τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ὅταν ἐξεδίωκε τοὺς δαίμονας, ἔλεγον ὅτι ἔχει δαίμονα;»²¹. Διότι ὅπου ὑπάρχει ἀναισχυντία, ἐν πράγμα μόνον ζητεῖ, νὰ εἰπῇ ὀτιδήποτε, ἢ καὶ νὰ εἰπῇ κάποιο πρᾶγμα λογικόν, ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ εἰπῇ κάτι.

«Γλεύκουσ μεμεστωμένοι εἰσίν». Πόρα πολὺ θεαίως· διότι ἄνθρωποι εὐρισκόμενοι εἰς τοσοῦτους κινδύνους, τρέμοντες περὶ τῶν ἐσχάτων, εἰς τοσαύτην εὐρισκόμενοι λύπην, τοιαῦτα τολμοῦν νὰ λέγουν. Καὶ πρόσθε: ἐπειδὴ τοῦτο ἦτο ἀπίθανον, παραλογιζόμενοι οἱ ἀκούοντες, καὶ δεικνύοντες δῆθεν ὅτι ἐμεθύθησαν, διὰ τῆς ποιότητος χρωματίζουσι τοὺς λόγους καὶ λέγουσι: «Γλεύκουσ μεμεστωμένοι εἰσίν. Σταθεῖς δὲ ὁ Πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς».

Βλέπεις ἐκεῖ τὴν φροντίδα, ἐδῶ δὲ τὴν ἀνδρεία· διότι ἐάν ἐθαύμαζον, ἐάν ἐξεπλήττοντο, μήπως καὶ τοῦτο δὲν ἦτο ἄξιον θαύμασμου καὶ ἀπορίας, τὸ νὰ δυνηθῇ μεταξύ τοσοῦτων νὰ φωνάξῃ δυνατὰ ἄνθρωπος ἀγράμματος καὶ ἀπλοῦς; Διότι ἐάν μεταξύ γνωστῶν ὁμιλῶν τις ταράττεται, πολὺ περισσότερον μεταξύ ἐχθρῶν καὶ φωνασκοῦντων. Ὅτι δὲν μεθῶσιν δέ, ἀμέσως ἐφανέρωσεν διὰ τῆς ὁμιλίας, καὶ ἀκόμη ὅτι δὲν εὐρίσκοντο εἰς ἔκστασιν ὅπως οἱ μάντις, ὅτι δὲν κατείχοντο ὑπὸ κάποιας ἀνάγκης.

Τί σημαίνει δὲ: «Σὺν τοῖς ἕνδεκα»; Ὅτι κοινὴν εἶχον, λέγει, τὴν ὁμιλίαν καὶ ὁ Πέτρος ἦτο τὸ στόμα ὅλων. Παρευρίσκοντο δὲ οἱ ἕνδεκα ἐπικυροῦντες τὰ λεγόμενα.

Ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, λέγει· δηλαδὴ «ὁμίλησε μετὰ πολλῆς παρρησίας». Τοῦτο δὲ κάμνει, διὰ νὰ πληροφορηθοῦν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· διότι ἐκεῖνος ὁ ὁμοίως δὲν εἶχεν ὑποφέρει κάποτε ἐρώτησιν ἐνός ἀδυνάτου καὶ ἀσημάντου κορασίου, οὗτος τῶρα εὐρίσκειται ἐν μέσω λαῶν, ὅλων φωνασκοῦντων καὶ μετὰ τοσαύτης παρρησίας ὁμιλεῖ, διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο ἀκαμφισθήτητος ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως· διότι ὁμιλεῖ μετὰ θάρρους μετὰ ἀνθρώπων γελῶντων καὶ τὰ τοιαῦτα διαγλεύοντων.

21. Ἰωάν. 8, 48.

Πόσον θράσος νομίζεις ότι φανερώνει τούτο, πόση ασέβειαν, πόση αναισιουγντία, τὸ νὰ θεωρῆ τις ἔργον μέθης τὸ παραδόξον τῶν γλώσσῶν; Ἄλλ' οὐδόλως τούτο ἐλύπησε τοὺς Ἀποστόλους, οὔτε τοὺς ἔκαμε ὀλιγώτερον τολμηροὺς τὸ νὰ ἀκούουν τοὺς γλευσιατικούς λόγους, διότι διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετεμορφώθησαν πλέον καὶ ἦσαν ἀνώτεροι ὄλων τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν. Ὅπου δὲ παρευρίσκεται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοὺς πηλίνους τοὺς μετατρέπει εἰς χρυσοῦς. Πρόσεχε, παρακαλῶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸν Πέτρον καὶ ἐξέταξε τὸν δειλόν, τὸν ἀσύνετον (ὅπως ὁ Χριστὸς λέγει: «ἀκόμη καὶ σεις εἴσθε ἀσύνετοι»);²² τὸν μετὰ τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην ὁμολογίαν²³ ἀποκληθέντα Σατᾶν²⁴. Πρόσεχε δὲ καὶ τὴν ὁμόνοιαν τῶν Ἀποστόλων. Αὐτοὶ παραχώρουν τὴν ὁμιλίαν εἰς τὸν Πέτρον, ἀφοῦ θεσπάζουσιν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ὅλοι νὰ ὁμιλοῦν. «Καὶ ἐπήρε, φησὶ, τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς» μὲ μεγάλο θάρρος. Αὐτὸ σημαίνει νὰ εἶναι κανεὶς ἀνὴρ πνευματικός.

Μόνον καὶ ἡμεῖς ἂν καταστήσωμεν τοὺς ἑαυτοῦς μας ἀξίους τῆς ἀνωθεν χάριτος, καὶ ὅλα εὐκόλα θὰ εἶναι. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἓνας πύρινος ἄνθρωπος, ἐὰν ἐπιπτε ἐντὸς καιομένης καλάμης οὐδὲν φοβερὸν ἠδύνατο νὰ πάθῃ, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ ἐγίνετο καλύτερος (διότι δὲν παθαίνει αὐτὸς κάτι, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἐπιτιθέμενοι καταστρέφουσιν ἑαυτοῦς), ἔτσι καὶ τώρα συνέβη μᾶλλον δὲ ὅπως ὅταν κάποιος ἀνθίσταται εἰς ἐπικείμενον πῦρ, ἂν καὶ κρατεῖ γόρτον, οὕτω λοιπὸν καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνους προσήλκυσαν μετὰ πολλῆς τῆς ἀνδρείας· διότι εἰς τί ἔβλαψεν αὐτοὺς τὸ τοσαύτον πλῆθος; Διότι, εἰπέ μοι, δὲν ἐμάχοντο ἐναντίον πενίας καὶ πείνης; δὲν ἐμάχοντο ἐναντίον ἀτιμίας καὶ κακῆς φήμης; (ἀφοῦ ἐνομίζοντο ὅτι εἶναι πλάνοι)· δὲν ὑπέκειντο εἰς τὸν γέλωτα καὶ τὸν γλευσισμόν τῶν παρόντων; (διότι ἐναντίον τῶν συνέπιπτον ἀμφοτέρω, ἀφοῦ ἄλλοι μὲν περιεγέλων αὐτούς, ἄλλοι δὲ καὶ ἐγλευσάζον)· δὲν ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς θυμῶς, εἰς μανίας ὀλοκλήρων πόλεων, εἰς

22. Ματθ. 15, 16.

23. 15ε Ματθ. 16, 16.

24. Ματθ. 16, 23.

ταραχὰς καὶ ἐπιβουλὰς; εἰς πῦρ καὶ σίδηρον καὶ θηρία; μήπως ἀπὸ πανταῦ δὲν τοὺς εἶχον περικυκλώσει μύριοι πόλεμοι; μήπως δὲν διέκειντο ἐναντι τούτων τῶν δεινῶν ὡς νὰ τὰ ἐθέλεπον ὡς δνειρον ἢ ἐν γραφῇ; Τί λοιπὸν; δὲν ἐξηφάνισαν τοὺς θυμῶς αὐτῶν; δὲν μετέστρεψαν τὴν ἀνέχειαν εἰς τοὺς ἑαυτοῦς των; μήπως δὲν συνέιχοντο ἐκεῖνοι περισσότερο πάντων ἀπὸ θυμῶν καὶ φόβου; μήπως δὲν ἦσαν γεμῆτοι ἀγωνίας, δὲν ἐφοβοῦντο, δὲν ἔτρεμον; Διότι ἀκουε αὐτοὺς ποῦ λέγουσιν: «Θέλετε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ ἄνθρωπου τούτου»²⁵.

Καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστον εἶναι, ὅτι παρετάσσοντο μὲ τὸ σῶμα γυμνὸν ἐναντι ὀπλισμένων. Ἐναντι ἀρχόντων, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐξουσίαν ἐναντιον αὐτῶν, χωρὶς πείραν, χωρὶς εὐγλωττίαν, καὶ ἀπλοϊκώτερον διακείμενοι, ἐναντι ἀγυρτῶν, πλάνων, σοφιστῶν, ρητόρων, πρὸ πλήθους φιλοσόφων, τῶν ἀναλωσάντων τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν καὶ τοὺς Περιπάτους, ἐναντι ὄλων αὐτῶν ἐνίσταντο καὶ ἐμάχοντο ἐπιμόνος.

Καὶ ὁ εἰς τὰς ἐργασίας τῆς λίμνης πρότερον ἀσχολούμενος Ἀπόστολος Πέτρος τοιοῦτοτρόπως ἐπεκόπησεν αὐτῶν, ὡς οὔτε πρὸς ἰχθῶς ἀφάνους νὰ ἦτο ὁ ἀγὼν αὐτοῦ· ὅπως δηλαδὴ πράγματι ἀλιεὺς ἰχθύων ἀφανωτέρων, τοιοῦτοτρόπως αὐτῶν ὑπερίσχυσεν. Καὶ ὁ μὲν Πλάτων, ὁ πολλὰ μαρολογήσας, ἔχει σιωπήσει, αὐτὸς δὲ ὁμιλεῖ ὄχι μόνον πρὸς τοὺς οἰκείους, ἀλλὰ καὶ πρὸς Πάρθους, πρὸς Μήβους, πρὸς Ἑλαμίτας, καὶ εἰς τὴν Ἰνδίαν, καὶ εἰς ἄλην τὴν γῆν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης.

Ποῦ εἶναι τώρα τῆς Ἑλλάδος ἡ ἑπαρσις; ποῦ τῶν Ἀθηνῶν ἡ φήμη; ποῦ τῶν φιλοσόφων ἡ αἰσχυρία; Ὁ ἀπὸ Γαλιλαίας, ὁ ἀπὸ Βηθσαῖδα ὀρμώμενος, ὁ εἰς τοὺς ἀγρούς ζῆσας ὄλων ἐκείνων ὑπερίσχυσεν.

Δὲν ἐντρέπεσθε, εἰπέ μοι, ἀκούοντας τὸ ὄνομα τῆς πατρὶδος ἐκεῖνου ποῦ σὰς ἐνίκησε; Ἄν δὲ ἀκούσητε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰδίου, καὶ ὅτι ἀνομάζετο Κηφᾶς, πολὺ περισσότερον θὰ ἐντραπήτε. Διότι τούτο σὰς ἔχει καταστρέψει, ἐπειδὴ τούτο νομίζετε ὅτι εἶναι ἐντροπή,

25. Πράξ. 5, 28.

καί ὅτι ἡ εὐγλωττία εἶναι ἐγκώμιον, καὶ ἡ ἀπειρία τῆς εὐγλωττίας ἐντροπή. Δὲν ἤλθατε, θαβίζοντες τὴν ὁδὸν ποῦ ἔπρεπε, ἀλλὰ, ἀφήσαντες τὴν θασιλικὴν ὁδὸν τὴν εὐκόλον καὶ λεῖαν, τὴν τραχείαν καὶ ἀνηφορικὴν καὶ δύσκολον ἐθαδίσαστε· διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐφθάσατε πρὸς τὴν θασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

δ'. Διατί λοιπὸν ὁ Χριστὸς δὲν ἐνήργησεν εἰς τὸν Πλάτωνα, οὔτε εἰς τὸν Πυθαγόραν; λέγει. Διότι πολὺ φιλοσοφώτερα ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ Πέτρου ἀπὸ τὰς ψυχὰς ἐκείνων· διότι ἐκεῖνοι μὲν ὄντως ἦσαν παῖδες, μεταστρεφόμενοι πανταχοῦ ὑπὸ τῆς κενῆς δόξης, οὗτος δὲ ἦτο ἀνὴρ φιλόσοφος καὶ δεκτικὸς τῆς χάριτος. Ἐάν δὲ γέλῃς ἀκούων αὐτὰ, δὲν εἶναι ἀξίον ἀπορίας, ἀφοῦ καὶ οἱ τότε ἐγέλων, καὶ ἔλεγον ὅτι οἱ ἀπόστολοι ἦσαν πλήρεις γλεύκους· ὕστερον ὅμως ὅτε εἶχον πάθει τὰ πικρὰ ἐκεῖνα, καὶ πάντων φοβερώτερα, ὅτε εἶδον τὴν πόλιν κατερειπωμένην, καὶ τὴν φωτιά νὰ ἀνάπτη, καὶ τὰ τείχη νὰ πίπτουν χαμαί, καὶ τὰ ποικίλα ἐκεῖνα θακχικὰ ἄργισα²⁶, τὰ ὅποια οὐδεὶς δύναται νὰ παραστήσῃ διὰ τοῦ λόγου, οὐκέτι ἐγέλων. Οὕτω καὶ οἱ σὲς τότε δὲν θὰ εἰρωνεύσῃς, ὅταν φθάσῃ ὁ καιρὸς τῆς κρίσεως, ὅταν ἀναφῇ τὸ πῦρ τῆς γαέννης.

Ἄλλὰ διατί ὁμιλῶ περὶ τῶν μελλόντων; Θέλεις νὰ ἀποδείξω ποῖος εἶναι ὁ Πέτρος, ποῖος δὲ ὁ Πλάτων; Κατὰ πρῶτον δηλαδὴ, ἀν νομίζῃς, ὡς ἐξετάσωμεν τὰ ἦθη αὐτῶν, καὶ ὡς ἴσωμεν μὲ ποῖα πράγματα ἠσχολήθη ἕκαστος; Οὗτος μὲν λοιπὸν ἐθαπάνησεν ἄλλον τὸν χρόνον, ἀσχολούμενος μὲ δόγματα ἀνωφελῆ καὶ περιττά· διότι πᾶσι τὸ ὄφελος ἐκ τῆς πληροφορίας ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ φιλοσόφου γίνεται μῦια; Ὅντως μῦια ὑπάρχουσα, δὲν μετεβάλλετο εἰς μῦϊαν, ἀλλὰ ἐπέβαινεν εἰς τὴν εἰς τὸν Πλάτωνα κατοικοῦσαν ψυχὴν. Ποῖας ὄχι ματαιολογίας αὐτὰ; ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἐπεβάλλετο νὰ φλευαρῇ τοιαῦτα; Γεμάτος ἀπὸ εἰρωνείαν ἦτο ὁ ἀνὴρ, καὶ πρὸς ἀπαντας ζηλοτύπως διέκειτο. Ὅπως λοιπὸν φιλονεϊκῶν, μήτε ἀφ' ἑαυτοῦ, μήτε παρ' ἑτέρου εἰσήγαγε κάτι χρήσιμον· π.χ. παρ' ἑτέρου μὲν ἐδέχθη τὴν μετεμ-

²⁶ Ἐννοεῖται πρέπει νὰ ἐννοῆται ἡ ὑπὸ τοῦ Τίτου τὸ 70 μ.Χ. ἀλωαίς τῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου προφητεῖα, καὶ τὰ ἐκεῖνη δεινά.

ψύχῳσιν, ἀφ' ἑαυτοῦ δὲ εἰσήγαγε τὴν πολιτείαν, ὅπου ἐνομοθέτησε τὰ γέμοντα πολλῆς ἀισχύρητος. Αἱ γυναῖκες, λέγει, ὡς εἶναι κοιναί, καὶ αἱ παρθέναι ὡς φθειρῶνται γεγυμνωμένα ἐμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἑραστῶν, καὶ οἱ πατέρες ὡς εἶναι κοινοί, ὡς καὶ οἱ τικτόμενοι παῖδες. Ποῖαν ἀφροσύνην δὲν ὑπερβάλλουν αὐτά;

Ἄλλὰ τὰ μὲν ἐκεῖνου τοιαῦτα ἐδῶ ὅμως δὲν κάμνει κοινούς πατέρας ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ διδασκαλία τοῦ Πέτρου· ἀφοῦ ἐκεῖνο τοῦλάχιστον τὸ ἀνῆρει· διότι οὐδὲν ἕτερον ἐποίει, παρὰ τὸν ὑπάρχοντα σχεδὸν νὰ ἀγνοῖται, καὶ τὸν μὴ ὑπάρχοντα νὰ εἰσάγεται. Εἰς κάποιαν μέθην καὶ εἰς σωρὸν ἐνέβαλε τὴν ψυχὴν. Πάντες, λέγει, ἀνευ φόβου ὡς μεταχειρίζονται τὰς γυναῖκας. Διὰ τοῦτο δὲν ἐξετάζω τὰ δόγματα τῶν ποιητῶν, διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κάποιος ὅτι ἀσχολοῦμαι μὲ μύθους, ἀλλὰ ἄλλους μύθους ἀναφέρω, πολὺ περισσότερον γελοίους ἀπὸ ἐκείνους. Ποῦ οἱ ποιηταὶ ἀνέφερον τοιοῦτον τι παραδοξολογήμα; Ἄλλ' ὁ κορυφαῖος τῶν φιλοσόφων, ὅπως ἐνόμιζε, καὶ ἄπλα προσάπτει εἰς τὰς γυναῖκας, καὶ κρᾶνη καὶ κνημίδας, καὶ διδάσκει ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος οὐδόλως διαφέρει τῶν κυνῶν. Διότι, λέγει ἐπειδὴ ἡ θῆλεια κύων καὶ ὁ ἄρρην κάμνουν ἀπὸ κοινοῦ τὰ ἔργα τῶν, ὡς ἐξομοιωθοῦν καὶ αἱ γυναῖκες εἰς τὰ ἔργα πρὸς τοὺς ἄνδρας, καὶ ὅλα ὡς ἀνατραποῦν. Διότι πάντοτε διὰ τῶν φιλοσόφων προσεπάθησεν ὁ διάβολος νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἡμέτερον γένος τῶν ἀνθρώπων ὅτι οὐδόλως εἶναι ἐντιμότερον τῶν ἀλόγων· ὅποτε μερικοὶ τοῦλάχιστον εἰς τοιοῦτον σημεῖον κενοδοξίας ἐφθάσαν, ὥστε νὰ εἴπουν ὅτι καὶ τὰ ἀλόγα εἶναι λογικά.

Καὶ πρόσθετε πῶς ποικιλοτρόπως ἐνέπνευσεν θακχικὴν μανίαν εἰς τὰς ψυχὰς ἐκείνων. Διότι οἱ μὲν κορυφαῖοι ἐξ αὐτῶν ἀπεφάνθησαν ὅτι ἡ ἡμέτερα ψυχὴ μεταβαίνει εἰς μῦϊας, καὶ κύνας, καὶ ἀλόγα, ἄλλοι δὲ μετὰ ἀπὸ ἐκείνους, ἐντραπέντες διὰ τοῦτο, εἰς ἑτέραν αἰσχύνην περιέπεσαν, ἀφοῦ μετέδωσαν εἰς τὰ ἀλόγα πᾶσαν λογικὴν ἐπιστήμην, καὶ ἀφοῦ πανταχοῦ ἐφανέρωσαν τὰ δι' ἡμᾶς γενόμενα ἐντιμότερα ἡμῶν· ὅχι δὲ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ διδάσκουν ὅτι εἰς τὰ ἀλόγα ὑπάρχουν καὶ χαρίσματα προγνώσεων καὶ εὐσέβειας. Ὁ κόραξ, λέγουν, γνωρίζει τὸν Θεόν, καὶ ἡ κουρούνα, καὶ

ἔχουν χαρίσματα προφητείας, καὶ προλέγουσιν τὰ μέλλοντα, καὶ δικαιοσύνη ὑπάρχει εἰς αὐτά, καὶ ὀργάνωσις πολιτείας καὶ νόμοι, καὶ μακαρίζεται παρ' αὐτοῖς ὁ κύων κατὰ Πλάτωνα.

Ἴσως ἀπιστεῖτε εἰς τὰ λεγόμενα; Εὐλόγως, ἀφοῦ μετὰ τὴν ὕλην δόγματα ἔχετε ἀνατραφή; καὶ θεδαίως, ἐάν κάποιος τραφή μετὰ τὴν τροφήν, ἤθελεν ἀπιστῆσαι ὅτι ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὅστις ἠδέως γεύεται τῆς κόπρου.

Ὅταν λοιπὸν διδάσκωμεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ταῦτα εἶναι μῦθοι καὶ μετὰ ἀφροσύνης, δὲν τὰ ἀντελήφθητε, λέγουσιν. Ἄς μὴ ἀντιληφθῶμεν ποτὲ τὸν τοσοῦτον γέλωτα ὑμῶν. Πάρα πολὺ μάλιστα διότι δὲν ἀπαιτεῖται μέγας νοῦς, διὰ τὸ μάθωμεν τί ἐπιδιώκει ἡ τοσαύτη ἀσέθεια καὶ σύγχυσις.

Μήπως κορακιστὶ ὁμιλεῖτε, ὡς ἀνόητοι, ὅπως τὰ παιδία; Διότι πράγματι παῖδες εἰσθε, ὅπως καὶ ἐκεῖνα; ἀλλὰ ὁ Πέτρος οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν, ἀλλ' ἀφήκε φωνὴν, ἡ ὁποία, ὅπως εἰς σκότος ἀφοῦ ἀπέλαμψε φῶς μέγα, διεσκόρπισε τὴν ἀχλὺν τῆς οἰκουμένης.

Ἀλλὰ τὸ ἦθος αὐτοῦ πόσον ἦτο ἡμερον, πόσον ἐπεικὲς, πόσον ἱστατο μακρὰν πάσης ἀνωτέρω κενῆς δόξης, πόσον εἰς τὸν οὐρανὸν ἔθλεπε, ὡς ταπεινόφρων, καὶ ὅλα ταῦτα ἐνῶ καὶ νεκροὺς ἀνίστα. Ἐάν ὁμοίως ἦτο δυνατὸν εἰς κάποιον ἐξ ἐκείνων τῶν ἀνοήτων ἔστω καὶ φανταστικῶς νὰ κατορθῶνῃ κάτι τέτοιο, ἄραγε δὲν θὰ ἐζήτηι ἀμέσως θωμὸν καὶ ναόν, καὶ δὲν θὰ ἤθελε νὰ θεωρῆται ὡς κάποιος ἰσθθεος, ἀφοῦ τοῦλάχιστον, χωρὶς νὰ ὑπάρχη οὐδὲν ἐξ αὐτῶν, διαρκῶς φαντάζονται τοιαῦτα; Διότι τί σημαίνει δι' αὐτοὺς ἡ Ἄθηνᾶ, καὶ ὁ Ἀπόλλων, καὶ ἡ Ἥρα; Γένη θαιμόνων εἶναι εἰς αὐτοὺς. Καὶ θεσιλεὺς ὑπάρχει εἰς αὐτοὺς, ὁ ὁποῖος ἐξ αἰτίας αὐτοῦ στέργει νὰ ἀποθῶνῃ, διὰ τὸ θεωρῆται ἰσθθεος. Οὗτοι ὁμοίως δὲν συμπεριφέρονται τοιοῦτοτρόπως, ἀλλ' ἐντελῶς ἀντιθέτως ἄκου π.χ. αὐτοὺς νὰ ὁμιλοῦν μετὰ τὴν θεραπείαν τοῦ γαλοῦ: «Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί ἡμῖν προσέχετε, ὡς ἰδία δυνάμει ἢ εὐσεθεῖα πεποιηκόσι τοῦ περιποτεῖν αὐτόν»;²⁷ καὶ ἀλλαχοῦ: «Καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἔσμεν ἄνθρωποι»²⁸.

27. Πρὸς 3, 12.

28. Πρὸς 14, 15.

Ἐκεῖ ὁμοίως πολλὸς ὁ ἐγωϊσμός, πολλὴ ἡ ἀλαζονεία ὅλα διὰ τὰς παρά τῶν ἀνθρώπων τιμὰς, οὐδὲν χάριν τῆς φιλοσοφίας. Διότι δεῖν κάτι γίνεται διὰ τὴν δόξαν, ὅλα ἀπομένουν εὐτελεῖ; διότι καὶ ἐν κάποιος ὅλα τὰ ἔχη, δὲν εἶναι ὁμοίως ἐγκρατῆς τῆς φιλοδοξίας, ἐκπίπτει πάσης φιλοσοφίας, ἀφοῦ κατεξουσιάζεται ἀπὸ τὸ τυραννικώτερον καὶ αἰσχρότερον πάθος.

Ἡ περιφρόνησις τῆς φιλοδοξίας εἶναι ἱκανὴ νὰ διδάξῃ ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν πᾶν δόξῃον πάθος. Διὰ τοῦτο συμβουλεύω καὶ ὑμᾶς πολὺ νὰ προσπαθῆσθε, ὥστε ἀπὸ τὴν ρίζαν νὰ ἐξαφανίσθε αὐτὸ τὸ πάθος διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νὰ προσδεύσθε ἐν Θεῷ, καὶ νὰ ἀσπασθε τὴν εὐνοίαν τοῦ ἀκοιμήτου ἐκείνου ὀφθαλμοῦ.

Λοιπὸν ἄς μετερχώμεθα πᾶσαν προσπάθειαν, ὥστε νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἐκεῖθεν ἐπίδρασιν, καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν πείραν τῶν παρόντων λυπηρῶν πραγμάτων, καὶ νὰ καταξιοθῶμεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνῆκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ε'. (5)

(Πρὸς 2, 14-21)

«Ἄνδρες Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ κατακλιθεῖς Ἱερουσαλήμι ἐπαντες, τούτοις ὑμῖν γινώσκων ἔστω, καὶ ἐπιτίσαθε τὰ ρήματα μου»¹.

α'. Ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἀνωτέρω ὠνόμασε ἔθνους, ἐδῶ πρὸς ἐκείνους ἀπευθώνει τὴν διδασκαλίαν, καὶ φαίνεται μὲν ὅτι μετὰ ἐκείνους συνομιλεῖ, ἐπανορθώνει δὲ τοὺς εἰρωνευομένους; διότι ἐπετρέπη εἰς μερικοὺς νὰ εἰρωνευθοῦν, διὰ τὸ λάθῃ μιαν ἀρχὴν τῆς ἀπολογί-

1. Πρὸς 2, 14.

ας, και απολογούμενος να διδάξη. "Αρα ενόμιζον ότι ήτο μέγα εγκώμιον και ή κατοικία εις τά 'Ιεροσόλυμα. «Τούτο υμίν, φησί, γνωστόν έστω, και ένωτίσασθε τά ρήματά μου». Κατά πρώτον καθιστή αυτούς προσεκτικατέρους: έπειτα και απολογείται. «Ου γάρ, ως ύμεις υπολαμβάνετε, οβτοι μεθύουσιν». Βλέπεισ την απολογία, πόσον είναι καταδεκτική: Καιτοι έχων υπέρ αυτού την πλειοψηφίαν της συναθροίσεως, όμως επεικέστερον συνομιλεί με αυτούς και πρώτον άναίρει την πονηράν υποψίαν, και τότε θέτει εκείνην. Διά τούτο και δέν ειπεν: «Ου γάρ ως ύμεις χλευάζετε», ούτε «ως ύμεις γελάτε», άλλ' «ως υπολαμβάνετε», σκοπεύων να δείξη αυτούς ως λέγοντας τούτο ούχι επίτηδες, αλλά κατά πρώτον να αποδώση εις αυτούς πράξιν κακήν εξ άγνοίας μάλλον παρά εκ κακουργίας.

«Ου γάρ, ως ύμεις υπολαμβάνετε: οβτοι μεθύουσιν» έστι γάρ ώρα τρίτη της ήμέρας. Διαιτί λέγει τούτο: δέν επιτρέπεται και κατά την τρίτην ώραν να μεθύουσιν: Επιτρέπεται, αλλά δέν έστάθη εις αυτό επί πολύ, διότι και αυτοί όταν ώμιλουν ειρηνευόμενοι δέν ειχον τούτο κατά νουν. Λοιπόν από εδώ διδασκόμεθα ότι δέν πρέπει να σπαταλόμεν πολύ την ώμιλίαν διά τά μη απαραίτητα έξ άλλου δέ και τά επόμενα αυτού είναι διδακτικά: και εις την συνέχειαν προς πάντας από κοινού ή διδασκαλία γίνεται.

«Αλλά τούτό έστι τó ειρημένον διά τού Προφήτου 'Ιωήλ. Και έσται εν ταίς εσχάταις ήμέραις, λέγει Κύριος ο Θεός»². Καθόλου άκόμη τó όνομα τού Χριστού, άλλωστε ή επαγγελία δέν είναι επαγγελία αυτού, αλλά τού Πατρός. Πρόσεξε σύνεσιν δέν ήλθεν εμπροσθεν αυτών, και δέν ανέφερν εύθέως τά κατά τόν Χριστόν, ότι εκείνος διεθεθαίωσε ταύτα μετά την σταύρωσιν, διότι πράγματι θά άνέτρεπε τά πάντα εν ταιουτοτρόπως ώμίλει. Και όμως, λέγει, ύπ' όχον άρκετό διά να αποδείξη την θεότητα αυτού: ναί, αλλά πιστευόμενα (τό δέ ζητούμενον κατά πρώτον ήτο να πιστευθόν), διότι αφού δέν ήσαν άκόμη πιστευόμενα, θά τούς εκάμνε και να απομακρυνθόν.

2 'Ιωηλ 2, 28.

«Έκχεώ από τού Πνεύματός μου επί πάσαν σάρκα». Δίδει και εις αυτούς καλάς ελπίδας, εν θεθείως θέλου. Και δέν άφήνει τó πλεονέκτημα να είναι Ιδικόν των, πράγμα τó όποιον και φθόνον εξημιούργει, και διά τούτου τόν φθόνον καταστέλλων.

«Και προφητεύουσι, φησίν, οι υιοί υμών». Ούτε Ιδικόν σας, λέγει, κατόρθωμα τούτο, ούτε θεθαίως εγκώμιον εις τά Ιδικά σας παιδιά διέθη ή χάρις, ονομάζων τούς έαυτούς των υιούς αυτών και πατέρας εκείνους.

«Και οι νεανίσκοι υμών θράσεις θφονται, και οι πρεσβύτεροι υμών ένύπνια ένυπνιασθήσονται» και γε επί τούς δούλους μου και επί τάς δούλας μου εν ταίς ήμέραις εκείναις εκχεώ από τού Πνεύματός μου, και προφητεύουσι». Έν πρώτοις φανερώνει αυτούς ότι έχουν προσθεύσει, αφού κατηξιώθησαν τού 'Αγίου Πνεύματος, εκείνους δέ όχι, αφού έσταύρωσαν. Ούτω και ο Χριστός, θέλων να μαλάξη τόν θυμόν αυτών, έλεγεν: «Οι δέ υιοί υμών εν τίνι εκθάλλουσι τά δαιμόνια»³. Δέν ειπεν: «Οι μαθηταί μου» διότι τούτο ενόμιζεν ότι είναι κολακεία. Ούτω και αυτός δέν ειπεν «οτι δέν είναι μεθυσμένοι», αλλά «εν 'Αγίω Πνεύματι ώμιλοῦν» και δέν ώμίλησεν άπλώς, αλλά εις τόν Προφήτην κατέφυγε, και ισχυρίζεται ότι αυτόν υπεδέθη. Ούτω της μέν κατηγορίας δι' έαυτούσ άπήλλαξεν αυτούς, της δέ χάριτος εκείνον φέρει μάρτυρα.

«Έκχεώ από τού Πνεύματός μου επί πάσαν σάρκα». Ούτως ώμίλησε, διότι εις τούς μέν δι' όνειρων, εις τούς δέ και εμφανώς ή χάρις εξεγγύνητο: διότι οι προφήται και δι' όνειρων ειπον, και άσκοαλήφεις έδέχθησαν.

«Έπειτα τελειώνει την άφήγησιν της προφητείας, ή όποία έχει και κάτι φοβερόν. «Και δώσω, φησί, τέρατα εν τώ ουρανῳ άνω, και σημεία επί της γης κάτω». Ταύτα λέγων ύπονοι και την μέλλουσαν κρίσιν και την άλλωσιν των 'Ιεροσολύμων. «Αίμα, και πόρ, και άτιμία καπνού». Κύτταξε πώς την άλλωσιν εξεικόνισεν. «Ο ήλιος μεταστραφήσεται εις σκότος, και ή σελήνη εις αίμα». Τούτο ανέφερν έχων ύπ' όψει του την διάθεσιν

3 Μαθ. 12, 27.

τῶν πασχόντων λέγεται ὅμως ὅτι καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἐγένοντο εἰς τὸν οὐρανόν, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ Ἰώσηπος. Συγχρόνως δὲ καὶ ἐπληξεν αὐτούς, ὑπενθυμίσας τὸ ἤδη λαθὼν χώραν σκότος, καὶ προετοιμάζων αὐτούς νὰ ἀναμῆνουν τὰ μέλλοντα.

«Πρὶν ἢ ἔλθειν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανή». «Δηλαδή μὴ ἀποκτήσετε θράσος, ἐπειδὴ τώρα ἀμαρτάνετε χωρὶς νὰ τιμωρῆσθε. Διότι ταῦτα εἶναι προάγγελοι κάποιας μεγάλης ἡμέρας καὶ φοβεράς».

Βλέπεις πῶς κατέσεισε καὶ διεσάλυσε τὴν ψυχὴν αὐτῶν, καὶ τὸν γέλωτα μετέστρεψεν εἰς ἀπολογία; Διότι ἐὰν ταῦτα εἶναι προάγγελοι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ἐπισείη τὸν κίνδυνον περὶ τῶν ἐσχάτων.

Τί λοιπόν; ἄραγε ἐπιμένει νὰ διδάσκη τὰ φοβερά; Καθόλου. Ἄλλὰ τί; Πάλιν ἀφήνει αὐτούς νὰ ἀναπνεύσουν, καὶ λέγει: «Καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται». Τοῦτο ἔχει λεχθῆ μὲν περὶ τοῦ Χριστοῦ, καθὼς διδάσκει ὁ Παῦλος, οὕτως ὅμως δὲν τολμᾷ σαφῶς νὰ φανερώσῃ αὐτό.

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα. Καλὴν στάσιν τηρεῖ ἀπευθύνων τὴν διδασκαλίαν πρὸς γελῶντας καὶ χλευάζοντας: «Γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ρήματά μου». Ἀρχόμενος δὲ ἔλεγεν: «Ἄνδρες Ἰουδαῖοι, Ἰουδαίους κατὰ τὴν γνώμην μου ὀνομάζει τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἰουδαίαν. Καὶ ἂν θέλης, ὡς παραθέσωμεν τὰ λόγια ἐκεῖνα τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ νὰ μάθῃς εἰς τί σφηνιδίως μετεβλήθῃ ὁ Πέτρος; Ἐξῆλθε, φησί, κόρη, λέγουσα: Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου; Ὁ δὲ, οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον, ἀπεκρίνατο. Καὶ πάλιν ἐπερωτηθεὶς ἤρξατο καταναθεματίζειν καὶ ὀμνῶναι»⁴.

Ὁ δὲ Ἄλλὰ πρόσεξε ἐδῶ τὴν παρησίαν αὐτοῦ καὶ τὴν πολλὴν εἰλικρίνειαν. Δὲν ἐπίνεσε τοὺς εἰπόντας ὅτι «ἀκούομεν λαλοῦντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ»⁵, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιθροῦναι, θέλων συμφῶνως πρὸς τὴν νουθρότητα ἐκείνων

καὶ τούτους νὰ κάμῃ σπουδαιότερους, καὶ τὴν διδασκαλίαν νὰ ἀποδείξῃ ἀπληλαγμένην κολακείας· διότι παντοῦ ταῦτο εἶναι καλὸν νὰ προσέχη τις, καὶ πῶς χωρὶς νὰ χάνεται ἡ τάξις τῆς συγκαταθέσεως καὶ ἐπιεικειῆς ὁ λόγος νὰ εἶναι ἀπληλαγμένος πάσης κολακείας καὶ συγχρόνως πάσης ἀναιδεῖας, πρᾶγμα τὸ ὅποιον τυγχάνει δύσκολον.

Τὸ γεγονός δὲ ὅτι ταῦτα ἔλαθον χώραν κατὰ τὴν τρίτην ὥραν⁶ δὲν στερεῖται ἐντελῶς σημασίας· διότι ὅτε φαίνεται ἡ λαμπρότης τοῦ φωτός, τότε οἱ ἄνθρωποι φροντίζουν διὰ τὰ ἔργα τῶν καὶ διὰ τὸ πρόγευμα, τότε εἶναι λαμπρὰ ἡ ἡμέρα, τότε πάντες εὐρίσκονται εἰς τὴν αγοράν.

Βλέπεις καὶ πόσον ὁ λόγος εἶναι πλήρης ἐλευθερίας; «Καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ρήματά μου». Τοῦτο εἰπὼν, οὐδὲν προσέθηκεν, ἀλλὰ συνεπλήρωσε: «Τοῦτο ἔστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ Προφήτου Ἰακώβ· Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις». Δηλαδή εἰς τὴν συνέχειαν φανερῶναι τὴν συντέλειαν νὰ εἶναι πλησίον. Οὕτω τὸ «ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις» ἔχει κάποιαν ἔμφασιν.

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ φαῖνῃ ὅτι εἰς τοὺς υἱοὺς μόνον ἀναφέρεται τὸ πρᾶγμα, προσθέτει: «Καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνουπνιασθήσονται». Κύτταξε τὴν ἀκολουθίαν. Πρῶτον οἱ υἱοί, καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει: «Ἐντὶ τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησαν οἱ υἱοί σου»⁷; καὶ ὁ Μαλαχίας πάλιν: «Ἐπιστρέψας καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα»⁸. «Καὶ ἐπὶ τοὺς δούλους μου, καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου». Καὶ τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ἀρετῆς· διότι δούλοι αὐτοῦ ἔχομεν γίνεαι, ἀφοῦ ἠλευθερώθημεν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας. Πολλὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ δωρεά, ὅταν καὶ πρὸς τὸ ἕτερον φύλον μεταβαίη τὸ χάρισμα, καὶ δὲν περιήλθε μόνον πρὸς μίαν καὶ δύο, ὅπως εἰς τὴν παλαιὰν ἐποχὴν, π.χ. εἰς τὴν Δεσφῶραν καὶ τὴν Ὀλδάν.

Καὶ δὲν εἶπεν ὅτι τώρα ὑπάρχει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, οὔτε ἠρμήνευσε τὰ τοῦ Προφήτου, ἀλλὰ μόνον τὴν προφητείαν ἀπέφερε, καὶ τὴν ἀφήκε νὰ ἐπιδράσῃ ἀπὸ μόνη τῆς.

6. Ἡ τρίτη ὥρα τοῦ εβραϊκοῦ εἰκοσιτετραῦρου, ὡς γνωστὸν, εἶναι ἡ ἰδική μας ἐνάτη πρωινή.

7. Ψαλμ. 44. 17.

8. Μαλ. 4. 5.

4. Ματθ. 26. 69-74.

5. Πράξ. 2. 11.

Και οὐδὲν περὶ τοῦ Ἰούδα ἀκόμη λέγει (ἐπειδὴ εἰς ὄλους ἦτο φανερόν πως ἐτιμωρήθη), ἀλλὰ σιωπῶ, γνωρίζων ὅτι τίποτε δὲν ὑπάρχει ἰσχυρότερον ἀπὸ τοῦ νὰ συνομιλῇ τις με' αὐτοὺς με' ὅσιν τὰς προφητείας· τοῦτο εἶναι ἰσχυρότερον καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα, διότι ὅταν καὶ ὁ Χριστὸς ἔκαμνε σημεῖα, πόλλ' ἀκίς ἀντέλεγον, ὅταν δὲ τὸν Προφήτην παρουσίαζεν εἰς αὐτοὺς ὁ Χριστὸς, πού ἔλεγεν: «Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», ἐσιώπησαν τοιοῦτοτρόπως, ὡς νὰ μὴ ὑπῆργεν οὐδεὶς λόγος ἰσχυρὸς διὰ μίαν ἀπόκρισιν πρὸς αὐτόν.

Καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα καὶ αὐτὸς ἐνθυμεῖται τὰς Γραφάς, λέγων: «Εἰ ἐκείνους θεοὺς εἶπε, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο»⁹· μᾶλλον δὲ πανταχοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ εὔρη τις. Διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ λέγει: «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα»· δηλαδὴ, τὰ ἔθνη, Ἄλλὰ ποτὲ δὲν φανερώνει, οὔτε ἑρμηνεύει, διότι οὔτε καὶ συνέφερε, ἀφοῦ καὶ τοῦτο ἦτο ἀσαφές, «Δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἡμῶν». Διότι μᾶλλον ἐφόθει αὐτοὺς, ἀφοῦ ἦτο ἀσαφές. Ἐάν δὲ ἡρμηνεύε μᾶλλον θὰ προσήγγιζε πρὸς αὐτοὺς. Ἔπειτα καὶ ὡς φανερόν, ἀδιαφορεῖ δι' αὐτὸ, θέλων τοιαύτην ἐντύπωσιν νὰ δώσῃ. Ἀναμφιβόλως ἦμωσ μετὰ ταῦτα ἑρμηνεύει εἰς αὐτοὺς, ὅτε περὶ τῆς ἀναστάσεως συνομιλεῖ μετ' αὐτῶν, ὅτε προητοίμασε τὴν διδασκαλίαν. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τὴν θέλῃσιν του ἀδιαφορεῖ δι' αὐτὸ, ἐπειδὴ δὲν ἤδύνατο νὰ ἀπορροφήσῃ τὰ ἀγαθὰ, καίτοι οὐδέποτε τοῦτο ἔχει γίνεσθαι ἀφοῦ οὐδεὶς τότε διέφυγε, τῶρα ἦμωσ ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ οἱ πιστοὶ διέφυγον. Καὶ τοῦτο σημαίνει ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγει: «Εἰ μὴ ἐκολοθώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ»¹¹.

Τὸ φοβερότερον προηγουμένως ἔγινε: διότι πρῶτον συνέβη νὰ συλληφθοῦν οἱ κατοικοῦντες, καὶ τότε ἡ πόλις νὰ κατασκαφῇ καὶ νὰ πυρποληθῇ. Ἔπειτα ἐπιμένει εἰς τὴν μεταφορὰν φέρων ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀκροατῶν τὴν κατασκαφὴν καὶ τὴν ἄλωσιν. «Ὁ ἥλιος μεταστραφῆσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελή-

9. Ματθ. 22, 44, καὶ Ψαλμ. 109, 1.

10. Ἰωάν. 10, 35.

11. Ματθ. 24, 22.

νη εἰς αἶμα». Τί σημαίνει: «Εἰς αἶμα σελήνην μεταστραφῆναι»; Ἐγὼ τὴν γνώμην ὅτι διὰ τοῦτου θέλει νὰ παραστήσῃ τὴν ὑπερβολὴν τῆς σφαγῆς, καὶ ἐπίτηδες νὰ γεμίσῃ τὸν λόγον μετὰ πολλῆν ἀπορίαν.

«Καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται». «Πᾶς», λέγει, καὶ ἂν εἶναι ἱερεὺς (ἀλλὰ καθόλου δὲν φανερώνει), καὶ ἂν εἶναι βούλος, λέγει, καὶ ἂν ἐλεύθερος· «οὐκ ἄρσεν γὰρ, οὐ θῆλυ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, οὐ δοῦλος, οὐκ ἐλεύθερος»¹². Ἐὐλόγως· διότι ταῦτα ἐδῶ, ὅπου τὰ πάντα εἶναι σικιά, διότι ἂν εἰς τὰ ἀνάκτορα οὐδεὶς εἶναι εὐγενής, ἀλλὰ ἕκαστος φαίνεται ἀπὸ τῶν ἔργων του, καὶ εἰς τὴν τέχνην ἕκαστος ἀποδεικνύεται ἀπὸ τοῦ ἔργου πού φιλοτεχνεῖ, πολὺ περισσότερο εἰς ἐκείνην τὴν κατάστασιν.

«Πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται». «Ἐπικαλέσῃται» ὄχι ἀπλῶς («οὐ γὰρ πᾶς φησὶν, ὁ λέγων μοι Κύριε, Κύριε»)· ἀλλὰ μετὰ διαθέσεως καλῆς, μετὰ θίου ἀρίστου, μετὰ τοῦ προσήκοντος θάρρους.

Κατὰ πρῶτον κάμνει τὴν διδασκαλίαν μὴ ὀχληρὰν, εἰσάγων τὴν πίστιν, καὶ ὄχι φοβεράν, κρύπτων τὴν τιμωρίαν. Πῶς; Φανερώων ὅτι ἡ σωτηρία εὑρίσκειται εἰς τὴν προσευχὴν.

γ'. Τί λέγεις; ἐπέ μοι τὴν σωτηρίαν ἐνθυμεῖσαι μετὰ τὸν σταυρόν; Προσευγήσου ἐν πρώτοις· διότι πολλὴ εἶναι ἡ φιλευθροπία τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο, δηλαδὴ ἡ πρόσκλησις αὐτῶν δὲν φανερώνει αὐτὸν ὀλιγώτερον Θεὸν τῆς ἀναστάσεως καὶ τῶν σημείων. Διότι τὸ πάρα πολὺ ἀγαθόν, τοῦτο εἶναι ἰδιαίτερος γνώρισμα τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο καὶ λέγει: «Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός»¹⁴.

Ἄλλὰ ὅς μὴ ἐκλάθωμεν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ ὡς ἀφορμὴν ἀδιαφορίας, διότι καὶ τιμωρεῖ ἀφοῦ εἶναι Θεός. Αὐτὰ λοιπὸν ταῦτα αὐτὸς ἔπραξεν, ὁ εἰπών: «Ὅς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται». Τὰ κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ ἐννοῶ, τὴν ἀφόρητον ἐκείνην τιμωρίαν, περὶ τῆς ὁποίας θέλω δλίγα νὰ σὲς ἐκθέσω, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν εἰς ἡμᾶς καὶ ἐναντίον τῶν Μαρκιωνι-

12. Γαλ. 3, 28.

13. Ματθ. 7, 21.

14. Λουκ. 18, 10.

στῶν¹⁴· καὶ ἐναντίον ἄλλων πολλῶν αἰρετικῶν.

Διότι ἐπειδὴ διδάσκουν ὅτι ἀγαθὸς Θεὸς εἶναι ὁ Χριστός, ἐκεῖνος δὲ πονηρὸς, ὡς ἐξετάσωμεν ποῖος ἐποίησεν αὐτά. Ποῖος λοιπὸν ταῦτα ἔπραξε; ὁ πονηρὸς βοηθῶν τοῦτον; Καθόλου. Πῶς λοιπὸν εἶναι ἄλλότριος αὐτοῦ; Μήπως ὁ ἀγαθός; Ἀλλὰ ἀποδεικνύεται ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι δημιουργός· ὁ μὲν Πατὴρ εἰς πολλὰ σημεῖα, ὅπως π.χ. ὅταν λέγῃ ὅτι εἰς τὸν ἀμπελῶνα θὰ στείλῃ τὰ ἑαυτοῦ στρατεύματα¹⁵, ὁ δὲ Υἱὸς ὅταν λέγῃ: «Τοὺς δὲ ἐχθρούς μου ἀγάγετε καὶ κατασφάξετε ἐνώπιόν μου, τοὺς μὴ θελήσαντάς με αὐτῶν βασιλεύσαι»¹⁶· ἐξ ἄλλου δὲ καὶ αὐτὸς ἀναφέρει τὰς θλίψεις ποῦ θὰ λάθουν χώραν εἰς τὸ μέλλον, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδὲν σκληρότερον ἔχει γίνεῖ ἐκ τῶν μέχρι τώρα πεπραγμένων, καὶ αὐτὸς αὐτάς ἀπεκάλυψε.

Θέλεις λοιπὸν νὰ ἀκούσῃς αὐτὰ ποῦ ἔχουν γίνεῖ; Μὲ σοῦθλεις αὐτοὺς διεπέρασαν. Τί ἐκ τούτων ὑπάρχει θαρύτερον νὰ ἴδῃς; Ἀλλὰ θέλεις νὰ διηγηθῶ τὸ πάθος τῆς γυναικὸς καὶ τὴν τραγωδίαν ἐκείνην, ἣ ὅποια ἐπεσκίασε πᾶσαν συμφορὰν; ἄλλα τὰς πείνας καὶ τὰς ἐπιδημίας; Καὶ παραλείπω τὰ φοβερότερα ἐξ αὐτῶν. Ἦγνοήθη εἰς ἐκείνους ἡ φύσις, ἠγνοήθη ὁ νόμος· τὰ θηρία ὑπερέβαλον.

Πάντα δὲ ταῦτα ἔγιναν ἐπειδὴ ὑπῆρχεν ἀνάγκη πολέμων, ἐπιτρέποντος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα καὶ ἐναντίον τῶν Μαρκεριωνιστῶν θὰ εἶναι κατάλληλα, καὶ πρὸς τοὺς ἀπιστοῦντας εἰς τὴν γέννησαν· διότι εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ σταματήσουν τὴν ἀναισχυντίαν αὐτῶν.

Δὲν εἶναι ταῦτα φοβερότερα τῶν κακῶν τῆς Βαβυλωνίας; ἀπὸ τὰς πείνας ἐκεῖνας δὲν εἶναι ταῦτα πολὺ ὀχληρότερα; Περὶ τούτων καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὠμίλησε, λέγων: «Ἔστε θλίμεις, οἳ οὐ γέγονεν, οὐδὲ μὴ γένηται»¹⁷. Πῶς λοιπὸν ἰσχυρίζονται μερικοὶ ὅτι ἐπέ-

14α. Ὁ Μαρκεῖον, αἰρεσιάρχης γνωστικός, ἐδέχετο δύο Θεούς, τὸν γνωστὸν δημιουργὸν καὶ κακὸν θεὸν τῆς Π.Δ. καὶ τὸν ἄγνωστον καὶ «ἐνόν» εἰς τὸν κόσμον ἀγαθὸν Θεόν, ὅστις ἀπέστειλε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ.

15. Ματθ. 20, 2.

16. Λουκ. 19, 27.

17. Ματθ. 24, 21.

τραψεν εἰς αὐτοὺς ὁ Χριστὸς τὴν ἀμαρτίαν; Ἴσως φαίνεται ὅτι τὸ ζήτημα δὲν εἶναι καὶ τὸσον σπουδαῖον· σεῖς ὅμως εἰσθε ἱκανοὶ νὰ λύσετε αὐτό. Οὐδεὶς οὐδαμῶς ἔχει νὰ δεῖξῃ τοιοῦτον πλάσμα, ὅποιον εἰς τὴν πραγματικότητά ἐγινε. Καὶ ἐάν μὲν ἦτο Χριστιανὸς ὁ γράφων ταῦτα, καὶ ἂν ἦτο ὑπόπτος ἢ διδασκαλία, ἐάν δὲ Ἰουδαῖος, καὶ μάλιστα Ἰουδαῖος ζηλωτής, ἔλθων μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον, πῶς δὲν ἦσαν εἰς ἔλους ὀλοφάνερα τὰ γενόμενα; Διότι θὰ ἴδῃς αὐτὸν πανταχοῦ καὶ νὰ ἐξυμῶνῃ τὰ Ἰουδαϊκά πράγματα.

Λοιπὸν ὑπάρχει καὶ γέεννα, ἀλλὰ καὶ ἀγαθὸς εἶναι ὁ Θεός. Ἔρα γὰρ ἐφοβήθητε ἀκούσαντες ταῦτα; Ἀλλὰ ταῦτα ὅταν γίνωνται ἐδῶ οὐδόλως ὀφίστανται ἐκεῖ. Πάλιν ἀναγκάζομαι νὰ φαίνωμαι ἀηδὴς καὶ φορτικός καὶ ὀχληρός· ἀλλὰ τί θὰ πάθω; Διὰ τοῦτο εὐρίσκομαι ἐδῶ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἕνας παιδαγωγὸς δύσκολος διὰ τοῦτο ὑπάρχει, διὰ νὰ μισῆται ἀπὸ τοὺς παιδαγωγουμένους, οὕτω λοιπὸν καὶ ἡμεῖς· διότι πῶς δὲν εἶναι ἄστονον οἱ μὲν ταχθέντες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν βασιλέων, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀηδὴς τὸ διατασσόμενον, ἐν τούτοις νὰ τὸ ἐφαρμόζουν, ἡμεῖς δὲ ἐξ αἰτίας τῆς ἱδικῆς σας μορφῆς νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν τάξιν, εἰς τὴν ὅποιαν ἐτάχθημεν;

Ὁ καθεὶς ἔχει καὶ διάφορον ἔργον· ἐξ ὑμῶν δὲ πολλοὶ ἔχουν ὡς ἔργον τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι εὐχάριστοι καὶ χρήσιμοι εἰς τοὺς εὐεργετούμενους. Ἡμεῖς ὅμως φαινόμεθα ὀχληροὶ εἰς τοὺς ὠφελομένους, καὶ φοβεροὶ, καὶ φορτικοὶ, καὶ ἀηδεῖς, διότι δὲν ὠφελοῦμεν μὲ ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων τέρπομεν, ἀλλὰ μὲ ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων στενωγοῦμεν. Τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ ἱατρός· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν οὐκ ἀπάραι πολὺ ἀηδὴς (διότι ἀμέσως παρέχει τὴν ὠφέλειαν τῆς τέχνης του), ἡμεῖς ὅμως εἰς τὸ μέλλον. Τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ δικαστής, λυπηρὸς εἰς τοὺς νοσοῦντας καὶ ἐπαναστατοῦντας. Τοιοῦτος καὶ ὁ νομοθέτης, λυπηρὸς εἰς τοὺς νομοθετούμενους.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι χρήσιμος ὁ προσκαλῶν εἰς εὐγαρίστησιν, οὔτε ὁ ποιῶν εορτάς καὶ πανηγύρεις μὲ ἔξοδα τῆς πολιτείας, οὔτε ὁ στεφανῶν τὸν δῆμον, ἀλλὰ χρήσιμοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τρέφουν τὰς πόλεις μὲ παντοειδῆ θεάματα, οἱ εἰσφέροντες, οἱ δαπανῶντες·

διὰ τοῦτο καὶ μὲ ἐπαίνους ἀμείβουν αὐτοὺς οἱ εὐεργετηθέντες, καὶ μὲ χρήματα, καὶ μὲ πλήθος λαμπάδων, καὶ μὲ στέμματα, καὶ μὲ κλάδους, καὶ μὲ ἐνδύματα λαμπρά.

Ὅταν ὁμως οἱ ἄρρωστοὶ ἴδουν τὸν ἰατρὸν, γίνονται δυστροποὶ καὶ κατηφείς ὁμοίως οἱ ἐπαναστατοῦντες, ὅταν ἴδουν τὸν δικαστὴν, γίνονται συνεσταλμένοι, ὅτε μεθύουσι, ὅτε χορεύουσι, παρὰ μόνον ὅταν καὶ ἐκεῖνος μεταπηδήσῃ εἰς τὴν ἰδικὴν τῶν τάξιν.

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν, ποῖοι περισσότερον ὠφελοῦν τὰς πόλεις, οἱ κατευθύνοντες τὰς ἑορτὰς ταύτας, καὶ τὰ συμπόσια, καὶ τὰς πολυτελεῖς τραπέζας, καὶ τὰς ποικίλας ἀπολαύσεις, ἢ οἱ περιορίζοντες πάντα ἐκεῖνα, καὶ τὸ ξύλον περιφρανοῦντες, καὶ μάλιστα, καὶ δημίους καὶ στρατιώτας φοβερούς, καὶ φωνὴν ἐκθάλλοντες γεμάτην ἀπὸ πολλῶν τρόμων, καὶ ἐπιπίπτοντες κεραυνοθύλας, καὶ κάμνοντες τοὺς ἄλλους νὰ σκυθρωπάζουσι, καὶ διὰ τῆς ραβδῶδου ἀποδιώκοντες τοὺς εὕρισκομένους εἰς τὴν ἀγοράν; Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν ποῦ ἀπολήγει τὸ κέρδος; διότι αὐτοὶ μὲν εἶναι ἀηδεῖς, ἐκεῖνοι δὲ ἐπιθυμητοί. Τί ἐξάγεται λοιπὸν ἀπὸ τὰς ἀπολαύσεις ἐκεῖνας; Κάποια ψυχρὰ ἡδονή, παραμένουσα μέχρι τῆς ἐσπέρας καὶ τὴν ἐπομένην ἐξαφανιζομένη, ἀτακτα γέλοισι, λόγοι ἀπρεπεῖς καὶ ἀσυνάρτητοι. Ποῖον τὸ ἀποτέλεσμα λοιπὸν ἀπὸ τούτων ἄλλους; Σεβασμὸς, σωφροσύνη, λογισμὸς φρόνιμος, ἐπιεικεία τῆς ψυχῆς, ἐξαφάνισις τῆς ἀδιαφορίας, φραγμὸς τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου παθῶν, τείχος τῶν ἐξωθεν ἐπερχομένων.

Δι' αὐτοὺς ἕκαστος ἔχει τὴν παρουσίαν, δι' ἐκεῖνας δὲ τὰς ἑορτὰς καὶ ἐπιβλαβῶς τὴν δαπανῶμεν, χωρὶς νὰ ἔχουν εἰσορμήσει ληστὰι, ἀλλὰ ἢ μετ' ἀπολαύσεως ληστεύουσα κενοδοξία. Βλέπει ἕκαστος τὸν ληστὴν νὰ ἀφαιρῇ τὰ πάντα, καὶ εὐχαριστεῖται. Καινοῦριος ὁ τρόπος τῆς ληστείας; πειθεῖ τοὺς ἀπογοιμουμένους νὰ εὐφραίνωνται.

δ'. Ὅμως ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ ὅλους ὠχύρωσεν ὁ Θεός, ὡς κοινὸς Πατήρ, καὶ τοὺς φαινομένους καὶ τοὺς μὴ φαινομένους: «Ὡλέτετε γάρ, φησί, τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων»¹⁸. Διδάσκεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ ἐδῶ νὰ ἀποφεύ-

18. Ματθ. 4, 1.

γῆ τὴν ἀδικίαν; διότι ἀδικία δὲν εἶναι τὸ νὰ εἶσαι πλεονέκτης μόνον εἰς τὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ βίβης εἰς τὴν γαστέρα περισσότεραν ἀπὸ τὴν ὀρισμένην τροφήν, καὶ τὴν εὐθυμίαν νὰ τὴν κάμνης νὰ ἐκφεύγῃ ἀπὸ τὰ συνήθη ὄρια καὶ νὰ ἀποθάλλῃ τὴν πνευματικὴν τῆς διδασκαλίας. Ἀπὸ ἐκεῖ διδάσκεται τὴν σωφροσύνην, ἀπὸ ἐδῶ τὴν ἀκολασίαν; διότι ἀκολασία δὲν εἶναι μόνον τὸ νὰ ἐλθῆς εἰς μίξιν μετὰ γυναίκας, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ τὴν κυττάξῃς μετ' ἀκολάστους ὀφθαλμούς. Ἀπὸ ἐκεῖ διδάσκεται τὴν ἐπιεικείαν, ἀπὸ ἐδῶ τὸν ἐγωϊσμόν: «πάντα γάρ μοι, φησί, ἔξιστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει»¹⁹. Ἀπὸ ἐκεῖ τὴν κοσμιότητα, ἀπὸ ἐδῶ τὴν ἀσχημοσύνην, διότι τὰ συμβαίνοντα εἰς τὰ θέατρα τὰ παρατρέχω.

Ὅτι δὲ δὲν ὑπάρχει οὐδὲ κάποια ἀπόλαυσις, ἀλλὰ λύπη, δεῖξάτε μοι μετὰ ἀπὸ μίαν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς καὶ τοὺς δαπανήσαντας, καὶ τοὺς παρακαθίσαντας εἰς τὰ ἐν τοῖς θεάμασι συμπόσια, καὶ θὰ ἴδῃς ἅπαντας μὲν αὐτοὺς εἰς κατῆφειαν, εἰς μεγαλύτεραν δὲ κατῆφειαν ἐκεῖνον τὸν δαπανήσαντα. Καὶ εὐλόγως; διότι ἠοχαρίστησε κατὰ τὴν προηγουμένην ἡμέραν τὸν ἀπλοῦν ἀνθρώπων καὶ ὁ μὲν ἀπλοῦκος εὕρισκετο εἰς εὐθυμίαν καὶ εἰς πολλὴν ἀπόλαυσιν (διότι ἐν πρώτοις ἔχαιρε μετὰ λαμπρὰ ἐνδύματα), μὴ δυνάμενος δὲ νὰ χρησιμοποῖ αὐτά, ἀλλὰ θλέπων τὸν ἑαυτὸν τοῦ νὰ ἀπογοιμουται, ἐπόνει καὶ ἐστενωχωρεῖτο. Ἐκεῖνος δὲ ὁ δαπανῶν ἐνόμιζεν ὅτι ἔθλεπε καὶ τὴν ἰδικὴν του εὐθυμίαν μικρὰν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν εὐθυμίαν ἐκεῖνου; διὰ τοῦτο τὴν ἐπομένην ἀντήλλαξαν τὰ πράγματα τῶν, καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς λύπης ἐδέχθη ἐκεῖνος.

Ἐάν δὲ εἰς τοὺς ἐξωθεν τοσαύτην ἀηδίαν προκαλοῦν τὰ τέρποντα, τὰ δὲ ἐνοχλοῦντα ὠφέλειαν, πολὺν περισσότερον εἰς τοὺς πνευματικὸς; διὰ τοῦτο οὐδεὶς ἀναγκατεῖ πρὸς τοὺς νόμους, ἀλλ' ἅπαντες καὶ κοινὴν ὠφέλειαν ὑπολογίζουσι τὸ πράγμα. Διότι δὲν καθόρισαν ταῦτα ἔξοι καὶ ἔχθροὶ τῶν νομοθετουμένων ἐλθόντες ἀπὸ κάπου ἄλλοῦ, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ πόλιται, οἱ προστάται, οἱ κηδεμόνες; καὶ τοῦτο, δηλαδὴ τὸ νὰ θέτουν νόμους, νομίζουσι ὅτι εἶναι ἀπόδειξις σωτηρίας καὶ εὐ-

19. Α' Κορινθ. 8, 12.

νοίας, παρά τὸ γεγονός ὅτι οἱ νόμοι ἐπιβάλλουν τιμωρίας, καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὐρῆς νόμον χωρὶς νὰ καθορίζη τιμωρίας.

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἀποσιμῶν νὰ ὀνομάζετε καὶ σωτήρας καὶ εὐεργέτας καὶ προστάτας ἐκείνους ποὺ ἐρμηνεύουν τοὺς νόμους, ἡμᾶς δὲ ὅταν διδάσκωμεν τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ νὰ μᾶς θεωρῆτε κάπως θαρεῖς καὶ φοβερούς; Διότι ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ γέννης, ἐκείνους τοὺς νόμους ἀναφερόμεν καὶ ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἔξωθεν μνημονεύουν τοὺς νόμους τοὺς ἀναφερομένους εἰς φόνους, εἰς λαποδύτας, εἰς γάμους, καὶ ὄλους τοὺς τοιούτους, οὕτω καὶ ἡμεῖς μνημονεύομεν τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὴν κόλασιν, τοὺς ὁποίους δὲν ἐνομοθέτησεν ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Υἱός. Ὁ μὴ θέλων νὰ εἶναι ἐλεήμων ἅς τιμωρῆται, λέγει (διότι τοῦτο θέλει ἢ παραβολή): ὁ κρατῶν κακίας ἅς τιμωρῆται μὲ τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν ὁ ὀργιζόμενος ἅς χωρὶς λόγον ἅς ρίπτεται εἰς τὸ πῦρ ὁ λοιδορῶν ἅς καταδικάζεται εἰς τὴν γέννηαν.

Ἐάν δὲ νομίζετε ὅτι ἀκούετε ἀγνώστους καὶ ἀσημῆτους νόμους, μὴ θορυβηθῆτε: διότι ἐάν δὲν ἐπρόκειτο νὰ βεση ἀγνώστους νόμους, διὰ ποῖον λόγον ἦλθεν ὁ Χριστός; Διότι ἐκεῖνα εἶναι γνωστὰ εἰς ἡμᾶς, ὅτι δηλαδὴ πρέπει ὁ φονεὺς καὶ ὁ μοιχὸς νὰ τιμωροῦνται. Ἐάν λοιπὸν ἐπρόκειτο τὰ ἴδια νὰ ἀκούωμεν, ποῖα ἀνάγκη ὑπῆρχε νὰ ἔχωμεν οὐράνιον διδάσκαλον; Διὰ τοῦτο δὲν διδάσκει ἀπλῶς: «Ὁ μοιχὸς νὰ τιμωρῆται, ἀλλ' «ὁ θλέπων μὲ ἀκολάστους ὀφθαλμούς». Προσθέτει δὲ καὶ τοῦ καὶ τότε θὰ τιμωρηθῆ.

Καὶ δὲν ἔγραψε τοὺς νόμους εἰς τριπλεύρους περιστεφομένας πυραμίδας, οὔτε ἔστησε χαλκίνοὺς στήλας καὶ ἐνεχάραξεν ἐκεῖ γράμματα, ἀλλὰ ἔδωκε χάριν ἡμῶν ψυχὰς δέδωκε, τοὺς Ἀποστόλους καὶ εἰς τὰς διανοίας ἐκείνων διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔχει γράψει τὰ γράμματα αὐτά. Ταῦτα τὰ γράμματα εὐλόγως ἡμεῖς ἐρμηνεύομεν πρὸς ὑμᾶς: διότι ἐάν τοῦτο, δηλαδὴ ἡ ἐρμηνεία τοῦ νόμου, ἦτο ἐπιτροπετὸν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὥστε οὐδεὶς νὰ προφασίζεται ἄγνοιαν, πολὺ περισσότερον εἰς ἡμᾶς.

Ἐάν δὲ κάποιος προφασίζεται λέγων: «Δὲν ἀκούω, ἄρα δὲν ἔχω κρίμα», ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς προ-

φάσεως ἰδιαίτερος τιμωρεῖται: διότι ἐάν οὐδεὶς εἶδῃσκε, ἦτο δυνατόν νὰ ἐπροφασίζετο τοιαῦτα ἐφ' ὅσον ὁμως ὑπάρχει ὁ διδάσκων, δὲν εἶναι δυνατόν. Πρόσεξε λοιπὸν τοῦλάχιστον τοὺς Ἰουδαίους πῶς δὲν τοὺς συγχωρεῖ λέγων: «Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον»²⁰: καὶ πάλιν ὁ Παῦλος: «Ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; Κάθε ἄλλο εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν»²¹. Διότι πράγματι τότε δίδεται συγχώρησις, ὅταν δὲν ὑπάρχει ὁ διδάσκαλος, ὅταν ὁμως ὁ διδάσκαλος κάθεται ὡς σκοπὸς καὶ ἔχη αὐτὸ τὸ ἔργον, καθόλου δὲν ὑπάρχει συγχώρησις: μᾶλλον δὲ ὁ Χριστὸς δὲν ἤθελε νὰ ἀποβλέπωμεν μόνον εἰς ἐκείνας τὰς στήλας, δηλαδὴ εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι νὰ εἰμῶθα στήλαι.

Ἐπειδὴ ὁμως κατεστήσαμεν ἑαυτοὺς ἀναξίους τῶν γραμμάτων τούτων, τοῦλάχιστον εἰς ἐκείνας ἅς προσέξωμεν: διότι ὅπως ἀκριβῶς αἱ στήλαι μὲ ἄλλους ἀπειλοῦν, αὐταὶ δὲ δὲν εἶναι ὑπεύθυνοι, ὅπως ἀκριβῶς οὔτε οἱ νόμοι, οὕτω καὶ οἱ μακάριοι Ἀπόστολοι.

Καὶ πρόσεξε: ἡ στήλη αὕτη δὲν ἐστάθη εἰς ἓνα τόπον μόνον, ἀλλὰ πανταχοῦ διδάσκει τὰ γράμματα. Καὶ ἂν ἀκόμη εἰς τοὺς Ἰνδοὺς ταξιδεύσης, θὰ ἀκούσης αὐτὰ: καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς γῆς, οὐδεὶς ὑπάρχει ποῦ νὰ μὴ ἔχη διδαχθῆ, ἐκτός καὶ ἂν ὁ ἴδιος ἐπέδειξεν ἀδιαφορίαν.

Μὴ δυσκολεύετε λοιπὸν, ἀλλὰ προσέχετε εἰς τὰ διδασκόμενα, ἵνα δυνηθῆτε νὰ ἔχετε κέρδος ἐκ τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς, καὶ νὰ ἐπιτύχετε τὰ αἰώνια ἀγαθὰ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δόξα, βύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

20. Ἰωάν. 15, 22

21. Ρωμ. 10, 18. καὶ Ψαλμ. 18, 5.

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤ'. (6)

(Πράξ. 2, 29-36)

«Ἄνδρες Ἰσραηλίται, ἀκούσατέ μου τοὺς λόγους τούτους»¹.

α'. Δὲν εἶναι κολακεία ὁ λόγος, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ὠνεΐδισεν αὐτοὺς σφοδρῶς, εἰς τὴν συνέχειαν τοὺς ἀφήνει καὶ ἐνθυμείται τὸν Δαβὶδ εὐκαίρως² καὶ πάλιν ἀπὸ τὸ προσίμιον ἀρχίζει, διὰ νὰ μὴ θορυβηθοῦν. ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ὑπενθυμίση εἰς αὐτοὺς τὸν Ἰησοῦν διὰ τὴ ἀνωτέρω μὲν δὲν θὰ ἔθορυθοῦντο, ὅταν ἤκουον τὰ λόγια τοῦ Προφήτου, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ εὐθέως θὰ δυσηρέσται αὐτούς.

Καὶ δὲν εἶπε: «Πεισθῆτε», ἀλλὰ «ἀκούσατε», πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο ὄχληρόν. Καὶ πρόσεξε διὸ οὐδὲν ἐκ τῶν ὑψηλῶν ἀναφέρει, ἀλλὰ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ πάρα πολὺ ταπεινά. «Ἰησοῦν, λέγει, τὸν Ναζωραῖον». Εὐθέως τὴν πατρίδα ἀναφέρει, ἢ ὅποια ἔθεωρεῖτο διὸ εἶναι εὐτελής. Καὶ οὐδὲν μέγα ἀναφέρει προηγουμένως περὶ αὐτοῦ, οὔτε ὅπως θὰ ἀμίλει κάποιος περὶ Προφήτου.

«Ἰησοῦν, λέγει, τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀποδεδειγμένον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ὑμᾶς». Πρόσεξε ποῖον ἦτο τοῦτο σπουδαῖον, ἢ διδασκαλία διὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπεστάλη³ διὸτι τοῦτο πρότερον καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς προσεπάθει, καὶ ὁ Ἰωάννης, καὶ οἱ Ἀπόστολοι νὰ ἀποκαλύψουν⁴ διὸτι ἄκουε τὸν Ἰωάννην πού λέγει: «Ἐκεῖνός μοι εἶπεν ἔφ' ἂν ἂν ἴθης τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὐτός ἐστιν»² αὐτὸς δὲ ὁ Χριστὸς καὶ μεθ' ὑπερφολῆς πράττει τοῦτο, λέγων: «Ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἦλθον, ἐκεῖνός με ἐπέμψε»³ καὶ πανταχοῦ εἰς τὰς Γραφὰς τοῦτο ἰδιαιτέρως εἶναι τὸ ἐπιδικώμενον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἅγιος οὐτός, ὁ κορυφαῖος τοῦ μακαρίου χοροῦ, ὁ σφόδρα ἀγαπῶν τὸν Χριστόν, ὁ ὀρμητικὸς μαθητὴς, ἐκεῖνός εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύθησαν τὰς κλείς τῶν οὐρανῶν, ὁ δεξάμενος τὴν πνευματικὴν

1. Πράξ. 2' 22.
2. Ἰωάν. 1, 33.
3. Ἰωάν. 7, 29 καὶ 8, 42.

ἀποκάλυψιν, ἀφοῦ συνεκράτησεν αὐτοὺς διὰ τοῦ φόβου καὶ ἀπέδειξεν διὸ μεγάλων πραγμάτων εἶχαν ἀξιώσθῃ καὶ τοὺς ἔκαμε ἀξίους τῆς ἐμπιστοσύνης του, τότε καὶ περὶ ἐκείνου διδάσκει.

«Ὡ! ὁποῖον πρᾶγμα ἐτόλμησε μεταξύ τῶν φονευσάντων νὰ εἴη, διὸ ἀνέστη! Καὶ δὲν λέγει εὐθέως διὸ ἀνέστη, ἀλλ' διὸ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ θὰ ἔλθῃ πρὸς σᾶς. Τοῦτο δὲ εἶναι φανερόν δι' ἐκείνων τὰ ὅποια ἔκαμε. Δὲν λέγει διὸ αὐτὸς ἔκαμε, ἀλλ' διὸ ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ, ἵνα περισσότερο προσελκύσῃ αὐτοὺς διὰ τοῦ μετριάσμου, διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζει αὐτοὺς μάρτυρας, καὶ λέγει: «Ἄνδρα ἀποδεδειγμένον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε».

Ἐπειτα, ἀφοῦ ἤρχισε νὰ ἀναφέρῃ τὸ τόλμημα αὐτῶν τὸ ἐδελυρόν ἐκεῖνο, πρόσεξε πῶς προσπαθεῖ νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὸ ἐγκλημα διὸτι ἂν καὶ ἦτο καθωρισμένον, ὅμως ἦσαν ἀνδροφόνοι. «Τούτον, λέγει, τῇ ὀρισματῆ θουλή καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον λαθόντες, διὰ χειρῶν ἀνόμων προσπήξαντες ἀνείλετε». Σχεδὸν τοὺς αὐτοὺς πρὸς τὸν Ἰωσήφ χρησιμοποιοῦν λόγους, ἐκείνους δηλαδὴ τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Ἰωσήφ ἔλεγε πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς: «Μὴ φοβεῖσθε διὸ ἀπέδοσθέ με· οὐχ ὑμεῖς, ἀλλ' ὁ Θεὸς με ὤδε ἀπέστειλεν»⁴.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἀνέφερον διὸ τοῦτο ἐγένετο διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μὴ δικαιολογηθῶσιν λέγοντες: «Ἄρα καλῶς τοῦτο ἐποίησαμεν, προβληματίζει αὐτοὺς δι' ἐκείνου τὸ ὁποῖον προσέθεσε: «Διὰ χειρῶν ἀνόμων προσπήξαντες ἀνείλετε». Ἐδῶ τὸν Ἰούδα ὁπονεῖ συγχρόνως δὲ ἀποδεικνύει εἰς αὐτοὺς διὸ δὲν ἦτο εἰς τὴν δυνάμιν τῶν, ἔαν καὶ αὐτὸς δὲν ἐβοήθει καὶ ἔαν δὲν παρέδιδεν ὁ Θεὸς αὐτόν διὸ τοῦτο σημαίνει τὸ «ἐκδοτον». Τοιοῦτοτρόπως ἔβλῃ τὸ ἐγκλημα τὸ μετέθεσεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰούδα, ὁ ὁποῖος τὸν εἶχε παραδώσει διὸ αὐτὸς παρέδωκεν αὐτόν διὰ τοῦ φιλήματος. Ἡ λοιπὸν περὶ τούτου λέγει τὸ «διὰ χειρῶν ἀνόμων» ἢ περὶ τῶν στρατιωτῶν, δηλῶν διὸ «οὐδὲ ἀπλῶς ἀνείλετε», ἀλλὰ «διὰ τῶν ἀνόμων ἀνδρῶν».

4. Γεν. 45, 5.

Καί πρόσεξε πῶς πανταχοῦ προσπαθοῦν νά ὁμολογηθῆ πρότερον τὸ πάθος. Τὰ δὲ τῆς ἀναστάσεως, ἐπειδὴ ἦτο γεγονός μέγα, πρὸς τὸ παρὸν συσκιάζει, καὶ οὕτω πῶς τοποθετεῖ αὐτὸ εἰς τὸ μέσον· διότι ἐκεῖνα μὲν εἶχον ὁμολογηθῆ, δηλαδὴ ὁ σταυρὸς καὶ ὁ θάνατος, ἡ δὲ ἀνάστασις ἀκόμη· διὰ τοῦτο καὶ ὑπερον περὶ ταύτης ὁμιλεῖ, προσθέτων: «Ὁν ὁ Θεὸς ἀνέστης, λύσας τὰς ὠδύνας τοῦ θανάτου, καθὸτι οὐκ ἦν δυνατόν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ», Ἐνταῦθα κατὰ μέγα καὶ ὑψηλὸν ὑψηλῆθ'· διότι τὸ «οὐκ ἦν δυνατόν», φανερώνει καὶ αὐτὸν τὸν δίδόντα νὰ ἐξουσιάζῃ, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς ἐκινδύνευσε μὲ τὸ νὰ κατέχῃ αὐτὸν ὁ θάνατος, καὶ τὰ φοβερά ὑπέφερε (διότι ὠδύνα θανάτου ἡ Γραφὴ τὸν κίνδυνον πανταχοῦ γνωρίζει νὰ ἀνομάζῃ), καὶ ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἀνέστη, ὡς οὐδέποτε πάλιν νὰ ἀποθάνῃ. Ἡ δὲ τῆς φράσεως: «Καθὸτι οὐκ ἦν δυνατόν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ», ταῦτο θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἡ ἀνάστασις δὲν ἔγινε κοινὴ διὰ τοὺς ἄλλους.

Ἐπειτα, πρὶν ἐννοήσουν κατὰ, παρεισήγαγεν εἰς αὐτοὺς τὸν Δαβὶδ, ὁ ὁποῖος ἀναιρεῖ πάντα λογισμὸν ἀνθρώπινον. «Δαβὶδ γάρ, φησὶ, λέγει εἰς αὐτόν». Καὶ πρόσεξε πάλιν πῶς ἡ μαρτυρία εἶναι ἀσημάντος· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἀναθεν αὐτὴν ἀνέλασεν ἐκ τῶν πλεον ἀσημάντων, διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων πού προξενοῦν λύπην. «Προωρώμην, λέγει, τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ»· ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδου»⁵.

Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὴν προφητικὴν μαρτυρίαν, προσθέτει: «Ἄνδρες ἀδελφοί» (ὅταν πρόκειται νὰ διδάξῃ κατὰ σπουδαῖον, ταύτην τὴν προσφώνησιν χρησιμοποιοῖ, διεγείρων αὐτῶν τὴν προσοχὴν καὶ ἐρχόμενος πλησίον αὐτῶν δι' αὐτῆς), «ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβὶδ». Πολλὴ εἶναι ἡ τοπεινοφροσύνη· ὅπου δὲν θλάπτει, συγκραταθεῖναι.

Διὰ τοῦτο θεθαίως καὶ δὲν εἶπεν ὅτι ταῦτα περὶ τοῦ Χριστοῦ ἔχουν λεχθῆ, οὐδὲ περὶ τοῦ Δαβὶδ· καὶ τοῦτο εἶναι πάρα πολὺ συνετὸν, διὰ τῆς παλλῆς περὶ τὸν μακάριον Δαβὶδ τιμῆς προκαλῶν αἰσθήματα ἐν-

5. Ψαλμ. 15, 8.

τροπῆς εἰς αὐτοὺς, καὶ περὶ τοῦ ὁμολογημένου καὶ ὡς τολμηροῦ νομιζομένου νὰ εἰπωθῆ, παρακαλῶν αὐτοὺς ὅτι ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐγκωμιάζει ἡρέμα. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν λέγει ἀπλῶς «περὶ τοῦ Δαβὶδ», ἀλλὰ «περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη». Δὲν λέγει: «Καὶ οὐκ ἀνέστη», ἀλλὰ διαφόρως, κατ' εὐθειαν τὸ αὐτὸ παριστῶν, καὶ λέγων: «Καὶ τὸ μῆμα αὐτοῦ ἐστίν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης».

Ἐπειτα, ἀφοῦ προητοίμασεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπέδωκε, καὶ πάλιν δὲν ἀνέφερεν ἀμέσως τὸν Χριστόν, ἀλλὰ πάλιν μετ' ἐγκωμίων τὰ τοῦ Δαβὶδ: «Προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς ὅτι ὄρκω ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεός».

6. Ταῦτα δὲ λέγει, ὥστε, τοῦλάχιστον ἕνεκα τῆς τιμῆς πρὸς ἐκεῖνον καὶ πρὸς τὸ γένος αὐτοῦ, νὰ δεχθοῦν τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς ἀναστάσεως· ἐάν δὲ δὲν ἐδέχοντο ταύτην, τοῦτο θὰ ἰσοδυναμεῖ καὶ μὲ προσβολὴν τῆς προφητείας καὶ μὲ στερῆσιν τῆς τιμῆς πρὸς αὐτοὺς.

«Καὶ εἰδὼς, λέγει, ὅτι ὄρκω ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεός». Δὲν εἶπεν: «Ἐπηγγεῖλατο» ἀπλῶς, ἀλλὰ, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἦτο περισσότερο, «ὄρκω ὤμοσεν». «Ἐκ καρποῦ τῆς σφύρας αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν Χριστόν, καθίσει ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ». Πρόσεξε πῶς πάλιν τὸ ὑψηλὸν ὑψηλῆθ'· διότι ἐπειδὴ διὰ τῶν λόγων καταπεράδυνεν αὐτοὺς, ἔχων τὴν θάρρος παρενέβαλε τοὺς λόγους τούτους τοῦ Προφήτου, καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως διδάσκει.

«Ὅτι οὔτε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐγκατελείφθη εἰς ἄδου, οὔτε ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν». Τοῦτο πάλιν εἶναι θαυμαστόν, διότι φανερώνει ὅτι ἡ ἀνάστασις δὲν εἶναι ὅμοια τῶν ἄλλων. Διότι ἐκράτησε μὲν αὐτὸν, ἀλλὰ δὲν ἐπραγματοποίησε τότε ὁ θάνατος τὸ ἔργον αὐτοῦ τῆς φθοράς.

Καὶ τὸ μὲν ἀμάρτημα τῆς σταυρώσεως ἀνέφερε μὲν ἀλλ' οὐχὶ εὐθέως, τὴν τιμωρίαν ὁμοῦ δὲν προσέθεσε· ἀλλ' ὅτι μὲν ἐφόνευσαν ἐφανέρωσε, εἰς τὴν συνέχειαν δὲ ἔργεται ἐπὶ τὸ σημεῖον τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁμοῦ ἀποδειχθῆ ὅτι ὁ φονευθεὶς εἶναι δίκαιος καὶ φίλος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη παρασιωπήσῃ τὴν τιμωρίαν, μάλλον θὰ σὲ ἐνοχοποιήσῃ ἐκεῖνος πού ἡμάρτησε. Ὅλα λοιπὸν τὰ ἀποδίδει εἰς τὸν Πατέρα, ὥστε νὰ δεχθοῦν τὰ διδασκόμενα.

«Ἐπειτα προσθέτει ἀπὸ τὴν προφητείαν τὸ «τοῦ δυνατῶν». Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν πάλιν τὰ ἀνωτέρω λεγθέντα». Ἰησοῦν, λέγει, τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀποδεδειγμένον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ὑμᾶς· δηλαδή, ὄχι ἀμφισβητούμενον, ἀλλ' ἀποδεδειγμένον διὰ τῶν ἔργων. Οὕτω καὶ ὁ Νικόδημος ἔλεγε: «Τὰ σημεῖα ταῦτα οὐδεὶς δύναται ποιεῖν, ἢ σὺ ποιεῖς»⁶. «Δυνάμεσι, λέγει, καὶ τέρασιν καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν». Ὡστε ὄχι κρυφίως, ἀφοῦ ἐν μέσῳ.

Πρῶτον ἀρχίζει ἀπὸ τὰ γνωστά εἰς ἐκείνους, καὶ τότε ἔρχεται εἰς τὰ ἀγνωστά λέγων ἔπειτα «τῆ τοῦ Θεοῦ δουλή», φανεράναι ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν αὐτοί, καὶ ὅτι τὸ γενόμενον ἦτο τι σοφὸν καὶ οἰκονομία, ἀφοῦ θεοαίως ἦτο παρὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ ἐνοχλητικὸν ταχέως παρήλαθε· διότι ἡ προσπάθεια αὐτῶν ἦτο πανταχοῦ νὰ δείξουν ὅτι ἀπέθανε. Καὶ ἂν οὐκ ἀνηθήτε, λέγει, ἐκεῖνοι θά φανερώσουσιν. Ὁ δὲ παρέχων ἐνοχλήσεις εἰς τὸν θάνατον, πολὺ περισσότερον εἰς τοὺς σταυρώσαντας· ἀλλ' οὐδὲν λέγει τοιοῦτον, ὅτι «ἠδύνατο νὰ σᾶς ἐξαφανίσῃ», ἀλλ' ἀπλῶς μόνον ἐφανέρωσεν.

Πρῶτον δὲ πληροφοροῦμεθα καὶ ἡμεῖς διὰ τῶν λεγθέντων τί σημαίνει ἡ ἐξουσία τοῦ θανάτου· διότι ὁ κινδυνεύων δὲν ἐξουσιάζει τὸ ἐξουσιάζομενον, οὔτε θρῆν, ἀλλὰ πάσχει, καὶ διάζεται νὰ τὸ ἀπορρίψῃ. Καὶ καλῶς εἶπε: «Δαυὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν», διὰ νὰ μὴ νομίσησιν ὅτι τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν Προφήτην.

Βλέπεις πῶς ἐρμηνεύει εἰς τὸ ἔξῃς τὴν προφητείαν, καὶ ὀλοφάνερρον παραθέτει, δηλῶν πῶς ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ; διότι ἡ κατὰ Πνεῦμα βασιλεία ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. Πρόσεξε πῶς μετὰ τῆς ἀναστάσεως καὶ τὴν βασιλείαν ἐφανέρωσεν ἐν τῇ ἀναστάσει.

Δεικνύει ὅτι ἀνάγκην εἶχεν ὁ Προφήτης, διότι ἡ προφητεία περὶ αὐτοῦ ἦτο. Διατί δὲν εἶπε «περὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ», ἀλλὰ «περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ»; Σπουδαῖον ἦτο αὐτό.

Πῶς δὲ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ θρόνου; Μὲ τὸ νὰ θαιλεῦσιν εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ἐὰν δὲ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, πολὺ περισσότερον εἰς τοὺς σταυρώσαντας αὐτόν.

6. Ἰωάν. 3, 2.

«Οὐ γὰρ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε, λέγει, διαφθοράν». Τοῦτο μὲν φαίνεται ὅτι εἶναι μικρότερον τῆς ἀναστάσεως, πλὴν ὅμως εἶναι τὸ ἴδιον.

«Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός». Πρόσεξε πῶς δὲν ὀνομάζει αὐτὸν μὲ ἄλλον τρόπον. «Οὐ πάντες ἡμεῖς ἔσμεν μάρτυρες. Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθείς». Πάλιν πρὸς τὸν Πατέρα καταφεύγει, καίτοι θεοαίως ἦτο ἀρκετὸν νὰ εἴπῃ τὸ πρότερον ἀλλὰ γνωρίζει πόσον εἶναι τοῦτο.

Ἐξὼ καὶ περὶ τῆς ἀναλήψεως ὑπνήχησεν, καὶ ὅτι εἰς τοὺς οὐρανοὺς εὐρίσκειται, ἀλλὰ δὲν λέγει τοῦτο φανερώς.

«Τὴν τε ἐπαγγελίαν, λέγει, τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου λαθῶν». Πρόσεξε πῶς ἀρχίζων μὲν δὲν εἶπεν ὅτι ὁ ἴδιος ἔχει στείλει αὐτό, ἀλλὰ ὁ Πατήρ, ἐπειδὴ δὲ ἔκαμε λόγον περὶ τῶν σημείων αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν πραγθέντων ἐναντίον αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως ἐδίδοξε, λαμβάνων θάρρος εἰς τὴν συνέχειαν εἰσάγει καὶ τὴν περὶ αὐτῶν διδασχὴν, πάλιν αὐτοὺς παρουσιάζων ὡς μάρτυρας δι' ἐκάστης τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς μὲν ἀναστάσεως συνεχῶς μνημονεύει, τοῦ δὲ τολμήματος αὐτῶν ἅπασι, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλήσῃ.

«Τὴν τε ἐπαγγελίαν, λέγει, τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου λαθῶν». Τοῦτο πάλιν εἶναι σπουδαῖον. Νομίζω δὲ ὅτι τῶρα ἐπαγγελίαν ὀνομάζει τὴν πρὸ τοῦ πάθους. Πρόσεξε πῶς ἤδη ὀλοκλήρως τὸ ἀναφέρει εἰς ἐκείνον ἀπεργαζόμενος αὐτὸ σπουδαῖον κατὰ τρόπον ἀπαρτήρητον· διότι εἰάν αὐτὸς ἐξέχεε, ἄρα περὶ αὐτοῦ ὁ Προφήτης, ἔχει διηγήσει ἀνωτέρω: «Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου, καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω»⁷.

Πρόσεξε ὅποια πράγματα εἰσάγει κεκρυμμένως ὧν. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἦτο μέγα, πάλιν αὐτὸ συσκιάζει διὰ τῆς λήψεως παρὰ τοῦ Πατρός. Ἄνεφερε τὰ λαθόντα γῶραν ἀγαθὰ, τὰ σημεῖα· ἀνέφερεν ὅτι εἶναι θαυμάσιον· ὅτι εἰς αὐτοὺς ἦλθεν· ἀνέφερεν ὅτι αὐτὸς δίδει τὸ Πνεῦμα.

7. Πράξ. 2, 17, 18, 19.

Διότι όσα και άν διδάξη κάποιος, τυχαίως τά αναφέρει, άν δέν τελειώσει εις τό συμφέρον συμπέρασμα. Όπως κάμνει και ό Ίωάννης, λέγων, «οδός ύμάς θαπτίσει έν Πνεύματι άγιώ»⁸.

Καί φανερώνει ότι ό σταυρός όχι μόνον δέν ήλάττωσεν αυτόν, αλλά και λαμπρότερον απέδειξε, εάν θεθείως εις την παλαιάν μέν εποχήν ό Θεός ύπέσχετο εις αυτόν, τότε όμως έβόκεν. Ή έπαγγελίαν, λέγει, την όποιαν εις ήμάς ύπεσχεθή. Ούτω προεγνώριζεν ότι θά γίνη, και μετά τόν σταυρόν έχάρισεν εις ήμάς μεγαλύτερα.

Καί «έξέχεε», λέγει. Έδω τό αξίωμα φανερώνει και ότι όχι άπλώς, αλλά μετά άφθονίας. Διά τούτο και αυτό τούτο κάμνων φανερόν, προσθέτει τά έξής: Διότι εις την συνέχειαν μετά θάρρους ύστερα από την δόσιν του Πνεύματος, και περί τής αναλήψεως εις τούς ούρανούς διδάσκει και όχι άπλώς, αλλά πάλιν τόν μάρτυρα παρεμβάλλων, και εκείνου μνημονεύων, περί του όποιου ό Χριστός ειπεν: «Ού γάρ Δαβίδ ανέθη, λέγει, εις τούς ούρανούς».

γ' Έδω δέν δημηγορεί πλέον μετά συστολής, διότι απέκτησε τό θάρρος που έδημιουργήθη από τά λεχθέντα, ούτε λέγει: «Εξόν ειπείν» ούτε άλλα τοιαύτα λέγει δέ φανερώς: «Είπεν ό Κύριος τώ Κυρίω μου: Κάθου έκ δεξιών μου, έως άν θώ τούς έχθρούς σου ύποπόδιον τών ποδών σου»⁹. Έάν δέ είναι Κύριος του Δαβίδ, πολύ περισσότερο αυτόν.

«Κάθου έκ δεξιών μου». Τό πάλιν ένταύθα ειπεν, «Έως άν θώ τούς έχθρούς σου ύποπόδιον τών ποδών σου». Ένταύθα και φόβον επέφερε μέγαν, όπως εις την άρχήν έδειξε, όπως τούς φίλους προκαλεί, όπως τούς έχθρούς. Και πάλιν την κράτησιν, ίνα μη άπιστήται, εις τόν Πατέρα άναστέλει.

Έπειδή λοιπόν σπουδαία πράγματα ανέφερε, πάλιν εις τά άσήμενα καταβιβάζει τόν λόγον. «Άσφαλώς ούν γινωσκέτω, λέγει, πός οικος Ίσραήλ» δηλαδή, «μη άμφισβητείτε, μηδέ άμφισβόλλετε». Έπειτα και επιτακτικώς εις την συνέχειαν: «Ότι και Κύριον αυτόν

8. Μάρκ. 1, 8
9. Ψαλμ. 109, 1.

και Χριστόν ό Θεός έποίησε». Τούτο από του Δαβίδ και από του Ψαλμού ένεθυμήθη, διότι έπρεπε να ειπή: «Άσφαλώς ούν γινωσκέτω πός οικος Ίσραήλ ότι έκ δεξιών κάθεται», πράγμα τό όποιον ήτο σπουδαίον άφοϋ λοιπόν άφησε τούτο, άλλο προσθέτει που είναι πολύ ταπεινότερον, ειπών: «Έποίησε», δηλαδή «κατέστησεν».

Όστε έδω ούδέν λέγει περί μεταδόσεως τής ούσίας, αλλά τό πάλιν εις τούτο αναφέρεται. «Τούτον τόν Ίησούν, ον ύμεις έσταυρώσατε». Καλώς έδω κατέληξεν, αφυπνίζων την διάνοιαν αυτόν διότι έπειδή έδειξε πόσον μέγα είναι, τότε λοιπόν και τό τόλμημα απέκάλυψε, ώστε μεγαλύτερον να τό δείξη και διά του φόβου να τούς κερδήση, διότι οι άνθρωποι δέν κείθονται καθ' όμοιον τρόπον διά τών εδεργείων, όπως σαρφορίζονται διά του φόβου. Οι σπουδαίοι όμως και μεγάλοι και του Θεού φίλοι ούδένος έκ τούτων έχουν ανάγκη όπως πχ. ήτο ό Παύλος, διότι δέν έκαμνε λόγον ούτε περί θουσιείας, ούτε περί γενένης.

Τούτο σημαίνει να αγαπάς τόν Χριστόν, τούτο να μη είσαι μισθωτός, ούτε να διευθύνης έπιχειρήσιν και μικροεμπόριον, άλλ' όντως να είσαι ενάρετος και δylan να τό κάμνης έπειδή είσαι φίλος του Θεού¹⁰! Πόσων

8α. Περ' τής αληθείας, την όποιαν τονίζει ένταύθα ό ιερός πατήρ, ότι θελήσθ ό γνήσιος Χριστιανός περβαχεί εις τό θέλημα του Θεού, μόνον εξ άνάγκης προς Αυτόν και όχι ίσοτελώς, θέλετο την Εισαγωγήν εις την Όμιλίαν του Μ. Βασιλείου «Εις Γόργιον τόν Μάρτυρα» Τόμος 12 της πορούσης Σειράς, σ. 74. ως και την Εισαγωγήν εις την Όμιλίαν «Εις τούς Άγίους Τεσσαράκοντα Μάρτυρας» εις τόν ίδιον τόμον σελίς 88.

Εις τό άνωτέρω δυνάμεθα να προσθέσωμεν, ότι ό άναγεννηθείς έν Χριστώ πιστός, ό όποσών τόν πολυών άνθρωπον «ούν τοίς παθήμασιν αύτου και τοίς έπιθυμίαις» (Γαλ. 5, 24) «καί ένδυσόμενος τόν νέον» (Κολ. 3, 10), «ό έγκεντρισθείς εις την καλλιεσίαν» (Ρωμ. 11, 24) είναι πλέον έκ φύσεως χριστός και τό αγαθό έργο είναι ή φυσιολογική κερσοφορία αυτού, όπως οι ήμεροι καρποι εις τά ήμερα δένδρα. Δέν είναι έτερόνομος ή Χριστιανική ήθική, αλλά «ό Χριστός είναι ή ζωή του πιστού» (Κολ. 3, 4), όπως είναι διατεθειμένος να πράττει τό αγαθόν άνεπισσώθως, όπως άνεπισσώθως άναπνέει και εη. Ίσως και ή έπορρία τών δικαίων κατά την παραβολήν της Μελλοσίσης Κρίσεως «Κύριε τότε σε είδομεν πεινώντα και έθροόμενον, ή διψώντα και άποσιόσασιν...» (Ματθ. 25, 37 κ. έξ.) δέν είναι άσχετος με την έν λόγω άληθειαν (Πρβλ. επί πλέον και Ρωμ. 9, 3).

Έν συμπέρασματι ό Χριστιανός πράττει τό καλόν, διότι είναι καλόν και άποφύγει τό κακόν, διότι είναι κακόν. Δέν σκέπτεται την μορβήν ή την τιμωρίαν έμνέσεται μόνον από την ούρανην του Χριστού.

δακρῶν λοιπὸν εἰμεθα ἀξιοί, ὅταν τοσοῦτον μέτρον ὀφείλουτες, μὴδὲ ὡς μικρότεροι ἐπιδιώκωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Τόσαυτα ὑπόσχεται εἰς ἡμᾶς, καὶ οὐδὲ τοιοῦτοτρόπως ἀκούομεν; Τί θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἴσον ταύτης τῆς ἐσχθρας;

Ἄν καὶ θεοσίως οἱ περὶ τὰ χρήματα μετὰ μακίρας ἀσχολούμενοι, καὶ ἂν ἀκόμη συναντήσουν ἐχθρούς, δούλους, σφόδρα ἐχθρικούς, ἐντελῶς κακοὺς, καὶ μόνον ἂν προσδοκῆσουν ὅτι χρήματα μέσω αὐτῶν θὰ δυνηθῶν νὰ ἀποκτήσουν, ἅλα τὰ κάμνουν, καὶ κολακεύουν, καὶ περιποιούνται, καὶ δοῦλοι γίνονται, καὶ νομίζουν ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἀπὸ θλους σεθαστότεροι, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ λάθουν κάτι παρ' αὐτῶν διότι ἡ προσδοκία τῶν χρημάτων δὲν ἀφήνει αὐτοὺς νὰ ἐνοήσουν οὐδὲν ἐκ τούτων. Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲ δι' αὐτοὺς δὲν ἀξίζει τόσα χρήματα, μᾶλλον δὲ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον μέρος τῶν χρημάτων, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ὁ ὑποσχόμενος αὐτῇ δὲν εἶναι ὁ τυχῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας ὁ ἀσυγκρίτως μεγαλύτερος.

Ὅταν δὲ καὶ τὸ ὑποσχόμενον εἶναι ἡ βασιλεία, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ χορηγῶν ταύτην, εἶναι μέγα καὶ αὐτὸ τὸ νὰ λάθῃς παρὰ τοιοῦτου. Τώρα ὅμως τὸ ἴδιον συμβαίνει, ὅπως ἀκριθῶς θὰ καταφρονεῖτο μὲν ἕνας βασιλεὺς, ἂν ἤθελε μεγάλως νὰ εὐεργετήσῃ τοὺς ἑαυτοῦ κληρονόμους καὶ συγγληρονόμους τοῦ υἱοῦ του, ἕνας λήσταρχος δὲ θὰ προσεκυεῖτο παρ' ἡμῶν, ἂν προσκάλει μυρία κακὰ καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τοὺς γονεῖς ἡμῶν, καὶ μυρίων γέμων κακῶν, καὶ κατασχόντας καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, ἕνα μόνον ὄθλον δεΐξας. Δηλαδὴ βασιλείαν ὑπόσχεται ὁ Θεὸς καὶ περιφρονεῖται γέενναν προξενεῖ ὁ διάβολος καὶ τιμᾶται. Ὁὗτος Θεός, ἐκεῖνος διάβολος.

Ἀλλὰ ὡς ἐξετάσωμεν τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ἐντολῶν. Διότι ἂν τίποτε δὲν ὑπῆρχε ἀπὸ αὐτῶν, οὔτε οὐτος μὲν Θεός, ἐκεῖνος δὲ διάβολος, μὴδὲ οὗτος μὲν βασιλείαν, ἐκεῖνος δὲ γέενναν προξενεῖ, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ φύσις τῶν ἐντολῶν δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ πείσῃ κάποιον νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὸν Θεόν; Τί δὲ καὶ ὁ καθεὶς ἐντέλλεται; Ἐκεῖνος τὰ κατασχόνοντα, οὗτος τὰ καθιστῶντα ἡμᾶς ἐνδόξους; ἐκεῖνος τὰ περιβάλλοντα ἡμᾶς μὲ μυρίας συμφοράς καὶ ἀσχημοσύνας, οὗτος τὰ ἔχοντα πολλὴν ἀναψυχὴν καὶ ἐλευθερίαν.

Διότι πρόσεξε. Οὗτος λέγει: «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινός τῆ καρδία, καὶ εὐρήσατε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν»¹⁰, ἐκεῖνος λέγει: «Ἄγριος νὰ εἶσαι, καὶ ἀνήμερος, καὶ δεύθυμος, καὶ ὀργίλος, καὶ θηρίον μᾶλλον, παρὰ ἄνθρωπος».

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν ποῖον εἶναι χρησιμότερον, ποῖον δὲ ὀφελιμώτερον. Ἀλλὰ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐνόησον ὅτι ὁ μὲν εἶναι διάβολος; διότι ἰδιαίτερος, ἂν ἐκεῖνο ἀποδειχθῇ, πάλιν τὰ νικητήρια θὰ εἶναι μεγαλύτερα; διότι δὲν εἶναι κηδεμῶν ἐκεῖνος ποῦ ἐντέλλεται τὰ εὐκόλα, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποῦ ἐντέλλεται τὰ συμφέροντα. Ἐπειδὴ καὶ οἱ πατέρες τὰ δύσκολα διατάσσουν, καὶ οἱ κύριοι πάλιν ὁμοίως εἰς τοὺς δούλους; ἀλλὰ διὰ τοῦτο οἱ μὲν εἶναι πατέρες, οἱ δὲ κύριοι; ἐκεῖνοι ὅμως εἶναι σωματέμποροι καὶ διαφθορεῖς καὶ ἅλα τὰ ἀντίθετα.

Πλὴν ὅτι καὶ εὐχαρίστησις ὑπάρχει ἀπὸ ἐκεῖ εἶναι φανερόν. Διότι εἰς ποῖαν κατάστασιν νομίζεις ὅτι εὐρίσκειται ὁ δεύθυμος, εἰς ποῖαν δὲ ὁ ἀνεξικκακός καὶ πρῶτος; μὴπως ἡ ψυχὴ μὲν αὐτοῦ δὲν ὁμοιάζει μὲ κάποιαν ἐρημίαν πολλὴν ἔχουσαν τὴν ἡσυχίαν, ἡ ψυχὴ δὲ ἐκεῖνου μὴπως δὲν ὁμοιάζει μὲ ἀγοράν καὶ μὲ θόρυβον, ὅπου πολλὴ εἶναι ἡ κραυγὴ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ μὲ καμῆλους καὶ ἡμιόνους καὶ θύους, ποῦ φωνάζουν πολὺ πρὸς τοὺς προσερχομένους, ὥστε νὰ μὴ καταπατηθῶν; μὴπως δὲν εἶναι ὁμοία πάλιν τοῦ τοιοῦτου ἡ ψυχὴ μὲ τὸ κέντρον τῶν πόλεων, ὅπου τώρα μὲν ἀπὸ ἐδῶ τῶν νομισματοκόπων, τώρα δὲ ἀπὸ ἐκεῖ τῶν χαλκουργῶν ὁ θόρυθος πολὺς γίνεται, καὶ οἱ μὲν προσβάλλουν, οἱ δὲ προσβάλλονται;

Ἀλλὰ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, τοῦ ἀνεξικκακοῦ, ὁμοιάζει μὲ κάποιαν κορυφὴν ὄρους, ὅπου πνέει λεπτὴ ἡ αὔρα, ποῦ δέχεται δὲ τὰς ἡλιακὰς ἀκτίνας καθαρὰς, ποῦ προχέει διαυγῆ τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν, καὶ ποῦ προσβάλλει πολλὰς τὰς χάριτας τῶν ἀνθῶν, ὁμοίως καὶ τῶν λιθασίων καὶ κήπων τῆς ἀνοίξεως, καὶ μὲ φυτὰ καὶ ἀνθη θαλερὰ ὁμοιάζει καὶ μὲ τρεχοῦμενα ὕδατα; ἂν δὲ καὶ κάποιος ἤχος ἀκουσθῇ, θὰ εἶναι μελωδικός καὶ πολλὴν θὰ παρέχῃ τὴν εὐχαρίστησιν εἰς τοὺς ἀκούοντας. Διότι ἡ ὠδικὰ πτηνὰ ἐπικάθηται εἰς τὰ ἄκρα τῶν

10. Ματθ. 11, 29.

δένδρων εις τὰ φύλλα, καὶ τζιτζίκες, καὶ ἀηδόνες, καὶ χειλιόδους, ὡς ἀπὸ συμφώνου μίαν μουσικὴν ἀποτελοῦν· ἢ ὁ ζέφυρος, ἡρέμα πνέων εἰς τὰ φύλλα τῶν δένδρων, τὰ κωνοφόρα καὶ τοὺς κύκνους μιμεῖται· ἢ λιθάδιον, ἐμφανίζον ρόδα καὶ κρίνα, ποὺ ἔχουν κλίαιν τὸ ἔν πρὸς τὸ ἄλλο καὶ μὲ χρώμα κυανοῦν, ὅπως ἀκριθῶς πέλαγος κυανοῦν μὲ ἡρέμα κύματα. Μᾶλλον δὲ πολλάς εἰκόνας εἶναι δυνατὸν νὰ εὔρη κανεῖς. Διότι ὅταν μὲν εἰς τὰ ρόδα κάποιος κυττάῃ, τὸ οὐράνιον τόξον νομίζει ὅτι θάλει· ὅταν δὲ εἰς τὰ ἴα, νομίζει ὅτι θάλει θάλασσαν ποὺ κυματίζει· ὅταν δὲ εἰς τὰ κρίνα, τὸν οὐρανόν. Τότε δὲ ὁ τοιοῦτος ὄχι μόνον διὰ τῆς θέας, οὕτε διὰ τῆς ὄψεως θὰ εὐχαριστήται, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ σώματος. Διότι ἐκεῖνον καὶ τὸν ἀνακουφίζει μᾶλλον, καὶ τὸν κάμνει νὰ ἀναπνέῃ, ὥστε νὰ νομίζῃ ὅτι εἰς τὸν οὐρανὸν μᾶλλον εὐρίσκεται, παρὰ εἰς τὴν γῆν.

δ'. Ὑπάρχει καὶ κάποια ἄλλη μελωδία, ὅταν τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ἀφ' ἑαυτοῦ κινούμενον καὶ κατερχόμενον διὰ χαραδρῶν, καὶ εἰς τὰς ὑποκάτω αὐτοῦ ψηφίδας ἡρέμως ἐν συνεχείᾳ θορυβοῦν μὲ ἡσυχον κτύπον, οὕτως διὰ τῆς εὐχαριστήσεως τῆς ἀκοῆς χαλαρώνει τὰ μέλη ἡμῶν, ὥστε καὶ ταχέως νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸν ἀναπαύοντα τὰ μέλη ὕπνον.

Μετ' εὐχαριστήσεως ἠκροάσθητε τῆς διηγήσεως· ἴσως καὶ ἔχετε γίνεῃ ἐρασταὶ τῆς ἐρημίας. Ἀλλὰ τῆς ἐρημίας ταύτης πολὺ περισσότερον εὐχάριστος εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ μακροθύμου· διότι κατεπίασθημεν μὲ αὐτὴν τὴν εἰκόνα, ὄχι διὰ νὰ περιγράψωμεν ἐν λιθάδιον, οὕτε διὰ νὰ ἐπιβεβῶμεν καλλιπέριαν τοῦ λόγου, ἀλλὰ διὰ τῆς περιγραφῆς, ἀφοῦ ἴδωμεν πόση εἶναι ἡ εὐχαριστήσις τῶν μακροθύμων, καὶ ὅτι συναναστρεφόμενος κάποιος μὲ ἄνδρα μακροθύμον περισσότερον θὰ ἠδύνατο νὰ εὐχαριστήθῃ καὶ νὰ ὠφελῆθῃ, παρὰ ἐπισκεφθεὶς καὶ παρεμείνας εἰς τοιαύτας τοποθεσίας, τούτους νὰ προσπαθῆτε νὰ μιμῆσθε. Διότι ὅταν ἀπὸ ταύτης τῆς ψυχῆς δὲν ἐξέρχεται ἄνεμος σφοδρῶς, ἀλλὰ λόγοι ἡμεροὶ καὶ πράσι, καὶ ὄντως εἰκονίζοντες ἐκεῖνο τὸ ἡρεμον τοῦ ζεφύρου, καὶ συμβουλαί, ποὺ δὲν ἔχουν καμμίαν ἀλαζονείαν, ποὺ μιμοῦνται δὲ τὰ πτη-

νὰ τὰ ὠδικά, πῶς δὲν εἶναι τοῦτο καλύτερον; Διότι ἡ αὔρα τοῦ λόγου δὲν προσπίπτει εἰς σῶμα ἀλλὰ ψυχὰς ἀνακουφίζει.

Ὅτε ὁ ἱατρὸς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν πυρετὸν ἓνα πυρέσσοντα ἄνθρωπον δι' οἰασθήποτε προσπαθείας τόσον ταχέως, ὅσον ὁ μακροθύμος ἄνθρωπος θὰ ἠδύνατο, ἀφοῦ παραλόθῃ ἓνα ὄργιλον καὶ καιόμενον ὑπὸ τῆς ὄργης, νὰ τὸν ὑποοίῃ διὰ τῆς αὔρας τῶν ἰδικῶν τοῦ λόγου. Καὶ διατὶ ἀναφέρω ἱατρὸν; Ὅτε ἰσθῆρος κόκκινος ἐκ τοῦ πυρός καὶ βυθίζομενος εἰς τὸ ὕδωρ τόσον ταχέως ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν θέρμην, ὅσον ὄργιλος ἄνθρωπος ἐμπεσὼν εἰς μακροθύμον ψυχὴν.

Ὅπως ἀκριθῶς ἄνω εἰς τὴν ἀγοράν, ἐὰν εἰσελθὼν ὠδικὰ πτηνὰ, καὶ φλυαρία νομίζον ὅτι εἶναι, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ αἱ ἡμέτεροι διδασκαλαί, εἰς ψυχὰς δευθύμους ἐμπίπτουσαι. Ἄρα γλυκύτερα εἶναι ἡ ἐπιείκεια ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ τὴν θρασυτητα. Καὶ ὄχι μόνον διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διότι τὸ μὲν ὁ διάβολος, τὸ δὲ ὁ Θεὸς διέταξε.

Βλέπετε ὅτι δὲν ἀνέφερα χωρὶς λόγον ὅτι ἐὰν καὶ ὁ διάβολος καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἦσαν οἱ προστάσσοντες, αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ παραγγέλματα ἦσαν ἱκανὰ ἀπὸ μόνα τῶν νὰ μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τῆς ὄργης· διότι ὁ μὲν μακροθύμος καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἶναι εὐχάριστος, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ὠφέλιμος, ὁ δὲ δευθύμος καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἶναι ἀηδής, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους θαλαερός. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε περισσότερον δυσάρεστον ἀπὸ ἄνθρωπον ὄργιζόμενον, τίποτε περισσότερον ἐνοχλητικόν, τίποτε περισσότερον δυσβάστακτον, τίποτε ἀσχηρότερον, ὅπως ἀκριθῶς θεοβίως τίποτε περισσότερον εὐχάριστον ἀπὸ τὸν μὴ γνωρίζοντα νὰ ὄργιζεται.

Εἶναι καλύτερον νὰ συγκατοικῆς μὲ θηρίον, παρὰ μὲ ἄνθρωπον τοιοῦτον διότι ἐκεῖνο μὲν, ἐὰν ἀπαξ ἐξημερωθῇ παραμένει ἐξημερωμένον, τοῦτον δὲ ὡσάκις ἀν ἐξημερώσῃ, πάλιν γίνεταί θηρίον, ἐὰν εἰς τοιαύτην συνήθειαν ἀπαξ τὸν ἑαυτὸν τοῦ συνηθίσῃ. Διότι ὅπως ἀκριθῶς ἡ ἡμέρα ἢ ἡλιόλουστος καὶ εὐχάριστος καὶ ἡ κακοκαιρία ἢ γεμάτη ἀπὸ πολλὴν κατῆφειαν, εἶναι διάφορα πράγματα μετὰς τῶν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ὄργιζομένου καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς.

Ἀλλὰ ἄς μὴ ἐξετάζωμεν ἀκόμη τὰ εἰς τοὺς ἄλλους συμβαινόντα θαλαερά, ἀλλὰ τὰ εἰς τοὺς ἑαυτοῦς μας·

καὶ θεαίως καὶ τοῦτο δὲν εἶναι μικρὰ θλάση, τὸ νὰ ἀποβίῃς κάτι κακὸν εἰς ἄλλον· πλὴν ὅμως ἐν πρώτοις τοῦτα ἄς ἐξετάσωμεν: Ποῖος δήμιος τοιοῦτοτρόπως θὰ δυνήθῃ νὰ κατακοματιαίῃ πλευρὰς ἀνθρώπου; Ποῖαι σαυθλαὶ καιόμεναι διεπέρασαν σῶμα ἀνθρώπου; ποῖα τρέλλα τοιοῦτοτρόπως θὰ ἠδύνατο νὰ κάμῃ κάποιον νὰ παραφρονήσῃ, ὅπως ἡ ὄργη καὶ ἡ παραφροσύνη;

Γνωρίζω πολλοὺς οἱ ὅποιοι ἐγέννησαν νόσους ἐκ τῆς ὄργης. Καὶ οἱ φοβεροὶ ἐκ τῶν πυρετῶν ἰδιαίτερας αὐτοὶ εἶναι. Ἐάν δὲ τὸ σῶμα τοιοῦτοτρόπως καταστρέφουν, σκέψου πόσον καταστρέφουν τὴν ψυχὴν. Διότι μὴ νομίσης ὅτι δὲν θλέπεις, ἀλλὰ σκέψου ὅτι, ἐάν τὸ δεχόμενον τὴν κακίαν τοιοῦτοτρόπως θλάπτεται, ἐκεῖνο ποῦ γεννᾷ τὴν κακίαν πόσῃν θλάσῃν εἶναι δυνατόν νὰ δεγθῇ; Πολλοὶ ἔχασαν τοὺς ὀφθαλμούς των, πολλοὶ εἰς βαρυτάτην νόσον κατέπεσον. Ἐκεῖνος ὅμως ποῦ γενναίως ὑπομένει, ὅλα εὐκόλως θὰ τὰ ὑποστῇ.

Ἄλλ' ὅμως καὶ τοιαῦτα ἐνοχλητικὰ διατάσσει, καὶ μισθὸν ἐκ τούτων θέτει εἰς ἡμᾶς τὴν γένησιν. Καὶ διάβολος εἶναι καὶ ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας μας, καὶ ὅμως μᾶλλον εἰς αὐτὸν πειθαρχοῦμεν παρά εἰς τὸν Χριστόν, ποῦ εἶναι Σωτὴρ καὶ εὐεργέτης καὶ ποῦ διδάσκει τοιαῦτα, τὰ ὅποια εἶναι καὶ εὐχαριστότερα καὶ ὠφελιμώτερα καὶ χρησιμώτερα, καὶ τὰ μέγιστα ὠφελούν καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς συναναστρεφόμενους ἡμᾶς.

Οὐδὲν ὑπάρχει χειρότερον τῆς ὄργης, ἀγαπητέ, οὐδὲν τοῦ ἀκαίρου θυμοῦ δὲν χρειάζεται πολλὴν ἀναβολὴν ὅζου εἶναι τὸ πάθος. Πολλάκις καὶ μίαν λέξιν ἐξέθαλε κάποιος ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ὁποίας ἔχει ἀνάγκην ἀλοκλήρου τῆς ζωῆς του· καὶ ἔπραξε κάτι, τὸ ὅποιον ἀνεστάτωσεν ἀλόκληρον τὴν ζωὴν του. Διότι τὸ φοβερὸν τοῦτο εἶναι, ὅτι καὶ εἰς ὀλίγον χρόνον, καὶ διὰ μίαν πράξεωσ, καὶ διὰ μίαν λέξεωσ μόνον, πολλάκις ἐκδιώκει ἡμᾶς ἀπὸ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, καὶ μυρίους πόνους μᾶς ἀφήνει. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ νὰ κάμωμεν τὸ πᾶν, ὥστε νὰ χαλιναγωγῶμε τὸ θηρίον αὐτό.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν περὶ ἐπιεικειᾶς καὶ θυμοῦ, ἐάν δὲ καὶ τὰ ἄλλα κάποιος χρησιμοποίησιν εἰς τὸν λόγον, π.χ. πλεονεξίαν καὶ περιφρόνησιν χρημάτων, ἀσέλγειαν καὶ σωφροσύνην, φθόνον καὶ χρηστότητα, καὶ τὰ

ἐξετάσῃ ἐν ἀντιπαραβολῇ, καὶ ἄλλην ἀκόμη διαφορὰν θὰ γνωρίσῃ.

Εἶθετε πῶς καὶ μόνον ἀπὸ τὰς ἐντολάς ὁ μὲν ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι Θεός, ὁ δὲ ὅτι εἶναι διάβολος; Ἄς πειθαρχῶμεν λοιπὸν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἄς μὴ ρίπτωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς θάραθρα, ἀλλὰ, ἕως ἔθου ὑπάρχει καιρὸς, ἄς καθαρισθῶμεν ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα ποῦ καταστρέφουν τὴν ψυχὴν, ἵνα τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ζ'. (7)

(Πράξ. 2, 37-47)

«Ἀκούσαντες δὲ τοὺς λόγους ταύτους, κατενόησαν τὴν καρδίαν, εἶπον τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους· Τί ποιήσωμεν, ἄδελφοί!».

α'. Βλέπεις πόσον ἀγαθὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἐπιεικεία; Αὕτη περισσότερο ἀπὸ τὴν σφοδρότητα κατανοεῖ τὰς ἡμετέρας καρδίας, καὶ μεγαλυτέραν πληγὴν προξενεῖ. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὁ κτυπὸν εἰς τὰ σκληρὰ σώματα δὲν προξενεῖ τόσον σφοδρὰν τὴν αἰσθησιν, ἂν ὅμως κάποιος μαλάξῃ αὐτὰ προηγουμένως καὶ τὰ καταστήσῃ ἀπαλά, τότε κεντᾷ θαυτότερον, οὕτω λοιπὸν καὶ ἐδῶ, πρότερον πρέπει νὰ καταστήσῃ μαλακὸν καὶ τότε νὰ κεντήσῃ. Δὲν μαλακώνει δὲ ὁ θυμὸς, οὕτε ἡ ὀρμητικὴ κατηγορία, οὕτε αἱ ἐπιπλήξεις, ἀλλ' ἡ ἐπιεικεία διότι ἐκεῖνος μὲν καὶ μεγαλύνει τὴν σκληρυσιν, αὕτη δὲ τὴν ἐξαφανίζει. Ὡστε, ἂν θέλῃς νὰ πλησιαίῃς κάποιον ποῦ ἔχει ἀδικήσει, πρόσφερε τὸν ἑαυτὸν σου εἰς αὐτὸν μετὰ πολλῆς τῆς πραότητος.

Πρόσεξε λοιπὸν καὶ ἐδῶ τί κάμνει. Ὑπενθύμιον εἰς

αυτούς τὰ ἰδικὰ των τολμήματα μετὰ πραότητος καὶ οὐδὲν προσέθεσεν· ἐδίδαξε τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, προσέθεσε τὴν χάριν ποῦ ἀποδεικνύεται διὰ τῶν γεγονότων, καὶ ἔτι περαιτέρω τὸν λόγον ἔφερεν εἰς πέρας. Ἐσεβάσθησαν τὴν ἐπείκειαν τοῦ Πέτρου, διότι πρὸς τοὺς σταυρώσαντας τὸν Δεσπότην αὐτοῦ καὶ ἐναντίον αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας τὸν φόνον, ὡς πατὴρ καὶ διδάσκαλος προστάτης ἐδίδασκεν. Ὅχι ἀπλῶς ἐπέισθησαν, ἀλλὰ κατηγορήσαν τοὺς ἑαυτοῦς των, ἦλθον εἰς ἀσθήσιν τῶν πεπραγμένων· διότι δὲν ἄφησεν εἰς αὐτοὺς τὸν θυμὸν νὰ ὑψωθῇ καὶ νὰ συσκοτήσῃ τὸν νοῦν, ἀλλὰ διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, ἀφοῦ διέλυσε τὴν ἀγανάκτησιν ὡς νὰ ἦτο κάποια πυκνὴ ὁμίχλη, οὕτω παρουσίασεν ἐκεῖνο ποῦ εἶχον τολμήσει.

Καὶ διότι οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα: Ὅταν εἰπώμεν ἡμεῖς ὅτι ἠδικήθημεν, ἐκεῖνοι προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν ὅτι δὲν ἠδικήθησαν· ὅταν εἰπώμεν ἡμεῖς ὅτι δὲν ἠδικήθημεν, ἀλλ' ὅτι ἠδικήσαμεν μᾶλλον, ἐκεῖνοι κάμνουν τὸ ἀντίθετον. Ὡστε, ἐάν θέλῃς νὰ ρίψῃς εἰς ἀγῶνα ἐκεῖνον ποῦ ἔχει ἀδικήσει, μὴ κατηγορήσῃς αὐτόν, ἀλλὰ κατάθαλε μεγάλας προσπάθειας, καὶ ἐκεῖνος θὰ κατηγορήσῃ, διότι φιλόνηκον εἶναι τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

Τοῦτο ἔκαμεν ὁ Πέτρος. Δὲν κατηγορήσεν αὐτοὺς διαίως, ἀλλὰ καὶ προσεπάθησε κατὰ τὸ δυνατόν νὰ ἀγωνισθῇ σχεδὸν ἡμέρωσ' διὰ τοῦτο ἤγγισε τὴν ψυχὴν αὐτῶν.

Καὶ ἀπὸ ποῦ φαίνεται ὅτι κατενύγησαν; Ἀπὸ τοῦς ἰδίους τοῦς λόγους αὐτῶν. Διότι τί λέγουσιν; «Τί ποιήσωμεν, ἄνδρες ἀδελφοί»; Ἐκεῖνους τοὺς ὁποίους ὀνομάζουσι πλάνους, τώρα ἀδελφοὺς τοὺς ἑαυτοῦς των εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν ὡς Ἰησοῦς μετὰ τοὺς Ἀποστόλους, ὅσων παρακινούντες αὐτοὺς εἰς φιλοστοργίαν καὶ φροντίδα.

Ἐξ ἄλλου ὁμοῦ, ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι ἐθεώρησαν ἄξιον οὕτω νὰ ὀνομάσων αὐτοὺς, λέγουσιν: «Τί ποιήσωμεν»; δὲν εἶπον εὐθέως: «Λοιπὸν μετανοῶμεν», ἀλλὰ ἀφησαν τοὺς ἑαυτοῦς των εἰς αὐτοὺς. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ ναυαγὸς ἢ ὁ ἀσθενής, ἀφοῦ ἀντικρύσων τὸν κυβερνήτην ἢ τὸν ἰατρὸν, δλα τὰ ἀφήνουν εἰς αὐτόν καὶ ὑπακούουν, τοιοῦτοτρόπως καὶ οὗτοι, ποῦ ἔχουν ὁμολογή-

σει ὅτι εὐρίσκονται εἰς ἐσχάτην ἀνάγκην καὶ δὲν ἔχουν ἐλπίδα σωτηρίας.

Καὶ πρόσεξε. Δὲν εἶπον: «Πῶς θὰ σωθῶμεν»; ἀλλὰ «τί ποιήσωμεν»; Τί λοιπὸν ὁ Πέτρος; Πάλιν ἐδῶ ἐνῶ ὄλοι ἠρωτήθησαν, ἐκεῖνος ἀπαντᾷ «μετανοήσατε», λέγων, «καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καὶ δὲν λέγει πλέον «πιστεύσατε», ἀλλὰ «βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν»· διότι τοῦτο εἰς τὸ βάπτισμα παρέλασθον.

Ἐπειτα φανερώνει καὶ τὸ κέρδος: «Εἰς ἀφεσιν ἁμαρτιῶν» καὶ λήψεσθε τὴν δωρεάν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐάν δωρεάν θὰ λάβετε, ἐάν ἀφεσιν ἔχη τὸ βάπτισμα, τί διστάζετε; Ἐπειτα, κάμνων πειστικὸν τὸν λόγον, προσέθεσεν: «Ὑμῖν γὰρ ἔστιν ἡ ἐπαγγελία». Ταύτην καὶ ἐδῶ ἀναφέρει, τὴν ὅποιαν ἀνέφερε καὶ ἀνωτέρω διδάσκων.

«Καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν», λέγει. Λοιπὸν μεγαλύτερα εἶναι ἡ δωρεά, ὅταν ἔχουν καὶ κληρονόμους τῶν αγαθῶν. «Καὶ πᾶσι, λέγει, τοῖς εἰς μακράν». Ἐάν «τοῖς εἰς μακράν», πολὺ περισσότερον εἰς σᾶς τοὺς ἐγγύς. Πρόσεξε πότε λέγει: «Τοῖς εἰς μακράν». Ὅταν εὗρεν αὐτοὺς νὰ ἔχουν γίνεαι φίλοι καὶ νὰ ἔχουν κατηγορήσει τοὺς ἑαυτοῦς των· διότι ἡ ψυχὴ, ὅταν καταδικάσῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς καθόλου δὲν δύναται πλέον νὰ φθῶνῃ.

Ἐτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρατο καὶ παρεκάλει, λέγων. Πρόσεξε ὅτι παντοῦ συντομεύει τὸν λόγον, καὶ δὲν εἶναι φιλόδοξος, οὔτε ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιδειχθῇ. «Διεμαρτύρατο, φησὶ, καὶ παρεκάλει, λέγων». Τελεῖα διδασκαλία αὕτη, ἔχουσα ἀφ' ἑνὸς μὲν φόβου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀγάπης.

Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. Οὐδὲν λέγει περὶ τῶν μελλόντων, ἀλλὰ περὶ τῶν παρόντων, διὰ τὰ ὅποια καὶ ἰβιατέρας ὀδηγοῦνται εἰς τὰ δικάστηρια οἱ ἄνθρωποι, καὶ φανερώνει ὅτι τὸ κήρυγμα ἀπολλάσσει καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα καὶ ἀπὸ τὰ μέλλοντα κακὰ.

Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποβεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχὰ ὡσεὶ τριχιλίαι. Πῶς ἀντιλαμβάνεσαι τοῦτο ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἀπέκτησαν πάλιν περισσότερον τὴν δύναμιν τοῦ θαυματουργεῖν; Ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ διδαχῇ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῇ κοι-

ωνία». Δύο ἀρεταὶ ὑπῆρχον, καὶ ὁ ζήλος διὰ τὴν ἀκράσιν τῆς διδασκαλίας, καὶ ἡ ἔνωσις αὐτῶν εἰς μίαν ψυχὴν. Τοῦτο δὲ ἀναφέρει διὰ τὴν φανερώσειν ὅτι πολλὸν χρόνον ἐδίδασκον αὐτούς. «Καὶ τῆ κοινανία, καὶ τῆ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ τῆ προσευχῆ». Ὅλα ἀπὸ κοινοῦ, ὅλα μετὰ ζήλου ἔκαμον, λέγει.

«Ἐγένετο δὲ πάση ψυχῇ φόβος, πολλὰ τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν Ἀποστόλων ἐγένετο». Εὐλόγως διότι δὲν περιφρόνουσιν πλέον αὐτούς ὡς τυχαίους, οὔτε προσείχον εἰς τὰ θελπούμενα μόνον, ἀλλὰ εἶχε διακαῆ ἢ διάνοια αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἄνωθεν ὁ Πέτρος ὠμίλει μὲν ῥέουσαν γλῶσσαν, καὶ ἠρμήνευε τὰς ἐπαγγελίας καὶ τὰ μέλλοντα, εὐλόγως συνεταράχθησαν ὑπὸ τοῦ φόβου, καὶ τὰ θαύματα ἀπεδείκνυν τὴν διδασκαλίαν. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ προηγοῦντο τὰ σημεῖα, ἠκολούθει ἡ διδασκαλία καὶ κατόπιν τὰ θαύματα, τοιοῦτοτρόπως καὶ τώρα.

«Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά». Πρόσεξε ἀμέσως πόση εἶναι ἡ πρόδοσις διότι ἡ μεταξὺ τῶν ἐπικοινωνία δὲν εἶναι μόνον εἰς τὰς προσευχάς, οὔτε εἰς τὴν διδασκαλίαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πολιτείαν. «Καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον, καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν». Κύτταξε πόσος φόβος ἀνεπτύχθη εἰς αὐτούς! «Καὶ διεμέριζον αὐτὰ». Τοῦτο εἶπε, ἐνωσῶν τὸ οἰκονομικόν. «Καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν». Ὅχι ἀπλῶς χωρὶς λόγου, ὅπως οἱ παρὰ τοῖς Ἀρχαίοις Ἕλλησι φιλόσοφοι, οἱ μὲν ἀφῆσαν ἀκαλλιέργητον τὴν γῆν ἀφιερῶσαντες αὐτὴν εἰς τοὺς Θεούς, οἱ δὲ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν πολὺ χρυσίον, πράγματα τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο περιφρόνησις τῶν χρημάτων, ἀλλὰ μαρτία καὶ ἀνοησία διότι παντοῦ ὁ διάβολος προσεπάθησε πάντοτε νὰ διαβάλλῃ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, ὅτι τάχα δὲν ἦτο δυνατόν καλῶς νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ χρήματα. «Καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ». Ἐδῶ διδάσκει τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀπελάμβανον τὴν διδασκαλίαν.

δ'. Καὶ παρατήρησε πῶς τίποτε ἄλλο δὲν ἔκαμον οἱ Ἰουδαῖοι, οὔτε μικρόν, οὔτε μέγα, ἀλλὰ εἰς τὸ ἱερὸν παρέμενον διότι λόγῳ τοῦ ὅτι εἶχον γίνεσθαι καλυτέροι, καὶ πρὸς τὸν τόπον εἶχον μεγαλυτέραν εὐλάβειαν διότι

δὲν τοὺς ἐπαίρων οἱ Ἀπόστολοι προηγουμένως διὰ τὴν μὴ θλάσθαι.

«Κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας, αἰνοῦντες τὸν Θεόν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν». Νομίζω ὅτι μὲ τὸ νὰ ἀναφέρῃ τὸν ἄρτον καὶ τὴν νηστείαν ἐδῶ, φανερώνει καὶ τὸν σκληρὸν βίον διότι μετελάμβανον τροφῆς καὶ ὄχι τροφῆς. Ἀπὸ ἐδῶ, ἀγαπητέ, πρέπει νὰ διδάσκειται, ὅτι δὲν προξενεῖ τὴν ἀπόλαυσιν ἡ τροφή καὶ ἡ μαλθακότης, ἀλλὰ ἡ τροφή καὶ ὅπως οἱ εὐρισκόμενοι εἰς μαλθακότητα καὶ ἀσέλγειαν αἰσθάνονται λύπην, οὕτως οἱ ἀντιθέτως ζῶντες αἰσθάνονται χάριν.

Βλέπετε ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Πέτρου καὶ τοῦτο ἐπέτυχον, δηλαδὴ τὸν σωφρονισμὸν τοῦ βίου; Τοιοῦτοτρόπως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρῃ ἀγαλλίασις, ὅταν δὲν ὑπάρῃ ἀπλότης. Καὶ πῶς, λέγει, «εἶχον χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν»; Μὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔκαμον διὰ τῆς ἐλεημοσύνης. Διότι μὴ παραμείνης εἰς τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς προσεπάθησαν νὰ ἐμποδίσουν αὐτούς ὑπὸ τῆν ἐκτίμησιν καὶ τὴν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ. «Ὁ δὲ Κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ Ἐκκλησίᾳ». Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ. Οὕτω παντοῦ ἡ ὁμόνοια ἦτο καλόν.

«Ἐτέρους τε λόγοις διεμαρτύρατο». Τοῦτο εἶπε, φανερώνων ὅτι δὲν ἦσαν ἀρκετὰ τὰ λεχθέντα ἢ ὅτι καὶ τὰ προηγουμένα μὲν ἐχρησίμευσεν διὰ τὴν ἀδηγήσασθαι αὐτούς εἰς τὴν πίστιν, ταῦτα δὲ ἔχοντες λεχθῆ διὰ τὴν δεῖξαι εἰς τὸν πιστὸν ποῖα πρέπει νὰ πράττῃ.

Καὶ δὲν εἶπεν: «Ἐπὶ τῷ σταυρῷ», ἀλλ' «ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ βαπτισθῆτω ἕκαστος ὑμῶν». Δὲν ὑπενθυμίζει εἰς αὐτούς συνεχῶς τὸν σταυρὸν, διὰ τὴν μὴ θεωρῆσθαι τοὺς ἐνειδίξει. ἀλλὰ ἀπλῶς λέγει, «μετανοήσατε καὶ βαπτισθῆτω ἕκαστος ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Καὶ θεαταῖως διαφόρως ἐφαρμόζεται ὁ νόμος εἰς τὰ δικαστήρια τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἐκεῖνος πού ἔχει ἁμαρτήσῃ ὁμολογήσῃ τὰς ἁμαρτίας του, τότε σώζεται.

Πρόσεξε ὅτι δὲν παρεθεώρησεν ὁ Πέτρος τὸ σπουδαιότερον, ἀλλὰ, προηγουμένως ἀφοῦ ἀνέφερε τὴν

συγχώρησιν, τότε και εκείνο προσέθεσε, λέγων: «Λήψασθε την δωρεάν του Ἁγίου Πνεύματος». Ὁ λόγος εἶναι ἀξιόπιστος ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐξ ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια αὐτοὶ ἔλαθον· διότι προηγουμένως τὸ εὐκλόλον ἀναφέρει και τὸ ἔχον πολλήν τὴν δωρεάν, και τότε πρὸς τὸν θῆλον ὁδηγεῖ, γνωρίζων ὅτι εἰς αὐτοῦς θὰ εἶναι ὑπόθεσις θιασῶν ἢ γεύσις πλέον τῶν τοσούτων ἀγαθῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀκροατὴς ἐπόθει νὰ ἀκοῦσῃ ποία ἦτο ἡ κορωνὴ τῶν περισσοτέρων λόγων, και τοῦτο προσθέτει, φανερώων ὅτι ἦτο ἡ δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Οἱ μὲν λοιπὸν ἀφοῦ ἀπεδέχθησαν τὴν διδασκαλίαν, ἐπήνεσαν τὰ λεχθέντα, καιτοὶ ἦσαν πλήρη φόβου, και μετὰ τὴν συγκατάθεσιν, τότε ἔρχονται πρὸς τὸ θάπτισμα· ἀλλ' ὡς ἐξετάσωμεν ἐκεῖνα ποῦ ἔχουν λεχθῆ ἀνωτέρω. «Ἔσαν, λέγει, προσκαρτεροῦντες τῇ διδασκαλίᾳ». Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι ὄχι μόνον μίαν ἡμέραν, οὔτε δύο και τρεῖς, ἀλλ' ἐπὶ πολλάς ἐδιδάσκοντο, ἀφοῦ ἠλλάξεν ἐντελῶς ἡ ζωὴ τῶν.

«Και ἐγένετο πάση ψυχῇ φόβος». Ἐάν «πάση», ἀρα και εἰς τοὺς μὴ πιστεύσαντας. Ἦτο φυσικὸν νὰ φοβηθῶν, ἀφοῦ εἶδον διὰ μίαν τοσαύτην μεταβολήν· ἴσως δὲ νὰ ἐφοβήθησαν και ἀπὸ τὰ θαύματα.

Δὲν εἶπε δὲ «ὁμοῦ», ἀλλ' «ὁμοθυμαδόν», ἐπειδὴ εἶναι δυνατόν νὰ εὐρίσκωνται μερικοὶ ὅλοι μαζί μὲν, ἀλλ' ὁμως ὄχι μὲ μίαν ψυχὴν, διηρημένοι κατὰ τὰς γνώμας.

«Λόγοις τε παρεκάλει». Καὶ οὔτε ἐδῶ ἀναφέρει συγκεκριμένως τὴν διδασκαλίαν, ὁμιλῶν περιληπτικῶς· εἶναι δυνατόν ὁμως νὰ μάθωμεν ὅτι τοὺς ἔτρεφον μὲ πνευματικὴν τροφήν ὡς νὰ ἦσαν νέοι παῖδες. Καὶ ἄγγελοι ἔγιναν εἰς τὴν συνέθειαν ἀμέσως.

«Και διεμέριζον καθὸ χρεῖαν τις εἶχεν». Εἶδον ὅτι τὰ πνευματικὰ εἶναι κοινὰ, και ὅτι οὐδεὶς ἔχει κάτι περισσότερον ἀπὸ τὸν ἄλλον, και ταχέως ἐφθάσαν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ διαδίδουν τὰ ἰδικὰ τῶν εἰς ἄλλους. «Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό». Ὅτι δὲ ὄχι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ τόπου ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, εἶναι φανερὸν ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια προσέθεσε, λέγων: «Και πάντα εἶχον κοινά». «Πάντες» δὲ, λέγει, ὄχι ὁ μὲν ναὶ ὁ δὲ ὄχι. Τοῦτο εἶναι πολιτεία ἀγγελικὴ, τὸ νὰ λέγουν ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἰδικόν τῶν. Ἀπὸ ἐδῶ ἡ ρίζα τῶν κακῶν ἐξεκόπη,

και δι' ἐκείνων τὰ ὅποια ἔπαρτον ἐβδείξαν ὅτι ἤκουσαν τὴν διδασκαλίαν και τὴν ἐφήρμοζον. Ἄρα τοῦτο ἦτο ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἔλεγε: «Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκοτεινῆς ταύτης».

«Και προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλια». Ἀφοῦ ἔγιναν τρεῖς χιλιάδες, ἐξήγαγον αὐτοὺς κατόπιν ἐξῶ, οἱ ὅποιοι και μετὰ παρρησίας, ἀφοῦ πολλὴ ὑπήρχε πλέον, καθ' ἡμέραν ἀνήρχοντο και παρέμενον εἰς τὸ ἱερόν· ἐπειδὴ και ὁ Πέτρος και ὁ Ἰωάννης μετ' ὀλίγων τὸ αὐτὸ πράττουσιν· διότι οὐδὲν τῶν Ἰουδαϊκῶν πρότερον συνέχουν. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ εἰς τὸν τόπον τιμὴ διέβαινε πρὸς τὸν Δεσπότην τοῦ ἱεροῦ.

Εἶδες πρόσθε εἰς τὴν ἐλάθειαν; Χρήματα ἐγκατέλειπον, και ἔχαιρον, και πολλὴν εὐχαρίστησιν εἶχον· διότι μεγαλύτερα ἦσαν τὰ ἀγαθὰ ποῦ ἐλάμβανον. Οὐδεὶς ἐφθόνη, οὐδεὶς ἐκακολόγει, δὲν εἶχον ἐγωισμόν, δὲν ἐταπείνουσιν τοὺς ἄλλους· ὡς παῖδα ἐνόμιζον ὅτι ἐκπαιδεύονται, ὡς νεογέννητοι συμπεριφέροντο. Καὶ διατί ὁμιλῶ χρησιμοποιοῦν ἀμυδρὰν εἰκόνα; Ἐστ' ἐνθυμήσθε καθὼς ὅταν ὁ Θεὸς ἔσειεν εἰς ἡμᾶς τὴν πόλιν και πάντες ἦσαν συνεσταλμένοι, οὕτω τότε και ἐκεῖνοι διέκειντο· οὐδεὶς ἦτο ὑπόουλος, οὐδεὶς πονηρός. Διότι τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι ὁ φόθος, τοιοῦτον ἡ θλίψις. Δὲν ὑπῆρχεν ἡ ψυχρὰ λέξις τὸ «ἐμὸν» και τὸ «σόν». Διὰ τοῦτο ἀγαλλίασις ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς τραπέζης· οὐδεὶς διέκειτο ὡς τρώγων ἐξ ἰδίων, οὐδεὶς ὡς ἐξ ἀλλοτρίων, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι φαίνεται ὡς αἰνίγμα. Δὲν ἐνόμιζον ὅτι τὰ πράγματα τῶν ἀδελφῶν εἶναι ἕνα (ἀφοῦ δεσποτικά ἦσαν), οὔτε ἰδικὰ τῶν, ἀλλὰ τῶν ἀδελφῶν. Οὔτε ὁ πτωχὸς ἠσθάνετο ἐντροπήν, οὔτε ὁ πλούσιος ἦτο ἐγωιστής. Τοῦτο εἶναι ἀγαλλίασις. Καὶ ἐκεῖνος ὡς εὐεργετούμενος διέκειτο, και ὡς εὐτυχὴς μάλλον, και ὅσοι ὡς δοξαζόμενοι διὰ ταύτης, και πολὺ συνδεδαμένοι ἦσαν πρὸς αὐτοῦς. Διότι ἐπειδὴ κατὰ τὰς διανομάς τῶν χρημάτων συμβαίνει νὰ λαμβάνουν χώραν και ὕβρεις και σκληρότητες και λῦπαι, διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος: «Μὴ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης»². Πράσσειε πάσα ἀγαθὰ φανερώει δι' αὐτοῦς. Πίστιν γνησίαν, θῆλον ὁρθόν, τὴν ὑπομονὴν εἰς τὴν ἀκράσιν, εἰς τὰς προσευχάς,

2. Β' Κορινθ. 9, 7.

εις την απλότητα, εις την εφροσύνην.

γ'. Δύο πράγματα δύνανται να ρίψουν αυτούς εις άθυμιαν: ή ησθεία και ή διάδοσις τών χρημάτων· αυτοί όμως και διά τὰ δύο έχαιρον. Ποίος λοιπόν δέν θά ήγάπα τούς δεικνύοντας τοιαύτην συμπεριφοράν ώς κοινούς πατέρας; Τίποτε πονηρόν δέν έσκέπτοντο έναντίον άλλήλων· τό πᾶν απέδιδον εις την χάριν του Θεου. Δέν έφοβούντο και όταν είχαν ριφθί εις τό μέσον του κινδύνου. Διά τής απλότητος δηλαδή έφάνέρωσεν όλόκληρον αυτών την άρετήν, ή οποία ήτο πολύ μεγαλυτέρα και εις την περιφρόνησιν τών χρημάτων, και εις την ησθεϊαν, και εις την εις τας προσευχάς ύπομονήν. Τοιουτρόπως και καθαρώς έδοξολόγουν τον Θεόν, μάλλον δέ τουτό σημαίνει δοξολογία του Θεου.

Κύτταξε δέ και έδώ αυτούς που απολαμβάνουν κατ' εϋθειαν τας αμοιβάς· διότι τό να έχη τις χάριν προς τον λαόν, τουτό σημαίνει, ότι είναι περιπόθητος και άξιαγάπητος· διότι ποίος δέν θά έχαιρετο, ποίος δέ δέν θά έθαύμαζεν άνθρωπον τό ήθος απλού, ή ποίος δέν θά συνεδέετο με εκείνον που δέν έχει τίποτε τό ύπουλον;

Εις ποίους δέ άλλους άνήκει ή σωτηρία παρά εις αυτούς; εις ποίους δέ τὰ μεγάλα αγαθά; Μήπως οι ποιμένες δέν έδέχθησαν πρώτοι τὰ ευαγγέλια τής γεννήσεως του Χριστου; μήπως ο 'Ιωσήφ, που ήτο άνθρωπος απλός, όταν ανήσυχσε με την ύποψιν τής μοιχείας, δέν έπληροφόρηθη υπό άγγελου την έκ Πνεύματος 'Αγίου γέννησιν του Σωτήρος, ώστε να μη κάμη τι τό κακόν³; μήπως τούς άγροδιαίτους χωρικούς και τούς άνοποκρίτους δέν εξέλεγε; Διότι λέγει: «Ψυχή ελόγημένη πάσα απλή»⁴, και πάλιν: «Ο δέ πορευόμενος απλώς, πορεύεται πεποιθώς»⁵.

Ναι, λέγει, αλλά χρειάζεται και φρόνησις· όμως τί άλλο είναι ή απλότης, παρά φρόνησις; Διότι όταν ούδέν κακόν ύποπιάζεσαι, ούτε δύνασαι να μηχανευθής κακόν· όταν δέν έχεις τι έκ τών φοβερών, ούτε να κρατήσης κακίαν θά δυνηθής. Σε έκακολόγησε κάποιος; δέν έπόνεσες; σε έκατηγόρησεν; ούδέν έπαθεσ· σε έ-

3. Πράξ. Ματθ. 1, 18-21.

4. Παροιμ. 11, 25.

5. Παροιμ. 10, 8.

φθόνησεν; ούτε τοιουτρόπως έπαθεσ κάτι.

Οδός προς την φιλοσοφίαν είναι ή απλότης. Ουδείς είναι τόσον ώραϊός εις την ψυχήν όσον ο απλός· διότι όπως ακριβώς εις τό σώμα ο μέν σκαϊός και σκυθρωπός και περιφροντις, και άν άκόμη είναι ώραϊός, τό πολύ τής ώραιότητος άφαιρείται, ο δέ πρᾶος και ήρεμα μειδιών εις την διuin, μεγαλώνει την ώραιότητα, τοιουτρόπως λοιπόν συμβαίνει και επί τής ψυχής; ο μέν σκυθρωπός, και άν άκόμη έχη μύρια κατορθώματα, εξαφανίζει αυτά, ο δέ πρᾶος και απλός, αντίθετως.

Και φίλον τον τοιούτον μετά άσφαλείας δύναται να κάμη κάποιος, και άν ποτε γίνη έχθρός να συμμιλιωθῆ· διότι δέν χρειάζεται φυλακή και προφυλακή, ούτε δεσμά και σύνδεσμοι επί του τοιούτου, αλλά πολλή μόν εις αυτόν θά είναι ή άνεσις πολλή δέ και εις τούς συναναστρεφόμενους αυτόν.

Τί θά συμβῆ όμως, λέγει, άν ο τοιούτος έμπέση εις άνδρας πονηρούς; Ο Θεός ο προστάξας να είμεθα ανυπόκριτοι θά έκτείνη την χείρα του. Τί ύπήρχε περισσότερο ανυπόκριτον από τον Δαβίδ; τί δέ πονηρότερον από τον Σαούλ; Ποίος λοιπόν ένίκησεν; Τί δέ επί του 'Ιωσήφ; ούχι ο μέν ανυποκρίτως προσήρχετο εις την κυρίαν του, ή δέ κακούργος; Εις τί λοιπόν, ειπέ μοι, εκείνος ήδικήθη; Τί δέ ύπήρχε περισσότερο ανυπόκριτον από τον 'Αδελ; τί δέ κακουρότερον από τον Κάιν; Ο 'Ιωσήφ δέ πάλιν δέν συμπεριεφέρθη ανυποκρίτως προς τούς αδελφούς του; δέν έπροώδευσε διά τουτό, ότι ο μέν ανυπόπτως πάντοτε ώμίλει, οστοι δέ με κακούργον διάθειν ήκουον; Και άπασ έξήγησε τά δειρα, και πάλιν τὰ έξήγησε και δέν προεφυλάχθη· και πάλιν προς αυτούς προσήρχετο· διά να μεταφέρη τροφάς, και ούδόλωσ προεφυλάσσετο, αναθέτων τό πᾶν εις τον Θεόν· και όσον εκείνοι τοιουτοτρόπως διέκειντο προς αυτόν ώς να ήτο έχθρός, τόσο εκείνος διέκειντο ώς προς αδελφούς. Και ήδύνατο ο Θεός να μη αφήση αυτόν να έμπέση εις χείρας αυτών, άλλ' άφήκε, διά να φανερωθῆ τό θαύμα, και ότι και όταν άκόμη φανερώσουν τὰ έαυτών πονηρά αισθήματα, εκείνος άνώτερος θά είναι. Ωστε, και άν άκόμη λάθη κάποιαν πληγήν, δέν την λαμβάνει από τον έαυτον του, αλλά από άλλον.

Ο δέ πονηρός τον έαυτον του μέν πλήττει πρότερον,

οὐδένα δὲ ἄλλον τοιοῦτρόπως εἶναι καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐχθροῦ. Τοῦ τοιοῦτου ἡ ψυχὴ εἶναι πάντοτε γεμάτη ἀπὸ λύπης τῶν σκέψεων πάντοτε συμπλεκόμενων καὶ ἂν χρειάζεται νὰ ἀκούσῃ ἢ νὰ εἰπῇ κάτι, ὅλα τὰ κάμνει μὲ κατηγορίας, ὅλα μὲ ἐπικρίσιν. Ἡ φιλία καὶ ἡ ὁμόνοια διὰ τοὺς τοιοῦτους πόρρω καὶ μακρὰν εὐρίσκονται· μάχαι δὲ ὑπάρχουν εἰς αὐτοὺς καὶ ἔχθραι καὶ ἀηδία, καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ὑποψιάζονται οἱ τοιοῦτοι. Εἰς αὐτοὺς οὔτε ὕπνος εὐχάριστος, οὔτε τίποτε ἄλλο. Ἄν δὲ καὶ γυναῖκα ἔχουν, ἀλλοίμονον! πρὸς πάντας ἐχθροὶ γίνονται καὶ πολέμιοι· μύρια ζηλοτυπία, φόβος διαρκῆς· ὁ πονηρὸς δὲ ἀπὸ τὸ ῥῆμα πονῶ ἐτυμολογεῖται. Οὕτω λοιπὸν καὶ ἡ Γραφὴ πόνον διαρκῶς τὴν πονηρίαν ἀνομάζει, ὅπως ὅταν λέγῃ: «Ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ κόπος καὶ πόνος», καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον πάλιν «Καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος»⁶.

Ἐάν δὲ κάποιος ἀπορῆ πόθεν μὲν ἐξ ἀρχῆς ἔγιναν καλοὶ καὶ ἀνυπόκριτοι, τώρα δὲ δὲν ὑπάρχουν τοιοῦτοι, ὅς μᾶθῃ ὅτι αἰτία ἦτο ἡ θλίψις, ἡ διδασκαλὸς τῆς φιλοσοφίας, ἡ μήτηρ τῆς εὐλαθείας. Ὅταν δὲν ὑπῆρχον χρήματα, τότε οὔτε πονηρία ὑπῆρχε. Ναί, λέγει, διότι ἀκριβῶς αὐτὸ ἐρωτῶ· τώρα δὲ πόθεν ἡ τοσαύτη πονηρία; πόθεν εἰς ἐκείνους μὲν τοὺς τριαχιλίους καὶ πεντακισχιλίους ἀμέσως εἰσηλθὲν ἡ ἐπιθυμία νὰ προτιμῆσιν τὴν ἀρετὴν, καὶ τοιοῦτρόπως ὅλοι μαζὶ ἔγιναν φιλόσοφοι, σήμερον δὲ μόνις εὐρίσκεται ἕνας; τότε δὲ τοιοῦτρόπως συνεφώνουν; τί εἶναι ἐκεῖνο πού ἔκαμεν αὐτοὺς δυνατοὺς καὶ εὐρισκομένους ἐν ἐργηρόσει; τί ἐξαίφνης ἐθέρμανεν αὐτοὺς; Ἐπειδὴ μετὰ πολλῆς προσήλθον τῆς εὐλαθείας, ἐπειδὴ τὰ τῶν τιμῶν δὲν ἦσαν ὅπως σήμερον, ἐπειδὴ πρὸς τὰ μέλλοντα ἔστρεψαν τὴν διάνοιάν των, καὶ οὐδὲν ἀνέμενον ἀπὸ τὰ παρὸντα. Τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς ζεούσης ψυχῆς, τὸ νὰ κινήται ἐντὸς τῶν δεινῶν· αὐτὸ ἐνόμιζον ἐκεῖνοι ὅτι εἶναι ὁ Χριστιανισμὸς. Ἡμεῖς ὅμως ὄχι, διότι σήμερον ἐδῶ τὰς ἀνέσεις ἐπιζητοῦμε. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ εὐρωμεν ταῦτα οὔτε ὅταν θὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη. «Τί ποιήσωμεν;

6. Ψαλμ. 9, 28.

7. Ψαλμ. 89, 10.

ἡρώτων ἐκεῖνοι, παραιτούμενοι ἀπὸ κάθε προσωπικῆν αὐτῶν ἐπιδίωξιν καὶ ἐγωισμῶν. Ἡμεῖς ὅμως τὸ ἀντίθετον: Ὅταν λέγωμεν, «τί ποιήσωμεν», ἐπιδεικνυόμεθα πρὸς τοὺς παρόντας, καὶ ἔχομεν μεγάλην ἰδέαν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας. Ἐκεῖνοι ἔκαμνον αὐτὰ πού ἔπρεπε νὰ γίνου, ἡμεῖς ὅμως τὸ ἀντίθετον. Κατηγόρησαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἐκείνων, παρητήθησαν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν τῶν σωτηρίαν, διὰ τοῦτο ἔγιναν τοιοῦτοι. Συνειδητοποίησαν πόσῃ δωρεάν ἔλαβον.

8. Πῶς λοιπὸν θὰ γίνετε τοιοῦτοι, ἀφοῦ ἄλλ' οὐκ εἶναι διαγωγή εἶναι ἀντίθετος ἐκείνων; Ἐκεῖνοι ὅταν ἐδιδάχθησαν, εὐθὺς ἐθαπτίσθησαν· δὲν ἐπροφασίσθησαν μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους τοὺς ψυχροὺς, τοὺς ὁποῖους ἡμεῖς σήμερον λέγομεν, οὔτε συνεζήτησαν περὶ ἀναβολῆς (καίτοι τοῦλάχιστον δὲν ἤκουσαν ὅλα τὰ δικαιώματα), ἀλλὰ μόνον τὸ «σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης». Δὲν ἔκαμεν αὐτοὺς ὀκνηροὺς, ἀλλὰ ἀπεδέχθησαν τοὺς λόγους· καὶ ὅτι ἀπεδέχθησαν, διὰ τῶν ἔργων ἐφανερώσαν καὶ ἔδειξαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ποιοι ἦσαν· διότι ὅταν ἀνέστησαν διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν, ἔβγαλαν τὰ ἱμάτια τοῦ ἐγωισμοῦ, ἡμεῖς ὅμως ὅταν ἐμβαίνωμεν, μετὰ τῶν ἱματίων θέλομεν νὰ παλαιώμεν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη ἀπὸ κόπους ὁ ἀντίπαλος, ἀλλ' εἰς αὐτοὺς ἡμεῖς περιπλακέντες πολλάκις κατεστράφημεν· διότι τὸ ἴδιον πράττομεν, ὅπως ἀκριβῶς ἂν κάποιος ἀφοῦ ἴδῃ ἕνα ἀνδρα ἀθλητὴν γεμάτον ἀπὸ σκόνῃν, μαῦρον, νὰ γυμνοῦται, νὰ ἔχῃ πολλὴν λάσπην καὶ ἀπὸ τὴν σμῆνον καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον, γεμάτον ἀπὸ ἔλαιον καὶ ἰβρώτα καὶ πηλόν, αὐτὸς εὐωδιάζων ἀπὸ μύρα, λαβῶν μεταξωτὰ ἱμάτια καὶ χρυσοῦ ὑποδήματα, καὶ στολὴν μέχρι τῶν σφυρῶν κατερχομένην, καὶ χρυσοῦ περὶ τὴν κεφαλὴν, εἰσέρχεται διὰ νὰ συμπλακῇ· διότι ὁ τοιοῦτος ὄχι μόνον θὰ ἐμποδισθῇ, ἀλλὰ καὶ ἔξω πάσαν τὴν φροντίδα νὰ μὴ λερώσῃ οὔτε νὰ σχίσῃ τοὺς χιτῶνας, εὐθέως μὲ τὴν πρώτην προσβολὴν θὰ πέσῃ, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐφοβήθη, ἀμέσως αὐτὸ θὰ πάθῃ, ζημιωθείς περὶ ἐκεῖνα τὰ καιρία.

Καιρὸς ἀγῶνος ἐφθασε, καὶ σὺ ἐνδύεσαι μὲ μεταξωτὰ· καιρὸς ἀσκήσεως, καιρὸς σταδίου· σὺ δὲ στολιζέσαι ὡς νὰ εὐρίσκεσαι εἰς πανηγυρικὴν συνοδείαν; Καὶ πῶς θὰ ὑπερτερῆσῃς καὶ θὰ σώθῃς; Μὴ προσέξῃς πρὸς τὰ ἔξω, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἔσω· διότι ἀπὸ παντοῦ ἡ ψυχὴ εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὰς φροντίδας αὐτῶν ὡς νὰ εἶναι

οχονία Ισχυρά, μη αφήνουςα νά ύψωση τήν χείρα, ούτε νά ύψωθῆ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, κάμνουσα τοὺς ἀνθρώπους μαλθακοὺς καὶ τρυφήλους.

Εὐχάριστον εἶναι, ἀφοῦ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ θλα νά δυνηθῆς νά ὑπερισχύσῃς τῆς ἀκαθάρτου ἐκείνης δυνάμεως. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστός, ὡς νά μὴ ἀρκῆ ἡ ἀποιάκρυνσις μόνον τῶν χρημάτων, κύτταξε τί λέγει: «Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δός πτωχοῖς, καὶ θεῦρο ἀκολουθεῖ μοι»⁸. Ἐάν δέ, οὔτε ὅταν ἀπορριψώμεν τὰ χρήματα, ἀκόμη δὲν εὐρισκόμεθα ἐν ἀσφαλείᾳ, ἀλλὰ καὶ κάποιαν ἄλλην ἱκανότητα καὶ προσοχὴν χρειάζομεθα, πολὺ περισσότερο ὅταν τὰ ἔγωμεν, τίποτε μέγα δὲν δυνάμεθα νά κατορθώσωμεν, ἀλλὰ θά γίνωμε καταγέλαστοι καὶ εἰς τοὺς θεατὰς καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν πονηρὸν διότι καὶ ἂν ἀκόμη διάβολος δὲν ὑπάρχη, οὔτε ὁ ἀντίπαλος, ἐν τούτοις τὸν φιλοχρημάτων μύριοι δρόμοι ἀπὸ παντοῦ τὸν ὀδηγοῦν εἰς τὴν γέενναν.

Ποῦ εἶναι τώρα οἱ λέγοντες: «Διὰ τί ἔγινεν ὁ διάβολος»; Ἰδοὺ ἐδῶ ὁ διάβολος οὐδὲν πράττει, ἀλλὰ θλα ἡμεῖς. Καὶ ὁμοῦς τοῦτα ὄφειλον νά λέγουν οἱ διαμένοντες εἰς τὰ ὄρη, οἱ μυριάκις προτιμῶντες, ὑστερα ἀπὸ σωφροσύνην καὶ ἀδιαφορίαν διὰ τὰ χρήματα καὶ περιφρόνησιν ὅλων τῶν ἄλλων, νά ἀφήσουν πατέρα, καὶ οἰκίαν, καὶ ἀγροὺς, καὶ γυναῖκα, καὶ παιδιά. Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἰδιαιτέρως δὲν λέγουν αὐτὰ· οὔτοι ὁμοῦς λέγουσιν ἐκεῖνα τὰ ὅποια οὐδέποτε ἔπρεπε νά λέγουν.

Ἐκεῖνα θντως εἶναι τὰ ἀγωνίσματα τοῦ διαβόλου· εἰς ταῦτα δὲ δὲν εἶναι ἄξιον οὔτε νά καταθῆς. Ἄλλὰ, λέγει, αὐτὴν τὴν φιλοχρημασίαν ὁ διάβολος ἐπέβαλε. Νά τὴν ἀποφεύγῃς καὶ νά μὴ τὴν καταδέχεσαι, ἄνθρωπε. Τώρα δέ, ἂν μὲν ἴδῃς κάποιον ἀπὸ κάποιο ἐξόλιον κινκλίδωμα νά κατασκευάζῃ βόρβορον, ἔπειτα τὸν βλέποντα νά καταγέεται ἐκεῖ ἱστάμενον καὶ τὸ κάθε τι νά δέχεται εἰς τὴν κεφαλὴν. Ὅχι μόνον δὲν τὸν βοηθεῖς, ἀλλὰ καὶ ἀγανακτεῖς, καὶ λέγεις ὅτι δικαίως αὐτὸς ἔπαθε, καὶ, «μὴ γίνεσαι ἀνόητος», ὁ καθεὶς πρὸς αὐτὸν λέγει, καὶ δὲν κατηγορεῖ τὸσον τὸν ῥήπτοντα τὸν βόρβορον, ἀλλὰ τὸν δεχόμενον· τώρα δά λοιπὸν ἐγνώρισες ὅτι ἡ φιλοχρημασία εἶναι τοῦ διαβόλου, ἐ-

⁸ Μαθ. 19, 21.

γνώρισες ὅτι αὕτη εἶναι αἰτία μυρίων κακῶν, θλέπεις αὐτὸν νά δημιουργῆ τοὺς γυθαίους καὶ αἰσχροὺς λογισμοὺς ἅπως ἀκρ.θῶς τὸν βόρβορον, καὶ ἀφοῦ δέχεσαι εἰς γυμνὴν κεφαλὴν τὴν ἀκαθαρσίαν ἐκείνου, δὲν ἀντιλαμβάνεσαι, ὅτι εἶναι ἀνάγκη ἀφοῦ ὀλίγον παραμερίσῃς νά ἀπαλλαγῆς ἀπὸ ὅλην τὴν ἀκαθαρσίαν; Ὅπως ἀκριθῶς ἐκεῖνος θά ἀπηλλάσσεται ἂν κατὰ τὸν τόπον παρεμέριζεν, οὕτω καὶ σὺ νά μὴ δέχεσαι τοὺς τοιοῦτους λογισμοὺς, καὶ θά ἀποφύγῃς τὴν ἀμαρτίαν, θά ἀποκρούσῃς τὴν ἐπιθυμίαν.

Καὶ πῶς θά τὴν ἀποκρούσῃς; λέγει. Ἐάν μὲν εἶσαι εἰδωλόατρη, καὶ θαυμάζῃς μόνον τὰ παρόντα, ἴσως νά ἦτο δυσκατόρθωτον τὸ πρᾶγμα (καίτοι θεοειῶς ἐκεῖνοι κατώρθωσαν τοῦτο), σὺ ὁμοῦς ποῦ εἶσαι ἄνθρωπος, ἀναμένων τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, λέγεις: «Πῶς θά ἀποκρούσω»; Ἐάν ἐδίδασκον τὸ ἀντίθετον, τότε ἔπρεπε νά ἀπορῆς; ἐάν ἐδίδασκον: «νά ἐπιθυμῆς τὰ χρήματα», καὶ πῶς νά ἐπιθυμῆσῃς τὰ χρήματα; θά ἔλεγες, βλέπων τοιαῦτα πρᾶγματα; Εἶπέ μοι, ἐάν, τὴν στιγμήν ποῦ εὐρίσκονται ἐνώπιόν μου χρυσός καὶ λίθοι τίμιοι, ἐδίδασκον «νά ἐπιθυμῆσῃς τὸν μόλυθον», ἄρα γε δὲν θά ἦτο ἀπορίας ἄξιον; Διότι θά ἔλεγες: «Πῶς δύναμαι»; Ἐάν ὁμοῦς ἐδίδασκον «νά μὴ ἐπιθυμῆσῃς τὸν μόλυθον», τοῦτο θά ἦτο εὐκαλύωτερον.

Δὲν ἀπορῶ διὰ τοὺς περιφρονοῦντας, ἀλλὰ διὰ τοὺς μὴ περιφρονοῦντας· τοῦτο εἶναι ἴδιον ψυχῆς γεμάτης ἀπὸ πολλὴν νοθείαν, οὐδόλω διαφερούσης ἀπὸ τὰς μοιᾶς καὶ τοὺς κώνωπας, συρομένης χαμαί, ἐρούσης ὡς σκώληξ εἰς τὸν βόρβορον, οὐδὲν σπουδαῖον σκεπτομένης. Τί λέγεις; πρόκειται νά κληρονομήσῃς ζωὴν αἰώνιον, καὶ διερωτᾷσαι: «Πῶς θά περιφρονησῶ τὴν παροῦσαν περισσότερον ἀπὸ ἐκείνην»; διότι μήπως εἶναι ἀμφισβητούμενα τὰ πρᾶγματα; πρόκειται νά λάβῃς βασικὸν ἱμάτιον, καὶ ἐρωτᾷς: «Πῶς νά περιφρονησῶ τὰ κουρέλια»; Πρόκειται νά ὀδηγηθῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ βασιλέως, καὶ λέγεις: «Πῶς νά περιφρονησῶ τὴν παροῦσαν πτωχὴν»;

Πράγματι ἡμεῖς εἴμεθα αἰτιοὶ παντοῦ, οἱ μὴ θέλοντες νά ἐνδιαφερόμεν ἐπ' ὀλίγον διότι ἄσαι ἠθέλησαν, πάντες κατώρθωσαν· καὶ κατώρθωσαν μετὰ πολλῆς τῆς δυνάμεως καὶ τῆς εὐκολίας.

Εἶθε δέ καὶ σεις, ἀφοῦ πεισθῆτε εἰς τὴν συμβουλήν

μου, να κατορθώσετε το επιδιωκόμενον και να γίνετε ζηλωταί εκείνων που έχουν ήδη κατορθώσει με την χάριν και την φιλανθρωπίαν του Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως και εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δόξα, δόξα, τιμὴ, τώρα και πάντοτε, και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Η'. (8)

(Πράξ. 3, 1-11)

«Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ Πέτρος και Ἰωάννης ἀνάβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὄραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην»¹.

α'. Πανταχοῦ οὗτοι φαίνονται νὰ ἔχουν πολλὴν δόμοναν μεταξὺ τῶν. «Εἰς τοῦτον κάμνει νόημα ὁ Πέτρος»²; μαζὶ και οἱ δύο ἔρχονται οὗτοι εἰς τὸν τάφον³; περὶ αὐτοῦ λέγει εἰς τὸν Χριστόν: «Οὗτος δὲ τίς»⁴. Τὰ μὲν λοιπὸν ἄλλα σημεῖα παρέβλεψεν ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου, ἐκεῖνο δὲ ἀναφέρει, τὸ ὁποῖον πολὺ ἐξέπληττε και ἐξένιζε πάντας. Καὶ πρόσεξε πάλιν αὐτοὺς που δὲν ἔρχονται προηγουμένως εἰς τὸ ἱερὸν⁴ τόσον ἦσαν καθαροὶ ἀπὸ ἐγωισμὸν και ἐμιμοῦντο τὸν διδάσκαλὸν τῶν. Διατί δὲ τώρα ἀνῆλθον εἰς τὸ ἱερὸν; μήπως ἀκόμη ἔζων ὡς Ἰουδαῖοι; Οὐδόλως· ἀλλὰ δι' ὀφέλειαν πράττουσιν αὐτό. Διότι δημιουργεῖται σημεῖον, τὸ ὁποῖον πάλιν και ἐκεῖνους ἀποδεικνύει ἐκ τοῦ Θεοῦ ὄντας και τοὺς ἄλλους προσελκύει εἰς τὴν πίστιν⁵ και σημεῖον μάλιστα τὸ ὁποῖον ἀκόμη δὲν εἶχον πραγματοποιήσει.

Τὸ πάθος ἦτο ἐκ φύσεως και ἀνώτερον τῆς ἱατρικῆς τέχνης. Μᾶλλον δὲ τεσσαράκοντα ἔτη ἦτο χωλός, καθὼς λέγει κατωτέρω, και οὐδεὶς ἐθεράπευσεν αὐτόν καθ' ἑλὸν ἐκεῖνο τὸ χρονικὸν διάστημα. Γνωρίζετε δὲ ὅτι ταῦτα γίνονται ἰδιαίτερως δυσκολώτερα, ὅταν εἶναι ἐκ γενετῆς. Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἀναπηρία, ὥστε οὔτε

1. Πράξ. 3, 1.
2. Ἰωάν. 13, 24.
3. Ἰωάν. 20, 3.
4. Ἰωάν. 21, 21.

τὴν ἀναγκαίαν τροφήν δὲν ἠδύνατο νὰ πορίζεται διὰ τὸν ἑαυτόν του.

Και περιθλειπτός ἦτο και ἐκ τοῦ τύπου εἰς τὸν ὁποῖον ἴστατο και ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς ἀναπηρίας· και πῶς, ἀκούει: «Και τις ἀνὴρ χωλός ἦσιν, ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων ἀεσπάζετο» δὲ ἐτίθουν καθ' ἡμέραν εἰς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ, τὴν λεγομένην Ὀραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερὸν». Ἐπομένως ἐλεημοσύνην ἐζήτηε νὰ λάθῃ και δὲν ἐγνώριζε ποῖοι ἦσαν οἱ ἄνδρες. «Ὅς, ἰδὼν Πέτρον και Ἰωάννην μέλλοντας εἰσεῖναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἠρώτα ἐλεημοσύνην λαθεῖν. Ἀτενίσσας δὲ Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ Ἰωάννῃ, εἶπε: Βλέψον εἰς ἡμᾶς». Τοῦτο ἀκούει· ἐκεῖνος ὁμως οὐδὲ τοιουτοτρόπως σηκώνεται, ἀλλ' ἀκόμη ἐπιμένει νὰ ἐνοχλῇ δι' ἐλεημοσύνην. Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ πενία· ἐπιμένει και ἀναγκάζει και ὅταν δὲν ἐπιτρέπωμε νὰ δώσωμεν. Ἄς ἀσθανθῶμεν ἐντροπήν ὅσοι ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὰς προσευχῶν.

Πρόσεξε, παρακαλῶ, πῶς ἀμέσως ὁ Πέτρος εἰσέεισε τὴν ἐπιείκειαν, εἰπὼν: «Βλέψον εἰς ἡμᾶς». Τοιουτοτρόπως ἡ στάσις αὐτῶν ἀπὸ μόνῃ τῆς ἐφανέρωσιν τὸν χαρακτήρα αὐτῶν. «Ὁ δὲ ἐπέειγεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαθεῖν. Εἶπε δὲ Πέτρος Ἄργυριον και χρυσίον οὐκ ὑπάρχει μοι· ὁ δὲ ἔχω, τοῦτο σοὶ δίδωμι. Δὲν εἶπεν ὅτι «ἀπὸ τοῦ ἀργυρίου πολὺ καλύτερον σοὺ δίδω», ἀλλὰ τί; «Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειραι και περιπατεῖ. Καὶ πιάσας αὐτόν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρεν». Οὕτω και ὁ Χριστὸς ἐποίησε⁶ πολλάκις διὰ τοῦ λόγου ἐθεράπευσε, πολλάκις διὰ τοῦ ἔργου, πολλάκις και τὴν χειρὰ προσέφερε, ὅπου ἦσαν ἀσθενέστεροι κατὰ τὴν πίστιν, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι γίνε-ται αὐτομάτως.

«Και πιάσας αὐτόν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρε». Τοῦτο ἔκαμε φανεράν τὴν ἀνάστασιν· διότι τῆς ἀναστάσεως ἦτο εἰκὼν. «Και παραχρῆμα ἐστερεώθησεν αὐτοῦ αἱ θάσσεις και τὰ σφυρά. Καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη και περιεπάτει». Δοκιμάζων ἴσως τὸν ἑαυτόν του, και μεγαλυτέραν ἔκαμε τὴν ἀσκησιν διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ὅτι κατὰ ἕνα μόνον τρόπον ἐθεραπεύθη. Ἀσθενεῖς ἦσαν οἱ πόδες αὐτοῦ, ὄχι ἀποκεκομμένοι. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν ὅτι και ἤγνωνε νὰ περιπατῇ, «Και εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς περιπατῶν εἰς τὸ ἱερὸν». Ὅντως θαύματος ἄξιον! Δὲν σῦρουν αὐτοὶ αὐτὸν

ὅπως αὐτῶν, ἀλλ' αὐτὸς ἀκολουθεῖ, δεικνύων διὰ τῆς ἀκολουθήσεως τοὺς εὐεργέτας, καὶ διὰ τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ μετὰ τὰ πηδήματα, οὐχὶ θαυμάζων ἐκείνους, ἀλλὰ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐνήργησε μέσῳ ἐκείνων. Τοιοῦτοτρόπως εὐχάριστος ἦτο ὁ ἀνὴρ.

Ἄλλ' ὅς ἴδωμεν ἄνωθεν τὰ λεχθέντα. «Ἀνέβαινον, φησὶν, ἐπὶ τὴν ὄραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνώπτην». Ἰσως κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν βαστάζοντες ἐτοποθέτουσαν τὸν χωλόν, ὅτε ἰδιαιτέρως οἱ ἄνθρωποι εἰσέρχοντο εἰς τὸ ἱερόν. Διὰ τὴν μὴ νομίση δὲ κάποιος ὅτι δι' ἄλλαν λόγον ἐβάσταζον αὐτὸν καὶ οὐχὶ διὰ τὴν λήψιν ἐλεημοσύνης, πρόσεξε πῶς τοῦτο σαφῶς παρέστησε δι' ἐκείνων τὰ ὁποῖα λέγει: «Ἐτίθουσαν αὐτὸν, ὥστε ἐλεημοσύνη λαθεῖν παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν». Διὰ τοῦτο ἀναφέρει καὶ τόπους, παρέχων ἀποδείξεις δι' ἐκεῖνα πού γράσει.

Καὶ πᾶς, λέγει, δὲν ἔφεραν αὐτὸν εἰς τὸν Χριστόν; Ἰσως ἦσαν ἄπιστοι αὐτοὶ πού ἔμενον εἰς τὸ ἱερόν, ἀφοῦ θεθαίως οὔτε εἰς τοὺς Ἀποστόλους ἔφεραν αὐτόν, ὅταν εἶδον αὐτοὺς νὰ εἰσέρχονται καὶ θαύματα νὰ κατορθώσῃ. «Ἡρώτα, φησὶν, ἐλεημοσύνη λαθεῖν» Ἰσως ἀντελήφθη ἀπὸ τοῦ σχήματος αὐτῶν ὅτι ἦσαν ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ διὰ τοῦτο προσέβλεπε πρὸς αὐτοὺς μὲν πολὺ ἐνδιαφέρον.

Πρόσεχε δὲ πῶς ὁ Ἰωάννης πανταχοῦ σιωπᾷ, ὁ δὲ Πέτρος καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογεῖται: «Ἀργύριον, φησὶ, καὶ χρυσίον οὐκ ὑπάρχει μοι». Δὲν εἶπε, «δὲν ἔχω ἐδῶ», ὅπως ἡμεῖς λέγομεν, ἀλλ' ἐντελῶς, «δὲν ἔχω». Τί λοιπὸν εἶπεν ὁ χωλός; Καὶ περιφρονεῖς ἐμὲ πού εἰμαι ἱκέτης; Ὅχι, λέγει, ἀλλὰ ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἔχω λάβε. Βλέπεις πῶσον ὁ Πέτρος εἶναι χωρὶς ἔπαρσιν καὶ δὲν ἐπιδεικνύεται οὔτε πρὸς αὐτὸν πού εὐεργετῆται; Τὸ στόμα λοιπὸν καὶ ἡ χεὶρ ἔκαμαν τὸ πᾶν.

Τοιοῦτοι χωλοὶ ἦσαν καὶ μερικοὶ Ἰουδαῖοι καὶ ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ζητοῦν ὑγείαν, αὐτοὶ ἀντιθέτως χρήματα ζητοῦν μᾶλλον, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι κείνται χαμαί' μάλιστα καὶ διὰ τοῦτο παρέμενον εἰς τὸ ἱερόν, διὰ νὰ λαμβάνουν χρήματα.

Τί ἔκαμε λοιπὸν ὁ Πέτρος; Δὲν περιεφρόνησεν αὐτόν, δὲν ἐζήτησε κάποιον πλοῦσιον, οὔτε εἶπεν: «Ἄν δὲν γίνῃ τὸ θαῦμα εἰς ἐκεῖνον οὐδόπως εἶναι μέγα», δὲν ἐζήτησε νὰ λάθῃ κάποιον τιμὴν ἀπὸ αὐτόν, οὔτε

ἐθεράπευσεν αὐτὸν ἐνῶ ἦσαν παρόντες μερικοὶ, ἀφοῦ θεθαίως εἰς τὴν εἰσοδὸν εὐρίσκετο ὁ ἀνὴρ καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ἐσώτερον ὅπου εὐρίσκετο τὸ πλῆθος. Ὅμως τίποτε ἐκ τούτων δὲν ἐζήτησεν ὁ Πέτρος, οὔτε ἀφοῦ εἰσῆλθεν ἐκήρυξεν, ἀλλὰ μὲ μόνην τὴν στάσιν του προσήλκυσε τὸν χωλόν πρὸς τὴν αἴτησιν. Καὶ τὸ θαυμαστόν εἶναι ὅτι ταχέως ἐπίστευσε διότι ἐκεῖνοι πού ἀπαλλάσσονται ἀπὸ χρόνια νοσήματα μόλις καὶ μετὰ θίας πιστεύουν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐμφάνισιν τῆς ὑγείας. Καὶ ἀφοῦ ἐθεραπεύθη ἀμέσως εὐρίσκετο μετὰ τῶν Ἀποστόλων, εὐχαριστῶν τὸν Θεόν. «Καὶ εἰσῆλθε, φησὶ, σὺν αὐτοῖς περιπατῶν εἰς τὸ ἱερόν, ἀλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν Θεόν».

β'. Πρόσεξε πῶς δὲν ἠρεμεῖ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς εὐχαριστήσεως διὰ τὴν θεραπείαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ ἀποστομῶσῃ τὰ στόματα αὐτῶν. Ἐγὼ δὲ νομίζω καὶ διὰ τὴν μὴ νομίση ὅτι εἶναι ὑποκρισία, διὰ τοῦτο ἐπήδα αὐτός διότι τοῦτο θεθαίως δὲν ἦτο γνώρισμα ὑποκρισίας διότι ἐάν ἀπλῶς δὲν ἠδύνατο νὰ περιπατήσῃ προηγούμενος, καὶ μάλιστα ὅταν καὶ ἡ πείνα τὸν ἐξηνάγκαζε (διότι δὲν θὰ προετίμα θεθαίως νὰ μοιράζεται τὰ τῆς ἐλεημοσύνης μετ' ἐκείνων πού τὸν ἐβάσταζον, ἐάν ἠδύνατο μόνος του περιπατῶν νὰ πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν), πολὺ περισσώτερον τότε. Μάλιστα δὲ πῶς θὰ ὑπεκρίνετο χάριν ἐκείνων πού δὲν τὸν εἶχον δώσει ἐλεημοσύνην;

Ἄλλ' εὐχάριστος ἦτο ὁ ἀνὴρ καὶ μετὰ τὴν ὑγείαν. Καὶ ἐκ τῶν δύο θεθαίως ἀποδεικνύεται πειστικός, καὶ ἐκ τῆς εὐχαριστίας, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος. Ἐπὶ πλέον καὶ εἰς ὅλους ἦτο γνωστός, ἐπομένως καὶ ἀνεγνώριζον αὐτόν. «Καὶ εἶδεν αὐτόν, φησὶ, πᾶς ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν Θεόν, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτόν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ Ὠραῖᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ». Καὶ καλῶς εἶπεν: «Ἐπεγίνωσκον», ὡς νὰ ἦτο ἀγνωσόμενος μετὰ τὴν θεραπείαν του. Διότι αὐτὴν τὴν λέξιν χρησιμοποίησε ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων πού μόλις γνωρίζομεν. Ἐπρεπε δηλαδὴ νὰ πιστευθῇ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ συγχωρεῖ τὰ ἀμαρτήματα, ἀφοῦ θεθαίως καὶ τοιαῦτα κατορθώνει. «Κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ, τῇ καλουμένῃ Σολομώντος, ἔκβαμβοι». Ἐκ τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτοὺς δὲν ἀπεχωρίζετο αὐ-

τούς ἴσως δὲ καὶ εὐχαριστῶν αὐτοὺς καὶ ἐπαινῶν.
 «Καὶ συνέδραμε, φησί, πᾶς ὁ λαός. Ἰδῶν δὲ αὐ-
 τοὺς ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο». Πάλιν αὐτὸς καὶ ἐνεργεῖ
 καὶ ὁμιλεῖ πρὸς τὸν λαόν. Τότε μὲν θεαταίως αὐτοὺς
 διηγείρεν εἰς τὴν ἀκρόασιν τὸ περὶ τῆς γλώσσης συμ-
 θάν, τῶρα δὲ δὲ τούτο· καὶ τότε μὲν ἔλαβεν ἀφορμὴν
 ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα, τῶρα δὲ ἀπὸ τὴν ὀνόσιον. Ἄς ἐ-
 ξετάσωμεν λοιπὸν κατὰ τί διαφέρει αὕτη ἡ ὁμιλία ἀπὸ
 ἐκείνην καὶ κατὰ τί ὁμοιάζει. Ἐκείνη μὲν λοιπὸν γίνε-
 ται εἰς τὴν οἰκίαν, χωρὶς ἀκόμη νὰ ἔχη προσέλθει κανεὶς,
 οὔτε οἱ ἴδιοι νὰ ἔχουν πράξει κάτι, αὕτη δὲ ἐνῶ
 πάντες θαυμάζουν καὶ ἐνῶ ὁ θεραπευθεὶς εὐρίσκειται
 ἐκεῖ πλησίον, ἐνῶ οὐδεὶς ἀμφισβᾶλλει, ὅπως τότε, ὅτε
 ἔλεγον ὅτι «γλυκοὺς μεμεστωμένους εἰσὶ»⁵. Καὶ τότε ἐ-
 δίδασκε ἐνῶ εὐρίσκειτο μεταξὺ ὄλων τῶν Ἀποστόλων,
 τῶρα δὲ μόνον μαζί με τὸν Ἰωάννην ἐπομένως λαμβά-
 νει θάρρος καὶ γίνεται ὀρμητικώτερος.

Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ ἀρετὴ ἀφοῦ λάθῃ ἀφορμὴν
 προχωρεῖ καὶ οὐδαμῶς σταματᾷ. Πρόσεξε δὲ καὶ πῶς
 προσβλέψῃ τὸ θαῦμα νὰ γίνῃ εἰς τὸ ἱερὸν, ὥστε νὰ λά-
 θουν θάρρος καὶ ἄλλοι· διότι δὲν κατορθώνουν τούτο
 κάπου εἰς ἀπόκρυφον μέρος, ἢ καὶ κρυφίως, ἀλλ' οὔτε
 εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ ἱεροῦ, ὅπου εὐρίσκειτο τὸ πολὺ πλη-
 θος. Πῶς λοιπὸν ἐπιστεύθη; λέγει. Διότι ὁ ἴδιος ὁ θε-
 ραπευθεὶς ἐκήρυττε τὴν εὐεργεσίαν, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἐ-
 ψευδετο οὔτε θὰ κατέφευγεν εἰς ἄλλους. Ἐκεῖ ὅπου ὁ
 πῆγχεν εὐρυχωρία, ἐκεῖ τὸ θαῦμα ἔκαμαν καὶ οὐκ εἰς
 ἀποκεχωρισμένον τόπον.

Καὶ πρόσεξε αὐτὸ πού ἐγινε. Δι' ἄλλην αἰτίαν ἀ-
 νήλθον εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἄλλα κατορθώνουν. Τὸ ἴδιο
 καὶ ὁ Κορινθίος, ἄλλα ἤχητο ἠσθεύων καὶ ἄλλα βλέ-
 πει. Μέχρι δὲ τότε πανταχοῦ ὀνομάζουσι τὸν Χριστὸν
 Ναζωραῖον. «Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζω-
 ραίου, φησὶν, ἔγενεαι καὶ περιπάτει»· διότι πρότερον
 τούτο ἐζητεῖτο, νὰ πιστεῦσιν εἰς αὐτόν. Ἄς μὴ ἀπο-
 κάμωμεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς διηγήσεως, ἀλλά,
 καὶ ἂν ἀκόμη, ἀφοῦ ἀναφέσωμε κάποιον κατορθώμα,
 κάμωμε διάλειμμα, πάλιν ἄς συνεχίσωμε ἀπὸ τὴν ἀρ-

5. Πράξ. 2, 13.

χὴν. Ἄν συνηθίσωμε, ταχέως θὰ φθάσωμεν εἰς τὸ τέ-
 λος, ταχέως θὰ σταθῶμεν εἰς τὴν κορυφὴν. Διότι ἡ προ-
 θυμία, λέγει, δημιουργεῖ προθυμίαν καὶ ἡ ὀκνηρία ὀ-
 κνηρίαν. Αὐτὸς πού ἔχει κατορθώσει κάτι μικρὸν λαμ-
 θάνει δύναμιν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ μεγαλύτερον καὶ μᾶλλον
 ἐξ ἐκείνου νὰ προχωρήσῃ περισσότερον. Καὶ ὅπως τὸ
 πῦρ ὅσα ξύλα ἂν δεχθῇ τόσον γίνεται σφοδρότερον, τοι-
 οὔτοτρόπως καὶ ἡ προθυμία ὅσα εὐσεβεῖς σκέψεις ἂν
 διεγείρῃ τόσον περισσότερον ὀπλίζεται κατὰ τῶν ἄλ-
 λων. Ἐπὶ παραδειγματι ἀναφέρω: Ἐστάθησαν εἰς ἡ-
 μάς ὅπως αἱ ἀκανθαὶ ἢ ἐπιτοκία, τὸ ψεῦδος, ἡ ὑποκρι-
 σία, ἡ δολιότης, ἡ κακουργία, ἡ κακολογία, τὰ σκόμ-
 ματα, αἱ γελωτοποιαί, αἱ ἀσχρολογαί, αἱ θεωμολο-
 γαί· πάλιν εἰς ἄλλο σμῆμα ἢ πλεονεξία, ἡ ἀρκαγὴ, ἡ
 ἀδικία, ἡ συκοφαντία, αἱ ἐπιβουλαί· πάλιν ἡ πονηρὰ ἐ-
 πιθυμία, ἡ ἀκαθαρσία, ἡ ἀσελγεία, ἡ πορνεία, ἡ μοι-
 χεία· ἐπίσης ὁ φθόνος, ἡ ζηλοτυπία, ἡ ὀργή, ὁ θυμὸς,
 ἡ μνησικακία, ἡ ἀνταπόδοσις, ἡ θλασφημία, μῦρια πα-
 ρόμοια ἂν τὰ πρότερα κατορθώσωμεν, οὐκ μόνον ἐκεῖ-
 να ἔχουν κατορθωθῆ, ἀλλὰ δι' ἐκείνων καὶ τὰ μετέπει-
 τα. Διότι ὁ λογισμὸς γίνεται λοχυρότερος κατόπιν, διὰ
 τὴν ἀνατροπὴν ἐκείνων. Π.χ. ἐκείνος πού πολὺ ὀρκί-
 ζεται ἂν περικόψῃ τὴν σατανικὴν αὐτὴν συνήθειαν, οὐκ
 μόνον τούτο ἔχει κατορθώσει, ἀλλὰ καὶ μεγαλύτερα
 εὐλόγηται προστίθεται· διότι, πιστεύω, ὅτι οὐδεὶς ἐξ ἐ-
 κείνων πού δὲν ὀρκίζονται θὰ θελήσῃ εὐκόλως νὰ πρά-
 ξῃ κάτι ἄλλο κακόν, ἀλλὰ θὰ ἐμποδίζεται εὐλασθούμε-
 νος τὴν ἤδη κατορθωθείσαν ἀρετὴν· διότι ὅπως ἐκείνος
 πού φορεῖ καλὸν ἱμάτιον ἐντρέπεται νὰ κυλισθῇ εἰς τὸν
 βάρβαρον, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν· καὶ αὐτός. Ἀπὸ αὐτοῦ
 δὲ θὰ φθάσῃ εἰς τὸ νὰ μὴ ὀργίζεται, οὔτε νὰ κτυπᾷ,
 οὔτε νὰ ἀδικῇ· διότι ἐάν μίαν φοράν κατορθώσῃ τὰ μι-
 κρά, τὸ πᾶν ἔχει κατορθώσει.

Συμβαίνει ὁμοίως πολλάκις καὶ τὸ ἀντίθετον: Μίαν
 φοράν ὅταν ἔχωμε κατορθώσει κάτι, πάλιν ἀπὸ ἀδια-
 φορίαν νὰ περιπέσωμεν εἰς τὰ ἴδια, καὶ ὡς ἐκ τούτου
 εἰς τὴν συνέχειαν νὰ θεωρήσωμεν ἀδύνατον τὴν βελ-
 τίωσίν μας. Π.χ. ἀπεφασίσαμε νὰ μὴ ὀρκίζόμεθα καὶ
 τὸ κατορθώσαμεν ἐπὶ τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρας ἡμέρας· κα-
 τόπιν ἀφοῦ περιπέσωμεν εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ ὄρκου,
 σκορπίζομεν δολόκληρον τὸ συγκεντρωθὲν κέρδος· κα-
 τόπιν ἐπιπίπτομεν εἰς ὀκνηρίαν καὶ ἀπόγνωσην, ὥστε νὰ

μη θέλωμεν πάλιν νά προσπαθήσωμε τὰ ἴδια. Καὶ εὐλόγως· διότι αὐτὸς ποὺ οἰκοδόμησε κάτι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἔπειτα ἀφοῦ ἴδῃ νά κῆται εἰς ἐρείπια τὸ οἰκοδόμημα, θά γίνῃ περισσότερο ἀπρόθυμος διὰ τὴν ἐκ νέου οἰκοδόμησιν. Ἄλλ' ὅμως δὲν πρέπει νά ἀδιαφορῶμεν οὔτε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσηιν, ἀλλὰ πάλιν νά προσπαθῶμεν.

γ'. Ἄς θέσωμεν λοιπὸν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας νόμους καθημερινούς (προηγουμένως ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὰ εὐκόλα) ἄς περικώμωμε τοὺς εὐκόλους ὄρκους ἀπὸ τὸ στόμα, ἄς τοποθετήσωμεν χαλινὸν εἰς τὴν γλῶσσαν, κανεὶς ἄς μὴ ὀρκίζεται εἰς τὸν Θεόν. Δὲν ὑφίσταται ἐδῶ δαπάνη, δὲν ὑφίσταται ἐδῶ κόπωση, δὲν ὑφίσταται ἐδῶ μελέτη χρόνου· ἀρκεῖ νά θελήσωμε καὶ τὸ πᾶν πραγματοποιεῖται· διότι ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι θεῖμα συνήθειας. Ναι, παρακαλῶ καὶ δεῖσθαι, τοιαύτην προσπάθειαν ἄς ἐγκαινιάσωμεν. Εἰπέ λοιπὸν παρακαλῶ, ἐάν συνεβούλευα νά εἰσαγάγετε χρήματα, δὲν θά προσεπάθει ὁ καθείς νά κάμῃ τὸ κατὰ δύναμιν προθύμως; ἐάν μὲ ἐβλέπατε εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους, δὲν θά ἐκόπτατε καὶ ἀπὸ τὴν σάρκα σας ἐάν ἦτο δυνατόν διὰ νά μοῦ δώσετε; Εἰς κίνδυνον καὶ τώρα εὐρίσκομαι καὶ πολὺν, καὶ ὡς ἐάν καὶ μετὰ τούτου τοῦ κινδύνου ἡμῖν φυλακισμένος, ἢ ἐάν καὶ μυριάκις μὲ εἶγον πληγώσῃ, ἢ ἐάν εἰς μεταλλεῖα ἡραζόμην, δὲν θά ἐπόνουν περισσότερο τούτου. Ἀπλώσατε λοιπὸν τὴν χεῖρα. Διότι ἐννοήσατε πόσος εἶναι ὁ κίνδυνος, ἀφοῦ δὲν ἤδυνήθην νά κατορθώσω οὔτε τὸ μικρότατον τούτου (μικρότατον δὲ ἐννοῶ ὅσον φθάνει εἰς κόπον). Τί θά ἀπολογηθῶ τότε, καθηγορούμενος; «Διατί δὲν ἤλεγξες; διατί δὲν διέταξες; διατί δὲν ἔβρασε νόμον; διατί δὲν ἠμπίδισες αὐτοὺς ποὺ δὲν ἐπέβητον»; Δὲν μοῦ εἶναι ἀρκετὸν νά ἀπολογηθῶ ὅτι ἐνουθέτησα. Διότι θά μοῦ εἴπῃ ὅτι ἐχρειάζετο καὶ σφοδρότερα ἐπιτίμησις· ἀφοῦ καὶ ὁ Ἥλι ἐνουθέτει. Ἀλλὰ μὴ γένοιτο σεῖς νά παραβληθῆτε μὲ ἐκείνους τοὺς παῖδας! Καὶ ἐκεῖνος ἐνουθέτει καὶ ἔλεγε: «Μὴ τέκνα, μὴ ποιεῖτε οὕτω· ποιηρὰ ἡ ἀκοή, ἦν ἐγὼ ἀκούω περὶ ὑμῶν». Ἀλλὰ εἰς τὴν συνέχειαν ἡ

Γραφή λέγει ὅτι δὲν ἐνουθέτει τοὺς υἱοὺς του. Τοῦτο δὲ λέγει, ἐπειδὴ οὐχὶ σφοδρῶς, οὔτε μετ' ἐπιπλήξεως ἔκαμνε αὐτό.

Διότι πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον, εἰς μὲν τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων τόσο ἰσχυροὶ νά εἶναι οἱ νόμοι, καὶ ἂν ὁ διδάσκων διατάξῃ ὅλα νά γίνωνται, ἐδῶ δὲ τόσον πολὺ ἡμεῖς νά ἔχωμεν περιφρονηθῆ καὶ ἀπορριφθῆ; Δὲν ἐνδιαφερόμαι διὰ τὴν ἰδικὴν μου δόξαν (διότι ἰδική μου δόξα εἶναι ἡ ἰδική σας εὐδοκίμια), ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδικὴν σας σωτηρίαν. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν φωνάζομεν, διδάσκομεν διὰ ζωῆς φωνῆς εἰς τὰς ἀκοὰς σας· οὐδεὶς δὲ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀκούει· καὶ οὐδὲν φοβερὸν φανερόνομεν. Φοβοῦμαι μήπως διὰ τὴν ἀκαιρον ταύτην καὶ πολλὴν φιλανθρωπίαν δώσωμεν λόγον κατὰ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν. Διὰ τοῦτο μὲ μεγάλην καὶ λαμπρὰν φωνὴν κηρύττω εἰς ὅλους, καὶ διαμαρτύρομαι, ὥστε οἱ ἐπιδεικνύμενοι ταύτην τὴν παράθειαν καὶ ὁμιλοῦντες τὰ ἐκ τοῦ πονηροῦ (διότι τοῦτο εἶναι ὁ ὄρκος), νά μὴ εἰσέρχωνται εἰς τὰς ἐκκλησίας. Προθεσμία δὲ διὰ σας ἄς εἶναι ὁ παρὼν μῆν, διὰ νά κατορθώσετε νά μὴ ὀρκίζεσθε. Διότι μὴ μοῦ εἴπῃς ὅτι ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων δὲν μοῦ δίδει καιρὸν, ὅτι ἀμφιβάλλω καὶ δὲν ἔχω ἐμπιστοσύνην. Πρῶτον νά ἀπομακρύνῃς ἐκεῖνος ποὺ ἔχουν τὴν κακὴν συνήθειαν.

Γνωρίζω ὅτι πολλοὶ θά μᾶς περιγελάσουν, ἀλλὰ εἶναι καλύτερον νά μᾶς περιγελοῦν τώρα παρά νά κλαίωμεν τότε· θά περιγελάσουν δὲ ὅσοι δὲν ἔχουν σῶας τὰς φρένας. Διότι, εἰπέ μοι, ποῖος, ἔχων νοῦν, θά γελάσῃ δταν τηρήται ἡ ἐντολή; Ἐπομένως ἐάν γελάσουν, πάντως ὄχι ἡμᾶς, ἀλλὰ τὸν Χριστὸν οἱ τοιοῦτοι θά περιγελάσουν. Ἐφρίξατε δι' αὐτὸ ποὺ ἐλέγθῃ; Ἀντιλαμβάνομαι καὶ ἐγὼ. Ἐάν μὲν θεοθαίως ἐγὼ εἶχον εἰσαγάγει τὸν νόμον τούτον, εἰς ἐμὲ θά ἀπηυθύνετο καὶ ὁ γέλως· ἐάν ὁμως ὁ νομοθέτης εἶναι ἄλλος, ἐκεῖ διαθαίνει ἡ χλεύη. Καὶ ἐνεπτύσθη τότε ὁ Χριστὸς, καὶ ἐδέχθη κτυπήματα ἐπὶ τοῦ κροτάφου, καὶ ἔρραπισθη. Ἀνέχεται καὶ τώρα ταῦτα, καὶ οὐδὲν παράλογον. Διὰ τοῦτο γένηνα ἔχει ἐτοιμασθῆ, διὰ τοῦτο σκόληξ αἰώνιος. Ἰδοὺ πάλιν λέγω καὶ διαμαρτύρομαι. Ὅποιος θέλει ἄς γελά, ὅποιος θέλει ἄς χλευάζῃ· διὰ τοῦτο εὐρισκόμεθα ἐδῶ, διὰ νά μᾶς περιγελοῦν καὶ νά μᾶς χλευάζουν, διὰ νά ὑποφέρωμεν

τά πάντα. «Περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐσμέν»⁷ κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον.

Ὅποιος δὲν θέλει νὰ κατορθώσῃ τοῦτον τὸν νόμον, σαλπίζω διὰ τοῦ λόγου καὶ ἀπαγορεύω νὰ εἰσέρχεται εἰς τὰς ἐκκλησίας ὁ τοιοῦτος, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀρχων, ἔστω καὶ ἂν εἶναι αὐτὸς ποῦ φορεῖ τὸ βασιλικὸν στέμμα. Ἡ καταβιβαστὴ με ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἀρχὴν, ἢ ἂν μὲ ἀφήνετε νὰ μένω μὴ μὲ περιβάλλετε μὲ κινδύνους. Δὲν ἀνέχομαι νὰ ἀναβαίνω ἐπὶ τοῦ θρόνου τούτου χωρὶς νὰ κατορθώω σπουδαῖα πράγματα· διότι ἂν τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν εἶναι προτιμότερον νὰ ἴσταμαι κάτω· διότι οὐδὲν εἶναι ἀθλιώτερον ἀπὸ ἀρχοντα, ὁ ὁποῖος οὐδόλως ὠφελεῖ τοὺς ἀρχομένους.

Ἄκόμη συγκεντρωθῆτε καὶ προσέχετε, παρακαλῶ ἢ καλύτερα, ἄς συγκεντρωθῶμεν ὅλοι, καὶ πάντως θὰ ὑπάρξῃ κάτι περισσότερον. Ἠσητεύσατε, παρακαλέσατε τὸν Θεόν, καὶ ἡμεῖς θὰ εἴμεθα μαζί σας, ὥστε νὰ ἀποβάλετε τὴν δαῖθρον ταύτην συνήθειαν. Οὐδόλως εἶναι δύσκολον νὰ γίνετε διδάσκαλοι τῆς οἰκουμένης· δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα νὰ ἀκουσθῇ πανταχοῦ, ὅτι θεβαίως εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν πόλιν οὐδεὶς ὑπάρχει ποῦ νὰ ὀρκίζεται. Ἐὰν γίνῃ αὐτὸ, δὲν θὰ λάβετε μόνον τὸν μισθὸν τῶν ἰδικῶν σας κατορθωμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸν μισθὸν τῆς ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν προθυμίας· διότι αὐτὸ ποῦ εἶμαι ἐγὼ διὰ σας, αὐτὸ θὰ γίνετε σεις διὰ τὴν οἰκουμένην. Πάντως καὶ ἄλλοι θὰ προσπαθήσουν νὰ σας μιμηθοῦν· πάντως θὰ γίνετε λόχνος κείμενος ἐπὶ λυχνίας. Καὶ τοῦτο εἶναι, λέγει, τὸ πᾶν; Δὲν εἶναι τοῦτο τὸ πᾶν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἡ ἀργὴ τῶν ἄλλων. Πάντως αὐτὸς ποῦ δὲν ὀρκίζεται θὰ φθάσῃ καὶ εἰς ἄλλην εὐλάθειαν, καὶ θέλων καὶ μὴ θέλων, καὶ ἐντρεπόμενος καὶ εὐλαθεύμενος.

Ἄλλὰ δὲν ἀνέχονται πολλοὶ, λέγει, καὶ ἀποσκίρτοῦν. «Ἄλλὰ θέλτιον εἰς ποιῶν τὸ θέλημα Κυρίου, ἢ μυρία παράνομοι»⁸. Διότι ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ὅλα ἔχουν ἀνατραπῆ, ὅλα ἔχουν γίνῃ ἀνα κάτω· ὅτι δηλαδὴ ὁ πῶς εἰς τὰ θεάτρα πλήθος ἐπιθυμοῦμε, ὅχι πλήθος δό-

7. Α' Κορινθ. 4, 13.
8. Σοφ. Σειρ. 16, 3.

κιμον. Διότι, εἰπέ μου, τί θὰ δυνηθῇ νὰ ὠφελῆσῃ ὁ ὄχλος; Θέλεις νὰ μάθῃς ὅτι ὄχλος εἶναι οἱ ἄγιοι καὶ ὅχι οἱ πολλοί; Ἐξαγάγετε εἰς πόλεμον ἕν ἑκατομμύριον καὶ ἕνα ἄγιον καὶ ἄς ἴδωμεν ποῖος κατορθῶνει περισσότερο. Ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ὅλα τὰ κατώρθωσε μόνος, ὥστε οἱ ἄλλοι οὐδόλως ὠφελήσαν. Ὁ πολὺς ὄχλος, ἀπατητὴ, ὅταν δὲν τηρῇ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὐδόλως διαφέρει ἀπὸ ἐκείνους ποῦ δὲν ὑπάρχουν κἄν. Εἶχομαι μὲν λοιπὸν καὶ ἐπιθυμῶ καὶ εὐχαριστῶς θὰ ἐκποιάζω, διὰ νὰ στολλίσω μὲ πλήθος τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μὲ πλήθος δόκιμον· ἂν δὲ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, θέλω αὐτοὶ οἱ ὄλγιοι νὰ εἶναι δόκιμοι. Δὲν βλέπετε ὅτι εἶναι καλύτερον νὰ ἔχωμεν ἕνα λιθὸν τίμιον παρά μυρίους ὀβολοὺς; δὲν βλέπετε ὅτι εἶναι προτιμότερον νὰ ἔχωμεν τὸν ὀφθαλμὸν ὄγιον, παρά, ἂν οὗτος εἶναι τυφλός, νὰ βαρυνώμεθα μὲ πολυσαρκίαν; δὲν βλέπετε ὅτι εἶναι καλύτερον νὰ ἔχωμεν ἕν πρόβατον ὄγιόν, παρά μύρια γεμάτα ψώρα; δὲν βλέπετε ὅτι εἶναι καλύτερον νὰ ἔχωμεν ὀλίγα καὶ καλὰ τέκνα, παρά πολλὰ καὶ κακὰ; δὲν βλέπετε ὅτι εἰς μὲν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὄλγιοι εἰσέρχονται, εἰς δὲ τὴν γέννηαν πολλοί; Τί ὑπάρχει μεταξύ ἡμῶν καὶ τοῦ πλήθους; ποῖον τὸ ὄφελος; Οὐδὲν· ἀλλὰ μᾶλλον φθορὰ διὰ τοὺς ἄλλους. Διότι τὸ ἴδιον εἶναι ἕπως π.χ. ἂν κάποιος ἐνῶ εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη δέκα ὄγιεις παρά μυρίους νοσοῦντας, προσθέτῃ εἰς τοὺς δέκα τοὺς μυρίους. Οἱ πολλοί, χωρὶς τίποτε νὰ κατορθώσουν, τίποτε ἄλλο δὲν θὰ μᾶς προσενηύσουν, παρά κόλασιν τότε, καὶ εἰς τὸ παρὸν ἀδοξίαν· διότι οὐδεὶς θὰ εἰπῇ ὅτι εἴμεθα πολλοί, ἀλλὰ θὰ μᾶς κατηγορῇ ὅτι εἴμεθα φθρηστοί. Διότι τοῦτο μᾶς φωνάζουν διαρκῶς, ὅταν εἰπώμεν ὅτι «εἴμεθα πολλοί». «Ἄλλὰ κακοί», λέγουσιν.

Ἰδοὺ πάλιν ἀπαγορεύω καὶ φωνάζω μὲ λαμπρὰν φωνήν· (οὐδεὶς ἄς μὴ νομίζῃ ὅτι εἶναι γέλως): «θὰ ἐμποδίσω καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψω εἰς ἐκείνους ποῦ δὲν πεῖθονται· καὶ ἐνόσω κάθημαι εἰς τὸν θρόνον αὐτόν, οὐδὲν τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ θὰ ἐγκαταλείψω. Ἄν μὲ καταβιάσῃ κάποιος κατόπιν ἀνεύθυνος θὰ εἶμαι· ἕως δὲ τοῦ θμῶς παραμῆνω ὑπεύθυνος, δὲν δύναμαι νὰ παραβλέπω, ὅχι διὰ τὴν ἰδικὴν μου τιμωρίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδικὴν σας σωτηρίαν· διότι πολὺ θὰ ὁμιλήσω διὰ τὴν σωτηρίαν σας. Ὑπὲρ αὐτῆς ὑποφέρω καὶ πονῶ».

Ἄλλὰ πεισθήτε, ὥστε καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ λάθητε πολὺν τὸν μισθόν, καὶ ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ αἰῶνα ἀγαθὰ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δυνάμις, ἡ τιμὴ, τὰρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Α Ι Α Θ' . (9)

(Πρῶτ. 3, 12-26)

Ἰθὺν δέ, φησί, Πέτρος, ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν· Ἄνδρες Ἰσραηλίται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν εἰ ἀτενίζετε, ὡς ἰδέα δύναμις ἢ εὐσεβεῖα πεποιηκῆσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν;

α'. Εἶναι γεμάτη ἀπὸ περισσοτέρων παρρησιῶν ἡ ὁμιλία αὕτη. Κάμνει δὲ τοῦτο, ὅχι ἐπειδὴ εἰς τὴν προηγουμένην ἐφοθεῖτο, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπομείνουν ἐκεῖνοι, ὄντες ἄνθρωποι γλευασταὶ καὶ γλωττοποιοί. Ὅθεν ἀρχίζων μὲν ἐκείνην τὴν ὁμιλίαν, κάμνει ὥστε αὐτοὶ νὰ ἐπιστρέψουν, εὐθύς διὰ τοῦ προοιμίου λέγων: «Τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου», ἐδῶ ὅμως δὲν χρειάζεται αὐτὴν τὴν προετοιμασίαν, διότι δὲν ἦσαν ἀπρόθυμοι, ἀφοῦ τὸ θαῦμα ἔκαμεν ὥστε πάντες νὰ ἐπιστρέψουν ἐπομένως ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ φόβου καὶ ἐκπλήξιν. Διὰ τοῦτο δὲν ἐχρειάσθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ ἐδῶ νὰ ἀρχίσῃ, ἀλλὰ μετ' ἄλλον τρόπον, μετὰ τὸν ὁποῖον μάλιστα καὶ προσήλκυσε αὐτούς, ἀφοῦ ἀπέκρουσε τὴν δόξαν τὴν προερχομένην ἀπὸ αὐτοῦ, διότι οὐδόλως τόσοσιν ὠφελεῖ καὶ βοηθεῖ τοὺς ἀκούοντας, ὅσον τὸ νὰ μὴ λέγῃ διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁμιλῶν τίποτε τὸ σπουδαῖον, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποψίαν ὅτι εἶναι σπουδαῖος νὰ ἀναιρῇ.

1. Πρῶτ. 3, 12.
2. Πρῶτ. 2, 14.

Περισσότερον λοιπὸν ἐδόξασαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν μετὰ τὸ νὰ καταφρονήσουν τὴν δόξαν καὶ νὰ δεῖξουν ὅτι δὲν ἦτο ἀνθρώπινον, ἀλλὰ θεῖον τὸ γεγονός· καὶ ὅτι εἶναι ἀξιοὶ νὰ θαυμάζουν μαζὶ μετὰ αὐτοῦ καὶ ὅχι νὰ θαυμάζονται. Βλέπετε πόσον, ὧν ὁ ἴδιος ἀνώτερος ἐγωϊσμοῦ, ἀπαρρίπτει τὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ δόξαν; Τοιοῦτοτρόπως ἐπραττον καὶ οἱ παλαιοί, ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ Δανιὴλ: «Καὶ ἐγὼ δὲ οὐκ ἐν σοφίᾳ τῆ οὐσῆ ἐν ἐμοί.» καὶ πάλιν ὁ Ἰωσήφ: «Οὐχὶ διὰ τοῦ Θεοῦ ἡ διασάφησις αὐτῶν;» καὶ ὁ Δαβὶδ: «Ὅτε ἤργετο ὁ λέων καὶ ἡ ἀρκτος, ἐν δνόματι Κυρίου ταῖς χερσὶν αὐτοῦ διέσπαν;» καὶ οὗτοι τῶρα: «Τί ἡμῖν ἀτενίζετε ὡς ἰδέα δύναμις ἢ εὐσεβεῖα πεποιηκῶσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; Ὅυτε τοῦτο εἶναι ἰδικόν μας, λέγει· διότι δὲν προεκαλέσαμε τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ ἐπειδὴ εἰμεθα ἀξιοί. Ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, (πρόσεξε πῶς συνεχῶς εἰσαθεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τοὺς προγόνους, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι εἰσαγεῖ κάποιο νέον δόγμα· καὶ ἐκεῖ ἐνεθυμήθη τὸν πατριάρχην Δαβὶδ, καὶ ἐδῶ τοὺς περὶ τὸν Ἀβραάμ) ἐδόξασε τὸν Παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Πάλιν μετὰ ταπεινώσειν, ὅπως καὶ εἰς τὸ προοίμιον ἔπειτα ἐνδιατρίβει εἰς τὸ τολμημα καὶ ἐξάγει τὸ γεγονός καὶ δὲν τὸ συσκιάζει ὅπως προηγουμένως. Πράττει δὲ τοῦτο θέλων νὰ προσελκύσῃ αὐτοὺς περισσοτέρων· διότι ὅσον τοὺς ἀπεδεικνυε ὑπευθύνους, τόσοσιν περισσοτέρων καταρθεῖτο αὐτό.

Ἐδόξασε, φησί, τὸν Παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὁ μεις παρεδώκατε, καὶ ἠρνήσασθε αὐτόν κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκεῖνου ἀπολύσειν. Δύο τὰ ἐγκλήματα, καὶ ὅτι ὁ Πιλάτος ἤθελε νὰ τὸν ἀπολύῃ καὶ ὅτι: σεις, ἐνῶ ἐκεῖνος ἠθέλησε, δὲν ἠθέλησατε. Ἐγὼ δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε καὶ ἠτήσασθε ἀνδρα φονέα χαρισθῆναι ἡμῖν, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνετε, ὃν ὁ Θεὸς ἠγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὐ ἡμεῖς μάρ-

3. Δαν. 2, 30.
4. Γεν. 40, 8.
5. Α' Βασίλ. 17, 34.

τυρές ἐσμεν». Ὡς νὰ ἔλεγεν: «Ἀντὶ αὐτοῦ τὸν ληπτήν ἐζητήσατε». Πάρα πολὺ φοβερὸν ἔκαμε τὸ πρᾶγμα· ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶχεν αὐτοὺς ὑποχειρίους, πλήττει εἰς τὴν συνέχειαν σφοδρῶς.

«Τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς», λέγει, Ἐδῶ προετοιμάζει τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀνάστασιν. «Ὁν ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν». Διὰ νὰ μὴ εἰπῆ κάποιος, «ἀπὸ ποῦ εἶναι τοῦτο φανερόν»; δὲν καταφεύγει πλέον εἰς τοὺς προφήτας, ἀλλὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἐπειδὴ εἰς τὴν συνέχειαν ἦτο ἀξιόπιστος· διότι τότε μὲν, ὅταν εἶπεν ὅτι ἀνέστη, τὸν Δαβὶδ ἔφερε ὡς μάρτυρα, τώρα δὲ δμως, ὅταν ἀνέφερε τὸ ἴδιον, τὸ σύνολον τῶν ἀποστόλων. «Ὅδ' ἡμεῖς ἐσμεν, φησὶ, μάρτυρες. Καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τοῦτον, δὲν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἐδώκεν αὐτῷ τὴν ὀλοκληρίαν τούτων ἀπέναντι πάντων ὑμῶν». Ζητῶν νὰ φανερώσῃ τὴν ἀνάστασιν, ἀμέσως φέρεῖ εἰς μέσον τὸ θαῦμα. «Ἐνώπιον, φησὶ, πάντων ὑμῶν».

Ἐπειδὴ πάρα πολὺ ἐπίεσεν αὐτοὺς καὶ ἀπέδειξεν ὅτι ὁ σταυρωθεὶς ἀνέστη, πάλιν τοὺς ἀνακουφίζει, ἀφοῦ τοὺς ἔδωκε τὴν δυνατότητα τῆς μετανοίας. λέγων: «Καὶ νῦν ἀδελφοί, οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, καθὼς καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν». «Κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε», πρώτη ἀπολογία αὐτῆ· ἢ δευτέρα, «καθὼς καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν». Ὅπως ὁ Ἰωσήφ ἔλεγεν εἰς τοὺς ἀδελφούς του ὅτι «ὁ Θεὸς με ἀπέστειλεν ἔμπροσθεν ὑμῶν»⁶· μᾶλλον δὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνεσταλμένως εἶπεν ἐκεῖ «τῇ ὀρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον λαθόντες»⁷, τοῦτο ἀναλύει ἔδῳ. «Ὁ δὲ Θεός, ὃς προκατήγγειλε διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν παθεῖν τὸν Χριστὸν αὐτοῦ, ἐπλήρωσεν αὐτὰς». Ἐάν ἀποδείξη τὸ αὐτὸ, συγχρόνως ἀποδεικνύει ὅτι δὲν εἶναι ἰδικόν των τὸ πρᾶγμα, καὶ ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ ἔχει γίνεσθαι. Μὲ τὸ νὰ εἰπῆ δὲ «ἃ προκατήγγειλε», ὑπονοεῖ τοὺς λόγους μὲ τοὺς ὁποῖους ὠνεϊδίζον τὸν Χριστὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ: «Εἰ θέλει αὐτὸν, σωσάτω αὐτόν, λέγοντες· εἶπε γάρ· Υἱὸς Θεοῦ εἰμι»

6. Γεν. 45, 5.
7. Πράξ. 2, 23.

πέποιθεν ἐπ' αὐτόν· καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ»⁸. Φλυαρία λοιπὸν εἶναι ταῦτα ὡ ἀνόητοι; Ἄπαγε! ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως ἔπρεπε νὰ γίνουσι αὐτὰ μαρτυροῦν καὶ οἱ προφῆται. Ὡστε δὲν κατέθη, ἔχι ἀπὸ προσωπικῆν ἀδυναμίαν, ἀλλὰ ἀπὸ δόναμιν. Καὶ τοποθετεῖ αὐτὸ εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀπολογίας ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων, ὥστε νὰ γίνουσι δεκτικοί. «Ἐπλήρωσε, φησὶν, οὕτως». Βλέπει πῶς τὸ πᾶν ἐκεῖ ἀναφέρει; «Μετανοήσατε οὖν, φησὶ, καὶ ἐπιστρέψατε». Καὶ δὲν λέγει: «Ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν σας», ἀλλὰ «διὰ νὰ συγγωρηθῶσι αἱ ἁμαρτίαι σας», φανερόν τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Ἐπειτα προσθέτει τὸ κέρδος: «Ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ Κυρίου». Φανερῶναι ἐνταῦθα ὅτι αὐτοὶ ἔχουσι ταλαιπωρηθῆ καὶ διὰ πολλῶν δεινῶν ἔχουσι δοκιμασθῆ· διὰ τοῦτο καὶ τοιοῦτοτρόπως ὠμίλησε, γνωρίζων ὅτι αὐτὸς ὁ λόγος θὰ ἤρμαζε πρὸς ἐκεῖνον ποῦ πάσχει καὶ ζητεῖ παρηγορίαν.

8. Καὶ πρόσθετε πῶς προοδευτικῶς προχωρεῖ. Εἰς μὲν τὴν πρώτην ὁμίλιαν ὑπηνίχθη ἡρέμως τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν κάθισιν εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνῶ ἐδῶ καὶ τὴν ἐμφανῆ παρουσίαν. «Καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεχειρισμένον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δεξασθῆαι, (αὐτὸ τοῦ εἶναι ἀνάγκη), ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων». Διὰ τὸ δὲν ἔρχεται τώρα, ἡ αἰτία εἶναι φανερά. «Ὡν ἐλάλησε, φησὶν, ὁ Θεὸς διὰ στόματος τῶν ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν τῶν ἀπ' αἰῶνος. Μωσῆς μὲν γὰρ εἶπε πρὸς τοὺς πατέρας ὅτι Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα, ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς». Ἐκεῖ μὲν τὸν Δαβὶδ ἀνέφερε, ἐνταῦθα δὲ τὸν Μωσῆα. «Πάντων, φησὶν, ὃν ἐλάλησεν ὁ Θεός, μὲ τὸ νὰ συγκαλύπτῃ ἀκόμη, δειγνῶν μᾶλλον ἡρέμως αὐτοὺς εἰς τὴν πίστιν.

Κατόπιον ἔρχεται εἰς τὸ ἀξιόπιστον λέγων: «Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεός ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα». Ἐπειτα καὶ ἡ τιμωρία εἶναι πολλή. «Ἔσται δὲ, φησὶ, πάσα ψυχὴ, ἣτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολο-

8. Μαιθ. 27, 42-43.

θρευθήσεται εκ τού λαού. Καί πάντες δέ οί προφήται από Σαμουήλ και τών καθεξής, όσοι ελάλησαν και προκατήγγειλαν τās ημέρας ταύτας». Έδω καλώς έτοποθέτησε τόν θλεθρον' διότι όταν αναφέρη κάτι σπουδαίον, εις τούς πρώτους καταφεύγει. Καί μαρτυριαν εδρεν ήτις έχει αμφοτέρα, όπως ειπεν εκεί: «Έως αν θη τούς έχθρους υπό τούς πόδας αυτού»⁹. Διότι τό θαυμαστόν είναι ότι εδρίσκονται και τά δύο όμοι, και ή ύποταγή και ή παρακοή και ή τιμωρία.

«Ός έμέ», λέγει. Διαιτί λοιπόν προείπες; «Υμείς έστε υιοί τών προφητών». «Όστε εις σās ώμιλούν και διά σās όλα έχουν γίνει. Διότι επειδή έξ αιτίας του τολμήματος ενόμιζον ότι είχαν αποξενωθή (διότι δέν υπάρχει ό αυτός λόγος, τώρα μέν να σταυρωται, τώρα δέ να συγχωρη αυτούς ως οικείους), φανερώνει ότι και εκείνο έγένετο, συμφώνως προς προφητείαν και τούτο: «Υμείς έστε, φησίν, υιοί τών προφητών, και τής διαθήκης, ής διέθετο ό Θεός προς τούς πατέρας υμών, λέγων προς Άβραάμ: Καί εν τώ σπέρματί σου εδλογηθήσονται πάσαι αι πατριαί τής γής»¹⁰. «Υμίν πρώτον, φησίν, ό Θεός, αναστήσας τόν Παύτα αυτού Ίησοδν, απέστειλεν», (όρα και εις άλλους; αλλά πάντας πρώτον εις σās πού έσταυρώσατε), «εδυλογούντα υμάς εν τώ αποστρέψει έκαστον από τών πονηριών».

«Ας εξετάσασμεν δέ λεπτομερέστερον τά αναγνωσθέντα ανωτέρω. Πρώτον διδάσκει ότι αυτοί έκασταν τό θαύμα μέ εκείνο πού ειπε: «Τί θαυμάζετε»; Καί δέν αφήνει να μη πιστεύεται τό λεγόμενον. Καί διά να τό κάμη περισσότερον άξιόπιστον, προκαταλαμβάνει τήν κρίσιν αυτών: «Ημίν, φησί, τί άτενίζετε, ως Ιδία δύναμη ή εδσεθεία πεποιθήσασιν; Έάν αυτό σās ταρασση και σās θορυθη, μάθετε πόλος είναι αυτός πού έποίησε, και μη εκπλήττεσθε.

Και πρόσεξε ότι πανταχού όταν καταφεύγη επί τόν Θεόν και ειπή ότι όλα γίνονται παρ' αυτού, τότε άφόβως επιπλήττει αυτούς. Διά τούτο και ανωτέρω έλεγεν: «Άνδρα αποδεδειγμένον από Θεου εις υμάς»¹¹.

9. Ψαλμ. 109, 2.

10. Γεν. 12, 3.

11. Πράξ. 2, 22.

Και πανταχού υπευθυμίζει εις αυτούς τό τολμήμα, ώστε και τό θαύμα να αποδειχθή και ή ανάστασις να επικυρωθή. Ένταύθα δέ προσέθεσε και άλλο: διότι ούκέτι πλέον τόν λέγει Ναζωραϊον, αλλά τί; «Ό Θεός, φησί, τών πατέρων ημών εδόξασε τόν Παύτα αυτού Ίησοδν».

Πρόσεξε και τήν ταπεινώσιν αυτού. Δέν έκατηγόρησεν, ούτε ειπεν αποτόμως: «Και τώρα πιστεύετε' Ιδου άνθρωπος, ό οποίος ήτο χαλός επί τεσσαράκοντα έτη, ανωρθώθη εν τώ όνόματι Ίησοδ Χριστου». Δέν ώμιλησε τοιουτοτρόπως (διότι ήτο δυνατόν να τούς κάμη περισσότερον φιλονείκους), αλλά πρώτον αυτούς έπαινει, επειδή εθαύμαζον τό συμβάν και πάλιν από του προγόνου τούς προσκαλεί. Καί δέν λέγει: «Ό Ίησοδς αυτόν εθεράπευσε» (καίτοι θεσθαίως αυτός αυτόν εθεράπευσεν), αλλά διά να μη λέγουν: «Και πώς είναι λογικά ταύτα άφοδ τόν παράνομον δοξάζουν»; διά τούτο υπευθυμίζει εις αυτούς τήν υπό του Πιλάτου κρίσιν, αποδεικνύων ότι, εάν ήθελον να προσέγουν, δέν είναι παράνομος' διότι δέν θα ήθελεν ό Πιλάτος να άπολύση αυτόν. Καί δέν ειπε «θελήσαστας, αλλά «κρίναςτας έκεινον άπολύειν», φανερώνων ότι εκείνον μέν πού έφένευσεν άλλους ζητήσατε να άφεθή ελεύθερος, εκείνον δέ πού ανιστά τούς φονευθέντας δέν ήθελάσατε. Καί διά να μη λέγουν πάλιν «πώς τώρα δοξάζει αυτόν εκείνος πού τότε δέν εβοήθησε»; φέρουν τούς προφήτας, οι όποιοι μαρτυροδν ότι τοιουτοτρόπως έπρεπε να γίνουν.

Έπειτα, διά να μη νομίσουν ότι ή οικονομία του Θεου είναι Ιδική των άπολογίω, προηγουμένως κατηγορεί αυτούς. Καί τό γεγονός ότι ήρηθήτε κατά πρόσωπον του Πιλάτου, ενδ εκείνος ήθελε να τόν άθώωση, δέν ήτο τυχαίον' και ότι δέν ήτο δυνατόν να άρηθήτε κατηγορεί αυτούς πού έζητήθη αντ' αυτού. Τοιουτοτρόπως και τούτο ήτο μεγάλη οικονομία. Έδω φανερώνει τήν αναισχυντίαν αυτών και τήν θρασύτητα και άπερισκεψίαν, και ότι ό μέν ειδωλολάτρης, αν και μόνον τότε διά πρώτην φοράν ειδεν αυτόν, εν τούτοις άπήλλαξεν αυτόν (καίτοι θεσθαίως ούδέν σπουδαίον ήκουσεν), αυτός όμως, αν και έτρέφοντο μαζί με τά θαύματα, εν τούτοις τό αντίθετον έκασταν.

Ότι δέ δικαίως έκρινεν εκείνος να τόν άπολύη,

καί ὅτι δὲν ἔκαμε τοῦτο χαριζόμενος εἰς αὐτόν, ἀκούε αὐτόν εἰς ἄλλο σημεῖον ποῦ λέγει: «Ἐθὼς ὑμῖν ἐστὶν ἀπαλῶναι ἕνα τινὰ θέλετε οὖν τοῦτον ἀπολύσω ὑμῖν»¹²; «Ἦμεῖς δὲ τὸν ἄγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε». Δὲν εἶπεν «ἔξεδώκατε», ἀλλὰ πανταχοῦ ἠρνήσασθε». Εὐλόγως· διότι τοιοῦτοτρόπως ἔλεγον: «Οὐκ ἔχομεν βασιλεία, εἰ μὴ Καίσαρα»¹³. Καὶ δὲν εἶπε «δὲν ἐζητήσατε ἐκείνον ποῦ δὲν δύνασθε νὰ συλλάβετε, τὸν ἀκατάληπτον, οὐτε μόνον ἠρνήσασθε», ἀλλὰ καὶ «ἐφονεύσατε».

Ὅτε ἦσαν πεπρωμένοι, οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν ὅτε ἰδιαίτερος συνεκλονίσθησαν αἱ ψυχαὶ τῶν, τότε πλήττει ἰσχυρότερον, τότε ποῦ δύναται καὶ νὰ συναισθανθοῦν. Διότι ὅπως καὶ ἡμεῖς εἰς τοὺς μεθύοντας μὲν οὐδὲν λέγομεν, ὅταν ἄνωγαν ἀνανήψουν καὶ συνέλθουν ἀπὸ τὴν μέθη, τότε τοὺς ἐπιπλήττομεν, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ὁ Πέτρος, ὅτε ἤδυναντο νὰ ἀντιλαμβάνωνται τὰ λεγόμενα, τότε ὠμίλησεν αὐστηρῶς· πολλὰ εἶναι τὰ ἀμαρτήματα ποῦ ἀριθμεῖ· π.χ. ὅτι, ἐκείνον ποῦ ὁ Θεὸς ἐδόξασεν, οὗτοι παρέδωκαν ὅτι, ἐκείνον ποῦ ὁ Παῖς τὸς ἀθάωνων, οὗτοι ἠρνήθησαν κατὰ πρόσωπον ἐκείνου ὅτι προετίμησαν τὸν ληστήν.

γ'. Πρόσεξε πάλιν πῶς χωρὶς νὰ φαίνεται ὁμιλεῖ περὶ τῆς δυνάμεως οὐτοῦ, ἀποδεικνύων ὅτι ἀνεστήθη ὅπως ἔλεγεν εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν «καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν δι' αὐτοῦ»¹⁴, καὶ ἐβῶ, «τὸν δὲ ἀρχηγόν, φησί, τῆς ζωῆς ἀπεκτείνετε». Ἄρα δὲν ἔλαθεν ἀπὸ ἄλλων τὴν ζωὴν. Ὅπως ἀρχηγὸς τῆς κακίας θὰ ἦτο ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔτεκε τὴν κακίαν, καὶ ἀρχηγὸς φόνου ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος πρῶτος εἰσήγαγε τὸν φόνον, οὕτω καὶ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ζωὴν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του. «Ὁν ὁ Θεὸς ἤγειρε», λέγει. Ἐπειδὴ εἶπε τοῦτο, προσέθεσε: «Καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον, ὃν θεωρεῖτε καὶ οἰδατε, ἔστερέωσα τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἡ πίστις ἢ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὀλοκλήριαν ταύτην».

Ἄλλ' ὅμως, ἐάν ἡ εἰς αὐτόν πίστις εἶναι ἐκείνη ἢ

12. Ἰωάν. 18, 39.

13. Ἰωάν. 19, 15.

14. Πράξ. 2, 24.

ὅποια ἔκαμε τὸ πᾶν, καὶ ὅτι εἰς αὐτόν ἐπίστευσε, διὰ ποῖον λόγον δὲν εἶπε «διὰ τοῦ ὀνόματος», ἀλλ' «ἐν τῷ ὀνόματι»; Διότι ἀκόμη δὲν εἶχον θάρρος νὰ εἴπῃ: «Ἡ εἰς αὐτόν πίστις». Διὰ νὰ μὴ εἶναι ὄμως μικρὸν τὸ «δι' αὐτοῦ», προσέθεσε: «Καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔστερέωσεν αὐτόν». Καὶ τοῦτο φησὶ εἶπε προηγουμένως, τότε λέγει: «Καὶ ἡ πίστις ἢ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὀλοκλήριαν ταύτην». Πρόσεξε πῶς φανερώνει ὅτι καὶ ἐκεῖνο τὸ εἶπε συγκαταβαίνων διότι δὲν θὰ ἐχρηιάζετο τὴν βοήθειαν ἄλλου διὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐκεῖνος τοῦ ὁποῦ τοῦ ὄνομα ἀνάρθρωσε χωλόν, ὁ ὁποῖος οὐδόλως διέφερον ἀπὸ νεκρῶν. Πρόσεχε πῶς πανταχοῦ τὰς μαρτυρίας αὐτῶν χρησιμοποιοῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν του διότι ἀνωτέρω μὲν ἔλεγε: «Καθὼς καὶ αὐτοὶ οἰδατε»¹⁵, καὶ «ἐν μέσῳ ὑμῶν»,¹⁶ καὶ πάλιν, «ὃν θεωρεῖτε καὶ οἰδατε, ἀπέναντι πάντων ὑμῶν»· καίτοι δὲν ἐγνώρισαν ὅτι ἐθεραπεύθη ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐγνώρισαν ὅτι ἦτο χωλός. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ κατορθώσαντες ὠμολόγουν ὅτι δὲν ἔστερέωθη μὲ τὴν ἰδικὴν τῶν δυνάμιν, ἀλλὰ μὲ τὴν δυνάμιν τοῦ Χριστοῦ. Ἐάν δὲ δὲν συνέβαινε τοῦτο, καὶ ἦσαν ὄντως πεπεισμένοι ὅτι ἀνέστη, δὲν θὰ ἤθελον νὰ στερεώσουν τὴν δόξαν τοῦ νεκροῦ περισσότερο παρὰ τὴν ἰδικὴν τῶν, καὶ ταῦτα ἐνῶ ἐκείνοι πρὸς αὐτοὺς ἀπέθλεπον.

Ἐπειτα ἐνῶ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἦσαν ἐμφοδοί, αἰμέσως τοὺς παρηγόρησε μὲ τὴν δυναμίαν τῶν ἀδελφῶν, εἰπών: «Ἄνδρες ἀδελφοί». Διότι ἐκεῖ μὲν οὐδόλως ὠμίλησε περὶ τῶν ἑαυτῶν τῶν, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ Χριστοῦ, λέγων, «ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ»¹⁷, ἐνταῦθα δὲ καὶ παραίνεσιν προσθέτει. Ἐκεῖ ἀνέμενον αὐτοὺς διὰ νὰ τοὺς ὠμίλησῃ, ἐνταῦθα ἐγνώριζε πόσον ἐπροώδευσαν καὶ πόσον οὗτοι εἶχον πλησιάσει περισσότερο εἰς τὴν πίστιν. Καὶ ἐπὶ πλέον τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα δὲν ἐλέχθησαν ἐξ ἀγνοίας· διότι τὸ νὰ ζητήσουν τὸν ληστήν, τὸ νὰ μὴ δεχθοῦν ἐκείνον ποῦ ἐκρίθη ἀθῶος καὶ τὸ νὰ θελήσουν νὰ τὸν φονεύσουν, ἀπὸ ποῖαν ἀγνοίαν προήρχοντο; Ἄλλ' ὅμως δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν δυνατότητα νὰ ἀρνηθοῦν ἐκεῖνα ποῦ εἶχον πραχθῆ

15. Πράξ. 2, 22.

16. Πράξ. 2, 22.

17. Πράξ. 2, 36.

καί να μετανοήσουν· μάλλον δὲ καὶ ἀπολογίαὺν ἔπρ αὐτῶν ἀξιόλογον κατασκευάζει καὶ λέγει: «Ὅτι μὲν οὖν ἀθῶον ἀνηρέϊτε, ἤδριτε· ὅτι δὲ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἴσως ἠγνοεῖτε». Καὶ ἀπὸ ἐδῶ δὲν συγχωρεῖ μόνον αὐτοὺς διὰ τὰ ἐγκλήματα, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρωτεργάτας τῶν κακῶν· διότι θεθαίως θά ἔκαμνεν αὐτοὺς περισσότερον φιλονεικοῦς, ἐὰν ἐξέτρεπε τὴν ὁμίλιαν εἰς κατηγορίαν· διότι ἐκεῖνος ποῦ ἔχει πράξει κάτι φοβερόν, δταν κάποιος τὸν κατηγορῇ, προσπαθῶν νὰ ἀπολογηθῇ, γίνεται ὀρηκτικώτερος. Καὶ δὲν λέγει ἐπομένως ὅτι «ἐσταυρώσατε, ἐφονεύσατε», ἀλλ' «ἐπράξατε», ὀδηγῶν αὐτοὺς εἰς συγχώρησιν. Ἐὰν ἐκεῖνοι ἔπραξαν χωρὶς νὰ γνωρίζουν, πολὺ περισσότερον ὀδοι· ἐὰν ἐκεῖνοι συγχωροῦνται, πολὺ περισσότερον ὀδοι.

Τὸ δὲ ἀξιοθαύμαστον εἶναι, ὅτι, ὁμιλήσας καὶ ἀνωτέρω καὶ ἐδῶ, ἐκεῖ μὲν, «τῇ ὀρισμένη βουλή καὶ προγνώσει»¹⁸, ἐδῶ δὲ ὅτι «προκατήγγειλε» εἰς ὄλους τὸν Χριστὸν, οὐδαμοῦ παρουσιάζει μαρτυρίαν, διότι ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ἔχει λεχθῆ μετὰ πολλῶν ἐγκλημάτων καὶ τῆς τιμωρίας ἐναντίον αὐτῶν. «Καὶ δώσω, φησί, τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ, καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ»¹⁹, καὶ πάλιν, «ἃ προκατήγγειλε, φησί, διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν παθεῖν αὐτόν, ἐπλήρωσεν οὕτως». Μεγάλην φανερώνει τὴν ἀπόφασιν, ἀφοῦ θεθαίως πάντες ἔλεγον τοῦτο καὶ ὄχι μόνον εἰς Ἀληθῶς, ἐὰν δὲν ἔχουν γίνεαι ἐξ ἀγνοίας, ἔχουν γίνεαι παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ. Πρόσεξε πόση εἶναι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, δταν ἔχη χρησιμοποιοῦσαι τὰς κακίας τῶν ἄλλων δι' ἐκεῖνο ποῦ πρέπει. «Ἐπλήρωσεν», λέγει, διὰ νὰ μὴ νομισοῦν κατόπιν ὅτι ὑπολείπεται κατὰ τι, τοῦτο προσέθεσεν, ἐξηγῶν ὅτι ἔχουν πραγματοποιηθῆ ὅσα ἔπρεπε νὰ πάθῃ.

Ἀλλὰ μὴ νομίσητε, ἐπειδὴ οἱ προφῆται ταῦτα εἶπον, καὶ ἐπειδὴ κατὰ ἀγνοίαν ἐπράξατε, ὅτι εἶναι ἀρκετὴ ἀπολογία τοῦτο διὰ σᾶς. Ὅμως δὲν ὁμιλεῖ οὕτως, ἀλλὰ πρῶτον: «Μετανοήσατε οὖν». Διὰ τὴν: «Εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὁμῶν τὰς ἁμαρτίας». Δὲν ἐννοῶ ἐκεῖνα ποῦ ἔχουν τολμηθῆ, δταν ἐόρσκοτο εἰς τὸν σταυρὸν (ι-

18. Πράξ. 2. 23.
19. Ἰω. 53. 9.

σως ἐκεῖνα ἐξ ἀγνοίας), ἀλλ' ὥστε νὰ ἐξαλειφθοῦν αἱ ἄλλαι ἁμαρτίαι σας.

Ἐπειτα προσθέτει: «Ὅπως ἂν ἔλθωσιν ὑμῖν καιροὶ ἀναψύξεως», Ἐνταῦθα περὶ τῆς ἀναστάσεως διδάσκει ἀμυδρῶς· διότι πράγματι ἐκεῖνοι εἶναι οἱ καιροὶ τῆς ἀναψύξεως, τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Παῦλος ἐπεζήτη, λέγων: «Καὶ ἡμεῖς οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνῳ, στενάζομεν θροοῦμενοι»²⁰. Ἐπειτα ἀποδεικνύων ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ αἴτιος τῶν καιρῶν τῆς ἀναψύξεως λέγει: «Καὶ ἀποστελεῖ τὸν προκεχειρισμένον ὑμῖν Ἰησοῦν Χριστόν». Δὲν εἶπε: «Διὰ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ ἁμαρτία σας», ἀλλ' «αἱ ἁμαρτίαι», ὑπονοῶν καὶ ἐκεῖνην.

Ἀποστελεῖ. Ἀφοῦ εἶπε τοῦτο, δὲν λέγει κατόπιν ἀπὸ ποῦ, ἀλλὰ μόνον προσθέτει: «Ὅν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι». Ἀκόμη νὰ δεχθῇ. Καὶ πῶς δὲν εἶπεν: «Ὅν οὐρανὸς ἐδέξατο»; Τοῦτο εἶπεν ὡς διδάσκων περὶ τῶν ἀνω χρόνων. «Οὕτως ἔχουν οἰκονομηθῆ, λέγει, οὕτως ἔχουν συντεθῆ» περὶ δὲ τῆς αἰωνίου ὑπάρξεως αὐτοῦ ἀκόμη δὲν ὁμιλεῖ, ἀλλ' ἐνδιατριβῆ ἀκόμη εἰς τοὺς λόγους τῆς οἰκονομίας καὶ λέγει: «Μισῆς μὲν γὰρ εἶπε πρὸς τοὺς πατέρας ὅτι Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος». Ἐπειτα ἀνωτέρω μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὃν ἐλάλησεν ὁ Θεὸς διὰ στόματος πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν ἀπ' αἰῶνος», αὐτὸν εἰσάγει ἐν συνεχείᾳ τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν· διότι ἀφοῦ πολλὰ προεῖπεν, εἰς αὐτὸν δὲ πρέπει νὰ ἀκούωμεν, δὲν θά ἔκαμνε λάθος κανεῖς, ἐὰν ἔλεγεν ὅτι ταῦτα οἱ προφῆται ἔχουν εἶπῃ.

δ'. Μὲ ἄλλον τρόπον δὲ θέλει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὰ ἴδια προεῖπον καὶ οἱ προφῆται. Καὶ ἂν κάποιος ἐξετάζῃ μὲ ἀκριβείαν, θά εὕρῃ καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην, ἀμυδρῶς μὲν, πάντως νὰ εἶναι εἰρημένα· ὥστε οὐδὲν εἶναι νεώτερον. «Τὸν προκεχειρισμένον», λέγει. Ἐνταῦθα αὐτοὺς καὶ φοβίζει, ὡς κατωτέρων ἀπὸ πολλοῦς. Πῶς λοιπὸν ἔλεγεν: «Ἐπλήρωσεν ἃ ἔδει παθεῖν»; «Ἐπλήρωσεν», εἶπεν, ὄχι «ἐπληρώθη», φανερώων ὅτι, ἐκεῖνα μὲν τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ πάθῃ, ἐξεπλήρωσεν, ἐκεῖ-

20 Β' Κορινθ. 5. 4. λ. σκήνος = θνήτων σῶμα. λ. θροοῦμενοι = ὡς νὰ εἰμεθα φορτωμένοι μὲ βαρὺ φορτίον.

να όμως τὰ ὅποια ἀπομένουν ἀκόμη νὰ γίνουν, μέχρι τώρα δὲν εἶπε. «Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ». Ἐκεῖνο λέγει, τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρως ἔκαμνεν αὐτοῦ φίλους.

Βλέπετε πῶς ἀναμινύει ἀσημαντα καὶ ὑψηλά; Διότι εἶναι καὶ ἀσημαντὸν καὶ σπουδαῖον, ἐὰν ἐκεῖνος ποῦ πρόκειται νὰ ἀνέλθῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς εἶναι ὁμοῖος μετὸν Μωϋσῆ· πλὴν ἀλλὰ τότε ἦτο μέγα· διότι δὲν ἦτο θεθαίως σύμφωνον πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Μωϋσέως τὸ «καὶ ἔσται πᾶς ὁ μὴ ἀκούων ἐξολοθρευθήσεται». Εἶπε δὲ καὶ πάρα πολλὰ ἄλλα ποῦ φανερώων ὅτι δὲν εἶναι ὁμοῖος μετὸν Μωϋσέως, ὥστε μετὰ μεγάλην μαρτυρίαν ἤρχισε νὰ ἀσχολῆται. «Ὁ Θεὸς αὐτὸν ἀναστήσει, φησὶν, ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν». Ὡστε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Μωϋσῆς ἠπειλήσεν αὐτοῦ ποῦ δὲν ἀκούουν. Ὅλα ταῦτα εἶναι χρήσιμα. «Καὶ πάντες δὲ, φησὶν, οἱ προφῆται ἀπὸ Σαμουὴλ». Δὲν ἠθέλησε νὰ ἀσχοληθῇ μετὰ ἓνα ἕκαστον ἰδιαιτέρως, διὰ νὰ μὴ μακρηγορήσῃ, ἀλλὰ, ἀναφερθεὶς εἰς τὴν πλέον σπουδαίαν μαρτυρίαν, τὴν Μωσαϊκὴν, παρέπεμψεν εἰς αὐτούς. «Ἵμεις ἔστε, φησὶν, υἱοὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ Θεός».

Ἐπὶ τῆς διαθήκης, φησὶν, υἱοί, δηλαδὴ «κληρονόμοι». Διότι διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι λαμβάνουν ταῦτα ἐκ τῆς γάρτιος τοῦ Πέτρου, φανερώων ὅτι ὠφείλετο εἰς αὐτοὺς ἀνοθεῖν ὥστε περισσότερο νὰ πιστεύσουν ὅτι καὶ ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε τοῦτο. «Ἵμῖν πρῶτον ἀναστήσας, φησὶν, ὁ Θεὸς τὸν Παῖδα αὐτοῦ ἀπέστειλεν». Δὲν εἶπεν ἀπλῶς «Ἵμῖν ἀπέστειλε τὸν Παῖδα αὐτοῦ», ἀλλὰ καὶ, «μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καὶ ὅτε ἐσταυρώθη». Διὰ νὰ μὴ νομίσουν δὲ ὅτι αὐτὸς μὲν ἐχάριζεν αὐτά, ὁ δὲ Πατὴρ ὄχι, διὰ τοῦτο προσέθεσε τὸ «εὐλογοῦντα ὑμᾶς». Διότι ἀφοῦ αὐτὸς εἶναι ἀδελφός σας καὶ σὰς εὐλογεῖ, τὸ πρᾶγμα εἶναι ὁπόσῃσιν· δηλαδὴ, «τόσον πρέπει νὰ ἀπέχετε ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ ἐπικοινωνήτε μετὰ αὐτοῦ, διότι καὶ εἰς τοὺς ἄλλους θέλει νὰ γίνετε αἰτίοι καὶ ἀρχηγοί. Λοιπὸν μὴ φέρεσθε ὡς νὰ ἔχετε ἀπορριφθῆ καὶ ἀποβληθῆ». «Ἐν τῷ ἀποστρέφειν, φησὶν, ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν». Μετὰ αὐτὸν τὸν ὄρον σὰς εὐλογεῖ καὶ ὄχι ἀπλῶς.

Καὶ ποῖα εἶναι ἡ εὐλογία αὕτη; Μεγάλῃ· διότι θεθαίως τὸ νὰ ἐγκαταλείψητε τὰς κακίας, τοῦτο δὲν εἶναι ἱκανόν, ὥστε νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτάς. Ἐὰν ὁμοῦ δὲν

ἦτο ἱκανόν νὰ τὰς ἐξαφανίσῃ, πῶς ἦτο ἱκανόν νὰ προκαλέσῃ τὴν εὐλογίαν; Διότι θεθαίως αὐτὸς ποῦ ἔχει ἀδικήσει δὲν εὐλογεῖται ἤδη, ἀλλὰ συγχωρεῖται ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας.

Τὸ δὲ «ὡς ἐμέ», ἐὰν κάποιος δὲν τὸ ἀποδεχθῆ συμφώνως πρὸς τὸν τρόπον τῆς νομοθεσίας, καθόλου δὲν θὰ ἔχη τὴν ἐξήγησιν.

«Αὐτοῦ ἀκούσαθε», λέγει· καὶ ὄχι ἀπλῶς, ἀλλ' «ἔσται πᾶσα ψυχὴ, ἧτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ Προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ». Ὅταν ἀπέδειξεν εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶχαν ἀμαρτήσῃ, καὶ τοὺς μετέδωκε ἐκ τῆς συγγνώμης, καὶ ὑπεσχέθη ὠφέλιμα, τότε θεθαίως φανερώων ὅτι καὶ ὁ Μωϋσῆς λέγει τὸ ἴδιον.

Καὶ ποῖα εἶναι ἡ λογικὴ σύνδεσις μετὰ τὸ νὰ εἰπῇ «ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως», καὶ νὰ προσθήσῃ τὸν Μωϋσέως, ποῦ λέγει ὅτι ἅλα θὰ τὰ ἀκούσουν, ὅσα θὰ εἰπῇ ὁ Χριστός, καὶ μάλιστα ὄχι ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ φοβεράς ἀπειλῆς; Μεγάλῃ· διότι φανερώων ὅτι καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ πείθωνται εἰς αὐτόν.

Τὶ σημαίνει, «υἱοὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης»; Κληρονόμοι, διάδοχοι. Ἐὰν λοιπὸν εἴσθε υἱοί, διατὶ φέρεσθε πρὸς τὰ ἰδικὰ σας ὡς νὰ εἶναι ξένα; Ἐπομένως ἐπράξατε ἔργα ποῦ ἐπισύρουν τὴν κατηγορίαν, θὰ δυνηθῆτε ὁμοῦ νὰ τύχετε συγγνώμης. Ἐπειτα ἐπειδὴ εἶπεν αὐτά, εὐλόγως κατόπιν λέγει: «Ἵμῖν ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Παῖδα αὐτοῦ εὐλογοῦντα ὑμᾶς». Δὲν εἶπε «σώζοντα», ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι μεγαλύτερον, «εὐλογοῦντα», φανερώων ὅτι ὁ σταυρωθεὶς εὐλογεῖ τοὺς σταυρώσαντας.

Ἄς μιμηθῶμεν λοιπὸν αὐτὸν καὶ ἡμεῖς· ὡς ἀποθάλωμεν τὴν φονικὴν καὶ ἐχθρικὴν ψυχὴν. Δὲν φθάνει τὸ νὰ μὴ ἀμυνθῶμεν (τοῦτο καὶ εἰς τὴν Παλαιάν ἔχει γίνεσθαι), ἀλλὰ ἅλα ὡς τὰ πράττωμεν ὑπὲρ ἐκείνων ποῦ ἔχουν ἀδικήσει, ὡς νὰ εἶναι φίλοι πραγματικοί, ὡς ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἰδίων. Ἐκεῖνου εἰμεθα μιμηταί, ἐκεῖνου μαθηταί, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν σταύρωσιν ἅλα τὰ μεταχειρίζεται ὑπὲρ τῶν σταυρωσάντων καὶ τοὺς Ἀποστόλους ἀποστέλλει. Καίτοι θεθαίως ἡμεῖς πολλοῦ καὶ δικαίως πάσχομεν ἐκεῖνος δὲ ὄχι μόνον ἀδικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀσεβῶς· διότι τὸν εὐεργέτην, ἐκεῖνον ποῦ οὐδῶλος εἶχεν ἀδικήσει, ἐκεῖνον ἐσταύρωσαν. Διὰ ποῖον λόγον παρακαλῶ; δόξης ἕνεκεν; Ἄλλ' ὁμοῦ αὐτὸς ἐδόξασεν αὐ-

τούς. Πῶς; «Ἐπί τῆς Μωσέως καθέδρας, φησὶν, ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Πάντα οὖν, ἃ λέγουσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε»²¹. Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ: «Ὑπάγε, δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ»²². Καὶ ἐνῶ ἤδυνάτο νὰ καταστρέψῃ αὐτούς, τοὺς σώζει. Αὐτὸν λοιπὸν ἄς μμηθῶμεν, καὶ οὐδεὶς ἄς μὴ εἶναι ἐχθρὸς κάποιου, οὐδεὶς πολέμιος, παρὰ τοῦ διαβόλου μόνου.

ε'. Πρὸς τοῦτο μεγάλως συντελοῦν ἡ ἀποφυγὴ καὶ τοῦ ὄρκου καὶ τῆς ὀργῆς. Μὲ τὴν ἀποφυγὴν τῆς ὀργῆς δὲν θὰ ἔχωμεν οὔτε ἐγθρόν. Κόψε τὸν ὄρκον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, καὶ θὰ ἔχῃς κόψει καὶ τὰ πτερά τῆς ὀργῆς, θὰ ἔχῃς σθῆσαι ὅλον τὸν θυμὸν· διότι ὁ ὄρκος εἶναι ὡς ἀνεμὸς ὀργῆς. Χάλασε τὰ ἱστία· ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἀνεμὸς οὐδὲ ὡφελεῖ τὸ ἴστιον. Ἄν λοιπὸν δὲν φωνάζωμεν, οὔτε ὀρκίζώμεθα, θὰ ἔχωμεν ἀποκόψει τὰ νεύρα τοῦ θυμοῦ. Ἐάν δὲ ἀπιστῆτε, πειραματισθῆτε ἐπὶ τοῦ πράγματος, καὶ τότε θὰ ἀντιληφθῆτε ὅτι οὕτως ἔχει. Βάλτε εἰς ἐκεῖνον πού θυμῶνε νόμον ποτὲ νὰ μὴν ὀρκισθῆ, καὶ δὲν θὰ ἀναγκασθῆς νὰ τὸν διδάξῃς περὶ ἐπιεικειᾶς. Τοιοῦτοτρόπως ὅλα κατορθοῦνται· καὶ οὔτε θὰ ἐπισηκῆσθε, οὔτε θὰ ὀρκισθῆτε καθόλου.

Δὲν γνωρίζετε εἰς πόσους παραλογισμοὺς ρίπτετε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἐξ αὐτοῦ; Διότι ἐξ ἀνάγκης περιβάλλετε τοὺς ἑαυτοὺς σας μὲ δεσμὸν καὶ παντοιοτρόπως προσπαθεῖτε νὰ λυτρώσῃτε τὴν ψυχὴν ὡς ἀπὸ κάποιου ἀφευκτοῦ κακόν, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες, κατόπιν διάγετε μὲ ὀδύνην καὶ μάχας, καὶ καταρᾶσθε τὸν θυμὸν, ἀλλὰ ὅλα γίνονται ματαίως καὶ χωρὶς λόγον. Λοιπὸν ἀπειλήσε, ἀποχώρισε, ὅλα κάμε τὰ χωρὶς ὄρκου.

Εἶναι δυνατόν, ἂν θέλῃς, νὰ ἀναλύσωμε καὶ τὰ λεχθέντα καὶ τὰ πραττόμενα. Οὕτω σήμερον εἶναι ἀνάγκη πρᾶκτον νὰ σᾶς διδάξω· διότι ἐπειδὴ ἠκούσατε, καὶ τὸ περισσότερο ἔχετε κατορθώσει. Ἄς ἐξετάσωμε λοιπὸν εἰς τὴν συνέχειαν, τίνας ἔνεκεν εἰσῆλθεν ὁ ὄρκος καὶ διατί ἐπετρέπη νὰ ὑπάρχῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Δηγούμενοι ἀνωτέρω τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ καὶ πότε εἰσ-

21. Ματθ. 23, 2-3.

22. Ματθ. 8, 4.

ῆλθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ πῶς καὶ παρὰ τίνων, θὰ σᾶς ἀμειψώμεν εἰς τὴν διήγησιν διὰ τὴν ὑπακοήν σας. Διότι αὐτὸς μὲν πού ἔχει κατορθώσει εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ ἐρευνᾷ νὰ μάθῃ, αὐτὸς δὲ ὅπως ἀκόμη δὲν κατορθώσας, δὲν εἶναι ἄξιός οὔτε νὰ ἀκούσῃ διδασκαλίαν.

Ἐκαμὸν πολλὰς συνθήκας οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ἀβραάμ καὶ ἔσφαξαν σφάγια καὶ θυσίας προσέφερον, καὶ ἀκόμη δὲν ὑπῆρχεν ὄρκος. Ἀπὸ πού λοιπὸν εἰσῆλθεν ὁ ὄρκος; Ὅταν ἠυξήθησαν τὰ κακά, ὅταν ὅλα μαζί ἐγίναν ἀνω κάτω, ὅταν ἐξετράπησαν πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν· τότε λοιπὸν, τότε, ὅτε ἐφαίνοντο ἐν συνεχείᾳ ἀπιστοὶ, τὸν Θεὸν ἐκάλουν μάρτυρα παρέχοντες αὐτὸν ὡς ἀξιόπιστον ἐγγυητὴν τῶν λεγομένων· διότι τοῦτο εἶναι ὄρκος, ἐγγύησις συμπεριφορῶν πού δὲν γίνονται πιστευταί. Ὡστε τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον γνώρισμα αὐτοῦ πού ὀρκίζεται, ὅτι δὲν γίνεται πιστευτὸς χωρὶς ἐγγύησιν καὶ μάλιστα ἐγγύησιν μεγάλην· διότι ἐξ αἰτίας τῆς πολλῆς ἀπιστίας δὲν ζητοῦν ἄνθρωπον ἐγγυητὴν, ἀλλὰ τὸν Θεόν. Δεύτερον, καὶ εἰς ἐκεῖνον πού δέχεται τὸν ὄρκον ὑπάρχει τὸ ἴδιον ἀμάρτημα, ἀφοῦ, ἐνδιαφερόμενος ὑπὲρ τῶν συναλλαγμάτων, τὸν Θεὸν θέλει ὡς ἐγγυητὴν, καὶ λέγει ὅτι δὲν θὰ ὑποχωρήσῃ, ἐάν δὲν λάθῃ ἐκεῖνον.

Ὡ τῆς ὑπερβολικῆς ἀναίσθησις! ὦ τῆς ἀσεδείας! ἀφοῦ εἶσαι σκώληξ καὶ χῶμα καὶ σκῆνη καὶ καπνός, τὸν Δεσπότην σου θέλεις ὡς ἐγγυητὴν, καὶ ἐκεῖνον ἐξαναγκάζεις τοὺς ἄλλους νὰ σοῦ δώσουν. Εἰπέ μοι, ἐάν, ὅταν τὰ τέκνα σας φιλονεικοῦν μεταξὺ τῶν καὶ δὲν πιστεύουν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των, ἔλεγεν ὁ ἠμόδουλος ὅτι δὲν θὰ ὑποχωρήσῃ, ἕως ἂν λάθῃ ὡς ἐγγυητὴν τὸν κοινὸν κύριον, ἀραγε δὲν θὰ ἐτιμωρεῖτο μὲ μύρια κτηνήματα καὶ δὲν θὰ ἐμάνθανεν ὅτι εἰς ἄλλα πρέπει νὰ χρησιμοποῖ τὸν κύριον καὶ ὄχι εἰς τὰ αὐτὰ; Τί λέγω ἠμόδουλον; Διότι ἐάν προετίμας σεβαστότερον ἄνδρα, δὲν θὰ ἐθεώρει ἀσέβειαν τὸ πρᾶγμα;

Ἄλλὰ ἐγὼ δὲν θέλω, λέγει. Καλῶς· λοιπὸν οὔτε ἐκεῖνον νὰ τὸν ἀναγκάζῃς, ἀφοῦ καὶ μεταξὺ ἀνθρώπων γίνεται τοῦτο· δηλαδὴ, ἂν εἴπῃ τις: «Τὸν δεῖνα προσφέρω ἐγγυητὴν», οὐ δὲν ἀνέχεσαι. Τί λοιπὸν; θὰ γάσω, λέγει, αὐτὸ πού μοῦ δίδεται; Δὲν λέγω τοῦτο, ἀλλ' ὅτι ἀνέχεσαι νὰ ἀσεθήσῃς εἰς τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο καὶ πε-

ρισσότερον αὐτὸς πού ἐξαναγκάζει παρά αὐτὸς πού ὀρκίζεται ἀπαραιτήτως θά τιμωρηθῇ ὡσαύτως καὶ αὐτὸς πού ὀρκίζεται χωρὶς οὐδεὶς νά τὸν ἀναγκάζῃ. Καὶ τὸ φοβερότερον μάλιστα ὅτι ἕκαστος ὀρκίζεται ὑπὲρ ἑνὸς ὄθλοῦ, ὑπὲρ μικρᾶς προσθήκης, ὑπὲρ ἀδικίας.

Ταῦτα ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἐπιορκία ἂν ὅμως ἀκολουθήσῃ καὶ ἐπιορκία, ὅλα τὰ ἕκαμεν ἄνω κάτω καὶ αὐτὸς πού ἔλαθε καὶ αὐτὸς πού ἔδωσε τὸν ὄρκον. Ἄλλ' ὑπάρχουν, λέγει, μερικά πού δὲν τὰ γνωρίζομεν. Ἄλλὰ, προδλέπων ταῦτα, οὐδόλως νά συμπεριφέρεσαι μὲ ὀκνηρίαν ἔάν ὅμως συμπεριφέρεσαι μὲ ὀκνηρίαν, νά ἀπαιτῆς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου δικαίαν τιμωρίαν. Εἶναι καλύτερον νά τιμωρηθῆς τοιοῦτοτρόπως, παρά διαφόρων. Διότι τί ἀναμένεις, παρακαλῶ, παρασύρων τὸν ἄνδρα εἰς ὄρκον; ὅτι θά ἐπιορκήσῃ; Ἄλλὰ τοῦτο εἶναι ἐσχάτη ἀνοησία διότι ἢ τιμωρία θά τραπῇ εἰς τὴν ἰδικὴν σου κεφαλὴν εἶναι καλύτερον νά χάσῃς τὰ χρήματα, παρά ἐκείνος νά χαθῇ. Διατί κάμνεις αὐτὸ μετὰ τῆς ἰδικῆς σου τιμωρίας καὶ μετὰ τῆς ἀσεβείας κατὰ τοῦ Θεοῦ; Τοιαύτη ψυχὴ ἀνήκει εἰς θηρίον καὶ εἰς ἄνδρα ἀσεβῆ. Ἄλλὰ ἀναμένω ὅτι δὲν θά ἐπιορκήσῃ. Λοιπὸν τότε πίστευσε καὶ χωρὶς ὄρκον. Ἄλλ' ὑπάρχουν πολλοί, λέγει, οἱ ὅποιοι χωρὶς ὄρκον θά προετίμων νά μὴ δώσουν τὰ χρήματα μετὰ τὸν ὄρκον ὅμως, οὐδόλως. Ἀποτᾶς τὸν ἑαυτὸν σου, ἄνθρωπε. Ἄνθρωπος πού ἔχει μάθει νά κλέπτῃ καὶ νά ἀδικῇ τὸν πλησίον, θά προετίμα καὶ τὸν ὄρκον πολλακίς νά καταπατήσῃ ἔάν ὅμως θά ἐδίσταζε νά ὀρκισθῇ, πολὺ περισσότερο θά ἐδίσταζε νά ἀδικήσῃ. Ἄλλὰ ἀσυναίσθητως κάμνει αὐτό; Ἐπομένως εἶναι ἀξίος συγγνώμης.

Ἄλλὰ διατί ἡμιλῶ περὶ τῶν ὄρκων τούτων, παραλείπων τοὺς διδομένους εἰς τὴν ἀγοράν; Διότι ἐκεῖ οὐδὲν τοιοῦτον ἔχεις νά εἰπῆς διότι γίνονται ὄρκοι καὶ ἐπιορκία χάριν δέκα ὄθλων διότι ἐπειδὴ δὲν κατέργεται κεραυνὸς ἄνωθεν, ἐπειδὴ τὰ πάντα ἀνατρέπονται, ἐστάθῃς κατέγων τὸν Θεόν. Τί συμβαίνει; Διὰ νά λάθῃς λάχανα, ὀποθήματα, χάριν ὀλίγων χρημάτων καλεῖς αὐτὸν εἰς μαρτυρίαν.

Μὴ νομίσωμεν λοιπὸν ὅτι, ἐπειδὴ δὲν τιμωρούμεθα, δὲν ἀμαρτάνομεν τοῦτο εἶναι σημεῖον τῆς φιλοανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ὅχι τῆς ἰδικῆς μας ἀρετῆς. Ὁρκίσου

κατὰ τοῦ τέκνου του, ὀρκίσου κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου εἰπέ: «Τόσον οὐτε ὁ δῆμιος ἄς μὴ κάμῃ νά πονέσουν αἱ πλευραὶ μου». Ἄλλὰ φοβείσαι. Τῶν πλευρῶν σου λοιπὸν εἶναι ἀτιμότερος ὁ Θεός; τῆς κεφαλῆς σου εὐτελέστερος; Εἰπέ: «Τόσον ἄς μὴ γίνω ἀνάπηρος». Ἄλλ' ὁ μὲν Χριστὸς τόσον λυπεῖται ἡμᾶς, ὥστε ἐμποδίζει νά ὀρκισθῶμεθα καὶ κατὰ τῆς κεφαλῆς μας, ἡμεῖς ὅμως τόσον δὲν ὑπολογίζομεν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ὥστε πανταχοῦ αὐτὸν θέλομεν ἐγγυητὴν. Δὲν γνωρίζετε τί εἶναι ὁ Θεός καὶ ἀπὸ ποῖα στόματα πρέπει νά ὀνομάζεται. Ἄλλ' ἔάν μὲν ὡμιλῶμεν διὰ κάποιον ἑνάρετον ἄνδρα, λέγομεν: «Ἀπόπλυνον τὸ στόμα σου, καὶ οὕτω νά τὸν ἀναφέρῃς», τώρα δὲ ὅμως τὸ τίμιον ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα, τὸ θαυμαστὸν εἰς ὅλην τὴν γῆν, τὸ ὅποιον ὅταν ἀκούουν οἱ δαίμονες φρίττουν, χωρὶς λόγον περισύρομεν.

στ'. Ὡ τῆς συνηθείας! διότι ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἔχει γίνεαι εὐκαταφρόνητον. Ἀναμφιδόλως λοιπὸν ἂν ἀναγκάσῃς κάποιον νά ὀρκισθῇ εἰς οἶκον ἄγιον, οὕτω διάκεισαι ὡς νά ἕκαμες φρικτὸν τὸν ὄρκον καίτοι ἀπὸ τοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι τόσον φρικτὸν, παρά ἐκ τοῦ ὅτι ἐκεῖνον μὲν ἀπερίσκεπτος τὸν χρησιμοποιοῦμεν, τοῦτον δὲ ὅχι; διότι δὲν ἔπρεπε νά δημιουργηθῆται φρικτὸν ὄνομα εἰς τὸν Θεόν; Ἄλλ' εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους τόσον ἤτο σεβαστὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὥστε νά γράφεται εἰς πέταλα καὶ νά μὴ ἐπιτρέπεται εἰς οὐδένα νά φορῇ τὰ γράμματα, παρά μόνον εἰς τὸν ἀρχιερέα²³, τώρα δὲ ὅμως οὕτω περιφέρομεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς νά εἶναι κατὰ τὸ τυχαῖον.

Ἐάν ἀπλῶς τὸ νά ὀνομάζωμεν τὸν Θεὸν δὲν εἶναι εὐκόλον εἰς ὄλους καὶ εὐσεβές, τὸ νά ἐπικαλούμεθα αὐτὸν εἰς μαρτυρίαν, πόσῃς τόλμῃς, παρακαλῶ, δὲν εἶναι γνώρισμα, πόσῃς παραφροσύνῃς; Διότι ἔάν ἔπρεπε ὅλα νά τὰ ἀπορριψώμεν, δὲν ἔπρεπε προθύμως νά τὰ ἀφήνωμε; Ἰδοὺ λέγω καὶ διαμαρτύρομαι: «Καταροθώσατε νά ἐξαλείψετε τοὺτους τοὺς διδομένους εἰς τὴν ἀγορὰν ὄρκους; αὐτοὺς δὲ πού δὲν πείθονται, δηγησάτέ τους ὄλους εἰς ἐμέ. Ἰδοὺ ἐνῶ εἰσθε ὄλοι παρόντες ἐπιβάλλω

εις τούς τεταγμένους εις τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ναῶν καὶ προτρέπω καὶ παραγγέλλω, εἰς οὐδένα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὀρκίζεται χωρὶς λόγον μᾶλλον δὲ οὔτε καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ἀφορμὴ. Πρὸς ἐμὲ λοιπὸν ὡς δὴδηγηθῆ ἔποιος καὶ ἂν εἶναι, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα πρέπει νὰ φθάνουν μέχρις ἐμοῦ, ὅπως ἀκριθῶς συμβαίνει μετὰ τοὺς μικροὺς παῖδας». Μὴ γένοιτο! Διότι εἶναι αἰσχρὴν μερικοὶ ἀκόμη νὰ χρειάζεται νὰ διδάσκωνται. Μήπως τολμᾶς νὰ ἐγγίσης τὴν ἱερὰν τράπεζαν, ὅταν εἶσαι ἀμύητος; Ἄλλὰ συμβαίνει τὸ ἀκόμη χειρότερον, σὺ ὁ μεμυημένος νὰ τολμᾶς νὰ ἐγγίξης τὴν ἱερὰν τράπεζαν, τὴν ὅποιαν οὔτε πάντες οἱ ἱερεῖς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐγγίζουσιν, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ ὀρκίζεσαι. Καὶ σὺ μὲν ὁ ὅποιος ὅταν ἀπέλεθης δὲν θὰ ἠδύνασο νὰ ἐγγίσης τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδός, τὴν τράπεζαν ὅμως ἐγγίξεις, τὴν ὅποιαν οὔτε πρῶτος καὶ ἄφωτος θὰ ἀφήσω καὶ τοὺς δύο νὰ φύγουν. Ὅτι ἐπιθυμεῖτε κάμετε: θέτω νόμον οὐδόλως νὰ ὀρκίζεσθε.

Ποία ὑπάρχει ἐλπίς σωτηρίας, ὅταν ὄλα τὸσον δὲν τὰ ὑπολογίζετε; διὰ τοῦτο ὑπάρχουν αἱ γραμματεῖαι, διὰ τοῦτο τὰ συμβόλαια, διὰ νὰ θυσιάσης τὴν ψυχὴν σου; τί κερδίζεις τὸσον ὅσον γάνεις; Ἐπιώρησεν; Ἐγασας καὶ ἐκέινον καὶ τὸν ἑαυτὸν σου. Ἄλλὰ δὲν ἐπιώρησας; Καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸν ἕκαμες νὰ χαθῆ, ἀφῶ τὸν ἐξηνάγκασας νὰ παραθῆ τὴν ἐντολήν.

Ἄς ἀπομακρύνωμεν τοῦτο τὸ νόημα ἀπὸ τὴν ψυχὴν πρῶτον ἀπὸ τὴν ἀγορὰν ὡς ἐκδιώξωμεν αὐτό, ἀπὸ τὰ παντοπωλεῖα, ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἐργαστήρια; μεγαλύτερος θὰ εἶναι δι' ἡμᾶς ὁ πόρος. Μὴ νομίζετε ὅτι τὰ θωτικά καταρθῶνται διὰ τῶν παραβάσεων τῶν θεῶν νόμων.

Ἄλλὰ δὲν πιστεύει, λέγει· διότι καὶ τοῦτο ἤκουσα κάποτε ἀπὸ μερικοῦς, ὅτι «ἂν δὲν ὀρκισθῶ μωρίους ὄρκους δὲν πιστεύει». Σὺ εἶσαι αἴτιος αὐτῶν, ὁ ὅποιος προειλόως ὀρκίζεσαι· διότι, ἂν δὲν συνέβαινε τοῦτο, ἀλλὰ εἰς ὄλους ἦτο φανερόν ὅτι δὲν ὀρκίζεσαι, πιστεύε με πού σοῦ λέγω ὅτι περισσότερο θὰ ἐπιστεύεσαι ἀπὸ ἐκέινους πού μωρίους κατατρώγουν ὄρκους, καὶ μόνον με ἔν σου νεύμα. Διότι Ἰησοῦ, παρακαλῶ, εἰς ποῖον περισσότερο πιστεύετε, εἰς ἐμὲ πού δὲν ὀρκίζομαι, ἢ εἰς

τούς ὀρκιζομένους; Ἄλλὰ σὺ, λέγει, εἶσαι ἄρχων καὶ ἐπίσκοπος. Τί λοιπὸν, ἂν ἀποδείξω ὅτι δὲν εἶναι μόνον τοῦτο; Εἰλικρινῶς ἀποκριθῆτε μοι, παρακαλῶ, ἂν συνεχῶς ὀρκιζόμεν καὶ διὰ πάντος, ἔρα γε θὰ εἶχε κύρος ἢ ἄξουσία μου; Οὐδαμῶς. Βλέπετε ὅτι δὲν εἶναι διὰ τοῦτο;

Τί δὲ κερδίζεις ἐντελῶς, παρακαλῶ; Ὁ Παῦλος ἐπεινά· καὶ σὺ νὰ προτιμᾶς νὰ πεινάς μᾶλλον παρὰ νὰ παραθῆς μίαν ἀπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τί εἶσαι τὸσον ἀπίστος; Σὺ μὲν λοιπὸν προτιμᾶς ὄλα νὰ τὰ κάμῃς καὶ νὰ τὰ ὑποφέρῃς διὰ νὰ μὴ ὀρκισθῆς, αὐτὸς δὲ δὲν θὰ σὲ ἀμελήσῃ; Ἄλλὰ αὐτοὺς μὲν πού γίνονται ἐπιόρκοι καὶ πολὺ ὀρκίζονται τρέφει καθ' ἑκάστην ἡμέραν, σὲ δὲ θὰ σὲ παραδώσῃ εἰς πεινὰν ἐπειδὴ ἐπιόρκοι εἰς αὐτόν;

Ἄς γνωρίσωμεν ὄλοι ὅτι ἐκ τῶν συγκεντρωμένων εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς πού νὰ ὀρκίζεται· καὶ ἀπὸ αὐτῶν ὡς γινώμεθα φανεροί, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν πίστιν, καὶ τοῦτο ὡς διαχωρίζῃ ἡμᾶς ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρους καὶ ἀπὸ ὄλους. Ἄς λάθωμεν σφραγίδα ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὥστε παντοχοῦ νὰ φαίνωμεθα ὡς ἀγάλη θασιλική ἀπὸ τὸ στόμα καὶ τὴν γλῶσσαν ὡς γνωρίζωμεθα πρῶτον, ὅπως ἀκριθῶς οἱ θάρβαροι ὅπως ἀκριθῶς οἱ γνωρίζοντες Ἑλληνικά, ἐκ τούτου ὡς διαφέρωμεν ἀπὸ τοὺς θάρβαρους. Διότι οἱ ὀνομαζόμενοι, παρακαλῶ, ψιττακοὶ ἀπὸ τί εἶναι γνωστοί; ὄχι ἀπὸ τὸ ὅτι ὀμιλοῦν ὡς ἄνθρωποι; Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὀμιλοῦμεν ὡς οἱ Ἀπόστολοι ὡς γινώμεθα γνωστοί; ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὀμιλοῦμεν ὡς οἱ ἄγγελοι. Ἄν κάποιος εἰπῆ «ὀρκίσου», ὡς ἀκούῃ ὅτι ὁ Χριστὸς παρήγγειλε, καὶ δὲν ὀρκίζομαι. Τοῦτο εἶναι ἱκανὸν νὰ εἰσαγάγῃ πᾶσαν ἀρετὴν. Εἶναι κάποια θύρα εὐσεβείας, ὁδὸς εἰσαγούσα εἰς τὴν φιλοσοφίαν (τῆς εὐλαθείας), εἶναι ὡς παλαίστρα. Ταῦτα ὡς φυλάττωμεν, ἵνα καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ι'. (10)

(Πράξ. 4, 1-22)

«Αλλοῦνεν δὲ αὐτὸν πρὸς τὴν λαόν, ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ»¹.

α'. Δὲν εἶχον ἀναπνεῦσαι ἀκόμη ἀπὸ τούτων προηγουμένων πειρασμῶν καὶ ἀμέσως εἰσῆλθον εἰς ἄλλους. Καὶ πρόσεξε πῶς οἰκονομοῦνται τὰ πράγματα. Πρῶτον, ἐχλευάσθησαν πάντες ὁμοῦ (δὲν εἶναι μικρὸς αὐτὸς ὁ πειρασμὸς)· δεύτερον, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ κορυφαῖοι εἰς κινδύνους ἐμπίπτουσιν. Δὲν ἔγιναν τὰ δύο τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, οὔτε κατὰ τρόπον ὁμοῦ, ἀλλὰ ἀφοῦ προηγουμένως ἐπέτυχον εἰς τὰς ἑμιλίαις καὶ ἀφοῦ θαῦμα ἐπέτελεσαν μετὰ ταῦτα μέγα· οὕτω λοιπὸν ἀφοῦ ἔλαβον θάρρος, τοῦ Θεοῦ ἐπιτρέποντος, κατόπιν ἀρχίζουσιν τοὺς ἀγῶνας.

Σὺ δὲ παρατήρησε, παρακαλῶ, πῶς ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἐνώ ἐζήτουν τὸν προδότην, κατόπιν ἐδῶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐπιβάλλουσιν τὰς χεῖρας, ἀφοῦ ἔγιναν θρασύτεροι καὶ περισσότερον ἀναισχύνουν μετὰ τὴν σταύρωσιν διότι ἡ ἁμαρτία, καθ' ὃν χρόνον μὲν σχεδιάζεται, ἔχει κάποιαν ἐντροπήν, ὅταν ὅμως γίνῃ πράξις, τότε κάμνει περισσότερον ἀναισχύντους αὐτοὺς ποῦ τὴν πράττουν.

Τὶ συμβαίνει λοιπὸν καὶ ὁμοῦ εἰς αὐτοὺς καὶ ὁ στρατηγός; «Ἐπέστησαν γὰρ αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ», λέγει. Διὰ τὴν τοποθετήσασιν πάλιν δημοσίῳ ἔγκλημα γύρω ἀπὸ τὰ γεγονότα καὶ διὰ τὴν μὴ τὸ ἐκδικήσασιν ὡς ἰδιωτικόν, πράγμα τὸ ὅποιον πανταχοῦ προσπαθοῦν νὰ κάμνουν. «Διασπονοῦμεθα διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοῦ τὸν λαόν». Ἔσπενοχωροῦντο ὅχι μόνον διότι ἐδίδασκον, ἀλλὰ καὶ διότι ὅχι μόνον αὐτὸς ἔλεγον ὅτι εἶχεν ἀναστηθῆ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐξ αἰτίας ἐκείνου ἀνιστάμεθα. «Διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς, φησὶ, τὸν λαόν, καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν». Τόσον ἰσχυρὰ ἐγένετο ἡ ἀνάστασις,

ὥστε καὶ εἰς ἄλλους αὐτὸς νὰ γίνῃ αἰτίας τῆς ἀναστάσεως.

«Καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον» ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. Ὡς τῆς ἀναισχύνης! ἀκόμη αἱ χεῖρες τῶν ἦσαν γεμάται ἀπὸ τὰ προηγουμένα αἵματα, καὶ δὲν ἠσυχάζον, ἀλλ' ἐπέβαλλον πάλιν αὐτὰς διὰ τὴν τὰς γεμίσειν μετὰ ἄλλα αἵματα· ἢ ἴσως καὶ ἐφοβήθησαν, ἀφοῦ πλέον εἶχον πολλαπλασιασθῆ οἱ περὶ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ διὰ τοῦτο ὤρμησε μαζὶ με αὐτοὺς καὶ ὁ στρατηγός «ἦν γὰρ, φησιν, ἑσπέρα ἤδη». Ἐκεῖνοι μὲν λοιπὸν, θέλοντες νὰ καταπραῖνουν αὐτοὺς, τοῦτο ἔκαμνον καὶ ἐφύλαττον, τοὺς Ἀποστόλους ὅμως τοὺς ἔκαμνε περισσότερον τολμηροὺς ἢ ἀναβολὴ τοῦ χρόνου.

Καὶ πρόσεξε ποῖοι συλλαμβάνονται· οἱ κορυφαῖοι ἐκ τῶν Ἀποστόλων, γενόμενοι ἐν συνεχείᾳ ὑπόδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους, ὥστε ποτὲ νὰ μὴ ζητοῦν ὁ εἰς τὸν ἄλλον, οὔτε νὰ εὐρίσκωνται ἀπὸ κοινοῦ. «Πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε». Τὶ σημαίνει αὐτὸ; διότι μήπως εἶδον ὅτι εὐδοκίμησαν; δὲν τοὺς εἶδον δεμένους; πῶς λοιπὸν ἐπίστευσαν; Βλέπεις φανεράν ἐνεργεσίαν τοῦ Θεοῦ; Καὶ προσέτι καὶ οἱ ἤδη πιστεύσαντες ἔπρεπε νὰ γίνων ἀσθενέστεροι, ἀλλὰ δὲν ἔγιναν· διότι ἡ ἑμιλία τοῦ Πέτρου εἰς τὸ θάθος κατέβαλε τὰ σπέρματα καὶ ἤγγισε τὴν διάνοιαν αὐτῶν. Αὐτοὶ δὲ διὰ τοῦτο ὤρμιζον, διότι οὐδόπως ἐφοβήθησαν αὐτοὺς, διότι οὐδόπως ὑπελόγιζον τὰ παρόντα δεινά· διότι ἐάν ὁ σταυρωθεῖς, λέγει, τοιαῦτα κατορθῶναι καὶ τὸν χαλὸν ἀνέστησε, δὲν φοβούμεθα οὕτε αὐτοὺς. Ἄρα καὶ τοῦτο κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ εἶχε γίνε. Ἐκ τούτου αὐτοὶ ποῦ ἐπίστευσαν τώρα ἦσαν περισσότεροι ἀπὸ τοὺς πρῶτους. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ καὶ φοβηθέντες, διὰ τοῦτο, ἐνῶ αὐτοὶ ἔβλεπον, ἔβασαν τοὺς Ἀποστόλους, ὥστε καὶ αὐτοὺς νὰ τοὺς κάμουν περισσότερον δειλοῦς. Τὸ ἀντίθετον ὅμως ἔγινεν ἀπὸ ὅτι ἐκεῖνοι ἤθελον. Διὰ τοῦτο καὶ ἐξετάζουσιν αὐτοὺς ὅχι ἐνώπιον αὐτῶν, ἀλλὰ κατ' ἴδιον, ὥστε νὰ μὴ ἀφελήθουν οἱ ἀκούοντες ἐκ τῆς παρηρησίας αὐτῶν.

Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἀρχοντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς ἐν

1. Πράξ. 4, 1.

Ἱερουσαλήμ, καὶ Ἄνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊάφην, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ ἄλλοι ἐκ γένους ἦσαν ἀρχιερατικοῦ. Πάλιν συνέχονται ἐπὶ τὸ αὐτὸ διότι μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν οὐδόλως πλέον ἐφυλάσσοντο τὰ τοῦ νόμου. Καὶ πάλιν περιβάλλον τὸ πρᾶγμα εἰς σχῆμα δικαστηρίου, διὰ νὰ γίνουσι ὑπεύθυνοι τῆς ἀδίκου κρίσεως.

«Καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν μέσῳ, ἐπυνθάνοντο Ἰν ποία δυνάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; Καὶ θεθαίως ἐγνώρισαν» διαπονούμενοι γάρ, φησί, διὰ τὸ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν. Διὰ τοῦτο μάλιστα καὶ συνέλαβον αὐτοὺς. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἔρωτοῦν; Ἀναμένοντες αὐτοὺς νὰ ἀρνηθοῦν τὸν Χριστὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, καὶ νομίζοντες ὅτι διὰ τοῦτου θὰ καταρθώσων τὸ πᾶν. Πρόσεξε λοιπὸν καὶ τί λέγουσι: «Ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; Τότε Πέτρος πλησθεὶς Πνεύματος Ἁγίου, εἶπε πρὸς αὐτοὺς: θυμῆσου, παρακαλῶ, τώρα τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, καὶ πῶς ἐξεπληρώθη ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγεν: «Ὅταν δὲ παραβιδώσῃ ὑμᾶς εἰς συναγωγὰς, μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσετε: τὸ γὰρ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν ἐστὶ τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν». Ἄρα πολλῆς θεϊκῆς ἐνεργείας ἀπέλαβον. Τί δὲ καὶ λέγει, ἀκουσον: «Ἀρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραὴλ». Πρόσεξε τὴν σύνεσιν τοῦ ἀνδρὸς καὶ πῶς, ἐνῶ εἶναι πλήρης παρρησίας, οὐδόλως ὀμίλει ὑβριστικῶς, ἀλλὰ μετὰ τιμῆς. «Ἀρχοντες τοῦ λαοῦ, φησί, καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραὴλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι ὁστος σέσωσται, γνωστὸν ἔσται πᾶσιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ». Μὲ μεγάλην γενναϊότητα ὠμίλησε πρὸς αὐτοὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ τοὺς διετάραξε: περισσότερο δὲ ὑπενθύμισεν εἰς αὐτοὺς ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἐπὶ εὐεργεσίᾳ κατακρίνουσι αὐτοὺς, ὡς νὰ ἔλεγεν: «Ἰδιαίτερος μὲν ἔπρεπε νὰ μᾶς στεφανῶνεν δι' αὐτὰ καὶ ὡς εὐεργέτας νὰ μᾶς ἀνακηρύσσετε, τώρα ἡμῶς καὶ κατακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ὅχι πλουσίου, ὅχι ἰσχυροῦ, ὅχι ἐνδόξου» καὶ μετὰ αὐτὸ ποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ φωνήσῃ;

2. Ματθ. 10, 19 - 20.

θ'. Μεγάλην θαρῆτητα ἔχει ἡ ὑπόσχεσις. Φανερώνεται δὲ ἀπὸ ἐδῶ ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι διαπεροῦν τοὺς ἑαυτοῦς τῶν διὰ τῶν κακῶν. «Ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου». Προσθέτει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἰδιαίτερος τοὺς ἐλύπει. Αὐτὸ ἦτο λοιπὸν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὁ Χριστός: «Ὁ ἠκούσατε εἰς τὸ ὄψ, κηρώσατε ἐπὶ τῶν δωματίων». «Ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ἢν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ἢν ὁ Θεὸς ἠγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ ὁστος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής». Μὴ νομίσητε, λέγει, ὅτι κρύπτομεν τὴν πατριδα ἢ τὸ πάθος. «Ὅν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ἢν ὁ Θεὸς ἠγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ αὐτός παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής». Πάλιν τὸ πάθος, πάλιν ἡ ἀνάστασις. «Αὐτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενωθείς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδομούντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας». Ὑπενθύμισεν εἰς αὐτοὺς καὶ λόγον ἱκανὸν νὰ τοὺς φοβήσῃ. «Ὅ πεσὼν γάρ, φησὶν, ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται: ἐφ' ἢν δ' ἂν πέσῃ λικμῆσι αὐτόν».

«Καὶ οὐκ ἐστὶν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία». Ποῖα κτυπήματα νομίζεις ὅτι δέχονται αὐτοὶ ἐκ τούτων τῶν λόγων; «Ὅτε γὰρ ὄνομα ἕτερον ἐστὶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς». Ἐδῶ καὶ ὑψηλὰ διδάσκει. Διότι ὅταν δὲν ὑπάρχη κάτι νὰ κατορθώσῃ, ἀλλὰ μόνον θάρρος νὰ ἐπιδείξῃ, δὲν λυπεῖται: διότι δὲν ἐφοβήθη μήπως ραπίση: καὶ δὲν εἶπεν ἀπλῶς «εἰ ἄλλου», ἀλλ' «οὐκ ἐστὶν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία», φανερώνων ὅτι αὐτὸς δύναται νὰ μᾶς σώσῃ, συγχρόνως δὲ θέλων καὶ νὰ φοβήσῃ αὐτοὺς.

«Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου, καὶ καταλαθόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοι εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς, ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν». Καὶ πῶς, λέγει, οἱ ἀγράμματοι ἔγιναν ῥήτορες ἀνώτεροι καὶ ἀπὸ αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀρχιερέως; Διότι δὲν ὠμίλουν αὐτοὶ, ἀλλὰ μὲσω αὐτῶν ἢ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

3. Ματθ. 10, 27.

4. Ψαλμ. 117, 22.

5. Ματθ. 21, 44.

«Τόν τε άνθρωπον ὀρώντες σὺν αὐτοῖς ἐστῶτα τὸν θεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν». Μεγάλη ἦτο ἡ παρρησία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ δικάστηριον δὲν ἐγκατέλειπεν αὐτούς. Ὡστε, ἐάν ἔλεγον ὅτι «τὸ πρᾶγμα δὲν ἐγένινεν οὕτως» ἐκεῖνος θὰ ἑκατηγόρει αὐτούς.

«Κελεύσαντος δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. Τί ποιήσωμεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; Βλέπεις ὅτι εὐρίσκονται εἰς ἀπορίαν, καὶ πάλιν ὅτι ὁ ἀνθρώπινος φόβος ὅλα τὰ κατόρθώνει. Ὅπως ἀκριβῶς, λοιπόν, ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνατρέψουν τὸ γενόμενον, οὕτε νὰ τὸ συσκοτίσουν, ἀλλὰ, ἐνῶ αὐτοὶ ἠμποδίζον, περισσότερον προώθειεν ἢ πίστις, τοιοῦτοτρόπως γίνεται καὶ τώρα «Τί ποιήσωμεν»; Ὡ τῆς ἀνοησίας! ἐάν, ἀφοῦ ἐγεύθησαν τοὺς ἀγῶνας, εἰς τὴν συνέχειαν ἐνόμιζον ὅτι θὰ τοὺς κατατρομάξουν, μᾶλλον δὲ ἐάν, ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν οὐδὲν κατόρθωσαν, μετὰ τὴν τοσαύτην ρητορείαν ἐπίστευσαν ὅτι θὰ κατόρθώσουν κἀκεῖ. Διότι ὅσον ἠθέλον νὰ ἐμποδίζου, τόσον περισσότερον ἠξάνοντο τὰ πρᾶγματα.

«Ὅτι μὲν γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι. Ἄλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλέον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαόν, ἀπειλὴ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδὲν ἀνθρώπων. Καὶ καλέσαντες αὐτούς, παρήγγειλαν τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ». Πρόσεξε καὶ τὴν ἀναίσχυνην αὐτῶν καὶ τὴν ἐγκατεργασίαν τῶν Ἀποστόλων. Ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες εἶπον πρὸς αὐτούς: Ἐἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἀκοῦειν μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε. Ἥμεῖς οὐ δυνάμεθα, ἀ εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν. Οἱ δὲ προσαπειλησώμενοι ἀπέλυσαν αὐτούς, μηδὲν εὐρίσκοντες τὸ πῶς κολάσονται αὐτούς διὰ τὸν λαόν. Ἀπεστῶμωσαν αὐτούς τὰ θαύματα καὶ εἰς τὴν συνέχειαν δὲν ἠνείχοντο νὰ τελειώσουν οἱ Ἀπόστολοι τὴν διμλίαν των, ἀλλὰ ἐνῶ ἀμίλουσαν τοὺς δῖέκοισιν λίαν ἐγωγίστικώς, «Ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ γενεῶντι. Ἐτῶν γὰρ ἦν πλείονων ὁ ἄνθρωπος τεσσαρά-

κοντα, ἐφ' ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως». Ἄλλ' ἄς ἐξετάσωμεν τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα. «Τί ποιήσωμεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις»; Ἐν πρώτοις μὲν λοιπόν ὅλα τὰ ἑκάμνον διὰ νὰ δοξασθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, τώρα δὲ καὶ ἕτερον προσετέθη, τὸ νὰ μὴ φανῶν ὅτι εἶναι αἰμοχαρεῖς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μετὰ ταῦτα ἔλεγον: «Βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου»; «Ἀπειλὴ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδὲν ἀνθρώπων». Ὡ τῆς ἀνοησίας! Ἀφοῦ ἐπίστησαν ὅτι ἀνέστη, καὶ ἀφοῦ παρέλαθον τοῦτο ὡς ἀπόδειξιν ὅτι ὄπαρχε Θεός, ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἀμαυρώσουν μὲ ἰδικὰς των ραδιουργίας ἐκεῖνον ποῦ δὲν ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ θανάτου. Τὶ ἐξισοῦται μὲ αὐτὴν τὴν ἀνοησίαν; καὶ μὴ ἀπορήσης ἐπειδὴ πάλιν ἐπιχειροῦσιν τὰ ἀκατόρθωτα· διότι τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι ἡ πονηρία οὐδόλως θλέπει, ἀλλὰ πανταχοῦ θορυβεῖται. Διότι περιφρονοῦμενοι, τοιοῦτοτρόπως διέκειντο, ὡς νὰ εἶχον ἐξαπατηθῆ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συμβαίνει ἐπὶ ἐκείνων ποῦ ἔχουν κριθῆ μεροληπτικῶς ἀπὸ πρὶν καὶ ἔχουν ἐμπαυθῆ διὰ κἀκεῖ.

Καὶ λοιπὸν διὰ τοῦτο ἔλεγον καὶ ἀνωτέρω καὶ κατωτέρω ὅτι ὁ Θεὸς ἀνώμασεν αὐτόν, καὶ ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ οὐδὲς ἑθεραπεύθη, ἀποδεικνύοντες ὅτι ἀνέστη ὁ Ἰησοῦς. Ἐς ἄλλου δὲ καὶ αὐτοὶ ἐπίστευον ἀνάστασιν, ψυχρὰν μὲν καὶ παιδαριώδη, πάντως ὁμῶς ἐπίστευον τώρα ὁμῶς ἀπιστοῦν καὶ θορυβοῦνται, σκεπτόμενοι τί νὰ κάμουν εἰς αὐτούς.

Τοῦτο λοιπὸν μόνον, τὸ ὅτι ἐδίδασκον μετὰ τοσαύτης παρρησίας, δὲν ἦτο ἱκανὸν νὰ πείσῃ αὐτούς ὥστε οὐδόλως νὰ θλάψουν αὐτούς; Πές μου Ἰουδαῖε, διατί ἀπιστεῖς; Διότι ἔπρεπε νὰ προσέχῃς εἰς τὸ γενόμενον θαῦμα καὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ ὄχι εἰς τὴν κακίαν τῶν πολλῶν.

Καὶ διατί δὲν παραδίδουν πλέον αὐτούς εἰς τοὺς Ῥωμαίους; Ἥδη ἦσαν ἐκτεθειμένοι πρὸς αὐτούς ἀπὸ τὰ γεγονότα περὶ τὴν καταδικὴν τοῦ Χριστοῦ, ὥστε περισσότερον ἦσαν δειλοὶ ἀναβάλλοντες τὴν καταγγελίαν αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὁμῶς δὲν συνέβη τοιοῦτοτρόπως, ἀλλὰ μέσα εἰς τὴν νύκτα ἀφοῦ συνέλαθον αὐτὸν ἀμέσως

τὸν ἀπήγαγον καὶ δὲν ἀνέβαλον τὴν παράδοσίν του, ἐπειδὴ πάρα πολὺ ἐφοδῆθησαν τὸ πλῆθος. Περὶ τούτων δὲ μὴ οὐτε εἶχον θάρρος, οὐτε θεσβαίως ἀδηγοῦν αὐτοὺς πρὸς τὸν Πιλάτον, φοβούμενοι καὶ ὑποπεύοντες τὰ προηγουμένα, μήπως καὶ δι' ἐκεῖνα κατηγορηθοῦν. «Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὐρίον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἀρχοντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ».

γ'. Πάλιν συνέδρια εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ ἐκεῖ τὰ αἵματα ἐχύθησαν, οὐτε τὴν πόλιν ἐσεβάσθησαν. Ὁ Ἄννας, λέγει, καὶ ὁ Καϊάφας. Οὐτε τὴν δούλην αὐτοῦ δτε τὸν ἠρώτα ἀντιμετώπισε μὲ θάρρος ὁ Πέτρος, ἐπὶ τούτου ἠρνήσατο, ἐνῶ ἄλλος εἶχε συλληφθῆ. Τώρα δὲ μὴ, ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μέσον αὐτῶν, πρόσεξε πῶς ὁμιλεῖ: «Εἰ ἡμεῖς ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν». Αὐτοὶ δὲ λέγουσιν, «ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο; Διὰ τί δὲν ἀναφέρεις τὸ ποῖον, ἀλλὰ τὸ συσκοτίζεις; Ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; Καὶ ὁμῶς ἔλεγεν ὅτι «οὐχ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν». Πρόσεξε συνέσειν: Δὲν εἶπεν εὐθέως ὅτι «ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ ἐποιήσαμεν, ἀλλὰ τί; Ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. Καὶ δὲν λέγει: «Ἐγένετο ὑφ' ἡμῶν ὑγιής». Καὶ πάλιν: «Εἰ ἡμεῖς ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς». Κτυπᾷ αὐτοὺς, ὡς κατηγοροῦντας πάντοτε τισαῦτα, καὶ ὡς μεμφόμενους εὐεργεσίας ἀνθρώπων, καὶ ὑπενθυμίζει τὰ προηγουμένα, ὅτι αὐτοὶ πρὸς φόνους σπεύδουσιν καὶ οὐχ ἰσχυροὶ, ἀλλ' ὅτι κατηγοροῦν καὶ διὰ τὰς εὐεργεσίας. Βλέπει πῶς καὶ οἱ λόγοι εἶναι σκληροὶ; Διότι μὲ αὐτοὺς ἐγυμνάζοντο καὶ εἰς τὴν συνέθειαν ἦσαν ἀτρόμητοι. Μὲ τοὺς λόγους φανεραῖν εἰς αὐτοὺς, ὅτι αὐτοὶ μᾶλλον χωρὶς νὰ τὸ θέλουν κηρύττουσιν τὸν Χριστὸν καὶ ἐξυμῶνουν τὸ δόγμα αὐτοῦ οἱ ἴδιοι ποῦ ἀνακρίνουσιν καὶ ἐξετάζουσιν.

«Ὁν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε». Ὡ, πόση παρησιαία! «Ὁν ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν». Τοῦτο πάλιν εἶναι δαίγμα μεγαλυτέρας ἐλευθεροστομίας. Διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγει τοῦτο εἶναι: «Μὴ νομίζετε ὅτι ἀποκρύ-

7. Ματθ. 28, 70.

πτομεν ἐκεῖνα ποῦ φέρουν ἐντροπήν τῶσιν ἀπέχομεν ἀπὸ τοῦ νὰ συσκοτίζωμεν αὐτά, ὅσον μετὰ θάρρους τὰ παρουσιάζομεν». Ταῦτα λέγει οὐχ ἰσχυροὺς αὐτοὺς, καὶ οὐχ ἰσχυροὺς ἐπ' ὀλίγον, ἀλλὰ καὶ μακρηγορεῖ, «οὗτος ἐστὶν ὁ λίθος» λέγων, «ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδομούντων». Ἐπειτα, φανερώνων ὅτι ἔκαμαν τοῦτο εἰς ἀνδρα πάρα πολὺ τιμημένον, προσθέτει: «Ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας» δηλαδὴ, «ὁ ἐκ φύσεως τίμιος καὶ ἔγκριτος, αὐτὸς ἐξουθενήθη». Τοιοῦτοτρόπως μετὰ τὸ θαῦμα ἀπέκτησαν πολλὴν παρησιαίαν. Σὺ δὲ πρόσεχε, παρακαλῶ, πῶς, ὅτε μὲν χρειάζεται νὰ διδάξουσιν, παραθέτουσιν πολλὰς προφητείας, ὅτε δὲ χρειάζεται θάρρος νὰ ἐπιδείξουσιν, μόνον ἀποφαίνονται.

«Οὐτε γὰρ, φησὶν, ὄνομα ἐστὶν ἕτερον ὑπὸ τῶν οὐρανῶν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς» ὅτι τὸ ὄνομα ἐδόθη εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ οὐχ ἰσχυροὺς εἰς αὐτοὺς. Πρὸς τοῦτο παρουσιάζει μάρτυρας καὶ τοὺς ἰδίους. Διότι ἐπειδὴ ἔλεγεν «ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε»; «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ», λέγουσιν, «ἐν ᾧ ὑπάρχει ἄλλο ὄνομα». Πῶς λοιπὸν ἐρατῶτε; Τόσον τοῦτο πανταχοῦ εἶναι φανερόν. «Οὐτε γὰρ ὄνομα ἕτερον ἐστὶν ὑπὸ τῶν οὐρανῶν, φησὶν, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς».

Ταῦτα εἶναι γνώρισμα ψυχῆς ποῦ ἔχει κατανοήσει τὴν παρούσαν ζωὴν. Τοῦτο φανερόνεται ἀπὸ τὴν πολλὴν παρησιαίαν. Ἐδῶ κάμνει φανερόν ὅτι καὶ ὅτε ὁμιλεῖ ταπεινῶς περὶ τοῦ Χριστοῦ, δὲν τὸ ἔκαμνε ἐπειδὴ ἐφοβείτο, ἀλλὰ ἐπειδὴ συγκατέβαινε ἀφοῦ δὲ τὰ ῥα ἦτο κατάλληλος καιρὸς, τόσον σπουδαῖα πράγματα λέγει, ὥστε μὲ αὐτὸ τοῦτο τὸ θαῦμα νὰ καταπλήξῃ καὶ ὅλους τοὺς ἀκροατάς.

Ἰσοῦ καὶ ἄλλη ἀπόδειξις οὐχ ἰσχυροῦς τῆς προηγουμένης. Ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς, φησὶν, ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν. Δὲν παραθέτει χωρὶς λόγων τὸ χωρίον αὐτὸ ὁ Εὐαγγελιστῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ καὶ ποῦ εὐρίσκοντο. Εἰς τὸ πάθος, λέγει διότι αὐτοὶ μόνοι τότε

8. Ἐνεστὶ τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, ποῦ εἶναι ὁ συγγραφεὺς καὶ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων.

9. Δηλαδὴ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης (πρὸς Ἰωάν. 18, 15-18).

παρευρίσκοντο, ὅτε καὶ ἐδύλεπον αὐτοὺς ταπεινοὺς, συνεσταλμένους· πράγμα τὸ ὅποιον καὶ ἰδιαίτερος ἐδημιούργει ἐντύπωσιν εἰς αὐτοὺς, δηλαδὴ ἡ ἀπότομος μεταβολή· διότι ἐκεῖ εὐρίσκοντο οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ἄννα καὶ τοῦ Καϊάφα καὶ πλησίον αὐτῶν ἦσαν καὶ αὐτοὶ· τώρα δὲ ἐξέπληττεν αὐτοὺς ἡ πολὺ μεγάλη παρρησία· διότι δὲν ἐφείνοντο μόνον μετὰ τοὺς λόγους των, ὅτι δὲν ἐνδιεφέροντο διὰ τὸ γεγονός· ὅτι ἐκρίνοντο περὶ τοιούτων καὶ διὰ τὸ ὅτι ἐπεκρέματο ὁ κίνδυνος τῆς ἐσχάτης ποιότητος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν στάσιν των, καὶ μετὰ τὴν φωνὴν, καὶ μετὰ τὸ βλέμμα, καὶ μετὰ ἄλλα γενικῶς ὅσα ἔλεγον ἐπεδείκνυον εἰς τὸν λαόν τὴν παρρησίαν. Ἐθαύμαζον δὲ ἰσως ἐπειδὴ εἶναι ἄνθρωποι καὶ ἀγράμματοι καὶ ἀπλοῖκοι· διότι εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι κάποιος ἀγράμματος, ὅχι ὅμως καὶ ἀπλοῖκός· ἐάν μὲν εἶναι ἀπλοῖκός, δὲν εἶναι ὅμως ἀγράμματος. Φανερώσει ἐδῶ ὅτι καὶ τὰ δύο συνυπῆρξαν. «Καταλαθόμενοι», λέγει. Πόθεν; Ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια ἔλεγον. Δὲν μακρηγορεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτῆς ἀκόμῃ τὴν ἀπαγγελίαν καὶ τὴν συνθήκην φανερῶνει τὴν παρρησίαν· ὥστε θὰ ἐπιτιθετο ἐναντίον αὐτῶν, ἐάν δὲν εὐρίσκετο πλησίον αὐτῶν ὁ θεραπευθεὶς ἄνθρωπος. «Ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς, φησὶν, ὅτι οὖν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν». Πράγμα τὸ ὅποιον ἔκαμνεν αὐτοὺς νὰ πιστεύσουν, ὅτι ἀπὸ ἐκείνων ἐγνώρισαν αὐτὰ καὶ ὅτι ἄλλα τὰ ἔπραττον ὡς μαθηταὶ ἐκείνου.

Οὐχ ἦττον ὅμως ἐκτός τοῦ λόγου καὶ τῆς φωνῆς αὐτῶν, ἄφηε φωνὴν τὸ θαῦμα καὶ τὸ σημεῖον, τὸ ὅποιον θεαίως καὶ ἰδιαίτερος ἔφραξε τὰ στόματα αὐτῶν. «Εἰ δίκαιόν ἐστι, φησὶν, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε». Ὅτε ὁ φόβος ἐμετριάσθη περισσότερο (διότι ἡ παραγγελία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἀπόλυσις), τότε καὶ ἐπεικέστερον ὁμιλοῦν· τοιοῦτοτρόπως εὐρίσκοντο μακρὰν τοῦ θράσους.

«Ὅτι γνωστὸν σημεῖον γέγονεν οὐ δυνάμεθα ἀρνησασθαι». Ὅστε θὰ ἠρῶντο, ἐάν δὲν ἦτο αὐτό, ἐάν δὲν ὑπῆρχεν ἡ μαρτυρία τῶν πολλῶν. Καὶ προσέειπε εἰς ἄλλους ἦτο ὁλοφάνερρον. Ἀλλὰ τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι ἡ κακία, θρασυ καὶ ἀδίστακτον. «Ἀπειλή ἀπειλωόμεθα». Τί λέγεις; μετὰ τὴν ἀναμένετε νὰ σταματήσετε τὸ κήρυγμα; Ὅσον αἱ ἐξουσίαι εἶναι φοβεραὶ καὶ δύσκολοι. Τὸν διδάσκαλον ἐφρονέσατε καὶ δὲν ἐσταματήσατε τὸ

κήρυγμα, καὶ τώρα, ἂν ἀπειλήσετε, ἀναμένετε νὰ ἐμποδίσετε ἡμᾶς; Ὁ θεσμός δὲν μᾶς ἐπέισε νὰ μετριάσωμεν τὴν διδασκαλίαν, καὶ σεις θὰ μᾶς πείσετε; Πολλὸ περισσότερο θεαίως δὲν θὰ μᾶς πείσετε σεις, τοὺς ὁποίους οὐδόλως ὑπολογίζομεν, ἂν καὶ μᾶς ἀπειλεῖτε. «Εἰ δίκαιόν ἐστι, φησὶν, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὑμῶν μᾶλλον ἀκούειν ἢ τοῦ Θεοῦ». Ἐδῶ τοῦ Θεοῦ λέγουσιν ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ. Εἶδες πῶς τώρα ἐξεπληρώθη ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπεν εἰς αὐτοὺς: «Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· μὴ φοβηθῆτε αὐτούς»¹⁰.

δ'. Ἐπειτα πάλιν ἐπιθεθαίωνουν τὴν ἀνάστασιν μετὰ ἐκείνα τὰ ὅποια προσθέτουν, λέγοντες: «Ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα μὴ λαλεῖν ἢ εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν». Ὅστε ἡμεῖς μὲν εἴμεθα μάρτυρες ἀξιοπίστοι, σεις δὲ ἀπειλοῦντες ἀκόμῃ, ματαίως πάλιν ἀπειλεῖτε. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ μεταστρέφωμαι μετὰ ἐκείνα τὰ ὅποια ὁ λαὸς ἐδόξαζε τὸν Θεόν, αὐτοὶ ὅμως ἀπειλοῦν καὶ νὰ φονεύσουν· τῶσον θεομάχοι ἦσαν. Αὐτοὶ δὲ ἀφοῦ τοὺς ἠπειλήσαν καὶ πάλιν τοὺς ἄφησαν νὰ φύγουν. Ἐξ αὐτοῦ ἔγιναν ἐνδοξότεροι καὶ λαμπρότεροι· «ἡ γὰρ δύναμις μου, φησὶν, ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται»¹¹.

Ἦδη οὗτοι ἐφανερώσαν τὴν ἀλήθειαν, ἀφοῦ παρετάχθησαν ἐναντὶ παντός ἀντιτιθεμένου. Τί σημαίνει: «Ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα, ἢ εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν»; Ἐάν εἶναι ψευδῆ, λέγουσιν, αὐτὰ τὰ ὅποια διδάσκομεν, νὰ μᾶς τιμωρήσῃ· ἐάν ὅμως εἶναι ἀληθῆ, διατί ἐμποδίζεις; Τοιαύτη εἶναι ἡ φιλοσοφία. Ἐκεῖνοι εὐρίσκονται εἰς ἀπορίαν, οὗτοι εἰς εὐφροσύνην· ἐκεῖνοι εἶναι γεμάτοι ἀπὸ πολλῆν εἰσχύνην, οὗτοι ἄλλα τὰ πράττουν μετὰ παρρησίας· ἐκεῖνοι εἰς τὸν φόβον, οὗτοι εἰς τὸ θάρρος. Διότι ποιοὶ ἦσαν, παρακαλῶ, οἱ φοβούμενοι; οἱ λέγοντες «ἵνα μὴ ἐπὶ πλέον διανεμηθῆ εἰς τὸν λαόν», ἢ οἱ λέγοντες «οὐ δυνάμεθα, ἢ εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν»; Καὶ εἰς εὐχαρίστησιν, καὶ εἰς παρρησίαν, καὶ εἰς εὐφροσύνην μεγαλύτεραν ἀπὸ ἄλλου· οὗτοι ἐκείνοι εἰς λύπην, εἰς αἰσχύνην, εἰς φόβον· διότι τὸν λαόν εἶχον φοβηθῆ. Οὗτοι εἶπον ἐκεῖνα πού ἤβελον· ἐκεῖνοι ἐ-

10. Ματθ. 10, 16, 26.

11. Β' Κορινθ. 12, 9.

κεῖνα ποῦ ἤθελον δὲν ἔπραξαν. Ποῖοι εὐρίσκοντο εἰς θεσμὰ καὶ εἰς κινδύνους; Ἰδιαίτερος οὐχὶ οὗτοι.

Ἄς κρατῶμεν λοιπὸν τὴν ἀρετὴν ἅς μὴ εἶναι τὰ λεγόμενα μόνον διὰ τέρψιν, οὔτε μόνον διὰ κάποιαν παρηγορίαν. Δὲν εἶναι τὸ θέατρον τοῦτο, ἀγαπητέ, θέατρον κιθαρῳδῶν, οὔτε τραγωδῶν, οὔτε ὁ καρπὸς φθάνει μόνον μέχρι τῆς τέρψεως, καὶ οὕτω μόνη ἡ ἡμέρα τελειώνει καὶ ἡ τέρψις. Καὶ εἶθε νὰ ἦτο μόνη ἡ τέρψις καὶ οὐ καὶ θλάση μετὰ τῆς τέρψεως! Ἄλλ' ὅμως φεύγει ἕκαστος ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὸν οἶκον του, ἀποκομίζων πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐκεῖ ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ κάποιαν συμφορὰν καὶ ὁ μὲν νέος ἀφοῦ ἀπολαύσῃ μερικά μέρη ἀπὸ τὰ σατανικά δίσματα, οὕτω ἠδυνήθη νὰ ἐναποθέσῃ εἰς τὴν μνήμην του συνεχῶς ἀεὶ ἐπὶ τῆς οἰκίας, ὁ δὲ γέρον, ἐπειδὴ θεσπάζει εἶναι σεμνότερος δὲν κάμνει μὲν αὐτὸ, ὅμως ἐνθυμείται ὄλους τοὺς ἐκεῖ λεγομένους λόγους. Ἄπο ἐδῶ ἀπέρχεσθε χωρὶς νὰ ἔχετε τίποτε. Καὶ πῶς δὲν εἶναι ἄξιον ἐντροπῆς; Νόμον ἐθέσαμεν μάλλον δὲ δὲν τὸν ἐθέσαμεν ἡμεῖς; μὴ γένοιτο! «Μὴ γὰρ καλέσητε, φησὶ, διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς»¹². Νόμον ἔθεσεν ὁ Χριστὸς, ὥστε οὐδεὶς νὰ ὀρκίζεται. Τί ἔγινε, παρακαλῶ, περὶ αὐτοῦ τοῦ νόμου; (διότι δὲν θὰ παύσω νὰ διδάσκω περὶ τούτου: «Μήπως πάλιν ἐλθὼν», κατὰ τὸν Ἀπόστολον, «οὐ φείσωμαι»)¹³. Ἄρα ἐμεριμνήσατε διὰ τὸ πρᾶγμα; Ἄρα ἐφροντίσατε; Ἄρα ἐπροσπαθήσατε καθόλου, ἢ πάλιν θὰ καταπισθῶμεν μὲ τοὺς ἰδίους λόγους; Μᾶλλον δὲ, εἴτε ἔχει γίνει προσπάθεια, εἴτε οὐχί, τοὺς ἰδίους λόγους θὰ εἰπωμεν, διὰ νὰ φροντίσετε ἂν δὲ ἐμεριμνήσατε, διὰ νὰ κάμετε πάλιν τοῦτο μετὰ μεγαλυτέρας ἀσφαλείας καὶ διὰ νὰ στηριξετε καὶ τοὺς ἄλλους.

Ἄπο ποῦ λοιπὸν νὰ ἀρχίσωμε τὸν λόγον; θέλετε ἀπὸ τὴν Παλαιάν Διαθήκην; Ἄλλὰ τοῦτο εἶναι ἐντροπή ἰδική μας, διότι τὰ εἰς τὴν Παλαιάν, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ

¹² Ματθ. 23, 8.

¹³ Β' Κορινθ. 13, 2. Ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ ἱερεὺς πατὴρ ὅτι δὲν θὰ φείσῃ κόπων, ἐπιανερχόμενος εἰς τὸ αὐτὸ θέμα, ὅπως καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, προκειμένου νὰ καταριθμῶν πληρέστερον οἱ πιστοί. Εἶναι καὶ τούτο ἐν ὄψει τῶν ὁμοίων δειγμάτων τῆς φροντίδας, ποῦ εἶχον οἱ ἱερεῖς πατέρες διὰ τὸ ποιμνίων τῶν εὐαγγελιστῶν.

ὑπερβαίνωμεν, οὔτε τόσον ἐφαρμόζωμε· διότι ἡμεῖς δὲν ἔπρεπε νὰ ἀκούωμεν περὶ αὐτῶν (ἀφοῦ ταῦτα τὰ παραγγέλματα ἀνήκουν εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν εὐτέλειαν), ἀλλὰ ἐκεῖνα τὰ τέλεια: «Μὰ ἐγκαταλείψῃς τὰ χρήματα· νὰ σταθῆς μὲ γενναϊότητα· νὰ δώσης τὴν ψυχὴν σου εἰς τὸ κήρυγμα· νὰ περιφρονήσης ὅλα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· τίποτε νὰ μὴ ὑπάρχῃ εἰς σέ κοινὸν πρὸς τὸν παρόντα βίον· ἂν σέ ἀδικήσῃ κάποιος, νὰ τὸν εὐεργετήσῃς· ἂν γίνῃ πλεονέκτης, νὰ τὸν εὐλογήσῃς· ἂν θλασθῆσῃ, νὰ τὸν τιμήσῃς· ἀπὸ ὄλου νὰ εἶσαι ἀνώτερος». Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἔπρεπε νὰ ἀκούωμεν. Ἐώρα δὲως περὶ τοῦ ὄρκου διδάσκωμεν καὶ συμβαίνει τὸ ἴδιον, ὅπως, ἂν κάποιος αὐτὸν ποῦ ὀφείλει νὰ φιλοσοφῇ, ἀφοῦ τὸν ἀποσύρῃ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους ἐκείνους, τὸν κάμνει νὰ ἀναγινώσκῃ ἀκόμη συλλαβάς καὶ τὰ γράμματα τῆς ἀλφαβήτου. Σκέψου, παρακαλῶ, πόση ἐντροπή ὑπάρχει, οὕτω ἕνας ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔχει πυκνὴν γενεάδα καὶ φέρει ρόπαλον, καὶ ἔχει ἐξέμμιδα, μεταβαίνει μετὰ τῶν παιδῶν εἰς διδασκάλους καὶ μαθαίνει τὰ αὐτὰ μὲ ἐκείνους, ἄρα δὲν εἶναι πολὺς ὁ γέλως; Ἄλλὰ μεγαλύτερος εἶναι αὐτὸς ὁ ἰδικὸς μας διότι ἡ διαφορά μεταξὺ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν γραμμάτων δὲν εἶναι τόση, ὅση εἶναι μεταξὺ τῆς ἰδικῆς μας πολιτείας καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς, ἢ ὁποῖα εἶναι ὅση μεταξὺ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων. Πές μου, ἂν κάποιος ἀφοῦ καταβιάσῃ ἔναντι ἀγγέλων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν διατάξῃ νὰ σταθῇ ἐδῶ καὶ νὰ ἀκροασθῇ τοὺς ἰδικούς μας λόγους, ἐπειδὴ ὀφείλει νὰ ρυθμίσῃ τὴν ζωὴν του ἀπὸ αὐτοῦ, ἄραγε δὲν θὰ ἦτο αἰσχύνῃ καὶ γέλως;

Ἐὰν δὲ τὸ νὰ ἐκπαιδευώμεθα ἀκόμη μὲ αὐτὰ εἶναι γέλως, τὸ νὰ μὴ προσέχωμεν οὔτε εἰς αὐτὰ, πές μου, πόσην δημιουργεῖ κατηγορίαν; πόσην αἰσχύνῃν; Διότι πῶς δὲν εἶναι αἰσχύνῃ, ἀφοῦ Χριστιανοὶ ὄντες ἀκόμη ἐκπαιδεύονται περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὀρκίζονται; Πλὴν δὲως ἅς ἀρχίσωμε τὴν ἐκπαιδεύσιν, διὰ νὰ μὴ περιγελώμεθα περισσότερο. Ἄς διδάξωμεν λοιπὸν πρὸς σὰς σήμερον ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν Παλαιάν Διαθήκην. Τί λέγει δὲ αὕτη; «Ὅρκω μὴ ἐθίσης τὸ σῶμα σου, μηδὲ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἁγίου συνευθισθῆς»¹⁴. Διατί; Ἐΐωστερ γὰρ οἰκέτης, ἐξεταζόμενος ἐνδελχῶς,

από μάλωπος οὐ καθαρισθήσεται, οὕτως οὐδὲ ὁ ὀμνύων»¹⁵.

ε'. Πρόσεξε τὴν σύνεσιν τοῦ σοφοῦ τούτου. Δὲν εἶπεν: «Ὅρκω μὴ ἐπίσης τὴν διάνοιάν σου», ἀλλὰ «τὸ στόμα σου» διότι γνωρίζει ὅτι τὸ πᾶν εἶναι εἰς τὸ στόμα καὶ ὅτι εὐκόλως κατορθοῦται· δηλαδὴ εἶναι συνήθεια εἰς τὴν συνέσιαν ἢ ὅποια γίνεται ἀνευ τῆς προαιρέσεως. Ὅπως π.χ. συμβαίνει με τοὺς πολλοὺς, οἱ ὁποῖοι, ὅταν εἰσέλθουν εἰς τὸ λουτρόν, συγχρόνως με τὸ θρασκέλισμα τῶν θυρῶν κλειδώνονται· τούτο γνωρίζει ἡ χεὶρ νὰ τὸ κάμῃ ἐκ συνήθειας, ἐνῶ οὐδεὶς τὴν διατάσσει· πλὴν ὅταν ἀνάψῃ ὁ λύχνος, ἐνῶ πολλάκις ἡ διάνοια κατὰ ἄλλο σκέπτεται, ἡ χεὶρ κλειδώνει τὴν θύραν. Τοιοῦτοτρόπος λοιπὸν καὶ τὸ στόμα δὲν ὁμιλεῖ μετὰ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ἐκ συνήθειας, καὶ τὸ πᾶν εὕρσκειται εἰς τὴν γλώσσαν.

«Καὶ τῷ ὀνόματι, φησί, τοῦ Ἁγίου μὴ συνεθισθῆς. Ὡσπερ γὰρ οἰκέτης, ἐξεταζόμενος ἐνδελεχῶς, ἀπὸ μάλωπος οὐ καθαρισθήσεται, οὕτως οὐδὲ ὁ ὀμνύων»¹⁶. Ἐδῶ δὲν ἀπαγορεύει ἀπλῶς τὴν ἐπιρκίαν, ἀλλὰ τὸν ὄρκον γενικῶς, καὶ δι' αὐτὸν θέτει τὴν τιμωρίαν ἅρα ὁ ὄρκος εἶναι ἁμαρτία. Τοιαύτη ὄντως εἶναι ἡ ψυχή, ἀπὸ τόσα τραύματα εἶναι γεμάτη, ἀπὸ τόσους μάλωπος. Ἀλλὰ δὲν θλέπεις; Διότι τούτο εἶναι τὸ δεινὸν· καίτοι θεσπιάς δύνασαι, ἐάν θέλῃς, νὰ θλέπῃς διότι σοῦ ἔδωκεν ὀφθαλμοὺς ὁ Θεός. Μὲ τέτοιους ὀφθαλμοὺς ἔβλεπεν ὁ Προφήτης, λέγων: «Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μάλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνη μου»¹⁷.

Περιεφρονήσαμε τὸν Θεόν, ἐμισήσαμε τὸ καλὸν ὄνομα, κατεπατήσαμε τὸν Χριστόν, ἀφήσαμε τὴν ἐντροπήν, οὐδεὶς μνημονεύει μετὰ τιμῆς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Καὶ σὺ μὲν, ἂν ἀγαπᾷς κάποιον, ἐξανίστασαι καὶ εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τὸν Θεὸν ὅμως συνεχῶς ὀνομάζεις ὡς νὰ μὴ ἀξίξῃ τίποτε. Κάλεσον αὐτὸν δι' εὐεργεσίαν ἔχου· κάλεσον αὐτὸν διὰ τὴν σω-

14. Σοφ. Σειρ. 23, 9.

15. Σοφ. Σειρ. 23, 10.

16. Σοφ. Σειρ. 23, 9-10.

17. Ψαλμ. 37, 6.

τηρίαν τῆς ψυχῆς σου· τότε θὰ δοηθῆσῃ, τότε εὐφραίνεις αὐτόν· τώρα ὅμως τὸν παροξύνεις. Κάλεσον αὐτὸν ὅπως τὸν προσεκάλεσεν ὁ Στέφανος, λέγων τί; «Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην»¹⁸. Κάλεσον αὐτόν, ὅπως τὸν προσεκάλεσεν ἡ γυνὴ τοῦ Ἐλκανᾶ, μετὰ δακρύων, μετὰ θρήνων, μετὰ προσευχῆς¹⁹. Δὲν ἐμποδίζω, ἀλλὰ καὶ πάρα πολὺ συμβουλεύω. Κάλεσον αὐτόν, ὅπως τὸν ἐκάλεσεν ὁ Μωϋσῆς, καὶ ἔκραζε παρακαλῶν ὑπὲρ ἐκείνων πού τὸν ἐδίωξαν²⁰. Καὶ σὺ μὲν ἂν ἀναφέρῃς κάποιον ἄνδρα ἀπλῶς σεβάσιμον, θεωρεῖς ὡς ὕβριν τὸ πρᾶγμα· περιφέρων ὅμως τὸν Θεὸν εἰς τοὺς λόγους σου, ὄχι μόνον ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἀκαίρως, νομίζεις ὅτι δὲν εἶναι τίποτε; Καὶ πόσης τιμωρίας δὲν θὰ ἦσουν ἄξιος;

Δὲν ἐμποδίζω νὰ σκέπτεσαι διαρκῶς τὸν Θεόν (διότι τούτο καὶ τὸ εὐχομαι καὶ τὸ θέλω), ἀλλὰ ὄχι ὅπως δὲν ταιριάζει εἰς αὐτόν, ἀλλὰ νὰ τὸν σκέπτεσαι αἰνῶν αὐτόν καὶ τιμῶν αὐτόν. Μεγάλια ἀγαθὰ θὰ προσέφερον εἰς ἡμᾶς αὐτὸ, ἐάν, ὅταν ἔπρεπε καὶ δι' ἐκεῖνα πού ἔπρεπε μόνον τὸν προσεκαλοῦσαμε. Πές μου, διατί ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων μὲν ἐγένοντο τὰς αὐτὰ θαύματα, ἐπὶ ἡμῶν ὅμως ὄχι; καίτοι ὁ ἴδιος Θεός εἶναι, τὸ ἴδιον ὄνομα. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ ἴδιον. Πῶς; Διότι ἐκεῖνοι μὲν δι' ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἀνέφερον, ἐκάλουν αὐτόν μόνον, ἡμεῖς ὅμως ὄχι δι' ἐκεῖνα, ἀλλὰ δι' ἄλλα.

Ἐάν ὅμως ἀπιστῇ ὁ συνομιλητής σου καὶ διὰ τούτο ὀρκίζεσαι, λέγε μὲν: «Πίστευσον», πλὴν ἂν θέλῃς, ὀρκίσου ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου. Δὲν τὸ λέγω νομοθετῶν ἀντιθέτως πρὸς τὸν Χριστόν, μὴ γένοιτο! («ἔστω γὰρ, φησὶν, ὁμῶν τὸ Ναὶ, ναί, καὶ τὸ Οὐ, οὐ») ²¹, ἀλλὰ συγκαταβαίνων εἰς σᾶς, ἵνα σᾶς ἐπαναφέρω μᾶλλον εἰς τούτο καὶ σᾶς ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν τυραννικὴν συνήθειαν. Πόσοι κατεστράφησαν ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῶν πραγμάτων, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἠῤδοκίμουν εἰς τὰ ἄλλα;

Θέλετε νὰ μάθετε διατί ἐπέτρεπον εἰς τοὺς ἀρχαίους νὰ ὀρκίζωνται; (διότι νὰ ἐπιπορκοῦν οὐτε εἰς ἐκεῖ-

18. Πράξ. 7, 80.

19. Α' Κορ. 1, 10.

20. Ἀριθ. 12, 13.

21. Μαρτ. 5, 37.

νους είχαν έπιτροπή). Έπειδή εις τὰ εἰδωλα ὠρκίζου-
το. Δέν αἰσχύνεσθε νά ἐμμένετε εἰς αὐτούς τοὺς νόμους,
τοὺς ὁποίους ἐκεῖνοι οἱ ἀσθενεῖς ἠκολούθουν; Διότι καί
τώρα, ἐάν παραλάβω ἕνα εἰδωλολάτρη, δέν διατάσσω
εἰς αὐτὸν ἀμέσως τοῦτο, ἀλλὰ πρῶτον τὸν συμβουλεύω
νά γνωρίσῃ τὸν Χριστὸν ὃ πιστὸς ὅμως, ποὺ ἔχει γνω-
ρίσει τὸν Χριστὸν καὶ ἔχει διδαχθῆ περί αὐτοῦ, ἐάν
πρόκειται νά χρειάζεται τὴν ἴδιαν συγκατάθεσιν ποὺ
χρειάζεται καὶ ὁ εἰδωλολάτρης, ποῖον τὸ ὄφελος; ποῖον
τὸ κέρδος;

Ἄλλ' ἡ συνήθεια εἶναι φοβερόν πρᾶγμα καὶ δυσκό-
λως ἀποσπᾶσαι ἀπὸ αὐτῆν; Λοιπὸν, ἀφοῦ τοσαύτη εἶναι
ἡ τυραννὶς τῆς συνήθειας, νά τὴν μετατρέψῃς εἰς ἑτέραν
συνήθειαν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν; λέγει. Ἐκεῖνο τὸ ὀ-
ποῖον πολλάκις εἶπον, τοῦτο καὶ τώρα ἐπαναλαμβάνω:
«Ἄς ὑπάρξουν πολλοὶ κριταὶ τῶν λεγομένων, ἄς ὑπάρ-
ξουν ἔξετασταὶ καὶ διορθωταί». Δέν εἶναι ἐντροπή ἢ δι-
όρθωσις ὑπὸ ἄλλων; μᾶλλον μὲν ἀληθῶς εἶναι ἐντροπή
ἢ ἀπομάκρυνσις τῶν διορθούντων, καὶ νά πράττωμεν
τοῦτο ἐπὶ δλᾶθῃ τῆς σωτηρίας ἡμῶν. Καὶ σὺ μὲν τὸ ἔν-
δυμα ἐάν φορέσῃς τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν, καὶ εἰς παι-
δίον ἐπιτρέπεις νά σὲ διορθώσῃ, καὶ δέν θεωρεῖς αἰσχῶ-
νην νά μανθάνῃ ἀπὸ ἐκείνου (καίτοι θεοαίως εἰς τοῦτο
πολλὴ εἶναι ἡ αἰσχῆ). ἐνταῦθα δέ, τὴν ψυχὴν ὀλαπτό-
μενος, πῆς μου, αἰσθύνεσαι νά διδάσκεισαι ἀπὸ ἄλλου;
καὶ ἔχεις μὲν τὸν ὑπηρέτην διὰ νά σὲ στολιζῇ περί
τὴν ἐνδυμασίαν καὶ νά σὲ ὑποδύῃ, διὰ νά στολιζῇ ὅμως
τὴν ψυχὴν δέν ἔχεις; Καὶ πόση ἀνοησία δέν ὑπάρχει
εἰς αὐτά; Ἄς ὑπάρχῃ καὶ ὑπηρέτης διδάσκαλος δι'
αὐτά, ἄς ὑπάρχῃ καὶ παιδίον, ἄς ὑπάρχῃ καὶ γυνή, ἄς
ὑπάρχῃ καὶ φίλος, καὶ συγγενής, καὶ γειτῶν διότι ὅ-
πως ἀκριβῶς τὸ θηρίον ποὺ περισφίγγεται ἀπὸ παν-
τοῦ δέν εἶναι δυνατόν νά διαφύγῃ, τοιοῦτοτρόπως καὶ
ὁ τοσαύτους ἔχων φύλακα, ὁ τοσαύτους ποὺ τὸν ἐπι-
τιμοῦν, ὁ ἀπὸ παντοῦ πληττόμενος δέν εἶναι δυνατόν
νά μὴ φυλαχθῇ.

Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν δυσκόλως θά ὑπο-
φέρῃς αὐτό, καὶ κατὰ τὴν δευτέραν, καὶ εἰς τὴν τρί-
την, εἰς τὴν συνέχειαν ὅμως εὐκολώτατον θά εἶναι, καὶ
μετὰ τὴν τετάρτην δέν θά ὑπάρχῃ οὐδὲλως θέμα δι'
αὐτό. Ἀπόπειραν κάμετε ἐάν δέν πιστεύετε φροντίσα-

τε, παρακαλῶ. Δέν ὑπάρχει κάτι ποὺ νά γίνεταί κα-
τὰ τὴν ἁμαρτίαν, οὔτε κατὰ τὴν διορθωσίαν, ἀλ-
λά καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς μέγα, εἴτε καλὸν εἴτε κα-
κόν. Εἴθε δέ νά γίνῃ καλὸν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς
φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ
τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγι-
ον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάν-
τοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΑ'. (11)

(Πρξ. 4. 23-35)

«Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰεῖους, καὶ ἀπήγγει-
λαν ἕνα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἰπόν»¹.

α'. Δέν διηγούνται ταῦτα ἐκ φιλοδοξίας, (διότι
πῶς θά ἦτο δυνατόν τοῦτο;), ἀλλὰ ἐπιδεικνύουν ταῦτα
ὡς πειστήρια τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ
δσα μὲν ἐκεῖνοι εἶπον, ταῦτα διηγούνται, τὰ δὲ ἰδικά
των ἂν καὶ παραλείπουν, ἐν τούτοις καὶ δι' αὐτοῦ γίνον-
ται περισσότερον θαυραλέα.

Καὶ πρόσθε πῶς πάλιν κατέφυγον πρὸς τὴν ἀληθῆ
βοήθειαν, πρὸς τὴν ἀκαταμάχητον συμμαχίαν, καὶ πάλ-
ιν ὄλοι ὁμοῦ καὶ μετὰ φροντίδος διότι δέν ἐπιτυγχά-
νει πολλὰ ἢ προσευχὴ ποὺ γίνεταί ἀπὸ ἕνα. «Οἱ δὲ ἀ-
κούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦσαν φωνὴν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ
εἶπον».

Πρόσθε πῶς ὑπάρχει ἀκριβολογία εἰς τὰς προσ-
ευχὰς αὐτῶν. Ὅτε παρεκάλουν νά ἀναδειχθῇ εἰς αὐ-
τοὺς ὁ ἄξιος εἰς ἀποστολήν, οὕτως ἔλεγον: «Σὺ, Κύριε,
καρδιογνώστα πάντων, ἀνάδειξον»² (διότι ἐκεῖ ὑπῆρ-
χεν ἀνάγκη προγνώσεως), ἐδῶ ὅμως, ἐπειδὴ ἔπρεπε
νά ἀποστομαθοῦν οἱ ἐνάντιοι, περὶ δεσποτείας ὁμιλοῦν
διὰ τοῦτο καὶ οὕτως ἤρχισαν: «Δέσποτα ὁ Θεός, ὁ ποι-
ήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ

1. Πρξ. 4. 23.
2. Πρξ. 1. 24.

πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ διὰ στόματος Δαβὶδ τοῦ παιδὸς σου εἰπὼν: "Ἴνα τί ἐφρούρασαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ». Ὡς νὰ ἀπαιτοῦν συνθήκας ἀπὸ τὸν Θεὸν φέρουν εἰς μέσον τὴν προφητείαν, συγχρόνως καὶ τοὺς ἑαυτοῦς τῶν παρηγοροῦντες, διότι εἰς μάτην μελετοῦν ἅπαντα οἱ ἔχθροί. Αὐτὸ δηλαδὴ τὸ ὁποῖον λέγουν, τοῦτο εἶναι: «Ἐκεῖνα φέρε εἰς πέρας, καὶ δεῖξον ὅτι μάταια ἐμελέτησαν».

«Συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν ἅγιον Παῖδά σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας. Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραὴλ ποιῆσαι βραχὺ ἢ χεῖρ σου καὶ ἡ θουλή σου προώρισε γενέσθαι. Καὶ τὰ νῦν, Κύριε, ἐπίδε ἐπὶ τὰς ἀπειλάς αὐτῶν». Βλέπεις τὴν ἐγκατερίθειαν, καὶ πῶς οἱ λόγοι οὗτοι δὲν προέρχονται ἀπὸ ἀνθρώπου πού καταρῶνται; Δὲν ἀνέφεραν δὲ εἰδικῶς τὰς ἀπειλάς, ἀλλὰ λέγουν, ὅτι μόνον ἠπειλήσαν διότι συνομίμει τὸν λόγον ὁ συγγραφεύς.

Καὶ πρόσεξε. Δὲν εἶπον: «διασκόρπισε αὐτοὺς, κατανίκησε αὐτοὺς, ἀλλὰ τί: «Καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου». Τοιοῦτοτρόπως διδασκόμεθα νὰ προσευχώμεθα καὶ ἡμεῖς. Καὶ τῶ ὄντι πόσου θυμοῦ δὲν θὰ ἐπιληροῦτό τις ἂν ἐπιπτε εἰς ἄνδρας, οἱ ὅποιοι θὰ ἐπεχείρουν νὰ τὸν φονεύσουν, καὶ θὰ ἠπειλοῦν τοιαῦτα; πόσην ἀπέχθειαν δὲν θὰ ἠσθάνετο; Ἀλλὰ δὲν ἐνεργοῦν τοιοῦτοτρόπως οἱ ἅγιοι οὗτοι. «Ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν εἰς Ἰακὼν, καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου Παιδὸς σου Ἰησοῦ». Ἄν τὰ θαύματα γίνονται διὰ τοῦ ὀνόματος ἐκεῖνου, μεγάλη λέγει, θὰ εἶναι ἡ παρησία. «Δηθέντων δὲ αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι». Τοῦτο ἔγινε εἰς ἀποδείξειν ὅτι εἰσηκούσθησαν οὗτοι καὶ ὅτι τοὺς ἐπεσκέψθη ὁ Θεός.

«Καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου». Τί σημαίνει «ἐπλήσθησαν»; Ἄντι τοῦ ἀνεπυρώθησαν διὰ τοῦ Πνεύματος, καθ' ὅσον ἀνεκαίετο εἰς αὐτοὺς τὸ χάρισμα. Καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ παρησίας. Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία». Βλέπεις ὅτι μετὰ τῆς χάριτος τοῦ

Θεοῦ εἰσέφερον καὶ τὰ ἰδικὰ των; Διότι πανταχοῦ τοῦτο πρέπει νὰ παρατηρῶμεν, ὅτι μετὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀποδεικνύουν καὶ τὰ ἰδικὰ των ὅπως ἀκριβῶς ὁ Πέτρος ἔλεγεν: «Ἀργύριον καὶ χρυσὸν οὐχ ὑπάρχει μοι»³.

Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ὁποῖον εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι «πάντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό»⁴, πάλιν ἐδῶ φανερώων τὸ ἴδιον λέγει, ὅτι «τοῦ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία». Ἄφου εἶπε δὲ ὅτι εἰσηκούσθησαν, λέγει εἰς τὴν συνέχειαν καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν διότι πρόκειται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν διήγησιν περὶ τῆς Σαπφείρας καὶ τοῦ Ἀνανίου. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἀποδείξῃ τὴν μολυσματικὴν ἁμαρτίαν ἐκεῖνων, προηγουμένως διδάσκει περὶ τῆς ἀρετῆς τῶν ἄλλων.

Πές μου λοιπὸν, ἀπὸ τὴν ἀγάπην προήλθεν ἡ ἀκτημοσύνη, ἢ ἀπὸ τὴν ἀκτημοσύνην ἡ ἀγάπη; Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἀπὸ τὴν ἀγάπην προήλθεν ἡ ἀκτημοσύνη, ἢ ὅποια καὶ συνεκράτει αὐτὴν περισσότερον. Ἄκουε δὲ καὶ τί λέγει: «Πάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία». Ἰδοὺ ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι τὸ ἴδιον. «Καὶ οὐδὲ εἰς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. Καὶ δυνάμει μεγάλῃ ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον τῆς ἀναστάσεως οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ». Φανερώει τοῦτο ὡς νὰ τὸ εἶχον οὗτοι παραλάβει ἢ καὶ ὡς περὶ ὀφειλῆς τὸ ἀναφέρει δηλαδὴ τὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς βασιλείας τὴν προσέφερον εἰς ὄλους μετὰ παρησίας.

«Χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτοὺς» οὐδὲ γὰρ ἐνθεῆς τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. Ὅπως ἀκριβῶς εἰς πατρικὴν οἰκίαν πάντες οἱ υἱοὶ εἶναι ὁμότιμοι, τοιοῦτοτρόπως συμπεριφέροντο διότι θὰ εἴμεθα ἐκτὸς τῆς πραγματικότητος εἰάν ἐλέγομεν ὅτι ἔτρεφον μὲν τοὺς ἄλλους, συμπεριφέροντο ὁμοῦ ὡς νὰ τοὺς ἔτρεφον ἐξ ἴδιων. Ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν τοῦτο εἶναι, ὅτι, ἀφου ἀπεξενώθησαν ἀπὸ τὰ ἰδικὰ των πράγματα, τοιοῦτοτρόπως ἔτρεφον, ὥστε ποτὲ πλέον ὡς ἐκ τῶν ἰδικῶν των, ἀλλὰ νὰ πιστεύουν ὅτι τρέφουν ὡς ἐκ κοινῶν. «Ὅσοι δὲ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς

3. Πράξ. 3, 8.

4. Πράξ. 2, 44.

τιμάς τῶν πιπρασκομένων, καὶ ἐτίθεσαν παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων. Διεδίδωτο δὲ ἐκάστῳ καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχε». Παλλή ἦτο ἡ τιμή, ἀφοῦ θεοαίως ὄχι εἰς τὰς χεῖρας, ἀλλὰ παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων ἐποσθετοῦν αὐτά.

Ἰωσήσ δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, Υἱὸς παρακλήσεως, (δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ἐκεῖνος ὁ μετὰ τοῦ Ματθαίου) διότι ἐκεῖνος καὶ Ἰωσήσ ἐλέγετο καὶ Βαρσαβᾶς, ὕστερον δὲ ἐπωνομάσθη καὶ Ἰούδας· αὐτὸς ὁμοῦς ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων Βαρνάβας, υἱὸς παραμυθίας. Καὶ νομίζω ὅτι ἐκ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἔλαβε τὸ ὄνομα, ἐπειδὴ ἦτο ἱκανὸς καὶ ἐπιτήδειος πρὸς τούτο), «Λευΐτης, Κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων».

θ'. Ἐδῶ νὰ παρατηρήσῃ παρακαλῶ πῶς φανερώνει ὅτι ὁ νόμος καταλύεται, καὶ πῶς λέγει: «Ἄν καὶ ἦτο Λευΐτης, ἦτο Κύπριος». Διότι κατόπιν οἱ Λευῖται ἠδύναντο καὶ νὰ μετοικοῦν.

Ἄλλ' ὅς ἐξετάσωμεν τὰ ἀνωθεν λεχθέντα. «Ἀπολυθέντες, φησὶν, ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον». Πρόσεξε τὴν ταπεινώσιν τῶν Ἀποστόλων, καὶ τὴν ἀπάθειαν. Δὲν περιήλθον κομπάζοντες καὶ λέγοντες πῶς ἀντεπεξῆλθον πρὸς τοὺς ἱερεῖς, οὔτε ὑπερηφανεύθησαν μετὰ αὐτὰ πού ἀνήγγειλαν, ἀλλὰ ἀπλῶς ἀφοῦ ἦλθον, διηγῆθησαν αὐτὰ πού ἤκουσαν ἀπὸ τοῦ πρεσβυτέρου. Ἀπὸ ἐδῶ διδασκόμεθα ὅτι δὲν ἔριπτον τοὺς ἑαυτοὺς τῶν εἰς τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ μᾶλλον γενναίως ὑπέμεναν καὶ αὐτοὺς πού προσετίθεντο. Ἐάν δὲ ἦτο κάποιος ἄλλος, ἴσως, λαμβάνων θάρρος ἀπὸ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ πλήθους, νὰ ὑβρίζε, ἢ νὰ ἔλεγε πολλά ἀσχημα. Ὅχι ὁμοῦς οἱ φιλόσοφοι οὕτοι ἀλλὰ εἰς δλα διέτιθεντο ἡμέρωσ καὶ ἐπεικῶς.

«Οἱ δὲ ἀκούσαντες, φησὶ, ὁμοθυμαδὸν ἦσαν φωνὴν πρὸς τὸν Θεόν». Ἡ κραυγὴ προήλθεν ἀπὸ εὐχαρίστησιν καὶ διάθεσιν πολλήν· καθόσον αἱ τοιαῦται προσευχαὶ θοηθοῦν, αἱ πλήρεις ἐγκαρτερήσεως, αἱ γινόμεναι περὶ τοιούτων, αἱ προερχόμεναι ἀπὸ τοιούτων, αἱ γινόμεναι εἰς τοιούτους καιροὺς καὶ κατὰ τὸν τρόπον τούτον· αἱ ἄλλαι εἶναι ὀδελυκταὶ καὶ ἀκόθαρται. Πρό-

σεξε πῶς οὐδὲν περιπτόν, ἀλλὰ μόνον περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ διδάσκουν· μᾶλλον δὲ ὅπως ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους: «Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Πνεύματι Θεοῦ λαλῶ», τοιουτοτρόπως καὶ αὐτοὶ λέγουσι: «Διὰ Πνεύματος Ἁγίου». Ἰδοὺ καὶ ὁ Σωτὴρ ἐν Πνεύματι ὁμιλεῖ. Τί δὲ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγουσι, ἄκουε.

«Δέσποτα ὁ Θεός, ὁ διὰ στόματος Δαβὶδ παιδὸς σου εἰπὼν Ἰνα τί ἐφρύαζαν ἔθνη»; Διότι συνηθίζει ἡ Γραφὴ νὰ ὁμιλῇ περὶ ἑνὸς ὡς περὶ πολλῶν. Ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ ὅποιον λέγουσι, τούτο σημαίνει: «Δὲν ὑπερίσχυσαν αὐτοὶ, ἀλλὰ σὺ τὸ πᾶν κατώρθωσες, σὺ πού ἐπέτρεψες νὰ σκεθοῦν οὕτω καὶ τὰ ἔφερες εἰς πέρας, σὺ τὰ εἰργάσθης, ὁ ἐφευρετικὸς καὶ σοφός, σὺ πού ἐχρησιμοποίησες τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὸ θέλημά σου»· διότι ἐδῶ ταῦτα διδάσκουν περὶ τῆς ἐφευρετικότητος καὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ, φανερώνοντες ὅτι αὐτοὶ μὲν συνήλθον ὡς ἐχθροὶ μετὰ φονικὴν προδιάθεσιν καὶ ὡς ἐναντιούμενοι, ἐποίησαν δὲ (ἐκεῖνα ὁμοῦς τὰ ὅποια οὐ ἠθέλες νὰ κάμουν) «ὅσα ἡ χεὶρ σου καὶ ἡ θουλή σου προώρισεν γενέσθαι». Τί σημαίνει: «Ἡ χεὶρ σου»; Ἐδῶ νομίζω ὅτι χεῖρα ἐννοεῖ τὴν δυνάμιν καὶ τὴν θέλησιν. Ἀρκεῖ, λέγει, νὰ θελήσῃς μόνον· διότι οὐδεὶς προορίζει διὰ τῆς δυνάμεως. Τὸ «ὅσα ἡ χεὶρ σου» λοιπὸν, τούτο σημαίνει: «Ὅσα διέταξας». Ἡ τοῦτο λοιπὸν ἐννοεῖ, ἢ ὅτι διὰ τῆς χειρὸς διέπραττεν. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν τότε ἐσκεφθήσαν μάταια, τοιουτοτρόπως καὶ τώρα, λέγει, κάμε μάταια νὰ σκεθοῦν.

«Καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου»· δηλαδή, «νὰ μὴ πραγματοποιηθοῦν αἱ ἀπειλαὶ αὐτῶν». Ἐλέγον δὲ αὐτὰ, ὄχι διὰ νὰ μὴ πάθουν αὐτοὶ κάτι κακόν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος· διότι δὲν εἶπον: «Καὶ ἐξάγαγε ἡμᾶς ἔξω ἀπὸ τοὺς κινδύνους», ἀλλὰ τί: «Καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου». Σὺ λοιπὸν πού ἔφερες ἐκεῖνα εἰς πέρας, καὶ ταῦτα φέρε.

«Ὁν ἔχρισας», λέγει. Πρόσεξε πῶς καὶ εἰς τὴν προσευχὴν διαιροῦν τὸ πάθος, καὶ τὸ πᾶν εἰς αὐτὸν ἀναθέτουσι, καὶ διδάσκουν ὅτι καὶ τῆς παρησίας αὐτὸς εἶναι αἴτιος. Εἶδες πῶς τὰ πάντα ζητοῦν διὰ τὸν Θεόν, καὶ οὐδὲν διὰ τὴν ἰδικὴν τῶν δόξαν οὔτε διὰ φιλοδοξίαν; Ἐκεῖνο μὲν λοιπὸν, τὸ ὅποιον εἶναι ἰδικόν τῶν ὑπόσχοντα, ὅτι δὲν θὰ καταπλογοῦν, παρακαλοῦν δὲ νὰ γίνουσι

θαύματα. «Ἐν τῷ τὴν χεῖρα σου, φησὶν, ἐκτείνειν εἰς ἰα-
σιν, καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι». Καλῶς διότι χωρὶς
αὐτά, καὶ ἂν ἀκόμη πάρα πολλὴν προθυμίαν ἐπεδείκνυ-
ον, ματαίως ὅλα θὰ τὰ ἔκαμνον. Εἰσήκουσε τὴν δέησιν
αὐτῶν, καὶ ἐφανέρωσε τοῦτο, δηλαδὴ ὅτι παρευρίσκειται
εἰς τὰς προσευχὰς των, μὲ τὸ νὰ σείσῃ τὸν τόπον· «δεη-
θέντων γὰρ αὐτῶν, φησὶ, ἐσαλεύθη ὁ τόπος». Ὅτι δὲ
διὰ τοῦτο ἔγινε, ἄκουε τὸν Προφήτην ποῦ λέγει: «Ὁ
ἐπιθλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν», καὶ
πάλιν: «Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ γῆ, ἀπὸ
προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ⁵». Κάμνει δὲ τοῦτο ὁ Θεὸς
καὶ διὰ μεγαλύτερον φόβον, καὶ εἰς θάρρος ὁδηγῶν
αὐτοὺς μετὰ τὰς ἀπειλὰς ἐκείνας, καὶ προαλείφον αὐ-
τοὺς εἰς περισσότεραν παρησίαν. Διότι ἐπειδὴ ἦτο
ἀρχὴ καὶ ἐχρειάζετο κάποιο αἰσθητὸν σημεῖον διὰ νὰ
γίνουσι πιστευτοί, μετὰ ταῦτα δὲ οὐδαμοῦ γίνεται τοῦ-
το· τοιοῦτοτρόπως ἔτυχον πολλῆς παρηγορίας ἐκ τῆς
προσευχῆς.

Εὐλόγως δὲ ζητοῦν καὶ τὴν χάριν τῶν σημείων
διότι ἀπὸ τίποτε ἄλλο δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποδείξουν
ὅτι ἀνέστη, παρὰ μόνον ἀπὸ τὰ σημεῖα. Ὡστε δὲν ἐ-
ζητοῦν μόνον τὴν ἰδικὴν των ἀσφάλειαν, ἀλλὰ καὶ νὰ
μὴ καταισχυνοῦν, ἀλλὰ νὰ ὀμιλοῦν μὲ παρησίαν. Ἐ-
σεισθῆ ὁ τόπος, καὶ αὐτοὺς περισσότερον ἑστερέωσε.
Τοῦτο δὲ ἄλλοτε μὲν εἶναι δαίγμα ὀργῆς, ἄλλοτε δὲ
φροντίδος καὶ προνοίας, τώρα δὲ δὲ ὀργῆς. Ἐπὶ τοῦ
αὐτηρίου πάθους δὲ παραδόξως καὶ παρὰ φύσιν ἔγινε.
(Καθ' ὅσον τότε ὅλη ἡ γῆ ἐσεισθῆ. Καὶ ὁ ἴδιος δὲ ὁ Σω-
τὴρ ἔλεγε: «Τότε ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ, καὶ σεισμοὶ
κατὰ τόπους⁶». Ἐξ ἄλλου δὲ ἦτο καὶ δαίγμα ὀργῆς ἐ-
ναντίον ἐκείνων· διότι αὐτοὺς τοὺς ἐγέμισε ἀπὸ τὸ
Ἅγιον Πνεῦμα. Κύτταζε ὅτι καὶ οἱ Ἀπόστολοι μετὰ τὴν
προσευχὴν γεμίζουσι ἀπὸ Ἅγιον Πνεῦμα. «Καὶ χάρις
μεγάλῃ ἦν, φησὶν, ἐπὶ πάντας αὐτοὺς· οὐδὲ γὰρ ἑνδεής
τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς»). Βλέπετε ὅτι εἶναι πολλὴ ἡ δύ-
ναμις τοῦ πράγματος, ὅπου θεαίως καὶ ἐκεῖ ἐχρειάζε-

5. Ψαλμ. 103, 32.
6. Ψαλμ. 113, 7.
7. Ματθ. 24, 7.

το αὐτῇ. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀξιολόγησις τῶν ἀγαθῶν,
τὴν ὁποίαν καὶ ἐκ δευτέρου μνημονεύει, συμβουλεύων
εἰς ὅλους τὴν περιφρόνησιν τῶν χρημάτων, ἀνωτέρω
μὲν λέγων ὅτι «οὐδὲ εἰς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλε-
γεν ἴδιον εἶναι», ἐδῶ δὲ ὅτι «οὐκ ἑνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν
αὐτοῖς».

γ'. Ὅτι δὲ τὸ γινόμενον δὲν ἐπραγματοποιεῖτο
μόνον μὲ τὴν βοήθειαν τῶν θαυμάτων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν
διάθεσιν αὐτῶν, φανερώνει ἡ Σάπφειρα καὶ ὁ Ἄνανίας.
Ὅχι μόνον δὲ μὲ τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν δύναμιν
ἀπέδειξαν τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀναστάσεως, ὅπως ἀκρι-
θῶς καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ
ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδεί-
ξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως⁸». Καὶ ὅχι ἀπλῶς μὲ τὴν
δύναμιν, ἀλλὰ μὲ μεγάλην δύναμιν. Καλῶς δὲ εἶπε:
«Χάρις ἦν ἐπὶ πάντας». Διότι διὰ τοῦτο ὑπῆρχεν ἡ χά-
ρις, διότι οὐδεὶς ἦτο πτωχός· καθόσον δὲν ἐδίδον μὲν
ἐν μέρος, ἄλλο μέρος δὲ ἀπεταμίευσον, οὔτε ὅλα μὲν,
ὡς ἰδικὰ των δέ. Αὐτὴν τὴν ἀνωμαλίαν τὴν ἀπεμάκρυν-
ον καὶ ἔζων ἐν πολλῇ ἀφθονίᾳ· καὶ μετὰ πολλῆς ἀξιο-
πρεπείας δὲ ἔπραττον τοῦτο· καθόσον οὔτε εἰς τὰς γεί-
ρας ἐτόλμων νὰ δίδουν, οὔτε μὲ ἀλαζονείαν παρείχον,
ἀλλὰ ἔφερον παρὰ τοὺς πόδας, καὶ αὐτοὺς ἀψήσαν νὰ
γίνονται οἰκονόμοι, καὶ κυρίους ἔκαμνον, ὥστε ὡς ἐκ
κοινῶν εἰς τὴν συνέγειαν νὰ καταναλώνωνται, καὶ ὅχι
ὡς ἐξ ἰδικῶν των. Τοῦτο ἐβόηθει ὥστε νὰ μὴ γίνωνται
οἰκονόμοι, καὶ κυρίους ἔκαμνον, ὥστε ὡς ἐκ κοινῶν εἰς
τὴν συνέγειαν νὰ καταναλώνωνται, καὶ ὅχι ὡς ἐξ ἰδι-
κῶν των. Τοῦτο ἐβόηθει ὥστε νὰ μὴ γίνωνται αὐτοὶ κε-
νόδοχοι.

Τοῦτο ἐὰν ἐγίνετο καὶ σήμερον, μετὰ περισστέ-
ρας ἀπολαύσεως θὰ διήγομεν τὸν θλον καὶ πλοῦσι καὶ
πτωχοί. Ὅχι δὲ περισσότερον εἰς τοὺς πτωχοὺς, παρὰ
εἰς τοὺς πλουσίους θὰ ἐθημιούργει τοῦτο τὴν ἀπόλαυ-
σιν. Καὶ ἐὰν θέλῃς, πρῶτον ἄς περιγράψωμεν μὲ αὐτὸν
τὸν λόγον καὶ μὲ ταύτην τὴν μέθοδον ἄς καρπωθῶμεν
τὴν ἀπόλαυσιν, ἐπειδὴ εἰς τὴν πράξιν δὲν θέλετε. Δι-
οτι ἰδιαιτέρως μὲν εἶναι φανερόν, καὶ ἐξ ἐκείνων τῶν

8. Α' Κορινθ. 2, 4.

τότε γενομένων, ὅτι ἐνῶ ἐπώλουν δὲν ἦσαν πτωχοί, ἀλλὰ καὶ τοὺς πτωχοὺς ἕκαμνον πλουσίους.

Πλὴν ἀλλὰ καὶ τώρα ἄς περιγράψωμεν αὐτὸ διὰ τοῦ λόγου, καὶ πάντες ἴλα τὰ ἰδικὰ των ἄς πωλήσουν καὶ ἄς τὰ φέρουν ἐν μέσῳ πάντων, διὰ τοῦ λόγου λέγω ἄς μὴ θορυβηθῆ κανεῖς, οὔτε πλουσίους οὔτε πτωχούς. Πόσος χρυσὸς νομίζεις ὅτι συγκεντρώνεται; Ἐγὼ σκέπτομαι (διότι θεθαίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἰπωμεν μετὰ ἀκριθείας), ὅτι, ἐάν ὅλοι καὶ ὅλοι ἔφερον ἐδῶ τὰ ἰδικὰ των χρήματα, καὶ ἔβιδον τὰ χωράφια καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς οἰκίας (διότι διὰ ζῶσα δὲν θὰ ὀμιλοῦν διότι οὔτε τότε τοῦτο συνέβαινε, ἀλλ' ἴσως ἐπέτρεπον νὰ γίνωνται ἐλεύθεροι), ἴσως νὰ συγκεντρώνοντο ἐν ἑκατομμύριον λιτρῶν χρυσοῦ· μᾶλλον δὲ καὶ δις καὶ τρίς ἑκατομμύρια. Διότι πὲς μου, πόσον ἀριθμὸν μιγᾶδων ἔχει σήμερον ἡ πόλις ἡμῶν; πόσοι νομίζετε ὅτι εἶναι οἱ Χριστιανοί; θέλετε ἑκατὸν χιλιάδες, τὸ δὲ ὑπόλοιπον μέρος ἐξ εἰδωλολατρῶν καὶ Ἰουδαίων; πόσοι δὲ κἀδὲς χιλιάδες χρυσοῦ θὰ συνεκεντροῦτο; πόσοι δὲ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν πτωχῶν; δὲν νομίζω ὅτι εἶναι περισσότεροι τῶν πενήκοντα χιλιάδων. Πόση ἀφθονία θὰ ὑπῆρχε διὰ νὰ τρέφονται λοιπὸν αὐτοὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν; Μᾶλλον δὲ ἐπειδὴ ἡ τροφή θὰ ἦτο κοινὴ καὶ θὰ ἐτρέφοντο πάντες ὁμοῦ, δὲν θὰ ἐχρειάζετο πολλὴ δαπάνη.

Τὶ ἐπρόκειτο λοιπὸν νὰ κάμωμε, λέγει, ὅταν θὰ ἐτελείωναν αἱ τροφαί; Σὺ νομίζεις ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ τελειώσουν ποτέ; διότι δὲν θὰ ἐγένετο μωροπλασία ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ; διότι δὲν θὰ ἐξεγύονετο πλουσίως ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ; Τί λοιπὸν; δὲν θὰ μετετρέπομεν τὴν γῆν εἰς οὐρανόν; Ἐάν, ὅπου ἦσαν τρεῖς χιλιάδες καὶ πέντε χιλιάδες, τοῦτο τοιοῦτοτρόπως ἐλάμψε γενόμενον, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν κατελόγιζε πτωχεῖαν, πόσον περισσότερον εἰς τοσοῦτον πλῆθος; ποῖος δὲ καὶ ἐκ τῶν μὴ Χριστιανῶν δὲν θὰ ἔβιδε; Διὰ νὰ ἀποδείξω δὲ ὅτι ἡ διάσπασις, αὕτη εἶναι δαπανηρὰ καὶ δημιουργὸς τῆς πτωχείας, ἄς λάθωμεν ὡς παράδειγμα μίαν οἰκίαν, ἢ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ δέκα παιδιά καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὸν ἄνδρα· καὶ ἡ μὲν π.χ. ἀσχολεῖται μὲ τὸ πλέξιμο, ὁ δὲ ἀπὸ ἐξω φέρει εἰσοδήματα· πὲς μου λοιπὸν, οὗτοι ἀπὸ κοινοῦ διατρέφόμενοι καὶ μίαν ἔχοντες οἰκίαν, περισσό-

τερα θὰ κατηνάλισκον, ἢ ὅταν θὰ εἶχον διασπασθῆ; Εἶναι ὀλοφάνερον ὅτι ὅταν θὰ εἶχον διασπασθῆ. Διότι ἐάν ἐπρόκειτο νὰ διαχωρισθῶν τὰ δέκα παιδιά, θὰ ὑπῆρχεν ἀνάγκη καὶ δέκα οἰκημάτων, δέκα τραπεζῶν, δέκα ὑπηρετῶν, καὶ τῆς ἄλλης προσόδου τοσαύτης. Τί συμβαίνει δὲ ὅπου ὑπάρχει πλῆθος δούλων; οὐχὶ διὰ τοῦτο πάντες ἔχουν μίαν τράπεζαν, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ πολλὴ ἡ δαπάνη; Διότι ἡ διαίρεσις διαρκῶς ἐλάττωσιν προκαλεῖ, ἢ δὲ ὁμόνοια καὶ συμφωνία καὶ ἀξέσησι. Τοιοῦτοτρόπως ζοῦν σήμερον οἱ μοναχοὶ εἰς τὰ μοναστήρια, ὅπως ἀκριβῶς τότε οἱ πιστοὶ. Ποῖος λοιπὸν ἀπέθανεν ἐκ πείνης; ποῖος δὲ δὲν διετράφη μετὰ πολλῆς ἀφθονίας;

Τώρα μὲν λοιπὸν τοῦτο φοβοῦνται οἱ ἄνθρωποι περισσότερον, παρὰ νὰ ἐμπέσουν εἰς εὐρύ καὶ ἀπειρον πύλαγον, ἐάν ὅμως ἐλαμβάνομεν πείραν αὐτοῦ, τότε θὰ ἐτολμούσαμε τὸ πρᾶγμα. Πόση νομίζεις ὅτι καὶ χάρις ὑπάρχει; Διότι ἐάν τότε, ὅτε οὐδεὶς ἦτο πιστός, ἀλλὰ τρεῖς καὶ πέντε χιλιάδες μόνον, ὅτε πάντες οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς ἦσαν ἐχθροί, ὅτε ἀπὸ οὐδαμοῦ ἀνέμενον παρηγορίαν, τὸσον λοιπὸν ἐτόλμησαν τὸ πρᾶγμα, πόσον περισσότερον τώρα θὰ ἐγένετο τοῦτο, ὅτε μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ παντοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην ὑπάρχουν πιστοὶ; Ποῖος εἰς τὴν συνέχειαν θὰ παρέμενεν εἰδωλολάτρης; Ἐγὼ τοῦλάχιστον νομίζω οὐδεὶς· τοιοῦτοτρόπως δλους θὰ τοὺς ἐκάνομεν ἰδικούς μας καὶ θὰ τοὺς προσεικύνομεν πρὸς τοὺς ἑαυτοὺς μας. Πλὴν ἀλλὰ, ἐάν τοιοῦτοτρόπως πολιτευώμεθα, πιστεύω εἰς τὸν Θεόν, ὅτι καὶ τοῦτο θὰ γίνῃ. Πείσθητε μόνον εἰς ἐμὲ, καὶ θὰ κατορθώσωμεν τὰ πράγματα κατὰ τάξιν· καὶ ἐάν ὁ Θεὸς μᾶς δώσῃ ζωὴν, πιστεύω ὅτι ταχέως θὰ φθάσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν πολιτείαν.

δ'. Πρῶτον κατορθώσατε τὸν περὶ τοῦ ὄρκου νόμον καὶ σταθεροποιήθητε εἰς αὐτόν καὶ αὐτὸς ποῦ ἐφύλαξε τὸν νόμον ἄς φανερώη ἐκείνον ποῦ δὲν τὸν ἐφύλαξε, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἄς τὸν καταγγεῖλῃ καὶ ἄς τὸν ἐπιτιμᾷ σφοδρῶς· διότι ἡ προθεσμία εἶναι πλησίον καὶ θὰ ἐξετάσῃ τὸ πρᾶγμα καὶ τὸν συλληφθέντα θὰ ἀφορίσῃ καὶ θὰ ἐμποδίσῃ. Ὅμως εἴθε νὰ μὴ εὐρεθῆ τοιοῦτος μετὰ τὸ ἡμῶν, ἀλλὰ πάντες νὰ φυλάξουν μετὰ ἀκριθείας τὸ πνευματικὸν τοῦτο σύνθημα! Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν

εις τὸν πόλεμον διὰ τοῦ συνθήματος γνωρίζονται καὶ οἱ οἰκείοι καὶ οἱ ξένοι, οὕτω λοιπὸν ἄς γίνῃ καὶ τώρα καθόσον μάλιστα καὶ τώρα εἰς πόλεμον εὐρισκόμεθα, διὰ τὰ ἀναγνωρίζωμεν καὶ τοὺς οἰκείους ἀδελφούς. Διότι ὅσον θὰ εἶναι ἀγαθὸν τὸ γνώρισμα τοῦτο εἰς ἡμᾶς, καὶ ἐδῶ καὶ ἐπὶ τῆς ξένης γῆς θὰ εἶναι; πόσον ἀποτελεσματικὸν εἶναι τὸ ὄπλον τοῦτο κατὰ τῆς πανουργίας τοῦ διαβόλου; Διότι στόμα πού δὲν γνωρίζει νὰ ὀρκίζεται, ταχέως καὶ τὸν Θεὸν εἰς τὰς προσευχὰς θὰ προσελκύσῃ, καὶ τὸν διαβόλον θὰ κτυπήσῃ μὲ κτύπημα καίριον· στόμα πού δὲν γνωρίζει νὰ ὀρκίζεται, οὐτε νὰ ὑβρίζῃ θὰ μάθῃ. Ὅπως ἀκριθῶς ἀπὸ κάποιοιαν οἰκίαν πού καίεται, τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τὴν γλῶσσαν ἐκβαλε τοῦτο τὸ πῦρ καὶ ἀπόσπυρέ το ξέω. Κάμε αὐτὴν νὰ ἀναπνεύσῃ ἐπ' ὀλίγον, κάμε τὴν πληγὴν ἀσθενεστέραν.

Ναί, παρακαλῶ, διὰ τὰ σὰς δώσω καὶ κάποιο ἄλλο μάθημα· διότι ἐνῶ ἀκόμη τοῦτο δὲν ἔχει κατορθωθῆ, δὲν τολμῶ νὰ προχωρήσω εἰς ἄλλο. Τοῦτο μετὰ ἀκριθείας ἄς κατορθωθῆ ἀπὸ σὰς· λάθετε προηγουμένως αἰσθησὶν τοῦτο τοῦ κατορθώματος, καὶ τότε θὰ σὰς εἰσαγάγω καὶ ἄλλους νόμους, μᾶλλον δὲ ὄχι ἐγώ, ἀλλ' ὁ Χριστός. Φυτεύσατε εἰς τὴν ψυχὴν σὰς τὸ καλὸν τοῦτο, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ γίνετε παράδεισος τοῦ Θεοῦ, πολὺ καλύτερος ἐκείνου τοῦ παραδείσου· διότι οὐτε ὄφις ὑπάρχει εἰς ἡμᾶς, οὐτε δένδρον θανατηφόρον, οὐτε τίποτε ἄλλο ἐκ τῶν τοιούτων. Παγιώσατε εἰς θάβος αὐτὴν τὴν συνήθειαν. Ἄν γίνῃ τοῦτο, δὲν θὰ ὠφεληθῆτε μόνον σεῖς οἱ παρόντες, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἀνθρώποι τῆς οἰκουμένης· καὶ ὄχι μόνον ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ ὅσοι θὰ γεννηθῶν κατόπιν· διότι συνήθεια καλὴ πού εἰσῆχθη, καὶ πού ἀπὸ ἄλλους τηρεῖται, θὰ διαδοθῆ εἰς μακροὺς χρόνους, καὶ οὐδεὶς καιρὸς θὰ δυνηθῆ νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτήν.

Ἐάν κάποιος πού συνέλεγε ξύλα ἐν Σαββάτῳ ἐπιθοολεῖτο, ἐκεῖνος πού κάμνει πολὺ χειρότερα πράγματα ἀπὸ τὴν συλλογὴν ἐκείνην καὶ πού συλλέγει φορτίον ἁμαρτιῶν (διότι τοῦτο εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ὀρκῶν), τί δὲν θὰ ὑποστῇ; τί δὲ δὲν θὰ ὑπομεινῇ; Πολλὰ

θὰ λάθετε τὴν θεόθειαν παρά τοῦ Θεοῦ, ἐάν τοῦτο θὰ ἔχη κατορθωθῆ ἀπὸ σὰς.

Ἄν εἶπω: «Μὴ ὑβρίσης», ἀμέσως μοῦ δικαιολογεῖσαι ὅτι ὑπάρχει ὁ θυμὸς· ἂν εἶπω: «Μὴ κακολογήσης», ἄλλην δικαιολογίαν θὰ προφασισθῆς. Ἐδῶ οὐδὲν τοιοῦτον ἔχεις νὰ εἰπῆς. Διὰ τοῦτο ἤρχισα ἀπὸ τὰ εὐκόλα, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰς τέχνας τὸ ἴδιον κάμνουν. Τοιοῦτοτρόπως κάποιος καὶ πρὸς τὰ μεγαλύτερα ἔρχεται, ἀφοῦ πολὺ προηγουμένως μάθῃ τὰ εὐκολότερα. Θὰ ἀντιληφθῆτε πόσον τοῦτο εἶναι εὐκόλον, ὅταν, ἀφοῦ τὸ κατορθώσατε μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, θὰ δεχθῆτε καὶ ἄλλον νόμον.

Δώσατέ μου παρησίαν καὶ ἐνώπιον εἰδωλοκατρῶν, καὶ ἐνώπιον Ἰουδαίων, καὶ πρὸ πάντων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ναί, παρακαλῶ, χάριν τῆς ἀγάπης, χάριν τοῦ πόνου, διὰ τοῦ ὁποῦ σὰς ἐγέννησα, «τεκνία μου»¹⁰. Εἰς τὴν συνέχειαν διμῶς δὲν θὰ προσθέσω, τὸ «ἐκείνους τοὺς ὁποίους πάλιν θὰ γεννήσω»¹¹, οὐτε θὰ εἰπῶ τὸ «ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν»¹² (διότι πιστεύω ὅτι ἔχει μορφωθῆ ὁ Χριστὸς εἰς σὰς), ἀλλ' ἄλλα θὰ εἰπῶ πρὸς σὰς: «Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί καὶ ἐπιπόθητοι, χάρα καὶ στέφανός μου»¹³· διότι πιστεύσατέ με ὅτι δὲν θὰ δμυλῆσω διαφόρως. Ἐάν κάποιος μοῦ ἐπιποθέτῃ τώρα εἰς τὴν κεφαλὴν ἀναριθμήτους βασιλικούς καὶ λιθοκαλλήτους στεφάνους, δὲν θὰ εὐφραίνωμαι, ὅπως εὐφραίνωμαι διὰ τὴν ἰδικὴν σὰς προκοπὴν· μᾶλλον δέ, οὐτε ὁ βασιλεὺς νομίζω ὅτι χαίρει τόσον πολὺ, ὅπως ἐγὼ διὰ σὰς. Τί λέγω; Ἐάν δια ταῖς ἔθνη, πού τὸν πολεμοῦν, ἀφοῦ νίκησῃ ἐπανέλθῃ, καὶ ἐάν λάθῃ περισσοτέρους ἄλλους στεφάνους, ἐκτός ἀπὸ τῶν κανονικῶν στεφάνων, καὶ ἄλλα διαδήματα σύμβολα τῆς νίκης, δὲν νομίζω ὅτι αὐτὸς τόσον πολὺ χαίρει διὰ τὰ τρόπαια, ὅπως ἐγὼ διὰ τὴν ἰδικὴν σὰς προκοπὴν· διότι ὡς νὰ ἔχω ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀναριθμήτους στεφάνους, τοιοῦτοτρόπως ἀγάλλομαι. Καὶ εὐλόγως· διότι ἐάν μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ αὐτὴ ἡ συνήθεια κατορθωθῆ ἀπὸ σὰς, ἀναριθμήτους πολέμους ἔχετε νικήσει, καὶ πολὺ δυσκολωτέρους ἀπὸ

10. Γαλ. 4, 19.

11. Γαλ. 4, 19.

12. Γαλ. 4, 19.

13. Φίλιπ. 4, 1.

ἐκείνον, ἀφοῦ παλαίσετε καὶ δώσετε μάχην ἐναντίον πονηρῶν δαιμόνων, ἐναντίον κακοποιῶν, ἔχι διὰ μαχαίρας, ἀλλὰ διὰ γλώσσης καὶ διαθέσεως.

Διότι πρόσεξε πόσα κατορθώνονται, ἐάν θεθαίως κατορθώσητε. Πρῶτον, ὅτι ἐκκόπτετε μίαν συνήθειαν δύσκολον· δεύτερον σκέψιν πονηράν καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν πηγάζουν ὅλα τὰ κακὰ μὲ τὸ νὰ νομίζῃς ὅτι ὁ πονηρὸς λογισμὸς εἶναι πρᾶγμα ἀδιάφορον καὶ ὅτι οὐδὲν ἄλλως θλάπτει· τρίτον, τὸν θυμὸν· τέταρτον, τὴν φιλαργυρίαν· διότι ὅλα αὐτὰ τὰ γεννάει ὁ ἄρκος. Ἀλλὰ ἀπὸ τούτου τοῦ κατορθώματος θὰ λάβετε πολλὴν ἀφορμὴν καὶ διὰ τὰ ἄλλα κατορθώματα· διότι ὅπως ἀκριβῶς οἱ παῖδες ποῦ διδάσκονται τὰ γράμματα τῆς ἀλφαβήτου, δὲν διδάσκονται μόνον ἐκεῖνα, ἀλλὰ μὲ θάσιν ἐκεῖνα ἐκπαιδεύονται ὄλιγον κατ' ὄλιγον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ σεῖς· ποτὲ πλεον εἰς τὴν συνέχειαν δὲν θὰ σὰς ἐξαπατήσῃ ἡ πονηρὰ σκέψις, οὔτε θὰ εἰπῆτε ὅτι «εἶναι ἀδιάφορον τοῦτο», ποτὲ πλεον δὲν θὰ ὀμλήσετε πρὸς τὴν συνήθειαν, ἀλλὰ ἐνώπιον ὅλων θὰ σταθῆτε γενναίως, ἵνα, διὰ πάντων ἀφοῦ διανύσητε τὴν κατὰ Θεὸν ἀρετὴν, ἀπολαύσητε τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ι Β' (12)

(Πρῆξ. 4, 36 — 5, 16)

Ἡ ἰστορία δὲ, ὁ ἐπιληθὴς Βαρνάβας ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων (ἔστι μετεμμενημένος, Ἰδὲ παρακλήσεως), Δευτέρως, Κύριος τῶ γενεῖ, ὑπάρχοντος αὐτῶ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρήμα, καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων¹.

1. Πρῆξ. 4, 36-37.

α'. Πρόκειται ἐν συνεχείᾳ νὰ διηγηθῆ τὸ περιστατικὸν γύρω ἀπὸ τὸν Ἀνανίαν καὶ τὴν Σάπφειραν, καὶ θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ ἀνὴρ χειρίστα ἔχει ἁμαρτήσῃ, πρῶτον ἀναφέρει ἐκείνον ποῦ ἔχει κατορθώσῃ¹· διότι, ἂν καὶ ὑπῆρχε τόσο πολὺ πλῆθος εἰς τὸν ποιούντα ταῦτα, τόσο πολλὴ χάρις, τόσο πολλὰ σημεῖα, δὲν διωρθώθη ὑπ' αὐθενὸς τούτων, ἀλλὰ, ἅπασ καὶ ἐτυφλώθη ὑπὸ τῆς φιλαργυρίας, προσήλκυσε τὸν ὄλεθρον ἐκείνον εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κεφαλὴν. «Ἐπάρχοντος αὐτῶ ἀγροῦ», (οὕτως εἶπε, δηλῶν ὅτι τοῦτον μόνον εἶχεν ἀποκτήσει), «πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρήμα, καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων».

Ἐνὶ τῆς δὲ τῆς, ὀνόματι Ἀνανίας, σὺν Σάπφειρα τῆ γυναικὶ αὐτοῦ, ἐπώλησε κτήμα, καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς, συνειδυίας καὶ τῆς γυναικός· καὶ ἐνέγκας μέρος τι, παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων ἔθηκε². Τὸ φοβερὸν εἶναι ὅτι ἡ ἁμαρτία ὑπῆρξε μετὰ συγκαταθέσεως τῶν δύο συζύγων, καὶ οὐδεὶς ἕτερος ἐγνώριζε τὸ γενόμενον. Ἀπὸ ποῦ εἰσῆλθεν ἡ σκέψις εἰς τὸν ταλαίπωρον καὶ ἄβλιον τοῦτον νὰ πράξῃ τοῦτο; «Εἶπε δὲ ὁ Πέτρος Ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου μεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ νοσφίσασθαί ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; Πρόσεξε ὅτι καὶ τώρα συνέθη μέγα σημεῖον, καὶ πολὺ μεγαλύτερον ἐκεῖνου τοῦ προηγουμένου. «Οὐχὶ μόνον σοὶ ἔμενε, καὶ πρᾶθὲν ἐπὶ τῆ σῆ ἐξουσία ὑπῆρχε; Διηλαθὴ, «μήπως διότι ὑπῆρχε κάποια ἀνάγκη καὶ θία; μήπως διότι σὰς παρασύρομεν χωρὶς τὴν θέλησίν σου»; «Τί ὅτι ἔθου ἐν τῆ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῶ Θεῷ. Ἀκούων δὲ ὁ Ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξεν». Προσεχέις ἀπὸ ποῦ εἶναι μεγαλύτερον τὸ σημεῖον τοῦτο; Ἀπὸ τὸ γεγονὸς τοῦ θανάτου, ἀπὸ τὴν γνώσιν τῶν εὐρισκομένων εἰς τὴν σκέψιν καὶ τῶν κρυφίως συμβάντων.

Ἐγένετο δὲ φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. Ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτόν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. Ἐγένετο δὲ ὡς ὠρῶν

2. Πρῆξ. 5, 1-2.

τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονός, εἰσῆλθεν. Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ Πέτρος· Εἰπέ μοι, εἰ τοσοῦτου τὸ χάριον ἀπέδοσθε; Αὐτὴν ἤθελε νὰ τὴν σώσῃ, διότι ἐκεῖνος ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀμαρτίας. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς αὐτὴν δίδει ἴσως καιρὸν ἀπολογίας καὶ δικαίωμα μετανοίας. Δι' αὐτὸ λέγει· «Εἰπέ μοι, εἰ τοσοῦτου τὸ χάριον ἀπέδοσθε; Ἡ δὲ εἶπε· Ναί, τοσοῦτου. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτὴν· Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; Ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαυμάτων τῶν ἀνδρῶν σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσί σε. Ἐπεσὲ δὲ παρασῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐξέψυξεν. Εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι εὗρον αὐτὴν νεκρὰν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἀνδρᾶ αὐτῆς. Καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα».

Μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ φόβου αὐτῶν, περισσότερα σημεῖα ἐποίησεν καὶ ὅτι ἐποίησεν, ἄκουε. «Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. Καὶ ἦσαν δοθημαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ Σολομώντος· τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός». Εὐλόγως καθόσον ὁ Πέτρος ἐν συνεχείᾳ ἦτο ἀξιολόγος καὶ ἐμπνέων φόβου, τιμωρῶν καὶ ἐξελέγγων καὶ τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὴν σκέψιν εἰς τὸν ὅποιον καὶ περισσότερον εὐρίσκοντο πλησίον καὶ διὰ τὸ σημεῖον, καὶ διὰ τὴν πρώτην ὁμιλίαν, καὶ τὴν δευτέραν, καὶ τὴν τρίτην· διότι αὐτὸς ἔκαμε καὶ τὸ πρῶτον σημεῖον, καὶ τὸ δεύτερον³, καὶ τὸ τρίτον, τὸ ὅποιον κατ' ἐμὲ εἶναι καὶ διπλοῦν καὶ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἀπλῶς ἐν καὶ μόνον· ἐν μὲν ὁ ἔλεγχος τῶν εὐρισκομένων εἰς τὴν σκέψιν, δεύτερον δὲ, ὁ θάνατος διὰ τοῦ προστάγματος.

Ἐμᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες, φησί, τῷ Κυρίῳ πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥστε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ τῶν κλινῶν καὶ κραθῆσάντων, ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἡ σκιά ἐπισκιάσῃ τινὲς αὐτῶν. Τοῦτο ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ δὲν συνέβη· ὅθεν εἶναι δυνατόν τώρα νὰ θλήπῃ τις νὰ πραγματοποιηῖται ἐκεῖνο ποῦ εἶχε λεχθῆ ὑπ' αὐτοῦ. Ποῖον λοιπὸν

3. Πρῶτον σημεῖον καὶ ὁμιλίαν πρώτην ἔνοοι τὰ λαθόντα χωρὶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστής, ἐνῷ δεύτερον ἔνοοι τὴν θεραπείαν τοῦ χωλοῦ.

εἶναι τοῦτο; «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα, ὃ ἐγὼ ποιῶ, κάκεινος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει»⁴. «Συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν περὶ πόλεων εἰς Ἱερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὄγκουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες». Σὺ δὲ πρόσεγε, παρακαλῶ, πῶς ὀλοκλήρος ὁ θῆλος αὐτῶν ὑφαίνεται διὰ τῶν ἀντιθέτων· π.χ. πρώτη ἀθυμία ἐγένετο διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ, ἔπειτα εὐθυμία διὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· πάλιν ἀθυμία ἐξ αἰτίας τῶν χλευαζόντων, ἔπειτα εὐθυμία διὰ τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν καὶ τὸ θαῦμα πάλιν ἀθυμία διότι συνεληφθῆσαν, ἔπειτα εὐθυμία διὰ τῆς ἀπολογίας. Πάλιν ἐβῶ καὶ εὐθυμία καὶ ἀθυμία. Διότι ἐπειδὴ μὲν ἦσαν λαμπροὶ καὶ ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς ἀπεκαλύφθη, εὐθυμία· ἐπειδὴ ὅμως ἐφόνευσεν τοὺς ἰδικούς των, ἀθυμία. Πάλιν εὐθυμία ἀπὸ τῆς λαμπρότητος, πάλιν ἀθυμία ἐξ αἰτίας τοῦ ἀρχιερέως. Καὶ οὐδόλως εἶναι δυνατόν νὰ ἰθῆς νὰ κάμνουν τοῦτο σκοπίμως· καὶ ἐπὶ τῶν παλαιῶν τοιούτοτρόπως εἶναι δυνατόν νὰ εὕρη τις.

Ἄς ἐξετάσωμεν ὅμως τὰ λεχθέντα ἀνωτέρω. «Ἐπώλου, φησί, καὶ ἔφερον τὰς τιμὰς, καὶ ἐτίθον παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων». Πρόσεξε παρακαλῶ, ἀγαπητέ, πῶς δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς Ἀποστόλους νὰ πωλοῦν, ἀλλ' αὐτοὶ ἐπώλου, καὶ τὰς τιμὰς ἐτίθον εἰς ἐκεῖνους. Ὁ Ἀνανίας ὅμως δὲν ἐνεργεῖ παρομοίως, ἀλλ' ἀφαίρει κάτι ἀπὸ τὴν τιμὴν ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ ἀγροῦ· διὰ τοῦτο καὶ τιμωρεῖται ἐπειδὴ δὲν διέθεσε καλῶς τὸ πράγμα καὶ ἐφωράθη κλέπτων τὰ ἰδικὰ του. Ὅστος ὁ λόγος ἐφθασε καὶ εἰς τοὺς σημερινούς ἱερεῖς, καὶ πάρα πολὺ καὶ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν. Ἐπειδὴ δὲ ἐγνώριζε τὸ γινόμενον καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὴν ἐξετάζει.

β'. Ἀλλ' ἴσως νὰ ἔλεγε κάποιος ὅτι λίαν αὐστηρῶς συμπεριφέρθη πρὸς αὐτὴν. Τί λέγεις; πῆς μοι, ποῖα αὐστηρότης; Ἐάν ὅταν συλλέξῃ κάποιος ἀπλῶς εὐλα θανατάνεται διὰ λιθοβολισμοῦ, πολὺ περισσότερον ὁ ἱεροῦλος⁵ διότι καὶ ταῦτα τὰ γρήματα ἐν συνεχείᾳ κατέστησαν ἱερά. Λοιπὸν αὐτὸς ποῦ αὐτοπροαιρέτως

4. Ἰωάν. 14, 12.

5 Ἀριθμ. 15, 32-36.

προετίμησε τὰ ἰδικὰ του νὰ πωλήσῃ καὶ νὰ τὰ διαδώσῃ, ἔπειτα ἂν λάθῃ ἀπὸ αὐτὰ, ἱερόσυλος θὰ εἶναι. Ἐὰν δὲ ὁ λαῶν ἐκ τῶν ἰδικῶν του, εἶναι ἱερόσυλος, πολὺ περισσότερο ὁ λαῶν ἐκ τῶν ξένων· διότι μὴ νομίσητε, ἐπειδὴ τῶρα δὲν γίνεται τοῦτο, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀκολουθεῖ ἀμέσως ἡ τιμωρία, ὅτι ταῦτα γίνονται χωρὶς τιμωρίαν. Βλέπετε ὅτι διὰ τοῦτο κατηγορεῖται, ἐπειδὴ, ὅτε ἔκαμε αὐτὰ ἱερά χρήματα, τότε ἔλαθε; Διότι μήπως δὲν ἠδύνασο, λέγει, καὶ μετὰ τὴν πώλησιν αὐτῶν νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃς ὡς ἰδικὰ σου; μήπως ἠμποδίσθης; διατί λαμβάνεις μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν; Βλέπετε πῶς ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς ὁ διάβολος ἐτοποθέτησε τὸ πρᾶγμα μετὰ τὴν σημείων καὶ θαυμάτων τασούτων γενομένων; μᾶλλον δὲ πῶς καὶ οὗτος ἐπαρώθη ὑπ' αὐτοῦ; Παρόμοιον συμβᾶν ἔγινε καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην, ὅτε ὁ Χαρμὶ ἀφοῦ ἔκλεψε τὸ ἀνάθημα κατεστράφη· ἀλλ' ὅμως ἔμαθες καὶ ἐκεῖ μὲ πόσῃ αὐστηρότητι διωρθώθη τὸ πρᾶγμα. Διότι ἡ ἱεροσυλία εἶναι πολὺ φοβερόν πρᾶγμα, ἀγαπητέ, καὶ ἄξιον πολλῆς περιφρονήσεως. Οὔτε νὰ πωλήσῃς σὲ ἠναγκάσαμεν, λέγει, οὔτε σταν ἐπώλησες νὰ δώσης χρήματα· οὐ προετίμησες ἐξ ἰδίας προαιρέσεως; διατί λοιπὸν ἔκλεψες ἀπὸ τὰ ἱερά χρήματα; «Διὰ τί ἐπλήρωσε, φησὶν, ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου»; Καὶ ἔαν ὁ Σατανᾶς ἔκαμε τοῦτο, διατί αὐτὸς κατηγορεῖται; Ἐγίνεν αὐτίς ἐπειδὴ ἐδέχθη τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, καὶ ἐγέμισεν ὑπ' αὐτοῦ.

Ἄλλὰ, λέγει, ἔπρεπε νὰ τὸν διορθώσῃ. Ὅμως δὲν θὰ διορθούτο· διότι ὁ βλέπων τοιαῦτα καὶ μὴ ὠφελήθεις, πολὺ περισσότερο δὲν θὰ ὠφελείτο μὲ ἄλλον τρόπον. Δὲν ἔπρεπε λοιπὸν νὰ παρέλθῃ τὸ γεγονός ἀπαρατήρητον, ἀλλὰ ὡς κάτι σάτιον ἔπρεπε νὰ ἀποκοπῆ, διὰ νὰ μὴ μολύνῃ καὶ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα. Διότι τῶρα μὲν καὶ αὐτὸς ὠφελήθη, ἀφοῦ δὲν προεχώρησεν εἰς περαιτέρω κακίαν, καὶ οἱ λοιποὶ ἔγιναν καλύτεροι, ἐνθ' ἄλλως θὰ συνέβαινε τὸ ἀντίθετον. Διὰ τοῦτο πρῶτον ἐλέγχει καὶ ἀποδεικνύει ὅτι δὲν τοῦ διαφεύγει τὸ γεγονός, καὶ τότε καταδικάζει· «διότι διατί, λέγει, ἔκαμες τοῦτο; ἤβελες νὰ ἔχῃς; ἔπρεπε νὰ ἔχῃς ἐξ ἀρ-

6. Ἰησ. Ν. 7.

χῆς καὶ νὰ μὴ ὑποσχεθῆς; τῶρα ὅμως ἀφοῦ ἔλαθες μετὰ τὴν ἀνάθεσιν, ἔκαμες μεγαλυτέραν τὴν ἱεροσυλίαν· διότι αὐτὸς μὲν ποῦ ἀφαιρεῖ τὰ πράγματα τῶν ἄλλων, ἴσως τὸ κάμνει ἐπειδὴ ἐπεθύμησε τὰ ξένα· σὺ ὅμως ἦτο δυνατόν νὰ ἔχῃς τὰ ἰδικὰ σου. Διατί λοιπὸν ἔκαμες αὐτὰ ἱερά, καὶ τότε ἔλαθες ἀπὸ αὐτὰ; Ἐκαμες τοῦτο ἐξ αἰτίας πολλῆς περιφρονήσεως. Τὸ γεγόμενον δὲν συγχωρεῖται καὶ εὐρίσκεται ἐκτὸς ἀπολογίας.

Ἄς μὴ σκανδαλίζεται δὲ οὐδεὶς, ἔαν καὶ σήμερον ὑπάρχουν μερικοὶ ἱερόσυλοι· διότι ἔαν ὑπῆρχον τότε, πολὺ περισσότερο σήμερον, ὅτε ὑπάρχουν πολλὰ τὰ κακά. Ὅμως ἄς ἐλέγχωμεν αὐτοὺς ἐνάπιον ὄλων, ὥστε καὶ οἱ λοιποὶ νὰ ἔχουν φόβον. Ὁ Ἰούδας ἦτο ἱερόσυλος· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐσκανδάλισε τοὺς μαθητάς. Βλέπετε πόσα κακὰ δημιουργεῖ ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων;

«Καὶ ἐγένετο, φησὶ, φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα». Ἐκεῖνος ἐτιμωρήθη, καὶ ἄλλοι ὠφελήθησαν. Ὡστε δὲν συμβαίνει τοῦτο χωρὶς λόγον· διότι ἂν καὶ προηγουμένως ἔγιναν καὶ ἄλλα σημεῖα, ὅμως δὲν ἐδημιουργήθη τόσος φόβος. Τοιοῦτοτρόπως εἶναι ἀληθὲς ἐκεῖνο, ὅτι «γινώσκεται Κύριος κρίματα ποιῶν»⁷· τὸ ἴδιον συνέθη καὶ ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ: «Ἐτιμωρήθη ὁ Ὄζαν, καὶ ἐδημιουργήθη φόβος εἰς τοὺς ἄλλους»⁸. Ἄλλ' ἐκεῖ μὲν φόβηθεις ὁ βασιλεὺς ἀπεμάκρυνε τὴν κιβωτόν, ἐδῶ δὲ οὗτοι γίνονται περισσότερο προσεκτικοί.

Εἶδες ὅτι δὲν ἐκάλεσεν αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἀλλ' ἀνέμεινε ἕως ὅτου εἰσέλθῃ· οὔτε ἐκ τῶν ἄλλων ἐτόλμησε κανεὶς νὰ ἀναφέρῃ τὸ γεγονός. Τοῦτο εἶναι σεβασμὸς τοῦ διδασκάλου, τοῦτο τιμὴ τῶν μαθητῶν, τοῦτο ὑπακοή. «Τριῶν ὥρων διάστημα». Καὶ δὲν ἔμαθεν ἡ γυνή, οὔτε ἐφανέρωσε κάποιος ἐκ τῶν παρόντων (ἂν καὶ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποκαλυφθῇ), ἀλλ' ἐφοβούντο. Τοῦτο λοιπὸν καὶ θαυμάζων ὁ συγγραφεὺς, λέγει ὅτι «μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονός, εἰσῆλθε»· καίτοι θεοβίως ἦτο δυνατόν νὰ μάθῃ ἀπὸ τούτου ὅτι γνωρίζει τὰ κρύφια. Διότι διατί αὐτὸς ὁ ὁποῖος οὐδένα ἠρώτησεν, ἐρώτᾳ σᾶς;

7. Ψαλμ. 9, 17.

8. Β' Βασιλ. 6, 6-7.

Ἡ, ὅπως φαίνεται, ἐρωτᾷ ἐπειδὴ ἐγνώριζεν; Ἄλλ' ἢ πολλὴ πόρῳσις δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὴν νὰ ἀπαρηθῆ τὸ μέγα ἁμάρτημα, ἀλλὰ ἀποκρίνεται μετὰ πολλῆς αὐθαδείας· διότι ἐνόμιζεν ὅτι ὁμιλεῖ πρὸς ἄνθρωπον.

Τὸ φοβερόν εἶναι ὅτι ἀπὸ κοινῆς ἀποφάσεως ἐφθάσαν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἢ ὡς ἀπὸ τινος κοινῆς συμφωνίας. «Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν, φησί, πειρᾶσαι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; Ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ ἐξοίσουσί σε». Πρῶτον διδάσκει εἰς αὐτὴν τὸ ἁμάρτημα, καὶ ἔπειτα φανερώνει ὅτι δικαίως θὰ πάθῃ τὰ ἴδια μὲ τὸν ἄνδρα, ἐπειδὴ τὸ ἴδιον ἁμάρτημα ἐπραξε. Καὶ πῶς, λέγει, «παραγῆμα ἔπεσε παρά τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐξέψυξεν»; Διότι πλησίον εἶχε σταθῆ. Τοιοῦτοτρόπως αὐτοὶ οἱ ἴδιοι προσεῖλκυσαν ἑγαντίον τοῦ ἑαυτοῦ των τὴν τιμωρίαν. Ποῖος λοιπὸν δὲν θὰ ἐξεπλήττετο; ποῖος δὲν θὰ ἐφοβεῖτο τὸν Ἀπόστολον; ποῖος δὲν θὰ ἐθαύμαζε;

«Καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδόν, φησὶν, ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ Σαλομῶντος». Ἐκ τούτου εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἦσαν εἰς οἰκίαν, ἀλλὰ, ἀφοῦ εἰσῆλθον εἰς τὸ ἱερόν, ἐκεῖ διέμενον τὸν περισσότερον χρόνον· οὔτε λοιπὸν ἐν συνεχείᾳ προεφυλάσσοντο νὰ μὴ ἐγγίξουν ἀκάθαρτα, ἀλλ' ἀπροφυλάκτως ἠγγίζον τοὺς νεκρούς.

Καὶ πρόσεξε ὅτι εἰς μὲν τοὺς ἰδικούς των εἶναι αὐστηροί, εἰς τοὺς ξένους δὲμος δὲν χρησιμοποιοῦν τὴν δύναμιν. «Μᾶλλον δέ, φησί, προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ Κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὥστε κατὰ τὰς πλατείαις τιθέναι τοὺς ἀσθενεῖς ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων. ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἢ σικιά ἐπισκίαση τινὶ αὐτῶν».

γ'. Πολλὴ εἶναι ἡ πίστις τῶν προσερχομένων καὶ μεγαλυτέρα παρά ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν συνέβη τούτο; Ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ποῦ ἀπεφάνθη καὶ εἶπεν: «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ

8. Πρὸς διὰκρισιν τὰ χωρία: Ματθ. 18. 15-17 καὶ Ματθ. 5. 38-42. Εἶναι λίαν διδακτικὰ διὰ τὴν συμπεριφορὰν τῶν πιστῶν ἐνόντι τῶν οἰκείων τῆς πίστεως ἀφ' ἑνὸς (τῶν ἀδελφῶν) καὶ τῶν μη Χριστιανῶν ἢ τῶν θεσπιτομένων μὲν, ἀλλὰ μὴ κατὰ συνείδησιν πιστῶν ἀφ' ἑτέρου. Τούτο καὶ πρὸς ἄλλων παρεξηγήσεων τινῶν, εἰς ἄρθεα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

ποιῶ, ποιήσει, καὶ μείζονα ποιήσει»⁹. Διότι ἐνῶ αὐτοὶ ἔμενον ἐκεῖ καὶ δὲν περιεφέροντο ἀσκοπως, ἔφεραν πάντες ἐπὶ τῶν κλινῶν καὶ κραββάτων τοὺς ἀσθενεῖς ποῦ εἶχον, καὶ ἀπὸ παντοῦ συνέκλινεν εἰς αὐτοὺς τὸ θαῦμα, ἀπὸ τοὺς πιστεύσαντας, ἀπὸ τοὺς θεραπευθέντας, ἀπὸ τὸν τιμωρηθέντα, ἀπὸ τὴν παρησίαν πρὸς ἐκείνους, ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τῶν οὐχὶ ἀπλῶς πιστευσάντων· διότι τὸ γενόμενον δὲν ἦτο θεαίως μόνον τὰ σημεῖα. Διότι ἂν καὶ αὐτοὶ ταπεινοφρονούντες εἰς αὐτὸν ὑπολογίζουσι τὸ πᾶν, λέγοντες ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ταῦτα ποιοῦν, ἀλλὰ καὶ ὁ θεὸς καὶ ἡ ἀρετὴ τῶν ἀνδρῶν ἔκαμε τοῦτο. Πρόσεχε δὲ ὅτι ἐδῶ δὲν ἀναφέρει ἀριθμὸν τῶν πιστευσάντων, ἀφήνων τὸν ἀκραστὴν νὰ ὑπολογίσῃ ἀπὸ μόνος του· τοιοῦτοτρόπως εἰς ἀπειρον πλῆθος ἐπεξέτεινε τὰ γεγονότα τῆς πίστεως. Ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἡ ἀνάστασις περισσότερο ἐκηρύσσεται.

«Οὐδεὶς δὲ αὐτοῖς ἐτόλμα κολλᾶσθαι ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαὸς». Τούτο λέγει, φανερῶν ὅτι οὐκ ἔτι ἐν συνεχείᾳ ἦσαν εὐκαταφρόνητοι, ὅπως καὶ προηγουμένως, καὶ ὅτι εἰς σύντομον χρόνον καὶ διὰ μίαν τόσα πολλὰ ἐγίναν ὑπὸ τοῦ ἀλιείως καὶ ἀπλοϊκοῦ ἀνθρώπου. Οὐδ' ἄρα λοιπὸν ἐν συνεχείᾳ ἦτο ἡ γῆ λόγῳ καὶ τῆς συμπεριφορᾶς των, καὶ τῆς παρησίαις, καὶ τῶν ραυμάτων, καὶ ὄλων ὁμοῦ· καὶ ἑθαυμάζοντο ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἄγγελοι ἐνώπιον οὐδενὸς ὀπισθοχωροῦντες, οὔτε ἐνώπιον γέλωτος, οὔτε ἐνώπιον ἀπειλῶν, οὔτε ἐνώπιον κινδύνων. Ὅχι δὲ μόνον ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι, ἐπειδὴ ἠγάπων πάρα πολὺ τοὺς ἀθρώπους καὶ ἐφρόντιζον δι' αὐτούς, ἄλλους μὲν ἐβοήθουν μὲ χρήματα, ἄλλους δὲ μὲ τὴν θεραπείαν τῶν σωμάτων.

«Διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου»; Σχεδὸν ἀπολογεῖται ὁ Πέτρος προτιθέμενος νὰ τιμωρήσῃ αὐτὸν, καὶ τοὺς ἄλλους διδάσκει· διότι ἐπειδὴ τὸ γενόμενον ἐπρόκειτο νὰ φανῆ λίαν αὐστηρόν, διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐπὶ τοῦ ἴδιου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς κάμνει φοβερόν τὸ δικαστήριον. Ἐὰν δέ, ἐνῶ ἀσυγχωρήτως ἠμάρτησαν, δὲν ἀπῆτι τοιαύτην δίκην εἰς ἀμφοτέρους, πόση ἀπὸ ἐδῶ καταφρόνησις τοῦ Θεοῦ δὲν

10. Ἰωάν. 14. 12.

θά ἐγένετο; Ὅτι δὲ διὰ τοῦτο εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν προώρῃσεν ἀμέσως εἰς τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ ἀπέδειξε πρῶτον τὴν ἁμαρτίαν. Ἐπομένως οὐδεὶς ἐγόγγυσεν, οὐδεὶς ἐστέναξεν, ἀλλὰ πάντες ἐφοβήθησαν. Ἐδλόγως δέ, αὐξανομένης τῆς πίστεως αὐτῶν, καὶ τὰ σημεῖα ἐγίνοντο περισσότερα, καὶ πολλὸς ὑπῆρχεν ὁ φόβος καὶ εἰς τοὺς οἰκείους, ἐπειδὴ δὲν μᾶς θαυροῦν τόσον τὰ τῶν ἔξωθεν, ὅσον τὰ τῶν οἰκείων. Ἄν λοιπὸν εἴμεθα μετὰ ξὺ μᾶς συγκεκριμένοι με ὁμοίως ἀγάπης καὶ ἀλληλοσεβασμοῦ, οὐδεὶς θὰ ὑπάρῃ πού νὰ μᾶς πολεμᾷ ὅπως, ἂν διαστασιάζωμεν μετὰ ξὺ μᾶς καὶ ἐχθρευώμεθα, πάντες τὸ ἐναντίον θὰ ἐπιθέσων εἰς ἡμᾶς.

Ἄπο αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι ἐν συνεχείᾳ εἶχον θάρρος, καὶ μετὰ παρρησίας καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν εἰσῆρχοντο, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν καὶ εἶχον δύναμιν καὶ ἐξεπληροῦτο ἐκεῖνο πού ἔχει λεχθῆ: «Κατακυρίευσεν ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου»¹¹. πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο ἀπόδειξις καὶ μεγαλύτερας δυνάμεως, ἀφοῦ, ἐνῶ κατείχοντο, ἐνῶ ἐδεδουλοῦντο, ἐπρατταν τοιαῦτα.

Ἐάν λοιπὸν οἱ ψευδᾶμένοι μόνον ἔπαθον τοιαῦτα, αὐτοὶ πού γίνονται καὶ ἐπίλοκοι τί δὲν θὰ πάθουν; Μᾶλλον δέ, ἐάν ἡ γυνὴ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ ἀπλῶς: «Ναί, τοσοῦτου», τόσο πολὺ ἐτιμωρήθη καὶ δὲν διέφυγε, σκεφθῆτε σεις πού ὀρκίζεσθε καὶ πού ἐν συνεχείᾳ γίνεσθε ἐπίλοκοι ποίας τιμωρίας θὰ εἴσθε ἄξιοι; Εἶναι ἐπικαιρὸν νὰ ἀποδείξωμεν σήμερον καὶ ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τὸ φοβερόν τῆς ἐπιτορίας. «Δρέπανον, φησί, πετόμενον ἦν, πλάτους πήχεων δέκα»¹². Τὸ πετόμενον σημαίνει τὴν ταχίστην ἐφοδὸν τῆς τιμωρίας πού ἀκολουθεῖ τοὺς ἄρκους· τὸ δὲ πήχεων δέκα εἶναι τὸ πλάτος καὶ τὸ μήκος, τοῦτο δὲ σημαίνει τὸ σφοδρὸν καὶ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν· τὸ πέταγμα δὲ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν, τὴν προέλευσιν τῆς ἀποφάσεως ἐκ τοῦ ἀνωθεν δικαστηρίου· τὸ δὲ δρεπανοειδὲς τὸ ἀναπόφευκτον τῆς τιμωρίας. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ δρέπανον, ὅταν ἐπιπέσῃ εἰς τὸν τράχηλον, δὲν θὰ ἀνασυρῆ μόνον του, μένει δὲ ὄλιγον ἀκόμη καὶ ὅταν ἀποκοπῇ ἡ κεφαλὴ, οὕτω καὶ ἡ καταδίκη εἰς τοὺς

11. Ψαλμ. 109, 2.
12. Ζαχ. 5, 2.

ὀρκιζομένους ἐπέρχεται φοβερά καὶ δὲν ἀπομακρύνεται πρὶν ἐκτελεσθῇ τὸ ἔργον τῆς.

Ἐάν δὲ διαφεύγωμεν ὀρκιζόμενοι, ὡς μὴ λαμβάνωμεν θάρρος· διότι πρὸς ἰδικὴν μᾶς βλάβην γίνεται τοῦτο. Διότι τί νομίζετε; πόσοι μετὰ τὸν Ἄνανιαν καὶ τὴν Σάπφειραν ἐτόλμησαν τὰ αὐτὰ με ἐκείνους καὶ δὲν ἔπαθον τὰ αὐτὰ; Καὶ πῶς, λέγει, δὲν ἔπαθον; Ὅχι ἐπειδὴ συνεχωρήθησαν, ἀλλ' ἐπειδὴ πρόκειται νὰ τιμωρηθῶν περισσότερον.

δ'. Ὡστε οἱ πολλὰ πταίνοντες καὶ μὴ τιμωρούμενοι, μᾶλλον δὲ τιμωρούμενοι, ὀφείλου νὰ φοβοῦνται καὶ νὰ προσέχουν· διότι αὐξάνει εἰς αὐτοὺς ἡ τιμωρία διὰ τῆς ἀτιμωρησίας καὶ τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ. Ἄς μὴ σταθῶμεν λοιπὸν εἰς τοῦτο ὅτι δὲν τιμωρούμεθα, ἀλλ' ἐάν δὲν ἔγωμεν ἁμαρτήσῃ· ἐάν δὲ ἁμαρτάνοντες δὲν τιμωρούμεθα, ὀφείλομεν περισσότερον νὰ τρέμωμεν. Πῆς μου, ἂν ἔχης κάποιον δούλον, καὶ ἐάν ἀπειλῆς μόνον αὐτὸν καὶ δὲν τὸν κτυπᾷς, πότε φοβεῖται περισσότερον, πότε φεύγει, πότε δραπέτευει; οὐχὶ ὅταν ἀπειλῆς μόνον; Ὅθεν καὶ συμβουλεύομεν εἰς ἀλλήλους νὰ μὴ ἀπειλῶμεν συνεχῶς, ὥστε ὄχι περισσότερον διὰ τοῦ φόβου νὰ συγκλονίσωμεν τὴν ψυχὴν, ὥστε νὰ μὴ σπαράττωμεν αὐτὸν περισσότερον ἀπὸ τὰς πληγὰς· ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἐκεῖ μὲν ἡ τιμωρία εἶναι πρόσκαιρος, ἐδῶ δὲ συνεχῆς.

Ἐάν λοιπὸν οὐδεὶς πάσχει τὰ τοῦ δρεπανοῦ (πὺ εἶπομεν ἀνωτέρω), μὴ προσέξῃς τώρα τοῦτο, ἀλλ' ἐκεῖνο σκέψου, ἐάν πρότῃ τοιαῦτα· ἐπειδὴ πολλὰ γίνονται σήμερον, ὅμοια ὅπως ἐπὶ τοῦ κατακλισμοῦ, ἀλλὰ κατακλισμὸς δὲν γίνεται· διότι ἡ γέεννα ἔχει ἀπειληθῆ καὶ ἡ τιμωρία. Πολλοὶ ἁμαρτάνουν ὅπως ἐπὶ τῶν Σοδόμων, ἀλλὰ βροχὴ πυρός δὲν κατέλθε· διότι ἔχει ἐτοιμασθῆ πύρινος ποταμὸς. Πολλοὶ ἐτόλμησαν τὰ τοῦ Φαραῶ, ἀλλὰ δὲν ἔπαθον τὰ τοῦ Φαραῶ, οὔτε κατεποντίσθησαν εἰς Ἐρυθρὰν θάλασσαν· διότι ἀναμένει αὐτοὺς τὸ πέλαγος τῆς ἀβύσσου, ὅπου ἡ τιμωρία δὲν ἀκολουθεῖται ὑπὸ τῆς ἀναίσθησίας τοῦ θανάτου, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ἀποπνιγῶν, ἀλλὰ νὰ ἀναλίσκωνται μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐπὶ πλέον τιμωρούμενοι, τηγανιζόμενοι, ἀπαγογιζόμενοι. Πολλοὶ ἐτόλμησαν τὰ τῶν Ἰ-

σραηλιτῶν¹³, ἀλλὰ δὲν ἔφαγον αὐτοὺς ὄφεις· διότι ἀναμένει αὐτοὺς ὁ σκώληξ ὁ ἀκοίμητος. Πολλοὶ ἐτόλμησαν τὰ τοῦ Γιεζή¹⁴, ἀλλὰ δὲν ἔγιναν λεπροὶ· διότι ἀναμένει αὐτοὺς ἀντὶ τῆς λέπρας ἡ διχατόμησις καὶ ἡ τοποθέτησις των μετὰ τῶν ὑποκριτῶν. Πολλοὶ καὶ ὠρκίσθησαν καὶ ἐπιώρκησαν, ἔάν δὲ καὶ διέφυγον, ἄς μὴ λαμβάνωμεν θάρρος· διότι ἀναμένει αὐτοὺς ὁ θρυγμός των ὀδόντων.

Καὶ ἐδῶ δὲ ἴσως νὰ τιμωρηθοῦν καὶ νὰ μὴ διαφύγουν, ἔάν καὶ οὐχὶ ἀμέσως, ἀλλὰ δι' ἄλλα ἀμαρτήματα, διὰ νὰ εἶναι καὶ ἡ τιμωρία σφοδρωτέρα· διότι καὶ ἡμεῖς πολλάκις, ἀφοῦ λάβωμεν ἀφορμὰς ἀπὸ μικρὰ πράγματα καὶ διὰ μεγάλα ἐξαντιλοῦμεν τὸ πᾶν. Ὡστε ὅταν ἴδῃς κάποιο συμῶν εἰς σέ, νὰ ἐνθυμηθῇς τὴν ἀμαρτίαν ἐκείνην. Διότι τὸ ἴδιον ἔγινε ἐπὶ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακώβ. Νὰ ἐνθυμησῇς τοὺς ἀδελφούς τοῦ Ἰωσήφ ἐπόλησαν τὸν ἀδελφόν, νὰ τὸν σφάζουν ἐπεχείρησαν (μᾶλλον δὲ καὶ θὰ τὸν ἔσφαζον ὅσον ἐξηγρητῶ ἀπὸ αὐτοῦ), ἐξηπάτησαν, ἐλύπησαν τὸν γέροντα· οὐδόλως ἐτιμωρήθησαν. Μετὰ θμως ἀπὸ ἀρκετὰ ἔτη ἐκινδύνευσαν τὸν ἔσχατον κίνδυνον, καὶ ἐνθυμοῦνται τὴν ἀμαρτίαν αὐτῆν. Καὶ ὅτι αὐτὸ ποῦ εἶπα δὲν εἶναι ἀπλή σκέψις, ἀκούε τί λέγουν οἱ ἴδιοι: «Ναί· ἐν ἀμαρτίᾳ γάρ ἔσμεν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν»¹⁵. Οὕτω λοιπὸν καὶ σύ, ὅταν συμῶῃ κάτι, νὰ εἰπῆς: «Ναί, εἰς ἀμαρτίαν εὐρισκόμεθα, διότι δὲν ἠκούσαμεν τὸν Χριστόν, διότι ὠρκίσθημεν· οἱ πολλοὶ ὄρκοι καὶ αἱ ἐπιρκίαι ἐπλήθον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου».

Λοιπὸν νὰ ἐξομολογηθῆς· διότι καὶ ἐκεῖνοι ἐξωμολογήθησαν καὶ ἐσώθησαν. Διότι τί σημαίνει ἔάν δὲν ἀ-

13. Πρόκειται περὶ τοῦ ταλμηματος τῶν Ἰσραηλιτῶν, ποὺ ὤληνωψήσαν εἰς τὴν γῆν Ἐδῶν, ὅτε δὲν εἶχον ὄρτον οὔτε ὕδωρ καὶ καταλάλουν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν Μωϋσῆν, καὶ ὁ Θεὸς ἐτιμώρησεν αὐτοὺς με ὄφεις φαρμακερούς. Ὡς γνωστὸν ὅτε μετενόησαν, ὁ Μωϋσῆς με ὑπόδειξεν τοῦ Θεοῦ ἔωσαν αὐτοὺς με τὸν χαλκοῦν θῆιν. Βλέπε τὴν ἱστορίαν αὐτῆν εἰς Ἀριθμ. 21, 4-9, Πράξ. καὶ Ἰωάν. 3, 14.

14. Πρόκειται περὶ τῆς ληψείας ὀληθῆς ἀνοίχῃς ἀπὸ τοῦ Γιεζὲ περὶ τοῦ θεραπευθέντος ἀπὸ τοῦ Ἐλισσαῖ σπαιτητοῦ τῆς Συρίας Νεζμάν, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνῶμην τοῦ Ἐλισσαῖ ὅθεν ὁ δούλος τοῦ Ἐλισσαῖ Γιεζὲ ἐτιμωρήθη διὰ λέπρος. Ἰδὲ τὴν σχετικὴν ἱστορίαν εἰς Δ' Βασιλ. 5, 20-27.

15. Γεν. 42, 21.

κολουθῆ ἀμέσως ἡ τιμωρία; ἀφοῦ καὶ ὁ Ἀγαθὸς δὲν ἐτιμωρήθη ἀμέσως μετὰ τὴν ἀμαρτίαν διὰ τοῦ Ναβουθαί¹⁶. Διὰ τί γίνεται δὲ τοῦτο; Σοῦ δίδει προθεσίαν ὁ Θεός, διὰ νὰ μετανοήσῃς· ὅταν ὁμως ἐπιμένῃς, δίδει κατόπιν τὴν τιμωρίαν. Εἶδате τί ἔπαθον οἱ ψευδόμενοι; Λοιπὸν σκεφθῆτε τί θὰ πάθουν καὶ οἱ ἐπιπορκοῦντες; νὰ σκεφθῆτε καὶ νὰ ἀποφύγετε! Δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ ὄρκισθῆς νὰ μὴ ἐπιπορκῆσῃ εἴτε θέλει εἴτε δὲν θέλει· δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ ἐπιπορκῆς νὰ σωθῇ. Εἶναι ἀρκετὴ μία ἐπιπορκία νὰ κάμῃ τὸ πᾶν καὶ νὰ μᾶς προξενήσῃ ὀλόκληρον τὴν τιμωρίαν.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἄς προσέχωμεν, παρακαλῶ, τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἵνα, ἀφοῦ διαφύγωμεν τὴν ἀπὸ ἐδῶ τιμωρίαν, ἀξιώθωμεν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς χάριτος καὶ τῶν οἰκτιρισμῶν τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκουν ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ'. (13)

(Πράξ. 5, 17-38)

«Ἀναστάς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἢ ὅσα αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπέβαλον χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τήρησι· δημοσίᾳ»¹.

α'. Οὐδὲν θρασύτερον τῆς κακίας, οὐδὲν τολμηρότερον. Διὰ τῆς πείρας ἀφοῦ ἔμαθον τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν ἐξ ἐκείνων ποὺ ἐπεχείρησαν προηγουμένως, ὁμως, ἐπιχειροῦν ἐκ νέου, καὶ πάλιν συναθροίζονται ἐναντίον αὐτῶν. Τί σημαίνει: «Ἀναστάς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ»; Δηγέρθη, λέγει, κινήθη ἐξ αἰτίας τῶν γεγονότων. «Καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τήρησι δη-

16. Γ' Βασιλ. 21, 19.

1. Πράξ. 5, 17-18.

μοσία». Τώρα σφοδρότερον επιτίθενται έναντιον αὐτῶν. Δὲν τοὺς ἐδίκασαν ὁμῶς ἀμέσως, ἀναμένοντες πάλιν αὐτοὺς νὰ γίνουσι πράοι. Καὶ ἀπὸ ποῦ φαίνεται ὅτι ἐπετέθησαν σφοδρότερον ἐναντίον αὐτῶν; Ἐπειδὴ τοὺς ἐνέκλεισαν εἰς δημοσίαν φυλακὴν.

Πάλιν περιπίπτουσι εἰς κινδύνους, καὶ πάλιν ἀπολαμβάνουσι τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ὅπως π.χ. ἄκουε τὰ ἐξῆς: «Ἄγγελος δὲ Κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἠνέωξε τὰς πύλας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγὼν τε αὐτοὺς, εἶπε Ἰσραεὺς, καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῶ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης». Τοῦτο ἐγένετο καὶ διὰ τὴν ἀρηγορίαν ἐκείνων καὶ διὰ τὴν ὠφέλειαν καὶ διδασκαλίαν αὐτῶν. Καὶ πρόσεξε, ἐκεῖνο ποῦ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, τοῦτο καὶ τώρα γίνεται. Διότι ὅταν γίνονται μὲν θεθαίως τὰ θαύματα δὲν ἀφήνει αὐτοὺς νὰ ἰδοῦν, ἐκεῖνα ὁμῶς διὰ τῶν ὁποίων θὰ μάθουν, αὐτὰ ἐτοιμάζει π.χ. ἐπὶ τῆς ἰδικῆς του ἀναστάσεως δὲν ἀφήσεν αὐτοὺς νὰ ἰδοῦν πῶς ἀνέστη (διότι ἦσαν ἀνάξιοι νὰ ἰδοῦν αὐτήν), ἀλλὰ φανεράναι ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων κατώρθωσε τοῦτο ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ οἴνου τοῦ γενομένου ἀπὸ τοῦ ὕδατος, δὲν βλέπουσι οἱ συγκαθημένοι (διότι ἐμέθυον), καὶ τὴν κρίσιν ἐπιτρέπει εἰς ἄλλους. Οὕτω λοιπὸν καὶ ἐδῶ διότι τὴν ἄραν μὲν ποῦ ἐξήργοντο αὐτοὶ δὲν βλέπουσι, ἀποδείξεις ὁμῶς, διὰ τῶν ὁποίων ἠδύναντο νὰ κατανοήσουσι τὰ γενόμενα, εἶδον.

Διατὶ δὲ ἐξέβαλεν αὐτοὺς κατὰ τὴν νύκτα; Διότι τοιοῦτοτρόπως περισσότερον παρὰ ἄλλως ἐπιστεύθησαν ἄλλως τε καὶ διὸ δὲν ἠρώτησαν θεθαίως οὔτε μὲ ἄλλον τρόπον αὐτοὶ θὰ ἐπίστευον. Τοιοῦτοτρόπως ἔχει γίνεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν παλαιωτέρων, π.χ. ἐπὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ εἶδε τοὺς παῖδας ἐπὶ τῆς καμίνου νὰ αἰνοῦν τὸν Θεόν, καὶ τότε ἐξεπλάγη. Ἐπρεπε λοιπὸν καὶ τοὺς νὰ ἐρωτήσῃ πρῶτον: «Πῶς ἐξήλθετε», αὐτοὶ ὁμῶς, ὡς νὰ μὴ εἴχῃ συμβῆ τίποτε, ἐρωτοῦν, λέγοντες: «Οὐχὶ παραγγεῖλα παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ λαλεῖν»; Καὶ πρόσεξε πῶς δι' ἄλλων μαθήσαν τὰ πάντα διότι βλέπουσι τὴν φυλακὴν κεκλεισμένην μετὰ ἀσφαλείας καὶ τοὺς φύλακας νὰ ἴστανται πρὸ τῶν θυρῶν. Ἐκούσαντες δὲ, εἰσῆλθον ὑπὸ τῶν θυρῶν εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐδίδασκον. Παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνε-

κάλεσαν τὸ συνέδριον, καὶ πᾶσαν τὴν ἑρουσαίαν τῶν ἰσραηλῶν καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμοτήριον ἀχθῆναι αὐτοὺς. Παραγενόμενοι δὲ οἱ ὑπηρέται, οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν, λέγοντες ὅτι τὸ μὲν δεσμοτήριον εὗρομεν κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ καὶ τοὺς φύλακας ἔξω ἐστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω αὐδὲνα εὗρομεν». Ὅπως ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Χριστοῦ, εἶναι καὶ ἐδῶ διπλὴ ἡ ἀσφάλεια, καὶ ἡ σφραγὶς καὶ οἱ ἀνθρώποι. Πρόσεξε πῶσον ἦσαν θεομάχοι. Πῆς μου, αὐτὰ τὰ γενόμενα ἐπ' αὐτῶν ἦσαν ἀνθρώπινα; Πῶς ἐξήγαγεν αὐτοὺς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων; πῶς ἐξήλθον, ἐνῶ οἱ φύλακες εἶχον σταθῆ πρὸ τῶν θυρῶν; Πράγματι οἱ λόγοι προήρχοντο ἀπὸ ἀνθρώπων μὲ διασαλευθείσας τὰς φρένας καὶ μεθύοντας! Αὐτοὺς ποῦ δὲν ἐκράτησεν ἡ φυλακὴ, καὶ τὰ δεσμά, καὶ αἱ κεκλεισμέναι θύραι, αὐτοὺς ἐπίστευσαν ὅτι θὰ νικήσουσι, καὶ ἔπαθον ὅτι παθαίνουσι οἱ ἀνόητοι παῖδες. Διότι οἱ ὑπηρέται αὐτῶν διὰ τοῦτο ἔρχονται καὶ ὁμολογοῦν τὸ γεγονός, διὰ νὰ ἀποκλείσουσι εἰς αὐτοὺς πᾶσαν πρόφασιν. Βλέπεις θαύματα διάφορα ἐπὶ θαυμάτων, ἄλλα μὲν ὑπ' αὐτῶν, ἄλλα δὲ εἰς αὐτοὺς νὰ γίνονται, τὰ ὅποια καὶ ἦσαν λαμπρότερα; Καλῶς δὲν ἐφανέρωθη ἀμέσως εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ ἀπὸ προηγουμένως εὗρεθῶν εἰς ἀπορίαν, διὰ νὰ μάθουσι τὰ πάντα, ἀφοῦ σκεφθῶν ὅτι ὑπάρχει θεῖα δύναμις.

Ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τοῦτους ὁ τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διήκονον περὶ αὐτῶν τί ἂν γένοιτο τοῦτο. Παραγενόμενος δὲ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, λέγων ὅτι ἰδοὺ οἱ ἄνδρες, οὐκ ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἐστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. Τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις, ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ θύρας ἐφοδοῦναι γὰρ τὸν λαόν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν». Ὡς τῆς ἀνοήσιας! Ἐφοδοῦντο, λέγει, τὸν ὄχλον. Διότι τί ὠφέλει αὐτοῦς ὁ ὄχλος; Ἐπρεπε τὸν Θεὸν νὰ φοβηθῶν, ὁ ὁποῖος ἐξαρκάζει διαρκῶς αὐτοὺς ὡς πτηνὰ ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐκείνων, αὐτοὶ ὁμῶς περισσότερον τὸν ὄχλον φοβοῦνται.

Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτησεν αὐτοὺς, λέγων Οὐχὶ παραγγεῖλα παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦτα; Καὶ ἰδοὺ ἐπληρώσατε τὴν Ἱερουσαλήμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ θούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡ-

μάς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου». Τί πράττουν λοιπὸν οἱ Ἀπόστολοι; Πάλιν μετ' ἐπεικειας διδάσκουν αὐτούς, καίτοι ἦτο δυνατόν τούλάχιστον νὰ εἰποῦν: «Ποῖοι εἰσθε σεῖς ποῦ διατάσσεται ἀντίθετα πρὸς τὸν Θεόν»; Ἀλλὰ τί; Πάλιν διὰ παραινέσεως καὶ συμβουλῆς, καὶ μετὰ ἐπεικειας πολλῆς ἀπαντοῦν. «Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος καὶ οἱ Ἀπόστολοι εἶπον Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις». Πολλὴ καὶ τοιαύτη ἡ φιλοσοφία, ὅτι ἀπὸ ἐδῶ ἀποδεικνύουν καὶ αὐτοὺς νὰ μάχωνται τὸν Θεόν. «Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. Τοῦτον ὁ Θεὸς ἀρχηγὸν καὶ Σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἀφεσιν ἀμαρτιῶν». Αὐτὸν τὸν ὁποῖον σεῖς ἐφονεύσατε, λέγει, ὁ Θεὸς ἀνέστησε. Καὶ κύτταξε εἰς τὸν Πατέρα ἀναθέτου πάλιν τὸ πᾶν, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι εἶναι ξένος τοῦ Πατρός. «Καὶ ὕψωσε, φησὶ, τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ». Τοῦτο δὲν φανεράναι ἀπλῶς μόνον τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὕψωσιν, τούτεστι τὴν ἀνάληψιν. «Τοῦ δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ».

6'. Πρόσεξε πάλιν τὸ κέρδος, διδασκαλίαν ὀλοκληρωμένην, καὶ εἰς τὴν ἀπολογία. «Καὶ ἡμεῖς ἐσμεν οὐτοῦ μάρτυρες τῶν ρημάτων τούτων». Πολλὴ ἡ παρηγορία. Ἐπειτα, κἀμῶν ἀξιόπιστον τὸν λόγον, προσέθεσε: «Καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ Ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ». Βλέπεις πῶς χρησιμοποιοῦν δχι μόνον τὴν ἰδικὴν τῶν μαρτυρίων, ἀλλὰ καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Καὶ δὲν εἶπον: «Αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ εἰς τοὺς πειθόμενους», ταπειναφρονούντες μὲν, ἀποδεικνύοντες δὲ συγχρόνως αὐτὸ μέγα, καὶ φανεροῦντες ὅτι καὶ αὐτοὶ ἦτο δυνατόν νὰ λάβουν.

Πρόσεξε πῶς καὶ δι' ἔργων καὶ διὰ λόγων ἐνουθετοῦντο, καὶ δὲν ἐπρόσχαν, διὰ νὰ γίνῃ δικαία ἡ κατάκρισις αὐτῶν διότι διὰ τοῦτο θεβαίως καὶ ὁ Θεὸς ἐπέτρεπε νὰ δηγοῦνται αὐτοὶ εἰς δικαστήριον, ὥστε καὶ ἐκεῖνοι νὰ ἐκπαιδεύωνται, ἐὰν θεβαίως ἤθελον νὰ διδάσκωνται, καὶ οἱ Ἀπόστολοι νὰ παρορμῶνται εἰς παρηγορίαν. «Οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρόντο, καὶ ἐθούλοντο ἀνελεῖν αὐτούς». Κύτταξε ὑπερβολὴν κακίας! Ἐνῶ ἔπρεπε νὰ καταπλαγοῦν με ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἤκουσαν, αὐ-

τοὶ τρίζον τοὺς δδόντας με ὄργην καὶ σκέπτονται χάρις λόγον νὰ φονεύσου.

Ἄλλ' εἶναι ἀναγκαῖον ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὰ ποῦ ἀνεγνώσθησαν ἀνωτέρω. «Ἄγγελος δὲ Κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς πόλεις τῆς φυλακῆς, καὶ ἐξαγαγὼν αὐτούς, εἶπε: Πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης». «Ἐξαγαγὼν» δὲν ἐξάγει αὐτὸς αὐτούς, ἀλλὰ τοὺς ἀφήνει ὥστε καὶ διὰ τοῦτου νὰ γνωσθῇ τὸ ἀκατάπηκτον αὐτῶν, τὸ ὁποῖον καὶ ἀπέδειξαν ἀφοῦ εἰσῆλθον κατὰ τὴν νύκτα εἰς τὸ ἱερόν καὶ ἐδίδασκον. Ἐὰν δὲ ἐξέβαλον αὐτούς οἱ φύλακες, ὅπως ἐνόμιζον ἐκεῖνοι, θὰ ἔφευγον, ἀφοῦ θεβαίως ἐπειθήσαν νὰ ἐξέλθουν μᾶλλον δὲ, ἐὰν ἐκεῖνοι ἐξέβαλον αὐτούς, δὲν θὰ ἔμενον εἰς τὸ ἱερόν, ἀλλὰ θὰ ἐδραπέτευον. Τοῦτο οὐδεὶς εἶναι τόσον ὀνόητος, ὥστε νὰ μὴ τὸ ἀντιλαμβάνεται. «Οὐχὶ παραγγελία παρηγγεῖλαμεν ὑμῖν»; λέγει. Ἐὰν μὲν λοιπὸν καὶ αὐτοὶ ἐπειθήντο εἰς σᾶς, καλῶς ζητεῖτε εὐθύναι, ἐὰν ὁμως καὶ κατῶτιν ἔλεγον ὅτι δὲν θὰ πεισθούν, περιττὰ εἶναι αἱ εὐθύναι, περιττὰ καὶ αἱ παραγγελίαι.

Πρόσεξε ἀνακολουθίαν ἐγκλημάτων καὶ ὑπερβολικὴν ἀνοησίαν. Ἐν συνεχείᾳ θέλουσιν νὰ δεῖξουν φονικὰς τὰς διαθέσεις τῶν Ἰουδαίων, ὡς ποιούντας ταῦτα οὐχὶ χάριν τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ ὡς θέλοντας νὰ ἐκδικηθούν. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἀποκρίνονται με θράσος εἰς αὐτούς οἱ Ἀπόστολοι (διότι διδάσκαλοι ἦσαν), καίτοι ποῖος δὲν θὰ ἔλεγε καὶ δὲν θὰ διετύπωνε κατὶ σπουδαιοφανές, ἐὰν εἶχεν ὀλην τὴν πόλιν με τὸ μέρος του καὶ ἀπέλαυε τοσαύτης χάριτος; Ἄλλ' οὐτοὶ δὲν ἐνεργοῦν τοιαυτοτρόπως διότι δὲν ὠργίζαντο, ἀλλ' ἠλέουν αὐτούς, καὶ ἐδάκρυσαν, καὶ ἐσκόπευσαν πῶς θὰ ἀπαλλάξουν αὐτούς ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ τὸν θυμὸν. Καὶ δὲν λέγουσιν πλέον πρὸς αὐτούς: «Ἵμεῖς κρίνατε», ἀλλ' ἀποφαίνονται, λέγοντες: «Ὁν ὁ Θεὸς ἤγειρε», δηλοῦντες διὰ τοῦτου ὅτι ταῦτα εἶναι σύμφωνα με τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶπον δὲ ὅτι «δὲν σᾶς εἶπομεν καὶ τότε: Ἵμεῖς οὐ δυνάμεθα, ἀ εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν»; (διό-

2. Πρὸς 4, 19.

3. Πρὸς 4, 20.

τι δὲν εἶναι φιλόδοξοι), ἀλλὰ πάλιν τὰ ἴδια λέγουσιν, τὸν σταυρὸν, τὴν ἀνάστασιν. Καὶ δὲν λέγουσιν, «διὰ τί ἐσταυρώθη, ὅτι ἐσταυρώθη ὑπὲρ ἡμῶν», ἀλλ' ὑπαίνισσονται μὲν, οὐχὶ ὁμῶς ἀκόμη φανερώς, θέλοντες πρῶτον νὰ φοβήσων αὐτούς. Πές μου, ποῖα ρητορεία ὑπάρχει ἐδῶ; Οὐδεμίαν τοιοῦτοτρόπως χωρὶς ἐπιτίθεισιν, ἀλλὰ μὲ ἀπόλητα ἐκρήρυττον τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ζωῆς!

Εἰπὼν δὲ ὅτι «ὑψώσε», λέγει καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν, «ἐπὶ τῷ δοῦναι μετάνοιαν», προσθέτων: «Τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄφεισιν ἁμαρτιῶν». Ἀλλὰ ταῦτα ἐφαίνοντο ἀπίθανα προηγουμένως, λέγουσιν. Τί λέγεις; καὶ πῶς δὲν εἶναι περισσότερον πιθανά, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχον οὔτε ἀρχοντες νὰ ἀντίπουν εἰς αὐτούς, οὔτε πλήθος, ἀλλ' οἱ μὲν ἀπεστομώνοντο, οἱ δὲ ἐδιδάσκοντο;

«Καὶ ἡμεῖς, φησί, μάρτυρες τῶν ρημάτων τούτων ἐσμέν». Ποῖων ρημάτων; Ὅτι ὑπεσχέθη ἄφεισιν ἁμαρτιῶν, ὅτι ὑπεσχέθη μετάνοιαν διότι ἡ μὲν ἀνάστασις εἶχεν ὁμολογηθῆ μετὰ ταῦτα, ὅτι δὲ δίδει ἄφεισιν ἡμεῖς μαρτυροῦμεν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὅποιον δὲν δά ἤρχειτο, ἐάν προηγουμένως δὲν συνεχωροῦντο αἱ ἁμαρτίαι ὥστε τούτο εἶναι ἀπόδειξις ἀναμφισβήτητος.

Ἄφεισιν ἁμαρτημάτων ἀκούεις, ἀθλίε, καὶ ὅτι δὲν ζητεῖ τιμωρίαν, καὶ θέλεις νὰ φονεύσης; Καὶ πόσην κακίαν δὲν μαρτυροῦν ταῦτα; Ἄν καὶ ἡ ἐπρέπε νὰ τοὺς ἀποδείξουν ὅτι ψεύδονται, ἢ ἐάν δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποδείξουν τὴν ἀλήθειαν, νὰ πειθοῦν ἐάν πάλιν δὲν ἤθελον νὰ πειθοῦν, νὰ μὴ τοὺς φονεύσουν, διότι τί ὑπῆρχεν ἀξίον φόνου; Αὐτοὶ ὁμῶς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ δὲν κατενόησαν αὐτὸ ποῦ εἶχε συμβῆ.

Πρόσεξε πῶς ἐδῶ, ἀφοῦ ἀνέφερον τὸ τάλμημα, διδάσκουν περὶ ἀφέσεως, ἀποδεικνύοντες ὅτι ἐκεῖνα μὲν ποῦ εἶχον γίνεαι ἕξιαν θανάτου, τὰ δὲ διδόμενα ἐδιδόντο ὡς εἰς εὐγνώμονας. Πῶς κατ' ἄλλον τρόπον ἠδύνατο νὰ πείσῃ τις αὐτούς, παρὰ ἀφοῦ εἶπη ὅτι ἐκεῖνοι εὐδοκίμοι;

Καὶ πρόσεξε τὴν κακουργίαν τοὺς Σαδδουκαίου φέρουν ἐνώπιον αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἰδιαιτέρως ἔστονεχωροῦντο διὰ τὴν ἀνάστασιν. Ἀλλ' οὐδόλως ὠφελήθησαν ἐκ τῆς πονηρίας.

Ἀλλ' ἴσως ἀντεῖπει τις: «Καὶ ποῖος ἄνθρωπος, ἀ-

πολαίων τοιούτων ἀπολαύσεων, ὁποῖων ἀπελάμβανον οἱ Ἀπόστολοι, δὲν θὰ ἐγίγνετο μέγας; Ἀλλὰ πρόσεξε, παρακαλῶ, πρὶν ἀπολαύσων τῆς χάριτος, πῶς προσεκαρτέρουν ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὴν προσευχὴν, καὶ ἤλπιζον εἰς τὴν ἀνωθεν βοήθειαν. Καὶ σὺ, ἀγαπητέ, ἐλπίζεις βασιλείαν οὐρανῶν, ἀλλὰ οὐδόλως ὑπομένεις; Καὶ σὺ εὐαθεῖς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ δὲν πάσχεις τοιαῦτα, οὔτε κινδυνεύεις; Ἐκεῖνοι ὁμῶς, πρὶν ἀναπνεύσων ἀπὸ τὰ προηγούμενα, πάλιν εἰς ἄλλα ἀδυνατοῦντο. Καὶ αὐτὸ δὲ τούτο τὸ ὅτι δὲν ἔγιναν ἐγαῖστα, οὔτε ματαϊόδοξοι, πόσον ἀγαθὸν εἶναι! τὸ ὅτι διδάσκουν μὲ ἐπιείκειαν, πόσον εἶναι κέρδος! Διότι δὲν ἦσαν ὅλα ἔργα τῆς χάριτος, ἀλλὰ πολλὰ εἶναι αἱ ἀποδείξεις καὶ τῆς ἰδικῆς τῶν προσπαθείας διότι ἡ λάμπρις τῆς χάριτος εἰς αὐτοὺς ἦτο ἔργον τῆς ἰδικῆς τῶν φροντίδος.

γ'. Πρόσεξε λοιπὸν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πῶς μεριμνᾷ ὁ Πέτρος, πῶς εἶναι νηφάλιος καὶ ἐν ἐγρηγόρει, πῶς ἀπέριψεν τὰ χρήματα οἱ πιστεύσαντες. Οὐδὲν εἶχον ἰδικῶν τῶν, εὐρίσκοντο ἐν προσευχῇ, ἐπεδείκνυσαν ὁμόνοιαν, ἔζων ἐν νηστείαις. Ταῦτα, πές μου, ποῖας χάριτος ἦσαν; Διὰ τοῦτο καὶ διὰ τῶν ἰδίων τῶν ὑπηρετῶν κάμνει νὰ γίνῃ ὁ ἔλεγχος αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ὑπηρετῶν ὄταν ἐπέστρεψαν ἀπήγγειλαν αὐτὰ ποῦ εἶδον, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἔλεγον οἱ ἀποσταλέντες: «Οὐδέποτε οὕτως ἄνθρωπος ἐλάλησεν ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος». Σὺ δὲ, παρακαλῶ, ἐξέταξε ἐδῶ καὶ τὴν ἐπιείκειαν αὐτῶν πῶς ὑποχωροῦν, καὶ τὴν πεπλοσημένην γνῶμην τοῦ ἀρχιερέως διότι συνομιλεῖ δῆθεν ἐπιεικῶς μὲ αὐτούς, ἐπειδὴ ἐφοβεῖται, καὶ ἤθελε νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ μᾶλλον παρὰ νὰ τοὺς φονεύσῃ, ἐπειδὴ τούτο δὲν τοῦ ἦτο δυνατόν. Καὶ διὰ νὰ παρακινήσῃ πάντας ἐναντίον αὐτῶν, καὶ νὰ ἐπισύρῃ τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων κίνδυνον εἰς αὐτούς, «θεούλεσθε», λέγει, «ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου». Νομίζεις ὅτι εἶναι ἀκόμη ἄνθρωπος; Ὡμίλησε τοιοῦτοτρόπως, φανερώων ὅτι ἔγινεν ἀναγκασία εἰς αὐτοὺς ἡ παραγγελία. Ἀλλὰ πρόσεξε καὶ τὸν Πέτρον, τί λέγει: «Τούτον ὁ Θεὸς ἀρχηγὸν καὶ Σωτῆρα ὑψώσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι

4. Ἀπευθυνόμενος ἐδῶ ὁ ἄγιος Πέτρος εἰς πιστοὺς, ἐνανεῖ ὅτι ἔλαβον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος.

5. Ἰωάν. 7. 48.

μετάνοιον τῷ Ἰσραήλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Ἐδῶ δὲν μνημονεύει τὰ ἔθνη, διὰ τὴν μὴ δῶση λαθῆν.

«Καὶ ἐθεόλουντο, φησὶν, ἀνελεῖν αὐτούς». Βλέπε πάλιν αὐτούς νὰ εὐρίσκωνται εἰς ἀπορίαν, αὐτούς νὰ εὐρίσκωνται εἰς οὐδύνην ἑκείνους ἕως εἰς ἀνεσιν, καὶ εὐθυμίαν, καὶ εἰς τρυφήν. Δὲν ἐστενοχωροῦντο ἀπλῶς, ἀλλὰ «διεπρίοντο». Ἐπομένως αὐτὸ εἶναι τὸ «δυστυχῶ καὶ τὸ κακοποιῶ», ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐνταῦθα εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδωμεν. Οὗτοι εὐρίσκοντο εἰς δεσμά, εἶχον παρασταθῆ εἰς δικαστήριον, καὶ οἱ δικάζοντες εὐρίσκοντο εἰς ἀπορίαν, εἰς ἀμηχανίαν πολλήν διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνος ποῦ κτυπᾷ τὸν ἀδάμαντα, ὁ ἴδιος λαμβάνει τὸ κτύπημα, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ αὐτοὶ. Ἄλλ' ἔθλεπον ὄχι μόνον νὰ μὴ ἐμποδίζεται ἡ παρρησία αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ κήρυγμα νὰ αὐξάνη περισσότερο, καὶ αὐτούς νὰ διδάσκουν χωρὶς νὰ πλήττωνται καὶ χωρὶς νὰ παρέχουν λαθῆς.

Ἄς μιμηθῶμεν λοιπὸν τούτους καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, καὶ ἄς καταστῶμεν ἀπτόητοι εἰς ὅλα τὰ δεινά. Δὲν ὑπάρχει δεινὸν διὰ τὸν φοβούμενον τὸν Θεόν, ἀλλὰ εἰς τοὺς μὴ φοβουμένους εὐρίσκονται τὰ δεινά διότι αὐτὸς ποῦ γίνεται ἀνώτερος τῶν παθῶν δι' ἀρετῆς, καὶ ποῦ παρατρέχει ὡς σκιάν τὰ παρόντα πράγματα, πῶς θὰ πάθῃ κακὸν ἀπὸ κάποιον; ποῖον δὲ θὰ φοβηθῆ; ἢ πῶς θὰ ὑπολογίσῃ τὰ δεινά; λοιπὸν ἄς καταφυγῶμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀσάλευτον πέτραν.

Ἐάν κάποιος κατεσκεύαζε πρὸς χάριν μας μίαν πόλιν, καὶ τὴν περιτριγύριζε μὲ τείχος, μᾶλλον δὲ ἐάν μᾶς ἀπώκιζεν εἰς χώραν, ὅπου οὐδεὶς θὰ ὑπῆρχε ποῦ νὰ ἐνοχλῆ, καὶ ὀλόκληρον τὴν ἀφθονίαν παρεῖχεν ἐκεῖ, χωρὶς νὰ ἐπιτρέμῃ νὰ ἔχωμεν διαφορὰν πρὸς αὐθέναν, δὲν θὰ μᾶς καθίστα εἰς τὴν ἀσφάλειαν, εἰς ὅσην τώρα ὁ Χριστός. Ἔστω λοιπὸν, ἐάν θέλῃς, καὶ ἡ πόλις χαλκῆ, ἔχουσα ἀπὸ παντοῦ τείχος ἰσχυρὸν καὶ ἀπόρητον, χωρὶς οὐδεὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐχθρὸς εἰς αὐτήν, ἄς ἔχῃ ἀφθονον καὶ εὐφορον γῆν, ἄς ὑπάρχῃ δὲ καὶ ἡ ἀφθονία τῶν ἄλλων πραγμάτων, ἄς εἶναι καὶ οἱ πολῖται ἡμεροὶ καὶ εὐπροσῆγοροι, καὶ οὐδεὶς ἐκεῖ ἄς μὴ φαίνεται ἀνὴρ κακοῦργος, οὔτε κλέπτης, οὔτε λωποδύτης, οὔτε συκοφάντης, οὔτε δικαστήριον, ἀλλὰ ἀπλῶς συναλλάγματα, καὶ ἄς κατοικῶμεν εἰς ταύτην τὴν πόλιν.

δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν οὐδὲ τοιοῦτοτρόπως νὰ ζῶμεν ἐν ἀσφαλείᾳ. Διὰ τί; Διότι καὶ πρὸς τοὺς ὑπηρέτας, καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα, καὶ πρὸς τὰ παιδιά κατ' ἀνάγκην θὰ διαφέρωμεν, καὶ πολλῆς ἀθυμίας θὰ εἶναι ἡ ὑπόθεσις. Ἐδῶ ἕως οὐδὲν τοιοῦτον διότι δὲν ὑπῆρχε, δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖνο ποῦ νὰ λυτῆ οὔτε ἐκεῖνο ποῦ νὰ προξενῆ κάποιαν ἀθυμίαν.

Ἀλλὰ τὸ θευμαστὸν ἦτο, αὐτὰ θεθαίως τὰ θεωρούμενα ὅτι προξενῶν ἀθυμίαν, ταῦτα ἐγένοντο αἴτια πάσης χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης. Διότι πῆς μου, τίνας ἔνεκεν ἐπρόκειτο ἐκεῖνοι νὰ ἀνησυχῶν, τίνας ἔνεκεν δὲ νὰ στενοχωροῦνται; θέλεις νὰ φέρωμεν κάποιον ὡς παράδειγμα; Ἔστω κάποιος ἀπὸ τοὺς ὑπάτους, νὰ ἔχῃ πολὺν πλοῦτον, νὰ κατοικῆ εἰς πόλιν θαλασσινήν, νὰ μὴ ἔχῃ διαφορὰς πρὸς αὐθέναν, νὰ εὐχαριστῆται μόνον, καὶ πρὸς τοῦτο νὰ ἀσφαλῆται, καθήμενος εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν καὶ τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐξουσίας; ἄς ἀντιπαραθέσωμεν εἰς αὐτὸν τὸν Πέτρον τὸν εὐρισκόμενον εἰς δεσμά, ἐάν νομίζῃς, εἰς ἄπειρα κακὰ, καὶ ταῦτον θὰ εὐρώμεν νὰ εὐχαριστῆται περισσότερο.

Διότι ὅταν ὑπάρχῃ τόσων μεγάλη περιουσία χαρᾶς, ὅπως νὰ εὐχαριστῆται εἰς τὰ δεσμά, σκέψου πόσον εἶναι τὸ μέγεθος τῆς χαρᾶς, διότι ὅπως ἀκριβῶς οἱ εὐρισκόμενοι εἰς μεγάλην ἀρχήν, ὅσα καὶ ἂν προσπέσουν δεινά, δὲν αἰσθάνονται, ἀλλ' ἐξακολουθοῦν νὰ χαίρουν, οὕτω λοιπὸν καὶ αὐτοὶ δι' αὐτὰ ταῦτα περισσότερον ἔχαιρον. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραστήσωμε διὰ τοῦ λόγου τὴν εὐχαρίστησιν, ὅσην αἰσθάνονται οἱ πάσχοντες κάτι δεινὸν χάριν τοῦ Χριστοῦ διότι περισσότερο χαίρουν διὰ τὰ δεινά, παρὰ διὰ τὰ ἀγαθὰ. Ἐάν κάποιος ἠγάπησε τὸν Χριστόν, γνωρίζει αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγω.

8. Ἐδῶ ὁμιλεῖ εἰς ὅσιον ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος ἔχει γνωρίσει εἰς τὴν ζωὴν τοῦ αὐτοῦ τὸ ὅσιον λέγει. Πράγματι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχῃ λάβει πᾶσαν τὴν πραγματικὴν χαρὰν, ποῦ χαρίζει ἡ παρουσία ἡλίου τοῦ Χριστοῦ, οὐδέποτε ὑπολογίζει τὰ δεινά τοῦ παρόντος κόσμου τὴν χαρὰν ἐκείνην δὲν τὴν ἀνταλλάσσει μὲ τίποτε. Πρῶτα, καὶ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Πέτρου πρὸς τὸν Χριστόν, ὅταν ἐκείνος ἔφηνε τοὺς μαθητάς του ἐλευθέρους νὰ φύγουν ἐάν ἠθέλουν: «Ἀνεκρίθη οὖν αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευθερώμεθα; ρηματο ζωῆς αἰωνίου ἔχεις»

Ἄλλὰ τί; ἐπρόκειτο νά ἀποφεύγουν τὰ δυσχερῆ χάριν τῆς ἀσφαλείας των; Πές μου, καί ποίος ἔχων ἀπειρον πλοῦτον, ἠδυνήθη νά διαφύγῃ τοσούτους κινδύνους, βταν συναναστρέφεται μέ τοσαῦτα ἔθνη, κἀμῖνων λόγον ἴσον περί ἀλλαγῆς πολιτείας; Οὗτοι ὁμῶς ὅλα τὰ κατώρθωνον ὡς νά ἐξετελεῖτο βασιλική διαταγή, μάλλον δέ καί πολύ εὐκολώτερον, διότι ποτέ βασιλική διαταγή δέν κατώρθωσε τὰ πάντα, ὅπως οἱ λόγοι ἐκείνων; διότι ἡ βασιλική διαταγή συνεπάγεται καταναγκασμόν, οὗτοι ὁμῶς μέ τὴν θέλησιν των καί αὐτοπροαιρέτως καί γνωρίζοντες ἀπειρον τὴν χάριν. Ποία βασιλική διαταγή θά ἐπειθε νά περιφρονήσουν ὅλα τὰ χρήματα καί τὴν ζωὴν των, καί οἰκίαν νά περιφρονήσουν, καί πατρίδα, καί συγγενεῖς, καί αὐτὴν τὴν σωτηρίαν των; Ἄλλ' οἱ λόγοι τῶν ἀλλείων καί σκηνοποιῶν κατώρθωσαν ταῦτα οὕτως, ὥστε καί ἠγαριστοῦντο, καί ἦσαν δυνατώτεροι καί ἰσχυρότεροι ἀπὸ ὅλους.

Ναί, λέγει, ἐκεῖνοι ἦσαν τοιοῦτοι ἐπειδὴ ἔκαμνον τὰ θαύματα πές μου ὁμῶς, οἱ πιστεύσαντες ποῖα θαύματα ἔκαμνον, αἱ τρεῖς χιλιάδες, καί αἱ πέντε χιλιάδες, οἱ ὅποιοι καί ἔζων μέ πολλὴν ἀγαλλασιν; Εὐλόγως; διότι ἡ αἰτία ὄλων τῶν ἀθυμιῶν, δηλαδὴ ἡ ἀπόκτησις τῶν χρημάτων, εἶχεν ἀφαιρεθῆ; διότι ἐκείνη, ἐκείνη ἦτο αἰτία καί τῶν πολέμων, καί τῆς μάχης, καί τῆς λύπης, καί τῆς ἀθυμίας, καί ὄλων τῶν κακῶν ἐκείνη εἶναι πού κάμνει τὸν θῖον ἐπίπνον καί λυπηρότατον. Καί περισσότερους θά εὕρισκε κατεῖς πλουσίους μάλλον νά ἔχουν αἰτίας δι' ἀθυμίαν, παρά πτωχοῦς. Ἐάν δέ νομίζουν μερικοὶ ὅτι τὸ πρῶγμα δέν ἔχει οὕτως, αὐτὸ συμβαίνει οὐχί ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ἐκ τῆς γνώμης αὐτῶν. Ἐάν δέ ἔχουν καί κάποια εὐχαρίστησιν οἱ πλούσιοι, οὐδέν τὸ ἀξιοθαύμαστον; διότι καί αὐτοὶ πού εἶναι γεμάτοι ψόφῳ, πολλὴν εὐχαρίστησιν ἔχουν; ὅτι θεθαίως ἀπὸ ἐκείνους οὐδόλως διασφέρον οἱ πλούσιοι, ἀλλ' ἡ ψυχὴ αὐτῶν εἶναι κάπως τοιαύτη εἰ-

καί ἡμεῖς πενητεύκομεν, καί ἐγνωσκῶμεν ὅτι οὐ εἰ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος» (Ἰωάν. 8. 88-89). Πρβλ. ἀκόμη τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ ἰδίου ἀποστόλου εὐρεθέντος εἰς τὸ ὄρος τῆς Μεταμορφώσεως, ἐπειδὴ ἠύφρανη ἔκ τῆς θέας τοῦ Θεοῦ (Ματθ. 17, 4· Μάρκ. 9' 4-5, Λουκ. 9, 33).

ναί φανερόν ἀπὸ τοῦτο; Στενοχωροῦν αὐτοὺς αἱ φροντίδες καί ὁμῶς θέλουν νά ἐμπλέκωνται εἰς αὐτάς διὰ νά ἀπολαμβάνουν τὴν πρόσκαιρον εὐχαρίστησιν; οἱ ἀπληλαγμένοι ὁμῶς ἀπὸ αὐτάς, εὕρισκονται ἐν ὑγείᾳ καί χωρίς ἀθυμίαν.

δ'. Τί πλέον εὐχάριστον; πές μου; τί πλέον ἀσφαλές; τὸ νά φροντίζῃ τις περί ἐνὸς ἄρτου καί περί ἐνδυμάτων, ἢ περί ἀναριθμητῶν καί δούλων καί ἐλευθέρων, χωρίς νά φροντίζῃ διὰ τὸν ἑαυτόν του; Διότι ὅπως ἀκριβῶς οὗτος φοβεῖται διὰ τὸν ἑαυτόν του, τοιοῦτοτρόπως καί σὺ δι' ἐκεῖνα πού ἀπειλοῦν τὴν κεφαλὴν σου.

Καί τί λοιπόν, λέγει, πρέπει νά ἀποφεύγωμε τὴν πενίαν; Ναί, ἐπειδὴ καί τὰ ἄλλα ἀγαθὰ οἱ πολλοὶ τὰ ἀποφεύγουν, ὅχι διότι πρέπει νά τὰ ἀποφεύγουν, ἀλλὰ διότι δέν δύνανται νά τὰ κατορθώσουν. Λοιπὸν καί αὐτὴ δέν εἶναι ἀνεπιθύμητος, ἀλλὰ δυσκόλως κατορθοῦται; ὥστε, ἐάν κάποιος ἠδύνατο νά προσφέρῃ αὐτήν, δέν θά ἦτο ἀνεπιθύμητος. Διότι διὰ ποῖον λόγον ἐπειδίσκον αὐτὴν οἱ Ἀπόστολοι; διατί πολλοὶ καί τὴν προτιμοῦν, καί ὅχι μόνον δέν τὴν ἀποφεύγουν, ἀλλὰ καί τὴν ἐπιδιώκουν; Διότι ἐκεῖνο πού εἶναι πράγματι ἀνεπιθύμητον δέν εἶναι ἐκλεκτόν, ἐκτός ἀπὸ τοῦς παρὰ φρονας.

Ἐάν δέ οἱ ἐκ τῶν ἀνθρώπων φιλόσοφοι καί σπουδαῖοι ἐπιδιώκουν αὐτὴν ὡς νά εἶναι κάποια τοποθεσία ἀσφαλῆς καί χωρίς νόσου, οὐδόλως εἶναι ἀξιοπεριεργον, ἐάν δέν φαίνεται ὀρθόν εἰς τοὺς ἄλλους; διότι ὁ μὲν πλούσιος νομίζω ὅτι δέν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρά πόλις ἀτέλειστος, εὐρισκομένη εἰς πεδιάδα, καί ἀπὸ πολλὰ σημεῖα προκαλοῦσα τοὺς θέλοντας νά τὴν βλάψουν, ἢ πέντα ὁμῶς εἶναι φρούριον ἀσφαλές, τὸ ὁποῖον περιβάλλεται ἀπὸ πολλῶν χαλκῶν, καί ἔχει δόσκαλον τὴν ἀνοδον.

Καί ὁμῶς, λέγει, τὸ ἀντίθετον συμβαίνει; διότι αὐτοὶ εἶναι πού σφύρονται πολλάκις εἰς τὸ δικαστήριον, αὐτοὶ εἶναι οἱ ἐνοχλοῦμενοι καί δυστυχοῦντες. Δέν εἶναι οἱ πένητες ἀπλῶς, ἀλλ' οἱ πένητες μὲν, ἐπιδιώκοντες ὁμῶς νά πλουτίξουν. Ἐγὼ ὁμῶς δέν ὁμιλῶ περί ἐκείνων, ἀλλὰ περί τῶν προσπαθούτων νά ζοῦν ἐν πείνᾳ. Διότι πές μου, διατί οὐδεὶς σφύρει εἰς τὸ δικαστήριον

καὶ ἀπὸ ὁτιδήποτε ἄλλο. Ἄρα εἶναι φανερόν ὅτι πρὸς ἐγκαρτέρησιν εἶναι ἐπιτηδεῖα αὕτη παρὰ ἐκείνη.

Πάντως ζητεῖτε νὰ μάθετε τί εἶναι περισσότερο εὐχάριστον (διότι τοῦτο βλέπω ὅτι εἶναι τὸ ζητούμενον ἀπὸ πολλούς, ἐὰν θεαίως ἢ διαγωγῇ αὕτη εἶναι περισσότερο εὐχάριστος)· καὶ ὅμως περὶ τούτου δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλετε· διότι αὐτὸς ποῦ εὐρίσκεται πλησίον τῆς υἰείας, αὐτὸς ἔχει καὶ πολλὴν εὐχαρίστησιν.

Πές μου δέ, ποῖος εἶναι ἐπιδέξιός νὰ κατορθώσῃ τὸ προκειμένον ποῦ ἐπιθυμοῦμε, τὸν νόμον τοῦτον ἐνοῶ, ὁ πένις ἢ ὁ πλούσιος; ποῖος ἐκόλωσ θά ὀρκισθῇ, ὁ παροργιζόμενος ἐναντίον τῶν παιδῶν, ὁ ἔχων συναλλάγματα πρὸς ἀναριθμήτους ἀνθρώπους, ἢ ὁ προσερχόμενος διὰ νὰ ζητήσῃ ἄρτον ἢ ἐν ἱμάτιον; Οὗτος εἶναι θέλη δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ὀρκους, ἀλλὰ διαρκῶς ζῆ ἐν ἀπραγμοσύνῃ· μᾶλλον δὲ ὁ ἐκπαιδευόμενος νὰ μὴ ὀρκίζεται, πολλάκις καὶ τὰ χρήματα θά περιφρονῆσῃ, καὶ πανταχοῦ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ τις ἀπὸ αὐτὸ τὸ καλὸν νὰ θαδίζωνται αἱ ὁδοὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὅλοι νὰ ὀδηγοῦν πρὸς τὴν ἐπιείκειαν, πρὸς τὴν περιφρόνησιν τῶν χρημάτων, πρὸς τὴν εὐλάβειαν, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῆς ψυχῆς, πρὸς τὴν κατανύξιν.

Ἄς μὴ ἀμελῶμεν, ἀγαπητοί, ἀλλὰ πάλιν πολὺ ἄς προσέξωμεν, αὐτοὶ μὲν ποῦ ἔχουν κατορθώσει, νὰ διαφυλάξουν τὸ κατορθωθῆν, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ εὐκόλως κάποια ἀπώλεια καὶ παλινδρόμησις πρὸς τὰ ὀπίσω, αὐτοὶ δὲ ποῦ ἀκόμη ὑπολείπονται, νὰ διεγερθοῦν, ὥστε νὰ φροντίσουν νὰ ἀναπληρώσουν αὐτὸ ποῦ λείπει. Καὶ πρῶτον αὐτοὶ ποῦ κατώρθωσαν, ἀφοῦ ἐκτείνουσιν τὰς χεῖρας πρὸς τοὺς μὴ δυνηθέντας ἀκόμη, ὅπως ἀκριβῶς γίνεται εἰς τοὺς κολυμβῶντας εἰς τὸ πέλαγος, ἄς τοὺς δεχθοῦν εἰς τὸν λιμένα τῆς ἀνυπαρξίας τοῦ ὀρκου· διότι πρῶτον εἶναι λιμὴν ἀσφαλῆς ἢ ἀπουσία τοῦ ὀρκου· λιμὴν, διὰ νὰ μὴ καταποντιζώμεθα ὑπὸ τῶν προσηπιτόνων ἀνέμων. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ὑπάρχῃ ὀργή, ἢ προσβολή, καὶ ἂν ἀκόμη κοιλᾶσῃ ὁ θυμὸς, ἢ ὁτιδήποτε, ἢ ψυχὴ ἔχει καταστῆ ἐν ἀσφαλείᾳ, ὥστε νὰ μὴ ἐκστομίσῃ κάτι ἀπὸ ἐκείνα ποῦ δὲν πρέπει νὰ εἰπωθοῦν· διότι δὲν ἐδημιούργησε κάποια ἀνάγκη εἰς αὐτὴν, οὕτε νόμον.

Κύτταξε τί ἔκαμεν ὁ Ἡρώδης ἐξ αἰτίας τοῦ ὀρκου· ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ Προδρόμου· «διὰ τοὺς ὀρκους

γάρ, φησί, καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι⁹. Τί ἔπαθον ἐξ αἰτίας τοῦ ὀρκου αἱ φυλαὶ ἐπὶ τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμίν¹⁰; τί ἔπαθεν ἐξ αἰτίας τοῦ ὀρκου ὁ Σαούλ; Διότι ὁ μὲν ἔγινεν ἐπίσκοπος, ὁ δὲ Ἡρώδης ἔκαμε κάτι χειρότερον καὶ τῆς ἐπισκοπίας, τὸν φόνον. Πάλιν ἐκείνα τὰ ὅποια ἔπαθεν ὁ Ἰησοῦς ἐξ αἰτίας τοῦ ὀρκου ἐπὶ τῶν Γαββαωνιτῶν τὰ ἐγνώρισες· διότι πράγματι ὁ ὀρκος εἶναι παγίς σατανικῆ.

Ἄς κόψωμε λοιπὸν τὰ σχοινία, καὶ ἄς καταστήσωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἐν εὐκολίᾳ πάσης φυλακῆς· ἄς ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὴν σατανικὴν παγίδα· ἄς σεβασθώμεν τὴν Δεσποτικὴν ἐντολὴν ἄς ἀποκτήσωμεν ἀρίστην συνήθειαν, ὥστε, προσθεύοντες, καὶ ἀφοῦ κατορθώσωμεν καὶ ταύτην καὶ τὰς λοιπὰς ἐντολάς, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ ποῦ ἔχει ὑποσχεθῆ εἰς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἢ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

9. Μάρκ. 6, 26.
10. Κριτ. 21.

ΟΜΙΛΙΑ 1Δ' (14)

(Πράξ. 5, 34 -)

¹ Ἀναστῆκε δὲ τις ἐν τῇ συνέβριμ Φαρισαῖος, ὄνοματι Γαμαλιήλ, νομοδιδάσκαλος, τίμος παγί τῆ λαοῦ, ἐκέλευσεν ἔξω θραχὺ τοὺς ἀνθρώπους γενέσθαι¹.

α'. Αὐτὸς ὁ Γαμαλιήλ ἦτο διδάσκαλος τοῦ Παύλου. Καί εἶναι ἀπορίας ἀξίον, πῶς, ἐνῶ καὶ νὰ κρίνη ἠδύνατο καὶ νομομαθῆς ἦτο, δὲν εἶχε μέχρι τότε πιστεύσει. Δὲν εἶναι δυνατόν δὲ αὐτὸς νὰ ἔμεινε τελείως ἀπιστος. Καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ, διὰ τῶν ὁποίων συμβουλεύει· διότι «ἐκέλευσε», λέγει, «ἔξω θραχὺ τοὺς ἀνθρώπους ποιῆσαι». Βλέπε τὴν σύμμεσιν τοῦ ὀμιλοῦντος καὶ πῶς κάμνει ἀμέσως αὐτοὺς νὰ φοβηθοῦν. Διὰ νὰ μὴ ὑποπτευθοῦν δὲ αὐτόν, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὰς ἰδέας ἐκείνων, συζητεῖ ὡς πρὸς ἔχοντάς τὴν αὐτὴν γνώμην καὶ δὲν μετέρχεται πολλὴν δριμύτητα, ἀλλ' ὡς εἰς ἀνθρώπους μεθύοντάς ἐκ τοῦ θυμοῦ, οὕτω λέγει: «Ἄνδρες Ἰσραηλίται, προσέχετε ἑαυτοῖς, ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις τί μέλλετε πράσσειν»². Μὴ φέρεσθε, λέγει, ἀλογίστως καὶ ὅπως τύχη. «Πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θεοδῶς, λέγων, εἶναι τινα ἑαυτὸν, ὃ προσεκαλήθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡς τετρακοσίων· ὅς ἀνηρέθη³ καὶ πάντες ὅσοι ἐπέθεοντο αὐτῷ διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν»³. Διὰ παραδειγμάτων σωφρονίζει αὐτοὺς, καὶ κατόπιν θέλων νὰ παρηγορήσῃ αὐτοὺς ἀναφέρει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀπέ-

σπασε πρὸς τὸ μέρος τοῦ περισσοτέρου. Πρὶν θεθαίως ἀναφέρει τὰ παραδείγματα λέγει: «Προσέχετε ἑαυτοῖς». Ἄφου δὲ ἔφερε τὰ παραδείγματα, διατυπώνει τὴν γνώμην τοῦ λέγων: «Καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, Ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων»⁴. Μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰουδᾶς ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς καὶ ἀπέστησεν ἱκανὸν λαὸν ὀπίσω αὐτοῦ· καὶ κείνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπέθεοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν. Καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, Ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ ἔσκατε αὐτούς· ὅτι, ἐάν ἢ ἐξ ἀνθρώπων ἢ θουλή αὐτῆ ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται· εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ ἐστίν, οὐ δύνησθε καταλῦσαι αὐτό»⁵. Ἰωάνν νὰ ἔλεγε: «Συγκρατηθῆτε· καὶ ἐάν οὗτοι ἀπ' ἑαυτῶν συμφώνησαν νὰ συγκροτήσουν ὁμάδα, τίποτε δὲν θὰ ἐμποδίσῃ νὰ διαλυθοῦν καὶ αὐτοί. Μήποτε καὶ θεομάχοι εὐρέθητε»⁶. Καὶ παρουσιάσων τὸ ἀδύνατον καὶ ἀνοφελὲς ἀποτρέπει αὐτούς. Δὲν εἶπε δὲ ὑπὸ τίνος ἐφονεύθησαν, ἀλλ' ἀπλῶς, ὅτι διελύθησαν, θεωρῶν ἴσως περιττὸν νὰ μακρηγορήσῃ. Δι' ἐκεῖνον δὲ τὰ ὁποῖα προσθέτει, διδάσκει ὅτι «ἐάν μὲν εἶναι ἀνθρώπινον τὸ ἔργον, οὐδόλως θὰ ὑπάρξῃ εἰς σᾶς ἀνάγκη ἐνεργειῶν, ἐάν δὲ εἶναι θεῖον οὕτε μετὰ ἐνεργειῶν θὰ δυνηθῆτε νὰ ὑπερισχύσασθε. Τοσοῦτον λοιπὸν συνेतὸς ἐφάνη ὁ λόγος του, ὥστε ἐπέισθησαν νὰ μὴ φονεύσουν αὐτοὺς, ἀλλὰ μόνον νὰ τοὺς μαστιγώσουν» διότι «ἐπαίσθησαν», λέγει, «αὐτῷ· καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους, βείραντες παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς»⁷. Βλέπε μετὰ πόσα θαύματα μαστιγώνονται. Καὶ ἕως πάλιν ἡ διδασκαλία ἐπεξετείνεται· διότι καὶ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὸ ἱερὸν

1. Πράξ. 5, 34.
2. Πράξ. 5, 35.
3. Πράξ. 5, 38.

4. Πράξ. 5, 38.
5. Πράξ. 5, 37-39.
6. Πράξ. 5, 39.
7. Πράξ. 5, 40.

ἐδίδασκον. «Οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι, πᾶσαν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν Χριστόν»⁸.

«Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθύνοντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν»⁹. Δὲν ἐννοεῖ ἀποκλειστικῶς κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἐπικρατεῖ τοιαύτη συνήθεια εἰς τὴν Γραφήν, καὶ τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν τὰ ἀναφέρει ὡς παρευθὺς συμβαίνοντα, διὰ τοῦτο χρησιμοποιοῖ τοιαύτην ἔκφρασιν. Νομίζω δὲ ὅτι Ἑλληνιστὰς καλεῖ τοὺς ἀμιλοῦντας τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν· διότι οὗτοι ὠμίλουσιν τὴν Ἑλληνικὴν, ἂν καὶ ἦσαν Ἑβραῖοι¹⁰. Ἰδοὺ καὶ ἄλλη δοκιμασία· μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὴ, ἐάν θέλῃς, νὰ ἐξετάσῃς, θὰ παρατηρήσῃς ὅτι ἐξ ἀρχῆς οἱ πόλεμοι προκαλοῦνται καὶ ἐσωθεν καὶ ἔξωθεν¹¹. «Προσκαλεσάμενοι δέ, φησί, οἱ δώδεκα τὸ πλη-

8. Πράξ. 5, 41-42.

9. Πράξ. 6, 1.

10. Οἱ Ἑλληνισταὶ δὲν κατήγοντο ἐκ τῆς Ἰουδαίας. Ὁ συγγραφεὺς τῶν Πράξεων εἰς τὸ ἄνω χωρίον (6, 1) Ἑβραίους ἐννοεῖ τοὺς ἐκ τῆς Ἰουδαίας καταγομένους.

11. Δηλοδὴ τὰ αἴτια τῶν πολέμων εἶναι ἐσωτερικά, ὅποτε ἔχομεν τὰς ἐμφυλίους ἐριδας καὶ τοὺς ἀναλόγους πολέμους, καὶ ἐξωτερικά, ὅποτε ἔχομεν τὰς διεθνεῖς περιπλοκάς, αἱ ὁποῖαι καταλήγουσιν εἰς σύρραξιν. Ὁ ρήτωρ ἐνταῦθα ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τοῦ Χριστιανοῦ εἰς ἐκείνα τὰ περιστοτικά, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ καταλήξουν εἰς φιλονικίας μὲ ἀπροβλέπτους πολλακίς συνέπειας. Καὶ εὐθὺς βλέπομεν τὴν διαφορὰν μεταξὺ Ἑλληνιζόντων Ἰουδαίων καὶ τῶν ἄλλων. Οἱ πρῶτοι παραπονοῦνται διὰ διακρίσεις κατὰ τὴν παρεχομένην βοήθειαν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Ἄγνωστον, ποῦ θὰ κατέληγεν ἡ προκύψασα διαφορὰ, ἐάν δὲν ἐρρυθμιζοῖτο τὸ ζήτημα τοῦτο ἡ συνετὴ ἐνέργεια τῶν Ἀποστόλων.

θος τῶν μαθητῶν, εἶπον· οὐκ ἀρεστόν ἐστι καταλιπόντας ἡμᾶς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις»². Καλῶς λέγουσιν δηλαδὴ ἐκ τῶν ἀναγκαίων προτιμότερα εἶναι τὰ περισσότερον ἀναγκαῖα. Παρατήρει δὲ πῶς ἀμέσως καὶ διὰ ταῦτα λαμβάνουσιν πρόνοιαν, καὶ τὸ κήρυγμα δὲν παραμελοῦν. Ἐφ' ὅσον δὲ ἐκείνοι ἦσαν σεβασμιώτεροι, διὰ τοῦτο καὶ προτιμῶνται¹³. «Ἐπισκέψασθε οὖν, ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἐπιτά, πλήρεις Πνεύματος καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. Ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. Καὶ ἤρρεσαν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους. Καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ Πνεύματος Ἁγίου». (Ἄρα καὶ ἐκείνοι ἦσαν πλήρεις πίστεως, τοὺς ὁποῖους καὶ ἐξελέξαν, ὥστε νὰ μὴ συμβῶσιν τὰ ἕδια μὲ ἐκείνα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰούδα, ἢ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρας)¹⁴. «καὶ Φίλιππον, καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τιμόνα, καὶ Παρμενᾶν, καὶ Νικόλαον προσήλυτον»¹⁵. Ἀντιοχέας, οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν Ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας¹⁶. Καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἠρέανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ σφόδρα· πολὺς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὤπηκουε τῇ πίστει¹⁷. Ἀλλὰ ἅς ἐξετά-

12. Πράξ. 6, 2.

13. Πρόκειται περὶ τῶν ἐπιτά διακόνων.

14. Τὴν μὲν περίπτωσιν τοῦ Ἰούδα ὡς γνωστὴν παραλείπομεν, ὡς πρὸς δὲ τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρας, οἱ ὁποῖοι ἐμεύσθησαν καὶ ἐτιμωρήθησαν ἄρρωστα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, αὕτη ἀναφέρεται ἐν Πράξ. 5, 1-11.

15. Προσήλυτοι ἐκαλοῦντο οἱ ἀπαρχοί· τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν (Ψαλμ. 145, 9, Ματθ. 23, 15).

16. Εἶναι ἡ λεγομένη χειροτονία.

17. Πράξ. 6, 3-7.

σωμεν τὰ ἀνωτέρα λεγθέντα. «Ἄνδρες προσέχετε ἑαυτοῖς»¹⁸. Παρατῆρει ἐδῶ τὸν Γαμαλιήλον μὲ πύσιν πρᾶσιμια ὁμιλεῖ καὶ δι' ὀλίγων ἐκθέτει εἰς αὐτοὺς τὸ ζήτημα, καὶ δὲν λέγει διηγήσεις ἐπὶ παλαιῶν συμβάντων, ἂν καὶ ἡδύνατο, ἀλλὰ ἐπὶ νεωτέρων, τὰ ὅποια ἦσαν λίαν ἰσχυρά, διὰ νὰ πείσουν· διὰ τοῦτο καὶ συγκεκριμένως κάμνει ὑπαινιγμὸν, λέγων: «Πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν»¹⁹, σχεδὸν δεικνύων ὅτι τὰ ἀναφερόμενα συνέβησαν ὄχι πρὸ πολλῶν ἡμερῶν. Ἐὰν μὲν ἔλεγεν εὐθύς: «Ἀφήσατε τοὺς ἀνδρας» καὶ ὁ ἴδιος θὰ ἐθεωρεῖτο ὑποπίτος καὶ ὁ λόγος δὲν θὰ ἦτο τόσο ἰσχυρὸς, μετὰ παραδειγμάτων δὲ ἔλαθε τὴν ἀρμόζουσαν δύναμιν. Διὰ τοῦτο δὲν κάμνει ὑπόμνησιν ἑνὸς περιστατικοῦ, ἀλλὰ καὶ δευτέρου καὶ τρίτου ἡδύνατο θεοφαίως ἐκ τοῦ ἀποθέματος τῶν γνώσεών του νὰ ἀναφέρῃ, καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁμιλεῖ ὀρθῶς καὶ ἐκείνους ἀποτρέπει τῆς προθέσεως διὰ φόβου. «Ἀπέχετε ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου»²⁰.

β'. Παρατῆρει, πῶς εἶναι εἰς τὸν χαρακτήρα πρῶτος καὶ οὔτε μακρὸν κάμνει τὸν λόγον, ἀλλὰ σύντομον, οὔτε ἐκείνους ἐνθυμεῖται μὲ ὀργήν. «Καὶ πάντες, ὅσοι ἐπέβησαν αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν»²¹. Τοῦτο λέγων δὲν θλασφημεῖ κατὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἐκεῖνο, τὸ ὅποσον κατ' ἐξοχὴν ἤθελεν, ἐπιτυγχάνει. «Ἐὰν ἡ φησὶν, ἐξ ἀνθρώπων, καταλυθήσεται»²². Ἐδῶ μὲν φαίνεται ὅτι καὶ αὐτοὶ κάμνουσιν συλλογισμὸν καὶ λέγουσιν: «Λοιπὸν, ἀφοῦ δὲν κατελύθη, δὲν εἶναι ἀνθρώπινον». «Μήποτε καὶ θεο-

18. Πράξ. 5, 35.

19. Πράξ. 5, 39.

20. Πράξ. 5, 38.

21. Πράξ. 5, 37.

22. Πράξ. 5, 38.

μάχοι εὐρεθῆτε»²³. Τοῦτο εἶπεν συγκρατῶν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἁδυνάτου καὶ ἀνοφελούς. «Εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ ἐστίν, οὐ δυνήσεσθε»²⁴. Δὲν εἶπεν «Ἐὰν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός», διότι τὸ ἔργον ἐδείκνε τούτο, οὔτε διετύπωσε γνώμην ὅτι δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, οὔτε ὅτι εἶναι θεῖον, ἀλλὰ τὴν πίστιν περὶ τοῦ ὀρθοῦ τὴν παρέπεμψε εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον, ὥστε νὰ πείσῃ αὐτούς. Καὶ ἔαν ἐπείσειεν αὐτούς, διὰ ποῖον λόγον, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ἐμαστίγωσαν αὐτούς; Εἰς μὲν τοὺς ἀναμφισβητήτως δικαίους λόγους τοῦ δὲν ἡδύνατο νὰ ἀντιταχθῶν, ἀλλ' ὅμως ἰκανοποιῶν τὴν ἴδιαν ὀργήν· ἄλλως τε καὶ πάλιν ἤλπισαν ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐκφοβίσουν αὐτούς. Καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ λέγῃ ταῦτα παρόντων αὐτῶν (τῶν Ἀποστόλων) περισσότερο ἐκέρβισεν αὐτούς²⁵. Καὶ ἡ γλυκότης δὲ τῶν λόγων, καὶ τὸ δικαίον τῶν λεγομένων ὑπ' αὐτοῦ ἐπέβη. Διότι σχεδὸν ἐκήρυττε καὶ αὐτὸς τὸ Εὐαγγέλιον μᾶλλον δὲ στρέφεται πρὸς αὐτοὺς ἀπειθῶνων σχεδὸν τοὺς ἐξῆς περίπτου δικαίους λόγους: «Ἐπεισῆθε ὅτι δὲν ἡδυνήθητε νὰ καταλύσετε τὸ ἔργον αὐτό· διατί δὲν ἐπιστεύσατε»; Τόσον μέγα εἶναι τὸ κήρυγμα, ὥστε καὶ ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν νὰ διατυπώνεται ἡ περὶ τούτου μαρτυρία²⁶. Ἐκεῖ τετρακόσιοι ἠγέρθησαν καὶ κατόπιν τούτου ἀρκετὸς ὄχλος· ἐδῶ δὲ δεκά ἦσαν οἱ πρῶτοι²⁷. Νὰ μὴ σῶς προκολλῆ φόβον τὸ

23. Πράξ. 5, 39.

24. Πράξ. 5, 39.

25. Ἐρ' ὅσον οἱ Ἀπόστολοι ἦσαν ἄνθρωποι, ἐδημιουργήθη ἡ ἐντύπωσις εἰς τοὺς συνέδρους, ὅτι ὁ Γαμαλιὴλ ὁμιλεῖ ἀντικειμενικῶς.

26. Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ἱερέως δὲν νὰ θεωρηθῶν ὡς ἀπόφθεγμα, δεδομένου ὅτι ἔχονται μεγάλης ἀληθείας. «Οὕτω μέγα τὸ κήρυγμα, ὅτι καὶ παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἡ μαρτυρία».

27. Ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἀντιπαραβάλλει τοὺς παλαίους τοῦ Θεοῦ (Πράξ. 5, 38) καὶ τοῦ Ἰούδα τοῦ Γαλιλαίου (Πράξ. 5, 37) πρὸς τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους ἀσυγκρίτως ὀλιγοριθμοῦ ἀπέναντι ἐκείνων.

πλήθος, τὸ ὅποιον προσετέθη. «Ἐάν γὰρ ἦ ἐξ ἀνθρώπων τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται»²⁸. Ἦδύνατο νὰ ἀναφέρῃ καὶ ἄλλο περιστατικὸν συμβῶν ἐν Αἰγύπτῳ^{28α}, ἀλλὰ περαιτέρω ἦτο περιττὴ ἢ περὶ αὐτοῦ διήγησις. Εἶδες πῶς ἐκλείσθη τὸν λόγον του δι' ἐπιχειρήματος προκαλοῦντος φόβον; Διὰ τοῦτο καὶ δὲν διατυπώνει ἀπλῶς γνώμην, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι ὁμιλεῖ ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλὰ ἐξάγει συμπέρασμα ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ πράγματος. Δὲν ἐτόλμησε δὲ νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην ὅτι δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, οὔτε ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, ἔάν ἔλεγε ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, θὰ ἔφερον ἀντίρρησην· ἔάν δὲ ἔλεγε ὅτι προέρχεται ἐκ τῶν ἀνθρώπων, θὰ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἐξεγερθοῦν πάλιν. Διὰ τοῦτο προτρέπει αὐτοὺς νὰ ἀναμείνουν τὸ ἀποτέλεσμα, λέγων· «Ἀπόστητε»²⁹. Ἐκεῖνοι δὲ ἀπειλοῦν πάλιν, ἐνῶ γνωρίζουν μὲν ὅτι τίποτε δὲν ἐπιτυγχάνουν, πράττουν δὲ σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμίαν των· διότι εἶναι τοιαύτη ἡ κακία, ὥστε ἐπιχειρεῖ πολλὰκις ἀδύνατα πράγματα. «Μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας»³⁰. Ταῦτα ἀκριθέστερον θὰ μάθετε, ἔάν ἐγκύμειτε εἰς τὰ θεῖα τοῦ Ἰωσήπου· διότι ἐκεῖνος γράφων τὴν ἱστορίαν αὐτῶν ἀφηγεῖται αὐτὴν μὲ ἀκριβείαν³¹. Εἶδες πόσον σπουδαῖον λόγον ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ, ὅτι «ἐκ Θεοῦ ἐστίν»³², ἀφοῦ μετὰ ταῦτα ἐδέχθη τὴν πίστιν ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα. Πράγματι εἶναι πολὺ τὸ θάρρος του, μεγάλη ἡ ἀμεροληψία του. «Ἐπεισθησαν δὲ αὐτῷ», λέγει, «καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς Ἀποστόλους, θεΐραντες ἀ-

28. Πράξ. 5, 38.

28α. Πράξ. Πράξ. 21, 38.

29. Πράξ. 5, 38.

30. Πράξ. 5, 37.

31. Ὁ Φλάβιος Ἰώσηπος ἀναφέρει περὶ τούτων εἰς τὸ ἔργον του «Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία». Ἰ' Ἐν 1, 18, 1 περὶ τοῦ Ἰούδα, ἐν δὲ 1, 20, 2 περὶ τοῦ Θεουδῶ.

32. Πράξ. 6, 39.

πέλυσαν αὐτούς»³³. Ἐσεβάσθησαν τὴν γνώμην τοῦ ἀνδρός· διὰ τοῦτο καὶ ἀποφεύγουν μὲν νὰ θανατώσων τοὺς Ἀποστόλους, ἀφοῦ δὲ ἐμαστιγώσων μόνον αὐτούς, τοὺς ἀφήνουν ἐλευθέρους. «Οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο, χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ δυνάματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι»³⁴. Ἀπὸ πόσα σημεῖα δὲν εἶναι αὐτὸ θαυμασιώτερον! Εἰς οὐδὲν μέρος δὲν συνέθη τοῦτο παρὰ τοῖς παλαιοῖς (διότι καὶ ὁ Ἰερεμίας³⁵ ἐμαστιγώθη διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν Ἠλίου³⁶ ἠπειλήσαν καὶ τοὺς ἄλλους), ἀλλ' ἐδῶ καὶ ἀπὸ αὐτοῦ, ὅχι μόνον ἀπὸ τὰ σημεῖα, ἀπεδεικνύουν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶπεν ὅτι δὲν ἠσθάνοντο, ἀλλ' ὅτι, ἂν καὶ ἠσθάνοντο πόνον, ἔχαιρον. Ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν τοῦτο; Ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα τόλμης νὰ ὁμιλοῦν οὕτω καὶ διότι μετὰ τὰς μαστιγώσεις ἐξηκολούθησαν νὰ κηρύττουν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον δεικνύων αὐτὸ λέγει: «Ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν τὸν Χριστόν»³⁷.

«Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις»³⁸. Ποίας ἡμέρας; ὅταν αὐτὰ συνέβαινον, μαστιγώσεις, ἀπειλαί, ὅταν ἠῤ-ζανεν ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, τότε «γογγυσμὸς ἐγένετο»^{38α}. Ἰσως ἔνεκα τοῦ πλήθους συνέθη ταῦτα· διότι δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς τὸ πλήθος νὰ ὑπάρχῃ τελειότης. «Πολὺς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει»³⁹. Τοῦ-

33. Πράξ. 5, 40.

34. Πράξ. 5, 41.

35. Ἰερεμ. 44, 15 κ. ε.

36. Βασιλ. Γ', 19, 2.

37. Πράξ. 5, 42.

38. Πράξ. 6, 1.

38α. Πράξ. 6, 1.

39. Πράξ. 6, 7.

το ὑποδηλοῖ καὶ δεικνύει, ὅτι πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐκ τούτων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐχαλκεύθη ὁ θάνατος κατὰ τοῦ Χριστοῦ. «Ἐγένετο», λέγει «γογγυσμός», ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χήραι αὐτῶν. Ἄρα καθημερινῇ ὑπηρεσίᾳ προσεφέρετο εἰς τὰς χήρας. Καὶ παρατηρεῖ πῶς καὶ αὐτὸς τὴν ὀνομάζει διακονίαν⁴⁰ καὶ ὄχι ἀμέσως ἐλεημοσύνην, θέλων νὰ ἐξυψώσῃ συγχρόνως καὶ τοὺς δίδοντας καὶ τοὺς λαμβάνοντας διὰ τούτου τοῦ μέσου. Τοῦτο⁴¹ δὲν ἦτο ἔργον κακίας, ἀλλὰ ἴσως ἀμέλεια τοῦ πλήθους. Διὰ τοῦτο καὶ ἔφερεν αὐτὸ εἰς τὸ μέσον (διότι δὲν ἦτο μικρὸν κακόν) ὥστε συντόμως καὶ νὰ διορθωθῇ. Βλέπεις πῶς καὶ ἐξ ἀρχῆς τὰ κακὰ δὲν προέρχονται μόνον ἐξωθεν ἀλλὰ καὶ ἐσωθεν; Σὺ δὲ μὴ παρατηρήσῃς αὐτὸ μόνον, ὅτι διορθώθη, ἀλλ' ὅτι ἦτο μέγα κακόν. Ἐπισκέψασθε, ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν ἑπτὰ⁴². Δὲν κάμνουν τοῦτο ἐξ ἰδίας γνώμης, ἀλλὰ προηγουμένως ἀπολογοῦνται εἰς τὸ πλήθος. Οὕτω καὶ σήμερον ἔπρεπε νὰ γίνεταί. «Οὐκ ἔστιν», λέγει, «ἀρεστὸν καταλείψαντας ἡμᾶς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις»⁴³. Κατὰ πρῶτον παρουσιάζει τὸ ἄτοπον, δεικνύων ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν καὶ τὰ δύο νὰ γίνουσι ἐσπευσμένως· διότι, καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκλέξουν τὸν Ματθαῖον, κατ' ἀρχὴν δεικνύουν τὴν ἀνάγκην τοῦ πράγματος, ὅτι εἴλειπεν εἰς καὶ ἔπρεπε νὰ γίνουσι δώδεκα⁴⁴. Καὶ ἐδῶ τὴν ἀνάγκην ἐδειξάν. Καὶ δὲν ἐνηργήσαν προηγουμένως, ἀλλὰ ἀνέ-

40. δηλ. ὑπηρεσίαν, ἐξυπρέτησιν, πρόνοιαν.

41. Τὸ ὅτι δηλοῦνται «παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χήραι αὐτῶν».

42. Πράξ. 6, 3.

43. Πράξ. 6, 2.

44. Πράξ. 1, 15-25.

μενον νὰ ἐκδηλωθῇ ὁ γογγυσμός, οὔτε ὁμῶς ἐπέτρεψον ἐπὶ πολὺ νὰ συμῆθ' αὐτό.

γ'. Καὶ παρατηρεῖ: Τὴν κρίσιν εἰς αὐτούς⁴⁵ ἀναθέτουσιν, καὶ ἀναδεικνύουσιν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἰς δλους ἀρέσκουσιν καὶ περὶ τῶν ὁποίων διατυπώνεται μαρτυρία καλὴ ἐκ μέρους ἄλλων. Ὅτε μὲν τὸν Ματθαῖον λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἀναδείξουν, «δεῖ», ἔλεγον, «τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ»⁴⁶. Ἄλλ' ἐδῶ δὲν ἐνηργήθη ἡ ἐκλογή κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον· διότι δὲν ἦτο τοιαύτη ἡ ὑπόθεσις. Διὰ τοῦτο δὲν ἔθεσαν τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς κλήρωσιν⁴⁷, οὔτε πάλιν, καίτοι ἠδύναντο οἱ ἴδιοι νὰ ἐκλέξουν ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πράττουσιν αὐτό· ἀλλὰ μᾶλλον ἐπικυρώνουσι τὴν ἀπόφασιν τὴν προκύπτουσαν ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν πάλιν. Ἄλλως τε τὸ νὰ ὀρίσῃ μὲν τὸν ἀριθμὸν καὶ νὰ χειροτονήσῃ πρὸς θεραπείαν αὐτῆς τῆς ἀνάγκης, ἦτο ἔργον αὐτῶν, τὴν δὲ ἐκλογὴν τῶν ἀνδρῶν εἰς ἐκείνους ἀναθέτουσιν διὰ νὰ μὴ θεωρηθοῦν ὅτι δεικνύουσιν εὐνοίαν αὐτοὶ εἰς ὀρισμένα πρόσωπα. Διότι καὶ ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει εἰς τὸν Μωυσῆα νὰ ἐκλέξῃ πρεσβυτέρους, τοὺς ὁποίους γνωρίζει. Διότι καὶ πολλὴ σοφία εἶναι ἀναγκαία κατὰ τὴν ἑκτακτὸν ρύθμισιν τοιούτων ζητημάτων. Διότι μὴ νομίσατε θέβαια, ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τὸ χάρισμα νὰ ὁμιλῇ δὲν ἔχει ἀνάγκην καὶ σοφίας ὁ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὢν⁴⁸, ἔχει θεθείως ἀνάγκην καὶ πολλῆς σοφίας. «Ἡμεῖς δέ», λέγει, «τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν»⁴⁹. Καὶ ὅταν ἀρχίζουσιν καὶ ὅταν τελειώνουσιν ἀπολογοῦνται. «Προσκαρ-

45. Δηλοῦν εἰς τὸν λαόν.

46. Πράξ. 1, 21.

47. Ὅπως εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ματθαίου.

48. Ἐννοεῖ τὴν τραυλότητα τοῦ Μωυσῆως.

49. Πράξ. 6, 4.

περήσομεν» λέγουν» διότι οὕτως ἦτο πρέπον, οὐχὶ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, νὰ ἀφοσιωθοῦν εἰς τὸ ἔργον των. «Καὶ ἤρεσε», λέγει, «ὁ λόγος ἐνώπιον παντός τοῦ πλήθους»⁵⁰. Καὶ τοῦτο εἶναι ἀντάξιον τῆς σοφίας αὐτῶν. Ὅλοι ἐπήνεσαν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐλέγηθ' ἦτο τόσον συνετόν. Καὶ ἐξελέξαντο», λέγει, (πάλιν οἱ ἴδιοι ἐκλέγουσι) «Στέφανον, ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ Πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τιμόνα καὶ Παρμενῶν καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχείᾳ οὗς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν Ἀποστόλων. Καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας». Ἐκ τούτου εἶναι φανερόν ὅτι ἐξεχώρισαν αὐτούς ἀπὸ τοῦ πλήθους, καὶ αὐτοὶ προσελκύουσιν⁵¹, δὲν ὀδηγοῦν οἱ Ἀπόστολοι. Παρατήρει πῶς δὲν περιττολογεῖ ὁ συγγραφεὺς· διότι δὲν λέγει πῶς, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι ἐχειροτονήθησαν διὰ προσευχῆς· διότι αὐτὸ εἶναι ἡ χειροτονία. Ἡ χεὶρ κεῖται ἐπὶ τοῦ ἀνδρός, τὸ δὲ ὅλον ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ, καὶ ἡ χεὶρ Αὐτοῦ εἶναι ἐκεῖνη ἣ ὁποία ἀπτεταί τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονομένου, ἐὰν χειροτονῆται, ὡς πρὸς πρῶτον⁵². «Καὶ ὁ λόγος», λέγει, «τοῦ Θεοῦ ἠβέανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν»⁵³. Δὲν εἶπε τοῦτο ἄνευ λόγου, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς ὀρθῆς τάξεως. Καὶ ἐν συνεχείᾳ πρόκειται νὰ διηγηθῇ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Στέφανον, διὰ τοῦτο καὶ τὰς αἰτίας προηγουμένως αὐτῶν ἀναφέρει. «Καὶ πολλοί», λέγει, «τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει»⁵⁴.

50. Πράξ. 6, 5.

51. Δηλαδή καθίστανται οὗτοι μετὰ τὴν χειροτονίαν ἡγεταὶ χειρωγῶν τοῦ πλήθους.

52. Οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι ἀποφθεγματικοὶ καὶ χρῆζουσι προσοχῆς: «Τοῦτο γὰρ ἡ χειροτονία ἐστίν. Ἡ χεὶρ ὁρκεῖται τοῦ ἀνδρός, τὸ δὲ πᾶν ὁ Θεὸς ἐργάζεται, καὶ ἡ οὗτου χεὶρ ἐστίν ἡ ἀπτομένη τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονομένου, ἐόν, ὡς δεῖ, χειροτονῆται».

53. Πράξ. 6, 7.

54. Πράξ. 6, 7.

Διότι, ἐπειδὴ εἶδον τὸν ἀρχοντα καὶ διδάσκαλον αὐτῶν αὐτὰ νὰ διδάσκῃ, τοῦ λοιποῦ ἐκ τῶν ἔργων ἀπέκτησαν πείραν. Καὶ εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ, πῶς δὲν διεσπάσθη τὸ πλήθος κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀνδρῶν, πῶς δὲν ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπ' αὐτῶν οἱ Ἀπόστολοι.

Ποῖον λοιπὸν ἀξίωμα εἶχον αὐτοί, καὶ ποῖαν χειροτονίαν ἐδέχθησαν, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μάθετε^{54α}. Ἐὰν γὰρ τὴν χειροτονίαν τῶν διακόνων; Καὶ ὁμοίως αὐτὴ δὲν ὑφίσταται εἰς τὰς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἢ κατὰ περιοχὰς διοικήσεως ἐξασκεῖται ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων, ἐνῶ κανεὶς ἐπίσκοπος δὲν εἶναι μέχρι τότε, ἀλλὰ μόνον οἱ Ἀπόστολοι. Ὅθεν νομίζω ὅτι οὔτε τῶν διακόνων, οὔτε τῶν πρεσβυτέρων τὸ ὄνομα εἶναι ἐμφανὲς καὶ κατὰ δὴλον· ἀλλὰ τότε δι' αὐτὸ τὸ ἔργον ἐχειροτονήθησαν. Καὶ δὲν ἀνέλασθον ἀπλῶς τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ ἠυχήθησαν νὰ ἐλθῃ δύναμις εἰς αὐτούς. Παρατήρει δέ: Ἐὰν ὑπῆρξεν ἀνάγκη ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν, ἦτο τόσον μέγα ἴσως τὸ ποσὸν τῶν συγκεντρωμένων χρημάτων, τόσον μέγα τὸ πλήθος τῶν χηρῶν. Ἄρα δὲν ἐτελοῦντο ἀπλῶς αἱ εὐχαί, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς εὐλαθείας· καὶ τοῦτο (δηλαδή ἡ χειροτονία), ὅπως τὸ κήρυγμα ἀκριβῶς ἐτελεῖτο· διότι τὰ περισσότερα διὰ τῶν προσευχῶν κατάρθωνον. Τοιοῦτοτρόπως προετιμῶντο ὑπ' αὐτῶν τὰ πνευματικὰ ἔργα, τοιοῦτοτρόπως ἀπεστέλλοντο καὶ δι' ἀποδημίας, τοιοῦτοτρόπως ἀνέλασθον αὐτοὶ τὸν λόγον. Καὶ δὲν λέγει τοῦτο οὐτε ἐξυμῶναι αὐτούς, ἀλλὰ ὅτι δὲν εἶναι ἀρεστὸν νὰ ἀφήσῃ τὸ θεῖον ἔργον. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἐκ μέρους τοῦ Μωϋσέως ἐκπαιδευθέντες νὰ μὴ ἀσχολοῦνται αὐτοὶ μὲ δὺλα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Μόνον τῶν πτω-

54α. Οἱ 7 Διάκονοι δὲν ἦσαν Διάκονοι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἁγίου τῶν 3ον βαθμῶν τῆς Ἱερωσύνης, ἀλλ' ἐπελέγησαν διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ καρτερικοῦ καὶ τοῦ ἀνεγκόκου, ὅπως ἡμεῖς σήμερον μετὰ τὴν αὐτὴν σημασίαν τὴν λέξιν «στωϊκός».

χῶν ἵνα μνημονεύωμεν»⁵⁵. Πῶς δὲ καὶ δὲν περιορίζοντο εἰς αὐτὰ μόνον τὰ καθήκοντα μάθανε: ἐνήστευον, ἀφωσιώνοντο εἰς τὴν προαιεχίην. Αὐτὸ καὶ τώρα ἐπρεπε νὰ γίνεται. Ὅχι ἀπλῶς δὲ πνευματικούς, ἀλλὰ «Πνεύματος πλήρεις καὶ σοφίας»⁵⁶, εἶπε, δεικνύων ὅτι εἶναι ἔργον μεγάλης φιλοσοφίας τὸ νὰ ὑπομένη κανεὶς τὰς κατηγορίας τῶν χηρῶν. Διότι ποῖον εἶναι τὸ ὄφελος, ὅταν δὲν κλέπτῃ μὲν, ἀλλὰ χάσῃ τὰ πάντα; ἢ εἶναι θρασύς καὶ ἐξοργίζεται; Καὶ κατὰ τοῦτο δὲ ἦτο ἀξιοθαύμαστος ὁ Φιλίππος: διότι περὶ αὐτοῦ λέγει: «Καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, δυντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείνωμεν παρ' αὐτῶ»⁵⁷. Βλέπεις ὅτι δὲν διοικεῖται τίποτε κατ' ἀνθρώπινον τρόπον; «Καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλήμ»⁵⁸. Εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τὸ πλῆθος ἠρέζανετο. Τὸ ἀξιοθαύμαστον: Ἐκεῖ, ὅπου ἐσφάγη ὁ Ἰησοῦς, ἐπεξετέλλετο τὸ κήρυγμα. Καὶ ὅχι μόνον δὲν ἐσκουβαλλίσθησαν μερικὰ ἐκ τῶν μαθητῶν, θλέποντες τοὺς μὲν Ἀποστόλους νὰ μαστιγώνωνται, ἄλλους δὲ νὰ ἀπειλοῦν, ἄλλους νὰ δοκιμάζουσαν τὸ Πνεῦμα, ἄλλους δὲ νὰ γογγύζουσαν, ἀλλὰ καὶ εἰς μέγαν θαυμὸν ἠρέζανετο ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐπίστευσαν: τόσον ἐσαφρονίσθησαν ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον συνέβη μὲ τὸν Ἀνανίαν, καὶ περισσότερος φόβος εἰς αὐτοὺς ἐδημιουργήθη. Παρατῆρει δὲ πῶς ἠύξαμε τὸ πλῆθος. Μετὰ τὰς δοκιμασίας ἠρέξθη, ὅχι πρὸ αὐτῶν. Σκέψου δὲ καὶ πόση εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ: διότι ἐξ ἐκείνων τῶν ἀρχιερέων, οἱ ὅποιοι παρεκίνουσαν τοὺς ὄχλους εἰς φόνον καὶ ἐκραυγάζουσαν καὶ ἔ-

55. Γαλ. 2, 10.
56. Πράξ. 8, 3.
57. Πράξ. 21, 8.
58. Πράξ. 6, 7.

λεγον «ἄλλους ἔσωσαν, ἑαυτὸν οὐ δύνασαι σώσαι»⁵⁹, ἐκ τούτων «πολλοί», λέγει, «ἐπήκουον τῆ πίστει»⁶⁰.

δ'. Αὐτοῦ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἄς γίνωμεν μιμηταί: ἐδέχθη αὐτοὺς, καὶ δὲν τοὺς ἐξεδίωξε. Τοιουτοτρόπως ἄς ἀμειθώμεν τοὺς ἐχθρούς, οἱ ὅποιοι διέπραξαν εἰς ἡμᾶς ἀπειρα κακά. Ὅ,τι ἀγαθὸν ἔχομεν, ἄς παρέχωμεν αὐτὸ εἰς αὐτούς: ἄς μὴ παραλείψωμεν νὰ εὐεργετῶμεν αὐτούς: διότι ἐάν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἱκανοποιήσῃ κανεὶς τὴν ὀργὴν αὐτῶν μὲ τὸ νὰ πάθῃ κακόν, πολὺ περισσότερον μὲ τὸ νὰ εὐεργετήσῃ (διότι τοῦτο εἶναι ἠπιώτερον τοῦ κακῶς παθεῖν)⁶¹: διότι δὲν εἶναι ὅμοιον τὸ νὰ εὐεργετή τις τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ θέλῃ νὰ ὀποσῆ χειρότερα ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἔλθωμεν εἰς ἐκεῖνα ἐπίσης. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀξίωμα τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ. Ἐσταύρωσαν αὐτόν, ἐνῶ ἦλθε, διὰ νὰ εὐεργετήσῃ αὐτούς, τοὺς μαθητάς αὐτοῦ ἐμαστίγωσαν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀνάγει αὐτούς εἰς τὴν αὐτὴν τιμὴν μὲ τοὺς μαθητάς, μεταδίδων ὁμοίως εἰς αὐτούς ἐκ τῶν ἰδικῶν του. Ἄς γίνωμεν, παρακαλῶ, μιμηταί τοῦ Χριστοῦ: κατὰ τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ μιμηθῶμεν αὐτόν: τοῦτο καθιστᾷ αὐτόν ἴσον μὲ τὸν Θεόν, τοῦτο εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα. Ἄς ἐξασκῶμεν τὴν ἐλεημοσύνην: αὐτὴ εἶναι παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος τῆς φιλοσοφίας⁶¹ ἐκείνης. Ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἔμαθε νὰ ἐλεῆ τὸν εὐρισκόμενον εἰς δυστυχίαν, θὰ μάθῃ καὶ νὰ μὴ μνησικακῆ⁶¹ ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἔμαθεν αὐτό, θὰ μάθῃ καὶ ἐχθρούς νὰ εὐεργετῆ. Ἄς μάθωμεν νὰ θλιβώμεθα διὰ τὰ κακά τῶν πλησίων καὶ θὰ μάθωμεν νὰ ὑποφέρωμεν καὶ τὰ κακά αὐτῶν. Ἄς ἐρωτήσωμεν ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος διατίθεται κακῶς ἐναντίον μας, μήπως δὲν καταδικάζει τὸν ἑαυτὸν του,

59. Ματθ. 27, 42.
60. Πράξ. 6, 7.
61. Δηλοδὴ τῆς ἀνεξικακίας.

μήπως δὲν θέλει νὰ φιλοσοφήσῃ, μήπως δὲν λέγει ὅτι τὸ πᾶν προέρχεται ἐκ τοῦ θυμοῦ, τῆς μικροψυχίας, τῆς ταλαιπωρίας, μήπως δὲν θὰ ἤθελε νὰ εἶναι ἐκ τῶν ὑβριζομένων καὶ σιωπῶντων, ὅχι ὅμως ἐκ τῶν ὑβριζόντων καὶ ὀργιζομένων, μήπως δὲν ἀπέρχεται ἀφοῦ θαυμάσῃ τὸν παθόντα. Μὴ νομίσης λοιπὸν ὅτι τοῦτο δημιουργεῖ ἀνθρώπους ἀξίους καταφρονήσεως. Τίποτε ἄλλο δὲν δημιουργεῖ εὐκαταφρονήτους ἀνθρώπους τόσο, ὅσον τὸ νὰ ὑβρίζῃ τις· τίποτε δὲν δημιουργεῖ σεθαστούς ἀνθρώπους τόσο, ὅσον τὸ νὰ ὑπομένουν ὑβριζόμενοι. Διότι ὁ μὲν πρῶτος εἶναι ὑβριστής, ὁ δὲ δεύτερος φιλόσοφος⁸²· καὶ ἐκεῖνος μὲν εἶναι κατώτερος ἀνθρώπου, οὗτος δὲ ἴσος μὲ τοὺς ἀγγέλους. Διότι καὶ μικρότερος ἐὰν ἦτο τοῦ ὑβριζόντος, ἐν τούτοις, ἐὰν ἤθελε, ἠδύνατο νὰ ἀμυνθῆ. Πλὴν τούτου δὲν τυγχάνει εὐσπλαχνίας ἐκ μέρους πάντων οὗτος, ἐκεῖνος δὲ μισεῖται. Τί λοιπὸν; δὲν θὰ εἶναι ἀρὰ γε ἐκ τούτων πολὺ καλύτερος αὐτός; Διότι ἐκεῖνον μὲν ὡς μαινόμενον θὰ παρατηρήσουν ὅλοι, τοῦτον δὲ ὡς ἔχοντα νοῦν. "Ὅταν λοιπὸν ἀναγκάζεσαι ὑπὸ τινος νὰ κατηγορήσῃς κάποιον, εἶπε πρὸς αὐτόν· «Δὲν δύναμαι νὰ κακολογήσω αὐτόν· διότι φοβοῦμαι μήπως δὲν ἦτο τοιοῦτος». Κατ' ἐξοχὴν μὲν νὰ μὴ εἴπῃς κακὸν κατὰ δίκαιον, ἀλλὰ οὔτε καὶ πρὸς ἄλλον. Μὴ προσευχθῆς εἰς τὸν Θεὸν κατὰ τοῦτου· ἂν ἴδῃς κάποιον νὰ κατηγορηθῆ, ἀπόκρουσε τὴν κατηγορίαν· εἰπέ, «οἱ λόγοι εἶναι τοῦ πάθους, ὅχι τοῦ ἀνδρός· εἰπέ, «εἶναι τῆς ὀργῆς, ὅχι τοῦ φίλου· τῆς ματίας, ὅχι τῆς ψυχῆς». Αὐτὰ ὡς σκεπτόμεθα εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν ἀμαρτημάτων. Νὰ μὴ περιμένῃς νὰ ἀναφθῇ τὸ πῦρ, ἀλλὰ πρὸ τούτου κατὰσειλέ το· νὰ μὴ παροργίσῃς

82. Ὁ ρήτωρ χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν «φιλόσοφος» μὲ τὴν σημασίαν τοῦ καρτερικοῦ καὶ τοῦ ἀνεξίκακου, ὅπως ἡμεῖς σήμερον μὲ τὴν αὐτὴν σημασίαν τὴν λέξιν «στωικός».

τὸ θηρίον, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐπιτρέψῃς οὔτε νὰ παροργισθῇ· διότι δὲν δύνασαι πλέον νὰ τὸ καταστειλῇς, ἐὰν ἢ φλόξ ἀναφθῇ. Διότι τί εἶπε; ἀνόητε καὶ μωρὲ; Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὸν λόγον, ὁ ἀκούων ἢ ὁ λέγων; Διότι ἐκεῖνος μὲν, καὶ ἂν εἶναι εἰς μέγαν θαυμὸν σοφός, ἔλαθε φήμην ἀνόητου, οὗτος δὲ, καὶ ἂν εἶναι ἀνόητος, ἔλαθε φήμην σοφοῦ καὶ φιλοσόφου. Ποῖος εἶναι ἀνόητος, εἰπέ μου, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀποδίδει εἰς κάποιον κατηγορίας ἀνυποστάτους, ἢ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος οὔτε ὑπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας δὲν ἐταράχθη; Διότι, ἐὰν τὸ νὰ μὴ παρῶσεται τις, οὔτε ὅταν προκληθῆ, εἶναι ἴδιον τῆς φιλοσοφίας, τὸ νὰ ἐξάπτεται τις, ἐνῶ οὐδεὶς προκαλεῖ αὐτόν, πόσον μεγάλης ἀνησίας χαρακτηριστικὸν εἶναι; Δὲν λέγω ἀκόμη ποῖος τόπος τιμωρίας προορίζεται δι' ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι οὕτως⁸³ ὑβρίζουν καὶ θλασφημοῦν τὸν πλησίον. Ἀλλὰ τί; σὲ εἶπε ἄτιμον καὶ καταγόμενον ἀπὸ ἀτίμων, ἢ εὐτελῆ καὶ καταγόμενον ἐξ εὐτελῶν; Εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἔστρεψε τὴν ὕβριν. Διότι ὁ μὲν τίμιος θὰ φωνῇ καὶ ἀξιοσέβαστος, ἐκεῖνος δὲ, ὁ ὁποῖος εἶναι πράγματι εὐτελής, (διότι τὸ νὰ ἐκτοξεύῃ τις τοιαύτην λέξιν ὡς ὕβριν, τὴν «εὐτέλειαν» τοῦ γένους ἔννοῶ, εἶναι πράγματι χαρακτηριστικὸν μικροψυχίας), ἐκεῖνος δὲ θὰ εἶναι μέγας καὶ ἀξιοθαύματος, ὁ ὁποῖος δὲν σχηματίζει τοιαύτην γνώμην⁸⁴, ἀλλὰ λαμβάνει τοιαύτην στάσιν, ὡς ἐὰν ἤκουεν ὅτι ἔχει τι κατὰ τὸ ὁποῖον ὑπερέχει τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ θὰ σὲ ἀποκαλέσῃ μοιχὸν καὶ τὰ τοιαῦτα; Τότε καὶ νὰ γελᾷ κανεὶς πρέπει· διότι ὅταν δὲν θίγεται ἡ συνείδησις, οὔτε θέσιν δύναται νὰ ἔχη ὁ θυμός. Ἐὰν δὲ σκεφθοῦν οἱ ἄνθρωποι ποῖους λόγους ἐπίσης πονηροῦς καὶ βδελυροῦς⁸⁵

83. Δηλοῦν «ἀνόητε καὶ μωρὲ».

84. Δηλοῦν περὶ ταπεινότητος τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ.

85. Διὰ παραπτώματα ἄλλων ἀνθρώπων. «Ῥήματα» ἐντοῦθα εἶναι αἱ πληροφορίες. Πονηρὸ καὶ μιαιφάνημα = Ἄνομι πονηροὶ καὶ βδελυροὶ ἦτοι· πληροφορίες περὶ πονηρῶν καὶ βδελυρῶν πραγμάτων. Τὸ «ἐξογεῖ ἐς μέσον» ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ παρ' ἡμῶν λεγόμενον «βγάδει σὴ μέση» ἢ «βγάδει στὰ φάρμα».

ἐκθέτει δημοσίᾳ, οὔτε τότε πρέπει νὰ στενοχωρηθοῦν. Διότι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο ἐκ τῶν ὑπέρων νὰ μᾶθῃ ἕκαστος, τοῦτο πλέον τὰ ἀπεκάλυψεν ἐκεῖνος. Κατέστησε λοιπὸν τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπέναντι ὄλων ἀνάξιον ἐμπιστοσύνης, διότι δὲν γνωρίζει νὰ συγκαλύπτῃ τὰ παραπτώματα τοῦ πλησίον, καὶ οὕτω τὸν ἑαυτὸν τοῦ κατήσχυε παρά τὸν ἄλλον, καὶ πάντα λιμένα ἔφραξε⁶⁶, καὶ ἠτοίμασε διὰ τὸ ἑαυτὸν τοῦ φοβερὰν λογοδοσίαν ἐνώπιον τοῦ μέλλοντος κριτηρίου· διότι δὲν θὰ ἀποστραφοῦν ὄλοι τόσοι αὐτὸν (τοῦ ὁποῖου τὰ ἀμαρτήματα ἐγνωστοποιήθησαν), ὅσον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀπεγύμνωσεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔπρεπε νὰ ἀποκαλύψῃ. Σὺ δὲ τίποτε νὰ μὴ εἴπῃς ἐξ ἐκεῖνων, τὰ ὁποῖα γνωρίζεις ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως, ἀλλὰ νὰ σιωπήσῃς, ἐὰν θέλῃς νὰ ἀποκτήσῃς καλὴν φήμην· διότι ὄχι μόνον θὰ ἀνατρέψῃς τὰ λεγθέντα καὶ θὰ τὰ καλύψῃς, ἀλλὰ θὰ κάμῃς καὶ ἄλλο καλὸν δηλαδὴ δὲν θὰ κάμῃς πλέον νὰ σχηματίζεται ἰδέα εἰς ὄραός σου. Σὲ κατηγορεῖ ὁ δεῖνα; Εἰπέ σὺ: «Ἐὰν ὄλα τὰ ἐγνώριζε, δὲν θὰ ἔλεγε τόσα μόνον». Ἐδοκιμάσατε θαυμασιμὸν καὶ ἐκπληξίν δι' αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐλέχθη⁶⁷; Καὶ ὁμοῦς πρέπει νὰ μιμηθῶμεν αὐτό· διότι διὰ τοῦτον τὸν λόγον λέγομεν εἰς σὰς πάντα τὰ λεγθέντα ἔξωθεν⁶⁸, ὄχι διότι δὲν ἔχουν ἀπειρα τοιαῦτα αἱ Γραφαί, ἀλλὰ διότι περισσότερο δύνανται αὐτὰ νὰ κάμουν τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐντροπήῃ· διότι καὶ ἡ Γραφή γνωρίζει νὰ διμιλῇ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ αἰσθανθῇ ἐντροπήν ὁ πιστός, ὅπως, ὅταν λέγῃ «οὐχὶ καὶ οἱ

66. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῆς ἀποκλείσεως τῆς εἰσοδοῦ τῶν λιμένων δι' ἐπιχώσεως, ὅπου ἦτο σὺνηθες κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἐν καιρῷ ἰδίως πολιορκίας. (Πρόλ. Σενουφ. Ἑλληνικά 2, 2, 4). Λιμὴν ἐνταῦθα νοεῖται μεταφορικῶς ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐν καιρῷ ἀνόγκῃ καταφυγῆς.

67. Δηλαδὴ διὰ τοῦς τελευταίους ταύτους λόγους.

68. Δηλαδὴ τὰ μὴ ὀνόματα εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν.

Ἐθνικοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν»⁶⁹; Ὁ δὲ Προφήτης Ἱερεμίας παρουσίασεν εἰς τὸν λαὸν τοὺς υἱοὺς τοῦ Ρηχάβ, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδέχθησαν νὰ παραθοῦν τὴν πατρικὴν ἐντολήν⁷⁰. Ἐκακολόγησαν οἱ περὶ τὴν Μαρίαν τὸν Μαύσεα καὶ ἐκεῖνος ἀμέσως ἔωσεν αὐτοὺς διὰ παρακλήσεων ἐκ τῆς τιμωρίας καὶ δὲν ἐπέτρεψεν παρὰ μόνον μερικοὶ νὰ μάθουν, ὅτι ἐπέτυχεν ἱκανοποίησιν. Ἄλλ' ἡμεῖς δὲν πράττομεν οὕτω· ἀλλὰ τοῦτο κυρίως ἐπιθυμοῦμεν ὄλοι νὰ μάθετε ὅτι αἱ ἀδικίαι δὲν ἔμειναν ἀτιμώρητοι. Μέχρι τότε θὰ ζῶμεν ἐπὶ τῆς γῆς; Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συναφθῇ μάχη ἐκ μιᾶς παρατάξεως μόνον. Ἄν τοὺς μαινομένους σύρῃς καὶ ἐκ τῶν δύο παρατάξεων, περισσότερον θὰ ἐπαυξήσῃς τὴν μανίαν· ἂν δὲ ἐκ τῆς δεξιᾶς ἢ τῆς ἀριστερᾶς, καταστέλλεις τὸν θυμὸν. Ὁ κτυπῶν, ἂν μὲν ἔχη ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνέχεται τὰ κτυπήματά του, περισσότερον ὑπερηφανεύεται, ἂν δὲ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὑποχωρεῖ, περισσότερον χαλαρώνει καὶ εἰς τὸν ἴδιον στρέφεται τὸ κτύπημά του. Διότι δὲν ἀναστέλλει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνταγωνιστοῦ τόσοι ἄνθρωποι, ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ ἀγωνίζεται εἰς τὸ παγκράτιον⁷¹, ὅσον ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ὑβρίζεται καὶ δὲν ἀνταποδίδει τὰς ὕβρεις· διότι, ἀφοῦ κατησχύνῃ ἐκεῖνος ἐν συνεχεῖσι ἀπέρχεται, καὶ ἀφοῦ κατεδικάσθη πρῶτον μὲν ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, δεῦτέρον δὲ ὑπὸ ὄλων ἐκεῖνων, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπον. Ἄλλὰ καὶ κάποια παρομῖα ὑπάρχει, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τιμᾷ, τὸν ἑαυτὸν τοῦ τιμᾷ. Ἄρα καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑβρίζει, τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὑβρίζει⁷².

Κανεῖς δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ σὰς ἀδικήσῃ, ἐπανολαμ-

69. Ματθ. 5, 47.

70. Ἱερεμ. 42.

71. Ἀρχαῖον ἀγώνισμα, συνδυασμὸς πάλης καὶ πυγμαχίας.

72. Ἀξιοσημειώτῃρον ὅτι ὁ θεὸς Ἱεράρχης, (ἀπὸ τοῦ θεθαίου εἶναι ἐφικτὸν καὶ ἐπιτρεπτόν), ἀκαλοῦβει τοὺς νόμους τῆς λαϊκῆς.

θάνατο, εάν σεις δεν αδικήσετε τους εαυτούς σας; ούτε κανείς θα με κάμη πτωχόν, εάν δεν κάμω εγώ τον εαυτόν μου. "Ας σκεφθώμεν λοιπόν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. "Ας εἶναι ἡ ψυχὴ μου πτωχὴ, καὶ ὅλοι ἄς δίδουν εἰς ἐμέ τὰ χρήματα. Τί ὠφελεῖ τοῦτο; 'Εφ' ὅσον ἐκεῖνη δὲν μεταβάλλεται, ὅλα ματαίως παρέχονται. "Ας εἶναι ἡ ψυχὴ μου μεγάλη, καὶ ἄς λαμβάνουν ὅλα τὰ χρήματά μου; τί θλάπτει τοῦτο; 'Εφ' ὅσον ἐκεῖνη δὲν τὴν καθιστᾷς πτωχὴν, καμμία θλάθῃ δὲν προκύπτει. "Ας εἶναι ὁ θῖος μου ἀκάθαρτος καὶ ὅλοι ἄς λέγουν τὰ ἀντίθετα δι' ἐμέ; τί με αὐτό; Καὶ ἂν θεθαίῃ τὰ λέγουν, δὲν παραδέχονται ὅμως αὐτὰ κατὰ διάνοιαν. Πάλιν ἄς εἶναι ὁ θῖος μου καθαρὸς καὶ ὅλοι ἄς λέγουν τὰ ἀντίθετα; καὶ τί με αὐτό; Εἰς τὴν συνειδησίν των θεθαίως θὰ καταδικάζουν τοὺς εαυτοὺς των; διότι δὲν τὰ λέγουν πιστεύοντες περὶ αὐτῶν; διότι κατ' ἄν τρόπον δὲν πρέπει νὰ παραδέχεται κανεὶς τοὺς ἐπαίνοις, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον οὔτε τὰς κατηγορίας. Καὶ διατί λέγω ταῦτα; Οὐδεὶς θὰ δυνηθῇ νὰ σχεδιάσῃ ποτὲ κακὸν ἐναντίον μας, οὔτε νὰ διατυπώσῃ κατηγορίαν εἰς θῆρος μας, εάν θέλωμεν. "Ας παρατηρήσωμεν δὲ τὸ ζήτημα ὡς ἐξῆς: "Ας σὲ σύρῃ κάποιος εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἄς σὲ συκαφαντήσῃ, ἂν θέλῃς, καὶ τὴν ψυχὴν σου ἄς ἀφαιρέσῃ; καὶ τί εἶναι τοῦτο, τὸ νὰ ὑποστῆς ἐπ' ὀλίγον αὐτὰ, χωρὶς νὰ εἶσαι ἀξίος νὰ τὰ πάθῃς; Αὐτὸ θεθαίως τὸ ἴδιον εἶναι κακόν, δυνατόν νὰ εἴπῃ τις. Αὐτὸ θεθαίως τὸ ἴδιον εἶναι καλόν, τὸ νὰ τὸ ὑποστῆς χωρὶς νὰ εἶσαι ἀξίος νὰ τὸ πάθῃς. Θὰ εἴπω ἄλλο παράδειγμα; κάποιος Φιλόσοφος ἐκ τῶν ἐξωθεν⁷³, δταν ἤκουσεν δι' ὃ δεῖνα ἀπέθανε καὶ κάποιος ἐκ τῶν μαθητῶν εἶπεν, «Φεῦ! ἀδίκως!», ἐκεῖνος ἐστράφη πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· «'Αλλὰ τί ἤθελες; δικαίως νὰ ἀποθάνῃ»; Καὶ ὁ 'Ιωάννης

73. Ἀπλοῦ μὴ Χριστιανός, ἐκπρόσωπος τῆς θύραθεν σοφίας.

δὲ δὲν ἀπέθανεν ἀδίκως⁷⁴; Ποῖον λοιπὸν περισσότερο οἰκτίρεις; ἐκεῖνον, ὃ ὁποῖος ἀπέθανε δικαίως, ἢ ἐκεῖνον ὃ ὁποῖος ἀπέθανεν ἀδίκως; Τοῦτον δὲν τὸν θεωρεῖς δυστυχῆ, καὶ ἐκεῖνον δὲν τὸν θαυμάζεις; Εἰς τί λοιπὸν ἔχει ἀδικηθῆ ὁ ἄνθρωπος, ὃ ὁποῖος καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν θάνατον ἔχει συναποκομίσει μέγα κέρδος, ἐνῶ ἀντιθέτως οὐδεμίαν ζημίαν ὀπέστη; Διότι εάν ἕνα, ὃ ὁποῖος εἶναι ἀθάνατος τὸν ἔκαμε θνητόν, ἴσως νὰ ὑφίστατο κάποια θλάθῃ, εάν δὲ εἰς ἕνα, ὃ ὁποῖος εἶναι θνητός, καὶ ἐκ φύσεως ἐπρόκειτο ὀλίγον μετὰ νὰ δεχθῇ τὸν θάνατον, ἔσπευσεν οὗτος με δόξαν νὰ ἐπιφέρῃ αὐτόν, ποῖα εἶναι ἡ θλάθῃ; "Ας ρυθμίζεται καλῶς ἡ ψυχὴ ἡμῶν, καὶ ἐξωθεν δὲν θὰ δημιουργηθῇ οὐδεμίαν θλάθῃ. 'Αλλὰ δὲν εἶσαι ἐνδοξος; Καὶ τί με αὐτό; 'Εκεῖνο ἀκριθῶς θεθαίως τοῦ γίνεται με τὰ χρήματα, τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν δόξαν; δηλαδὴ ἂν εἶμαι μεγαλοπρεπής, δὲν θὰ ἔχω καμμίαν ἔλλειψιν, ἂν δὲ εἶμαι κενόδοξος, ὅσον περισσότερα ἐπιτύχω, τόσο μεγαλύτερας ἔλλειψεις θὰ ἔχω. Τότε δὲ κατ' ἐξοχὴν θὰ εἶμαι λαμπρός καὶ θὰ ἀπολαύσω μεγαλύτεραν δόξαν, εάν περιφρονῆσω τὴν δόξαν. Αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ γνωρίζομεν, καὶ εὐγνωμοσύνην ἄς ὀφειλωμεν εἰς τὸν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὃ ὁποῖος μᾶς ἐχάρισε τοιαύτην ζωὴν καὶ ἄς κατευθύνωμεν αὐτὴν πρὸς δόξαν αὐτοῦ. δι' εἰς αὐτὸν ἀρμόζει ἡ δόξα μετὰ τοῦ 'Ανάρχου Πατρὸς καὶ τοῦ 'Αγίου αὐτοῦ Πνεύματος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

74. Παρομοίαν ἀπάντησιν ἔδωκεν ὁ Σωκράτης εἰς τὴν σύζυγον του καὶ εἰς μαθητὴν του. Ὁ Ἀισγίνης ὁ Ἀσέρτιος γράφει: «Τῆς γυναικὸς εἰπούσης· ἀδίκως ἀποθνήσκεις. Σὺ δὲ, ἐφη, δικαίως ἐβούλου»; Ὁ δὲ Ξενοφῶν εἰς τὴν «Ἀπολογία τοῦ Σωκράτους» γράφει: «Παρόν δὲ τις Ἀπολλάδωρος, ἐπιθυμητὴ μὲν ἰαγυρία αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲ εὐήθης εἶπεν· ὅλλὰ τοῦτο ἐγγυε, ὡ Σώκρατες, χαλεπήτατα φέρω, δι' ὅρῳ σε ὕδρικως ἀποθνήσκοντα» τὸν δὲ λέγοντα κατασημένον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν εἰπείν· Σὺ δὲ, ὡ φίλτατε, μᾶλλον ἂν ἐβούλου μὲ ὀρᾶν δικαίως ἢ ἀδίκως τελευτᾶν»;